

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de

Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete” Aalter

31e jaargang - nr. 1 - 2008

Driemaandelijks (januari, februari, maart 2008)

Afgiftekantoor: 9880 Aalter

P209393

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de
Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete” Aalter

31e jaargang - nr. 1 - 2008

DE WERELDTENTOONSTELLING VAN 1958

EEN FAIT DIVERS OF EEN KEERPUNT?

Mensen houden er blijkbaar van om op regelmatige tijdstippen herinnerd te worden aan vroegere gebeurtenissen. Zo werd al enige tijd geleden door allerlei groepen en instanties beslist om de wereldtentoonstelling van vijftig jaar geleden in het jaar 2008 in de belangstelling te plaatsen.

Velen van ons maakten het destijds allemaal mee. Vandaag nog slechts een fait divers voor de enen, een vage herinnering voor de anderen, maar toen een gebeurtenis die het ganse land beroerde en grote aantallen mensen op de been bracht. Achteraf bekeken, was de wereldtentoonstelling van 1958 allicht meer dan een simpel evenement, waar België en ieder van de negenenveertig deelnemende landen probeerden om hun *kunnen*, hun *prestaties* en hun *trots* zo dik mogelijk in de verf te zetten. Misschien was 'Expo 58', zoals men het gebeuren toen noemde, het symbolisch begin van een nieuwe tijd die eigenlijk al enige jaren daarvoor begonnen was, maar eerst dan in het dagelijks leven duidelijk merkbaar werd. Het was in alle geval ook het begin van wat men later de *Golden sixties* zou noemen.

Er van overtuigd, dat belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen en evenementen die er een spiegelbeeld van zijn, evenveel aandacht verdienen als de met een regelmaat van een klok van onder hun puinhoopen gehaalde wereldoorlogen, meenden we het nuttig om eens in de vergeelde bladzijden van de jaren negentienhonderd vijftig te gaan bladeren. Een halve eeuw is niet echt lang geleden, maar voor velen onder ons toch lang genoeg om al met een behoorlijke laag stof bedekt te liggen. Ontdaan van stof, is Expo 58 een uitstekende gele-

Eén van de vele logo's die naar aanleiding van de wereldtentoonstelling 1958 werden uitgebracht.

genheid voor iedereen om eens in de achteruitkijkspiegel te kijken, om te zien welke weg we inmiddels zijn gegaan. Voor de jongeren is het misschien een gelegenheid om te ontdekken dat veel dingen die nu alledaags en vanzelfsprekend lijken, amper vijftig jaar geleden begonnen zijn...

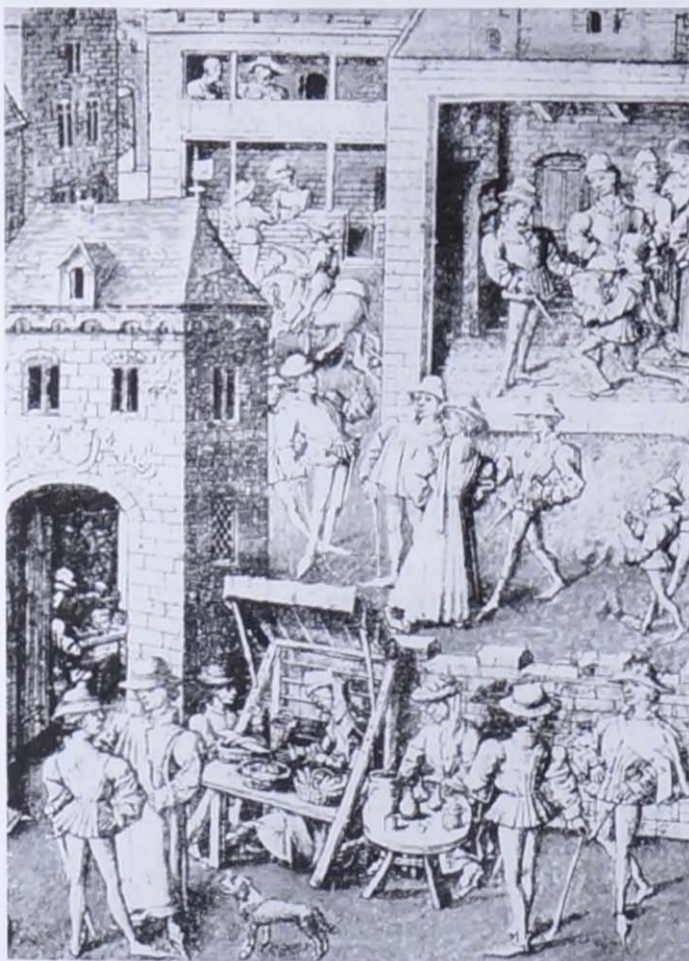
WORTELS TOT IN DE MIDDELEEUWEN

Niemand heeft er allicht erg in, maar de wereldtentoonstellingen die vanaf het midden van de negentiende eeuw ingericht worden en tot op onze dagen massa's volk lokken, hebben in feite hun oorsprong in de Middeleeuwen en vermoedelijk zelfs lang daarvoor.

Vanouds hebben mensen geprobeerd om goederen die ze in overvloed hadden te ruilen voor goederen die ze zelf niet bezaten, maar anderen in overvloed hadden. Mettertijd werd het ruilen vervangen door kopen en verkopen. Handel drijven veronderstelde dat mensen die iets te bieden hadden in contact konden komen met mensen die iets zochten en omgekeerd. Daarvoor kwamen mensen op bepaalde tijdstippen bijeen op welbepaalde plaatsen, doorgaans

aan kruispunten van belangrijke land- en waterwegen gelegen.

Om de handel in hun gewesten te bevorderen, organiseerden vorsten en lokale machthebbers in verschillende steden 'jaarmarkten'. Gedurende een bepaalde periode van het jaar werden die steden vrijhandelsplaatsen. Ze kregen niet alleen bijzondere bescherming van de vorst of de heer, maar er werden ook allerlei privileges toegekend (vrijstelling of beperking van tolgeld, verblijfsfaciliteiten voor kooplieden, aparte rechtspraak, enz.). Zo ontstonden al in de elfde eeuw in verschillende steden van het graafschap Vlaanderen jaarmarkten. De grote internationale jaarmarkten hadden in het meer centraal gele-

Middeleeuwse markt. Aanvankelijk een trefpunt voor kooplieden van diverse gewesten.

gen graafschap Champagne plaats. Daar ontmoetten kooplui van Engeland, Vlaanderen, het Neder-Rijngebied en Zuid-Europa elkaar.

Al vanaf het begin van de veertiende eeuw maakten politieke turbulenties en aanslepende oorlogssituaties het handelsverkeer over land onzeker. Bovendien was het handelsvolume derwijze toegenomen dat naar andere transportmiddelen en routes diende uitgekeken. De scheepvaart die al altijd een geëigend transportmiddel was gebleken, won gaandeweg aan belang. De handel tussen zuid en noord verliep steeds vaker over zee, langs de Spaanse en Franse kusten en zo door het kanaal en de noordzeekusten naar Scandinavië en de Oostzee. Directe contacten tussen kooplui werden minder frequent en in de belangrijkste havensteden werden permanente vertegenwoordigingen opgericht. Goederen kwamen niet meer direct in de kramen op de jaarmarkten, maar in de stapelhuizen van de handelaars.

Jaarmarkten verdwenen echter nooit van de Europese scène, maar waren op den duur nog enkel van lokaal of regionaal belang en soms ook gericht op één, hoogstens enkele specifieke producten (paarden, laken, linnen, enz.).

Ofschoon jaarmarkten in de Middeleeuwen en ook nog daarna hoofdzakelijk bedoeld waren om handel te drijven, toch waren ze ook uitstalramen voor de vele producten die toen beschikbaar waren. Het waren de plaatsen waar nieuwe producten hun weg naar het publiek maakten. Jaarmarkten kenden een ruime publieke belangstelling en in marge probeerden handelaren in dranken en bereide spijzen, acrobaten, dierentemmers, goochelaars, muzikanten en toneelspelers mee te profiteren van de volkstoeloop.

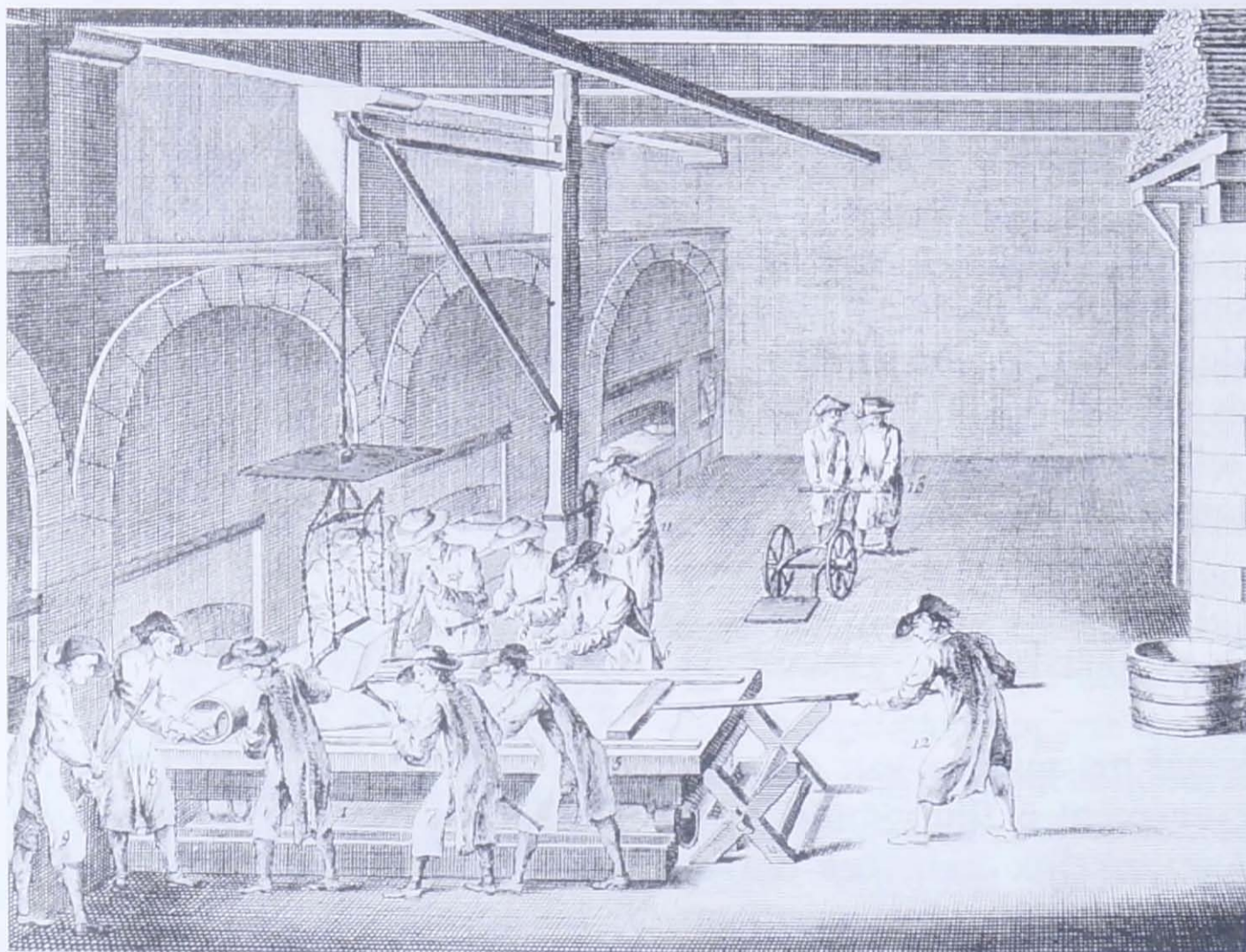
Met de nodige nuanceringen kunnen jaarmarkten beschouwd worden als de voorlopers van de handelsbeurzen en universele tentoonstellingen die vanaf de negentiende eeuw regelmatig worden georganiseerd.

DE WERELD OP EEN PRESENTEERBLAD

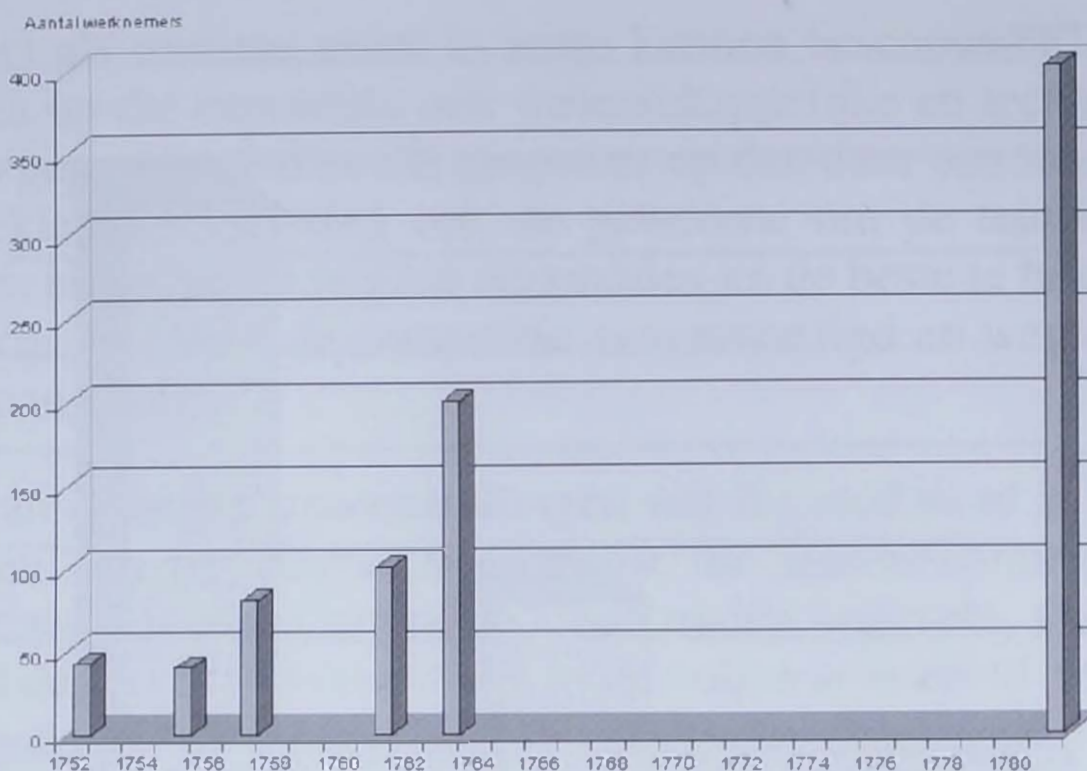
Vanaf het midden van de zeventiende eeuw deed een nieuw soort evenementen zijn intrede, *tentoonstellingen of exposities* genoemd. Aanvankelijk ging het om een reeks kunstwerken (schilderijen, tekeningen, beeldhouwwerken) die bijeengebracht werden en voor een bepaalde tijd tentoongesteld in een voor het publiek toegankelijke ruimte. Een eerste dergelijke tentoonstelling had plaats in 1662

in Parijs en was een initiatief van de pas opgerichte 'Académie Royale de peinture et sculpture'. Daarna werden regelmatig exposities van kunstwerken georganiseerd in het Louvre. Tegen het einde van de zeventiende eeuw werd op die tentoonstellingen ook werk van kunstateliers (wandtapijten, porselein, edelsmeedwerk, enzovoort) tentoongesteld. Het concept van tentoonstellingen werd later uitgebreid naar andere thema's zoals wetenschappelijke ontdekkingen en commerciële producten.

In de tweede helft van de achttiende eeuw, als het krijgsgewoel in Europa grotendeels geluwd was en het economische leven eindelijk kon hernemen, maakte een nieuw type van ondernemingen opgang, de 'manufacturen' of 'fabriquen', zoals die omstreeks 1753 genoemd werden in onder andere de *Statistique descriptive de l'économie* van Benoît-Marie Dupy.⁽¹⁾ Het waren werkplaatsen waar arbeiders tegen een bepaald loon samenwerkten onder leiding van een ondernemer. Deze laatste beschikte over gebouwen en productiemiddelen, zorgde voor de inkoop van grondstoffen en de verkoop van afgewerkte producten en leidde het hele productieproces van begin tot einde. In tegenstelling tot de traditionele huisnijverheid kon hier een striktere

Manufactuur van vensterglas. Naar Diderot Denis.⁽²⁾

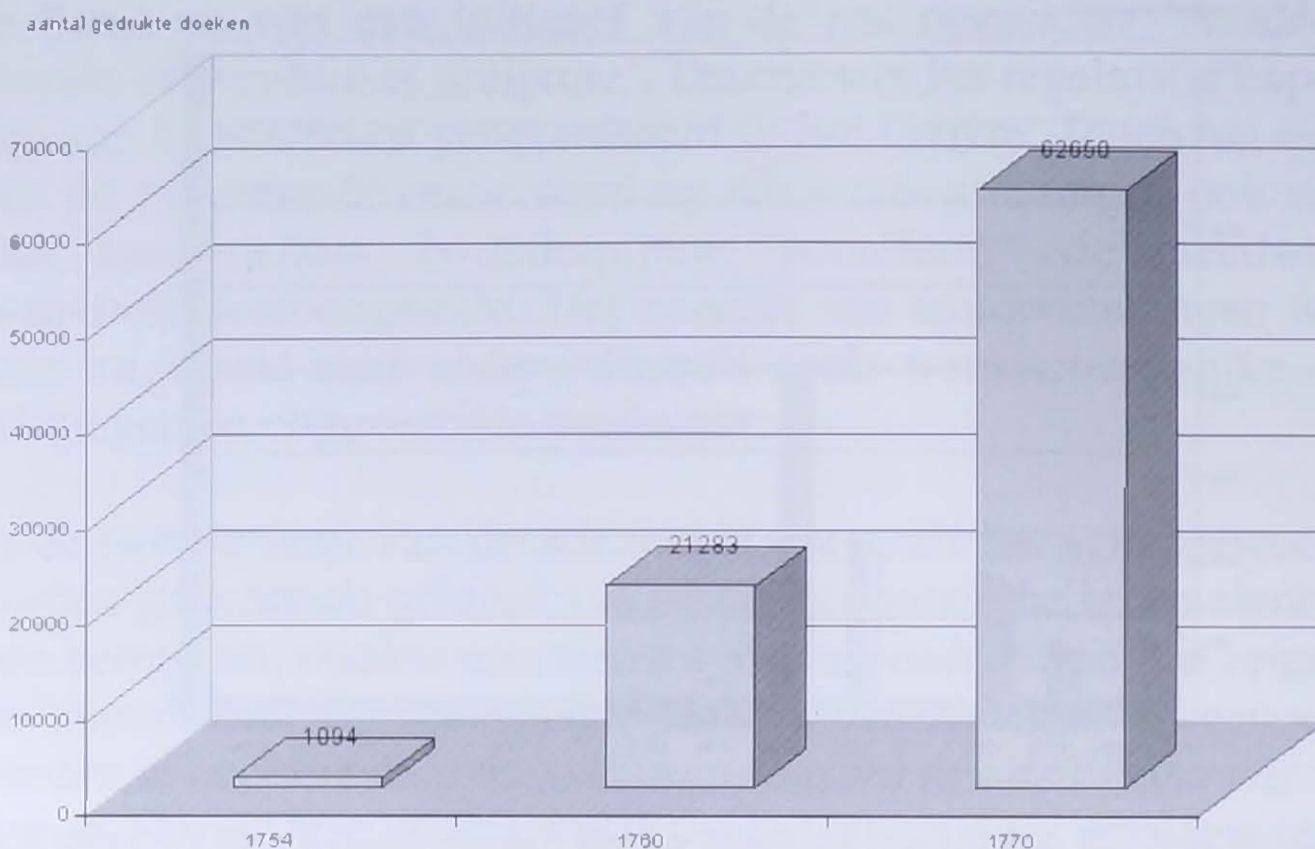

Evolutie van het aantal werknemers in het faiencebedrijf van Peterinck in Doornik. ⁽³⁾

arbeidsverdeling ingevoerd worden, gebruik gemaakt worden van efficiëntere productiemiddelen (grotere en betere werktuigen) en waren er geen kosten meer van uitbesteden en ophalen. Daardoor werd de productiviteit van de arbeid aanzienlijk vergroot en navenant ook het rendement van het geïnvesteerde kapitaal. Het was in deze manufacturen of fabrieken dat later belangrijke delen van het productieproces werden gemechaniseerd. Ze zouden het begin inluiden van wat men later de *Industriële Revolutie* zou noemen.

Onder het bewind van keizerin Maria-Thérésia werd de oprichting van manufacturen of fabrieken van overheidswege gestimuleerd door allerhande privileges te verlenen in de vorm van belastingvrijstellingen, leningen en andere voordelen. Het was vooral in de tweede helft van de achttiende eeuw dat manufacturen of fabrieken opgang maakten. In Gent rezen ze als paddestoelen uit de grond. Opmerkelijk was ook de groei die dergelijke bedrijven op vrij korte termijn kenden. Als voorbeelden vermelden we een faiencebedrijf in Doornik en een textielbedrijf in Antwerpen.

Tegelijk werd in het belang van de handel de infrastructuur aangepakt. Tussen de voornaamste steden werden *steenwegen* aangelegd en in onze regio werd als alternatief voor de gesloten Westerschelde, het kanaal Gent - Oostende uitgebouwd tot een belangrijke waterweg voor het vervoer van goederen en personen.

Toename van het aantal bedrukte doeken in een Antwerpse manufactuur voor textiel. ⁽⁴⁾

In de achttiende eeuw maakte de toenemende wetenschappelijke kennis van de stoffen en hun eigenschappen de ontwikkeling mogelijk van talrijke technische uitvindingen, meetinstrumenten en werktuigen. Vooral de uitvinding en de talrijke verbeteringen van de stoommachine maakten er een geëigend aandrijfmiddel van voor werktuigen en machines. Ze zou een steeds belangrijke rol gaan spelen en lag uiteindelijk aan de basis van de mechanisering van de industrie in de negentiende eeuw.

Ook hier wilde de Oostenrijkse overheid een stimulerende rol spelen. De modernisering van het wetenschappelijk onderwijs aan de Leuvense Universiteit, de openstelling van de 'Koninklijke Bibliotheek' voor het publiek en de oprichting van de 'Koninklijke en Keizerlijke Academie voor Wetenschappen en Letteren' in 1772 moeten gezien worden als een aanmoediging van het wetenschappelijk onderzoek. ^{(5) (6) (7) (8) (9)}

Het lag voor de hand dat wetenschappers hun kennis en uitvindingen en ondernemingen hun kunnen en producten aan het publiek wilden voorstellen. Er werden tentoonstellingen georganiseerd waar producten afkomstig van de toen opgang makende manufacturen of fabrieken (textiel, porselein, meubels, edelsmeedwerk, glaswerk, meetinstrumenten, enzovoort) een belangrijke plaats innamen. Men

zou het als reclame avant la lettre kunnen beschouwen. Daarnaast werden op die exposities ook wetenschappelijke en technische projecten gepresenteerd en die gingen er op den duur een steeds grotere rol bekleden. Het werd ook de gewoonte om de tentoongestelde werken en projecten te gaan beoordelen en de beste te bekronen met een prijs. Zo werd de competitie aangemoedigd en werden deelnemers aangelokt.

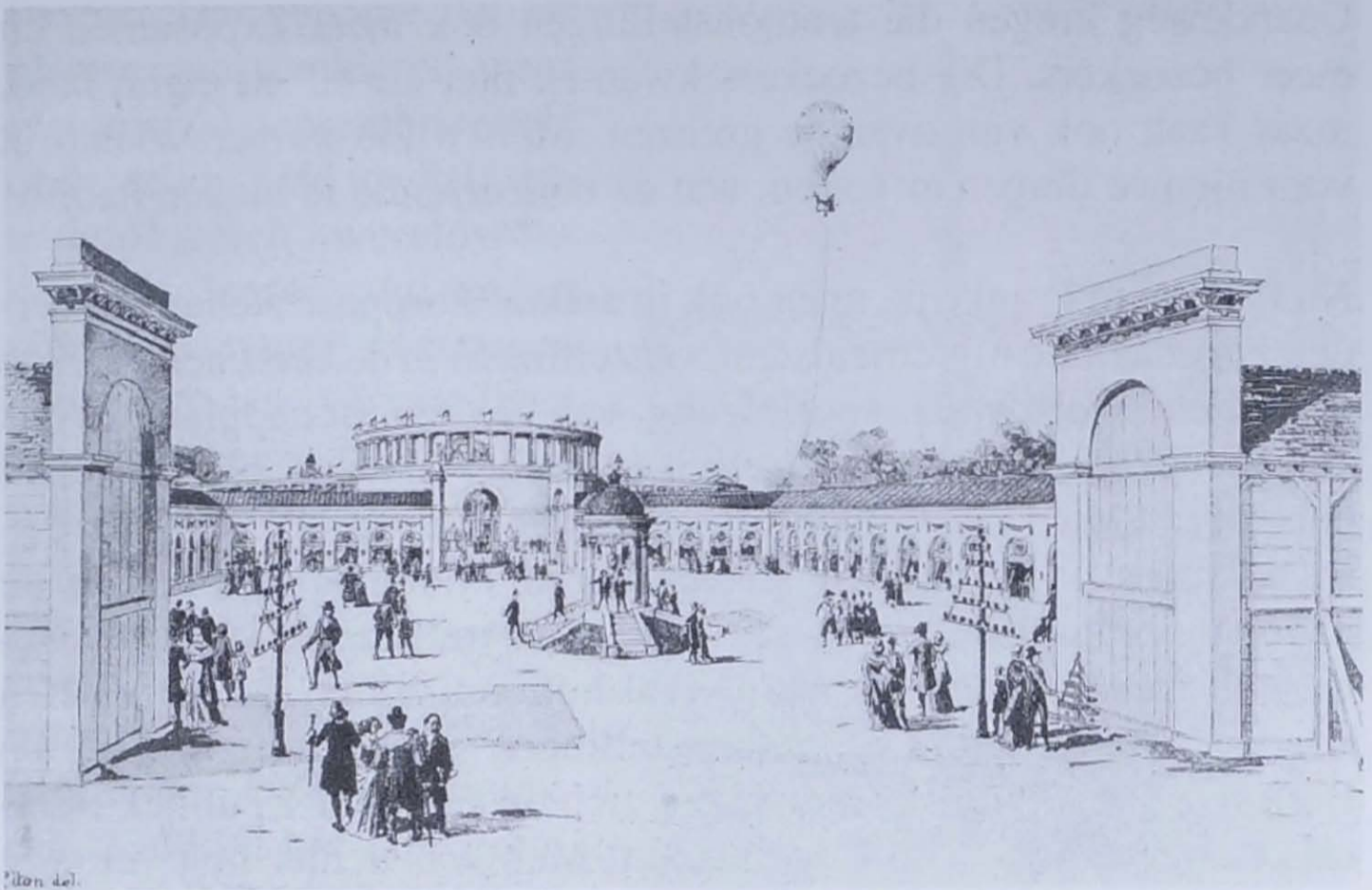
Eén van de eerste tentoonstellingen van die aard werd in 1761 door toedoen van de 'Royal Society for the Encouragement of Arts, Manufactures, and Commerce', in Londen ingericht. Daar werden vooral de grote ontwikkelingen in *de industrie* in beeld gebracht. De term industrie moet hier zeer ruim geïnterpreteerd worden en omvatte toen naast projecten rond de zuivere en toegepaste wetenschappen, ook ambachtelijke, industriële en agrarische technieken.

In het spoor daarvan had van 18 tot 21 september 1798 een tentoonstelling plaats in Parijs. Het revolutionaire klimaat en de oorlogen waarin de jonge Franse republiek verwickeld was, waren allicht niet de ideale omstandigheden voor zo'n gebeuren, maar de initiatiefnemers wilden blijkbaar het kennen en kunnen van de republiek demonstreren. Er namen zo'n 110 exposanten aan deel. Het waren horlogemakers, keramiekmakers, kunstsmeden, meubelmakers, textielbewerkers, vervaardigers van precisiewerktuigen, wapenmakers, glasbewerkers, vervaardigers van deegwaren, enzovoort. De overheid verwachtte blijkbaar veel van zo'n tentoonstelling en meende dat het samenbrengen van wetenschappers, ambachtslui, industriëlen en het groot publiek iets was dat regelmatig moest gebeuren. Uit de openingstoespraak van de minister van binnenlandse zaken, François de Neufchâteau, citeren we:

... Les artistes auront enfin une occasion éclatante de se faire connaître, et l'homme de mérite ne courra plus les risques de mourir ignoré, après quarante ans de travaux. Tous les citoyens vont s'instruire et jouir à la fois, en venant contempler ici l'exposition annuelle des fruits de l'industrie française. Les savants, les hommes de lettres viendront étudier eux-mêmes les progrès de nos arts; ils auront enfin une base pour asseoir la technologie ou la théorie instructive des arts et des métiers. Cette science était presque entièrement ignorée, quand l'Encyclopédie en traça la première ébauche. Ce sont des écrivains français qui ont jeté les fondements de cette étude intéressante. Il est réservé à la France d'en réunir tout le système et d'en faire un objet d'enseignement public: peu de con-

naissances humaines sont plus dignes de cet honneur. En effet, la technologie ouvre à l'esprit un champ bien vaste. L'économie rurale, la minéralogie pratique, tirent du sein de la nature des matières premières que les arts et métiers savent approprier à l'usage des hommes et aux divers besoins de la société. Ces besoins sont la nourriture, le vêtement, le logement; mais les arts ne s'en tiennent pas à ce qui pourrait être strictement nécessaire pour y pourvoir à la rigueur. S'ils s'étaient bornés là, la vie humaine aurait été bien triste et bien sauvage. Pour mieux répondre à nos désirs, et pour nous rendre heureux par nos propres besoins, les arts étendent leur carrière; ils embellissent leurs produits; ils mettent tour à tour à contribution les trois règnes de la nature et les quatre parties du monde. Ils joignent l'élégance à la commodité; et nos puissances varient, et nos goûts sont flattés, en même temps que nos besoins se trouvent satisfaits. Ces arts, que l'idiome de l'ancien régime avait cru avilir en les nommant arts mécaniques, ces arts abandonnés longtemps à l'instinct et à la routine, sont pourtant susceptibles d'une étude profonde et d'un progrès illimité. Bacon regardait leur histoire comme une branche principale de la philosophie. Diderot souhaitait qu'ils eussent leur académie; mais que le despotisme était loin d'exaucer son vœu! qu'il était loin de le comprendre! Il n'envisageait dans les arts que des esclaves d'un vain luxe, et non des instruments du bonheur social. Aussi le plupart de ces arts sont restés dans l'enfance, parce qu'on les a méprisés. Cependant l'industrie est fille de l'invention, et soeur du génie et du goût. Si la main exécute, l'imagination invente, et la raison perfectionne. Les arts les plus communs, les plus simples en apparence, s'éclairent au foyer de la lumière des sciences; et les mathématiques, la physique, la chimie, le dessin, appliqués aux arts et métiers, doivent guider leurs procédés, améliorer leurs machines, simplifier leurs formes, et doubler leurs succès en diminuant leur main-d'oeuvre. ⁽¹⁰⁾ Voor vertaling zie. ⁽¹¹⁾

Deze uitlatingen moeten uiteraard gezien worden in het licht van de toenmalige tijd en omstandigheden en enigszins gerelativeerd worden. In 1798 was het logisch dat het revolutionaire bestuur alle eer voor zichzelf opeiste. Alles wat vóór de revolutie gerealiseerd werd, was sowieso uit den boze en wat erna gebeurde kon niet anders dan zaligmakend zijn. Wetenschap en techniek waren echter al enige tijd in opgang en allicht is het precies deze evolutie die de Franse revolutie van 1789 mee mogelijk gemaakt heeft en niet andersom... Vooruitgang was het leidmotief voor een in de tijd van *de Verlichting*

A. Beelding van de Wereldtentoonstelling van het jaar VI (1855) in Parijs.

wortelende nieuwe maatschappij en dat zou voor lange tijd zo blijven. De *industrialisatie* die zich in de loop van de negentiende eeuw voltrok, opende steeds nieuwe perspectieven en telkens opnieuw werden de grenzen van de mogelijkheden en verwachtingen verder verlegd.

De evolutie van het aantal deelnemers aan de nationale tentoonstellingen in Parijs is veelzeggend voor wat betreft de *industrialisatie* voor dergelijke evenementen. ⁽¹²⁾

Gaandeweg kregen die tentoonstellingen ook meer exposanten en meer bezoekers. Die bezoekers kwamen niet alleen uit eigen land, maar vaak ook van over de grenzen. Men wilde immers zien wat voor nieuwe dingen er waren, wat de concurrentie te bieden had.

Niet alleen in Frankrijk, maar ook in andere Europese steden etaleerden zogenaamde nijverheidstentoonstellingen in de eerst helft van de negentiende eeuw de vooruitgang van de maatschappij. Bij ons zouden dergelijke tentoonstellingen onder andere plaats gehad hebben in Gent (1820), Doornik (1824) en Brussel (1830).⁽¹³⁾

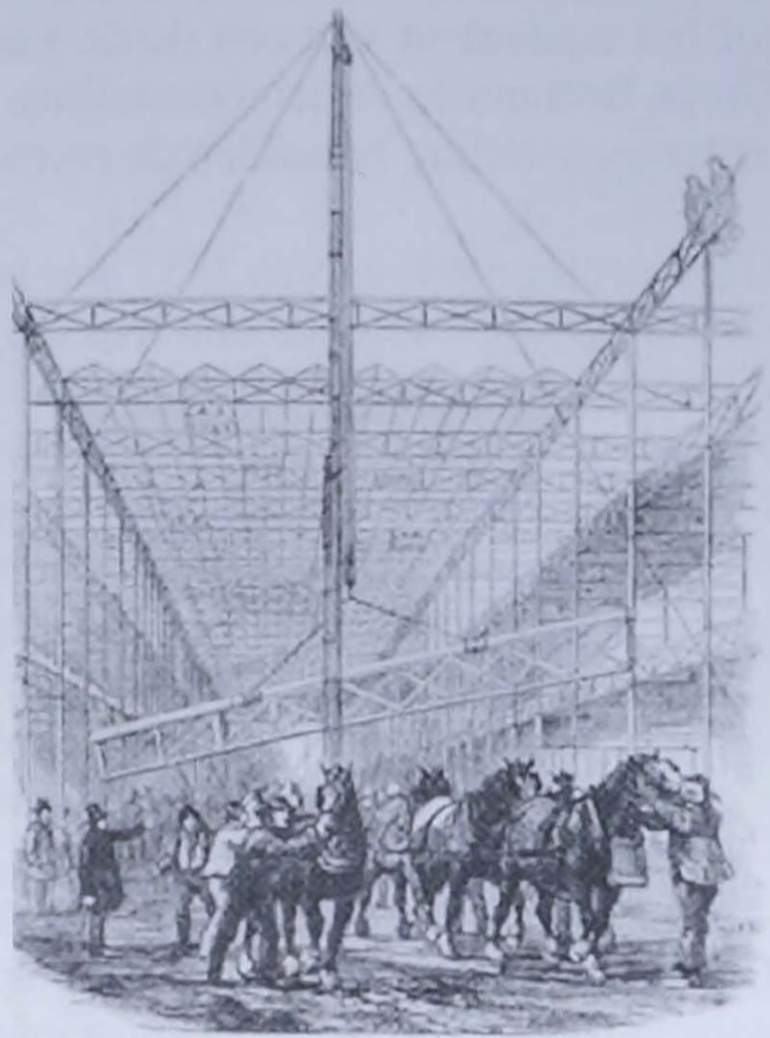
In de jaren 1830 pleitten sommigen in Frankrijk ervoor om de nationale tentoonstellingen uit te bouwen tot internationale evenementen waar deelnemers van overal hun kunnen en hun producten konden voorstellen. De tentoonstellingen van Mainz (1842) en Berlijn (1844) waren de eersten die zich op een breder publiek richtten, namelijk alle Duitstalige landen. Men was echter nog ver weg van een internationale tentoonstelling.

Toen Turret, de Franse minister van handel, in 1849 de Parijse expositie wilde openstellen voor deelnemers uit den vreemde, stuitte dat nog op verzet van vooral de grote industriëlen, die vreesden dat ze de concurrentie met de vreemde deelnemers niet zouden aankunnen.

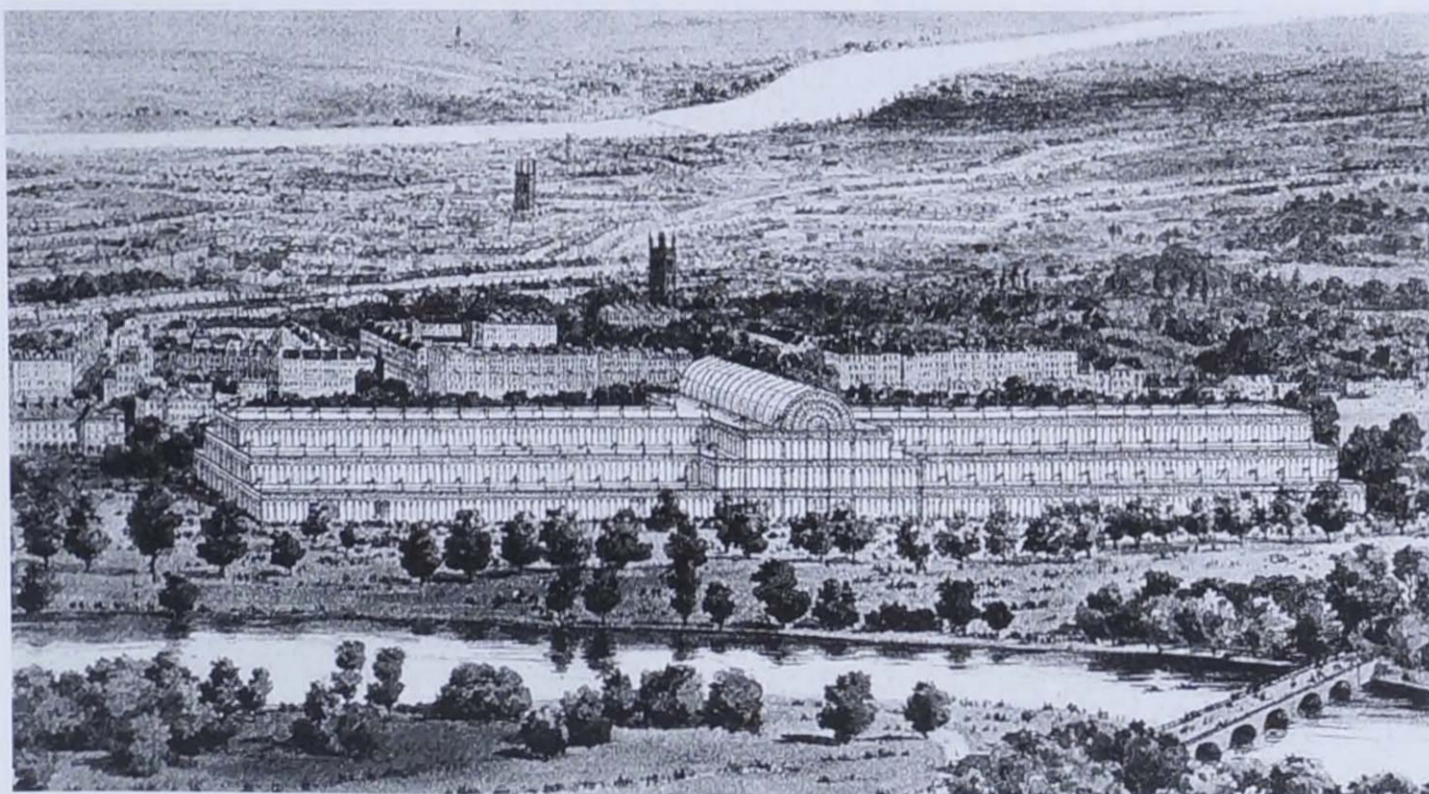
Aan de overzijde van het Kanaal zag men zo'n confrontatie op wereldniveau wel zitten. De Britse economie was florissant, de productietechnieken hadden een hoge graad van perfectie bereikt, men beschikte er over een goed spoorwegnet en bij middel van een sterke handelsvloot dreef men handel met de hele wereld. Al in 1849 deed de stad Birmingham pogingen om deelnemers uit vreemde landen uit te nodigen op de industriële tentoonstelling die er georganiseerd werd, maar de oproep vond nauwelijks weerklank.

Twee jaar later probeerde de 'Royal Society for the Encouragement of Arts, Manufactures and Commerce' om in Londen een eerste 'Great Exhibition of the works of industry of all Nations' op te zetten. Men kreeg de steun van de regering en kon in de kortste keren de nodige financiële middelen bijeen brengen. Langs diplomatieke weg werden verschillende landen aangezocht om aan het gebeuren deel te nemen: Frankrijk, België, Nederland, de landen van het Zollverein⁽¹⁴⁾, de Verenigde Staten, Italië, Spanje, Zweden en andere. Om de tentoonstelling te huisvesten werd op Hyde-Park een immens glazen paleis opgetrokken van vijfhonderd zestig bij honderd negenendertig meter. Het was een ontwerp van de Britse architect Joseph

Paxton. Het gebouw dat ter plaatse geassembleerd werd met in staal geprefabriceerde onderdelen, gold toen als een technologisch wereldwonder. Er waren duizenden vierkante meter glasramen nodig en het vervaardigen daarvan in een vrij korte tijd was al een prestatie op zich. Er namen uiteindelijk 17 000 exposanten deel aan deze eerste wereldtentoonstelling, waarvan er 9730 uit Groot-Brittannië, 1760 uit Frankrijk, 1360 uit het Zollverein, 750 uit Oostenrijk, 560 uit de Verenigde Staten en 510 uit België kwamen. Op 1 mei 1851 werd de tentoonstelling geopend door koningin Victoria.

Opbouw van het 'Crystal Palace'

Afbeelding van het in 1851 in Londen opgetrokken 'Crystal Palace'. Na de tentoonstelling werd het gebouw afgebroken en in 1854 opnieuw opgebouwd in de Londense voorstad Sydenham, waar het tot 1936, als het afbrandde, dienst deed als tentoonstellingsruimte en concertgebouw.

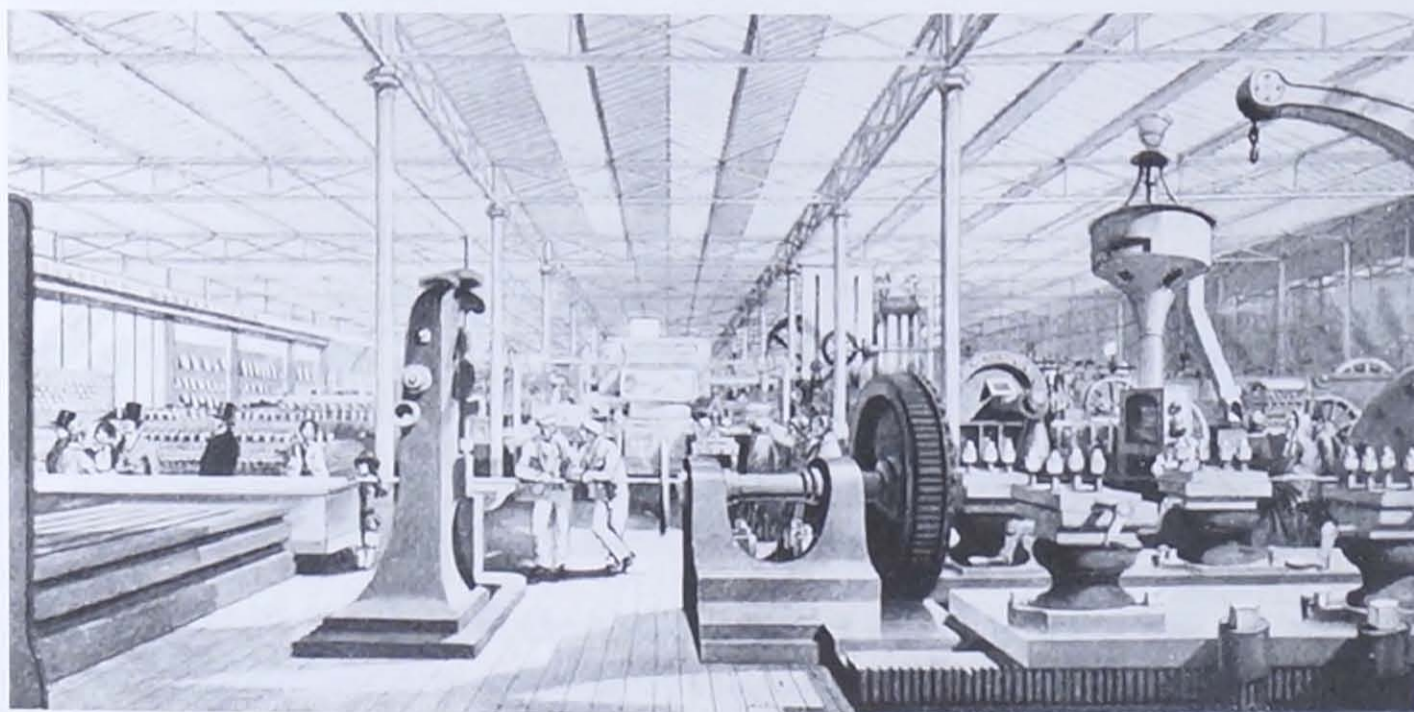
Toen ze haar deuren sloot op 11 oktober, hadden zes miljoen mensen (of het equivalent van een derde van de toenmalige bevolking van Groot-Brittannië) de tentoonstelling bezocht. Voor een bezoek aan de tentoonstelling betaalden de mensen 1 shilling. ⁽¹⁵⁾ ⁽¹⁶⁾

Op de tentoonstelling van 1851 was het voor het eerst dat alles wat de wereld van nieuws te bieden had, op een presenteerblad voorgesteld werd aan een ongezien groot publiek. Door de organisatoren werd de tentoonstelling verdeeld over zes secties, elk ook nog eens verdeeld over verschillende klassen. Voor de secties vermelden we:

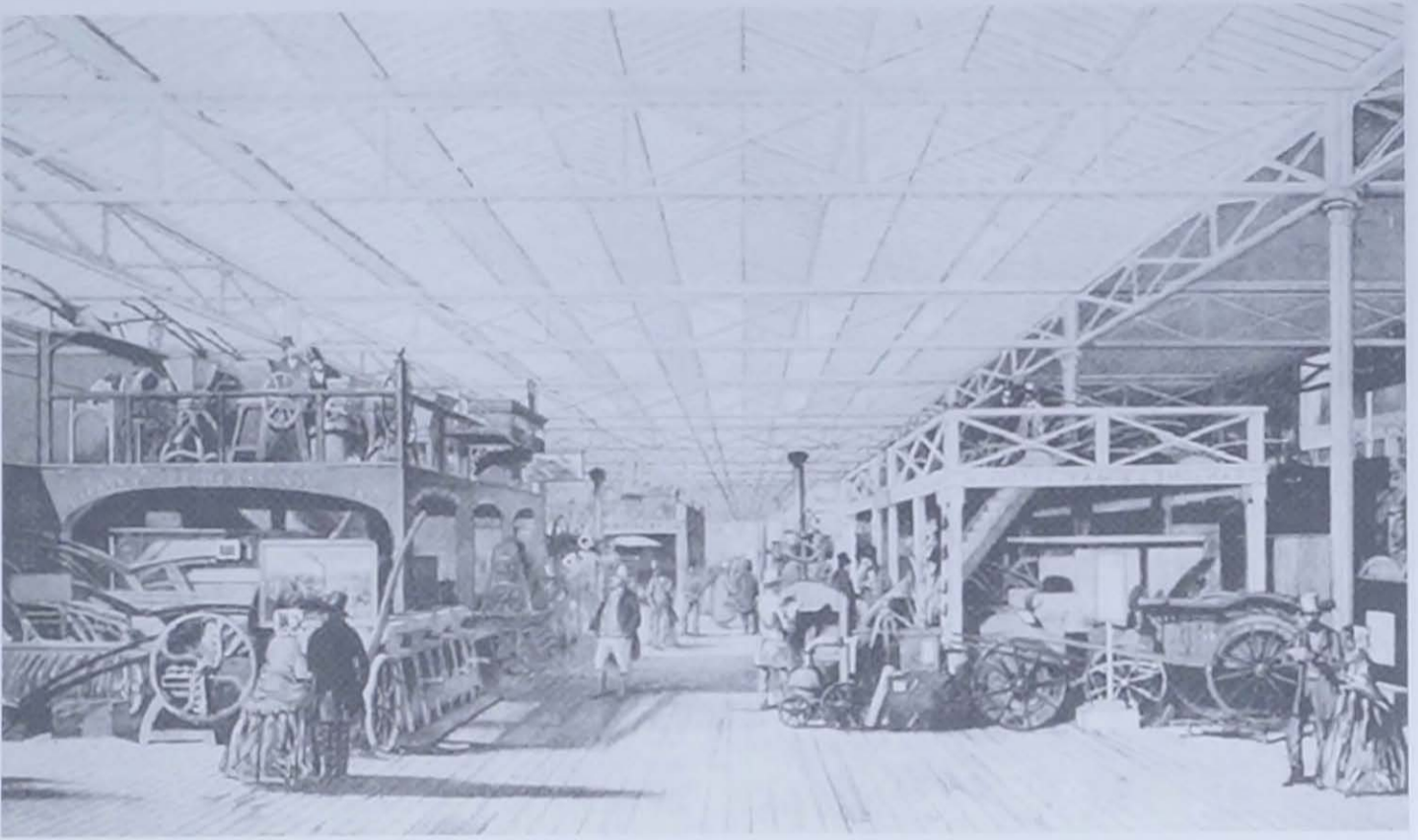
- onafgewerkte producten (mineralen van mijnbouw en groeven, chemische producten, voedingsmiddelen)
- machines (voor vervoer, productie, bouw, land- en tuinbouw)
- afgewerkte producten (textiel, papier, leder, kleding)
- metaal, glas en keramiek (messen, ijzerwaren, juwelen, glas, keramiek)
- diverse producten (decoratie, meubels, behangpapier)

Dat er op de tentoonstelling zelfs speelgoed werd gedemonstreerd door verscheidene, vooral Duitse en Oostenrijkse fabrikanten, toont aan hoe uitgebreid het gamma van gepresenteerde producten toen al was. ⁽¹⁷⁾

Voor de bezoekers was het de gelegenheid om te zien wat er elders in Europa en in de wereld, ondermeer in de Verenigde Staten werd vervaardigd. Zo kon men er demonstraties zien van door twee Amerikaanse ondernemers (Obad Hussey en Cyrus Mc Cormick)

Binnen in het 'Crystal Palace', de afdeling machinebouw.

Binnen in het 'Crystal Palace', de afdeling landbouwwerktuigen.

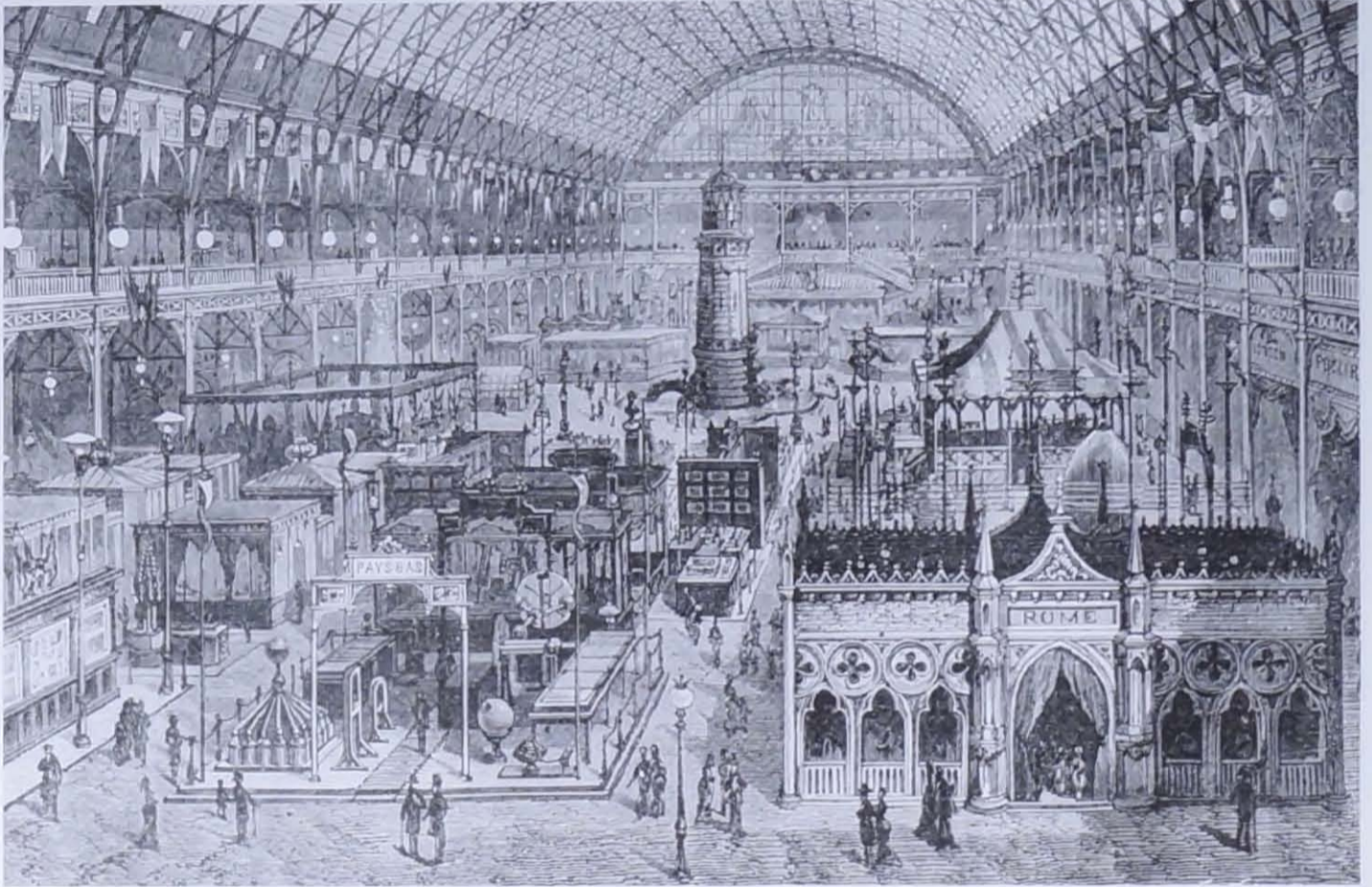
ontwikkelde graanmaaimachines. ⁽¹⁸⁾

Omgekeerd leerden de Amerikanen de nieuwste technische ontwikkelingen in Europa kennen.

Na het succes van de wereldtentoonstelling in 1851, vond men dat het initiatief voor herhaling vatbaar was en in de daarop volgende jaren werden her en der regelmatig internationale tentoonstellingen opgezet: Cork (1852), Dublin en New York (1853) en München (1854). Met de regelmaat van een klok volgden de tentoonstellingen zich op. In de tweede helft van de negentiende eeuw werden alle nieuwe wonderen van wetenschap en techniek (elektriciteit, telefoon, grammofoon, elektrische tram, automobiel, enzovoort) er aan het groot publiek voorgesteld.

Sommige technieken zoals het opwekken van elektriciteit en de toepassingen ervan, evolueerden in die tijd zo vlug, dat er aparte internationale tentoonstellingen georganiseerd werden. Een eerste van die exposities over elektriciteit ging door in Parijs in het 'Palais de l'Industrie' in 1881. Kort daarop volgden er gelijkaardige tentoonstellingen in Londen, München en Wenen. ⁽¹⁹⁾

Ook in België gingen verscheidene wereldtentoonstellingen door. In die tijd profileerde België zich immers als een industriële natie. Met nog geen zes miljoen inwoners was het kleine land na Groot-Brittannië de tweede industriële macht in de wereld. De eerste van

Internationale tentoonstelling over elektriciteit in Parijs in 1881. Zicht op één van de hallen van het 'Palais de l'Industrie'.⁽²⁰⁾

die exposities greep plaats in 1885 in Antwerpen en viel samen met de renovatie van de haveninstallaties, ondermeer het rechtekken van de Scheldekaaien. Het tweeëntwintig hectaren grote terrein waar de tentoonstelling werd ingericht, lag langs de Schelde, op de plaats waar de oude citadel gelegen had. Achter een monumentale triomfboog, getekend door architect Gédéon Bordiau, lag een grote metalen hal waar de industriële afdelingen ondergebracht waren. Vooral scheepvaart, visserij en handel namen er een belangrijke plaats in. Opmerkelijk was ook het belang dat gehecht werd aan alles wat te maken had met elektriciteit. Tuinarchitect Louis Fuchs van zijn kant had een park met kronkelende lanen voorzien waarin paviljoenen, chalets, cottages en eet- en drankgelegenheden neergezet werden. Van 3 mei tot 2 november bezochten meer dan anderhalf miljoen mensen de wereldtentoonstelling in Antwerpen.

De volgende internationale tentoonstelling in België had al enkele jaren later (1888) in Brussel plaats. Tussen 1885 en 1935 werden in ons land niet minder dan tien wereldtentoonstellingen georganiseerd en daarmee was België één van de meest dynamische organisatoren van dergelijke evenementen.⁽²¹⁾

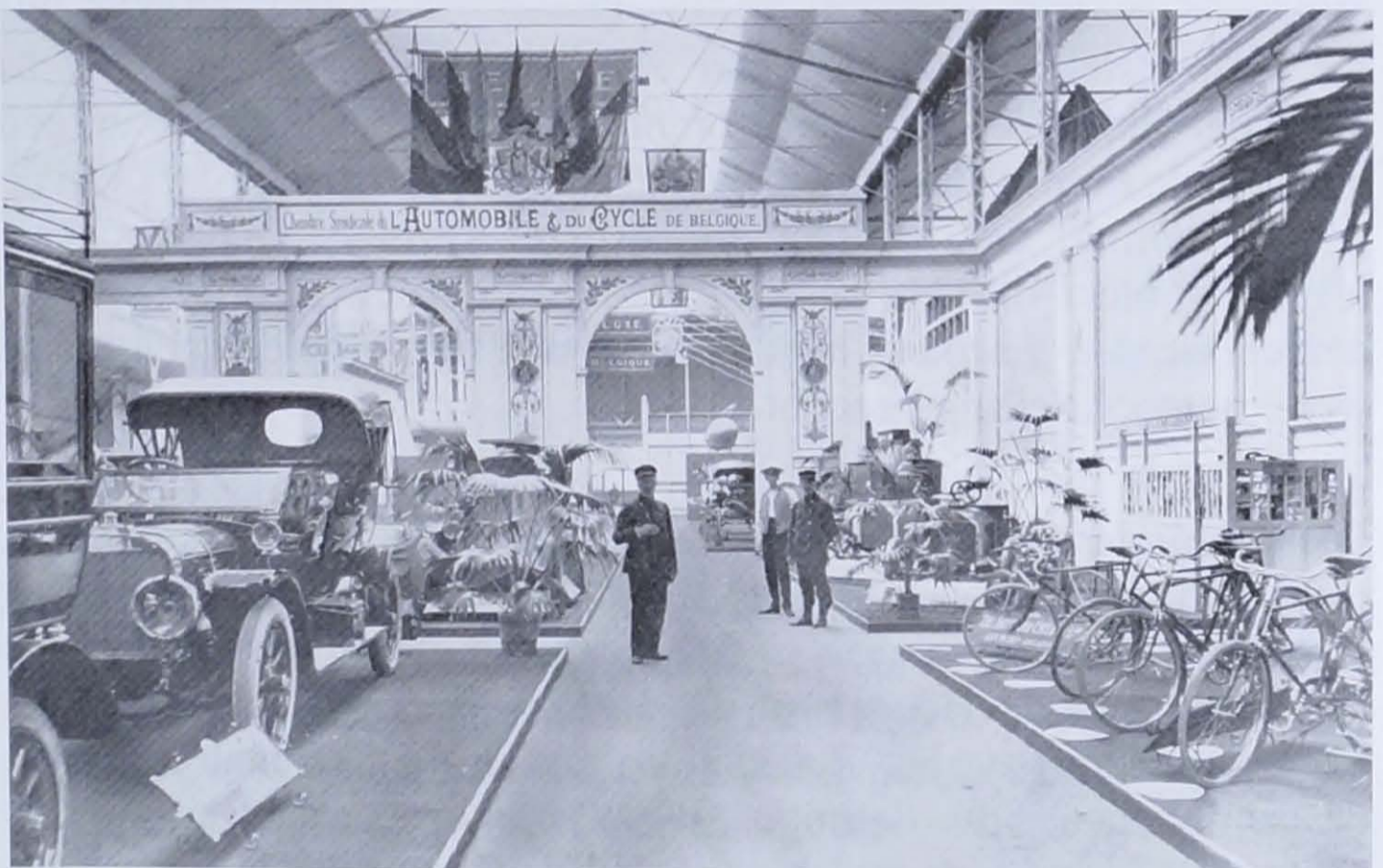
In tegenstelling met eerdere exposities in Brussel die doorgingen in de omgeving van het Jubelpark, greep deze van 1910 plaats op een

Zicht op de voorgevel en tuinen van de Belgische afdeling op de wereldtentoonstelling van 1910.

Foto verzameling Jan Camerlinckx.

negentig hectaren groot terrein in de Solbosch-wijk in Elsene.⁽²²⁾ De tentoonstelling werd plechtig geopend op 23 april. In enkele tientallen paviljoenen was alles wat de wereld toen te bieden had aan nieuwe uitvindingen, producten en originele dingen bijeen gebracht.

Beeld van één van de hallen op de wereldtentoonstelling van 1910 in Brussel. Auto's en fietsen van Belgische makelij stonden er uitgesteld.

Foto verzameling Jan Camerlinckx.

*Wereldtentoonstelling 1910. Foto van de reconstructie van de Brusselse Peperstraat op Brussel-Kermis.
Foto verzameling Jan Camerlinckx.*

De tentoonstelling kende echter een ongelukkig verloop. Op 14 augustus vernielde een hevige brand de Belgische, Engelse en een deel van de Franse afdelingen, evenals het folkloristische deel van de tentoonstelling 'Oud-Brussel' of 'Brussel-Kermis'. Ondanks deze tegenslag bleef de tentoonstelling geopend. Toen in november de deuren werden gesloten, hadden meer dan tien miljoen mensen de wereldtentoonstelling bezocht.

Dichter bij ons had in 1913 een wereldtentoonstelling in Gent plaats. Het was meteen ook de gelegenheid om in Gent grootse werken uit te voeren, die het uitzicht van de binnenstad grondig wijzigden. De as lopend van de Hoogstraat en de Sint-Michielsdelling naar de Vlaanderenstraat en het Zuidstation, samen met de aanleg van de centrumpleinen, brak definitief de oude pittoreske stadskuip open. Meteen werd het beroemde gezicht op de Gentse torens verwezenlijkt. De meeste historische monumenten, het Belfort en de Lakenhalle, het Gravensteen, het Groot Vleeshuis, het Geraard Duivelsteen, de gevels aan de Graslei en zoveel andere gebouwen,

Zicht op de werldeftoonftelling in Gent van 1913. Het concept van de tentoonftelling was het werk van de Gentse architect Oscar Van de Voorde. Hij tekende de indeling van het terrein, bepaalde de plaats van de verftellende afdelingen en paviljoenen en hij ontwierp zelf de belangrijkste gebouwen.

Foto verzameling Jan Camerlinckx.

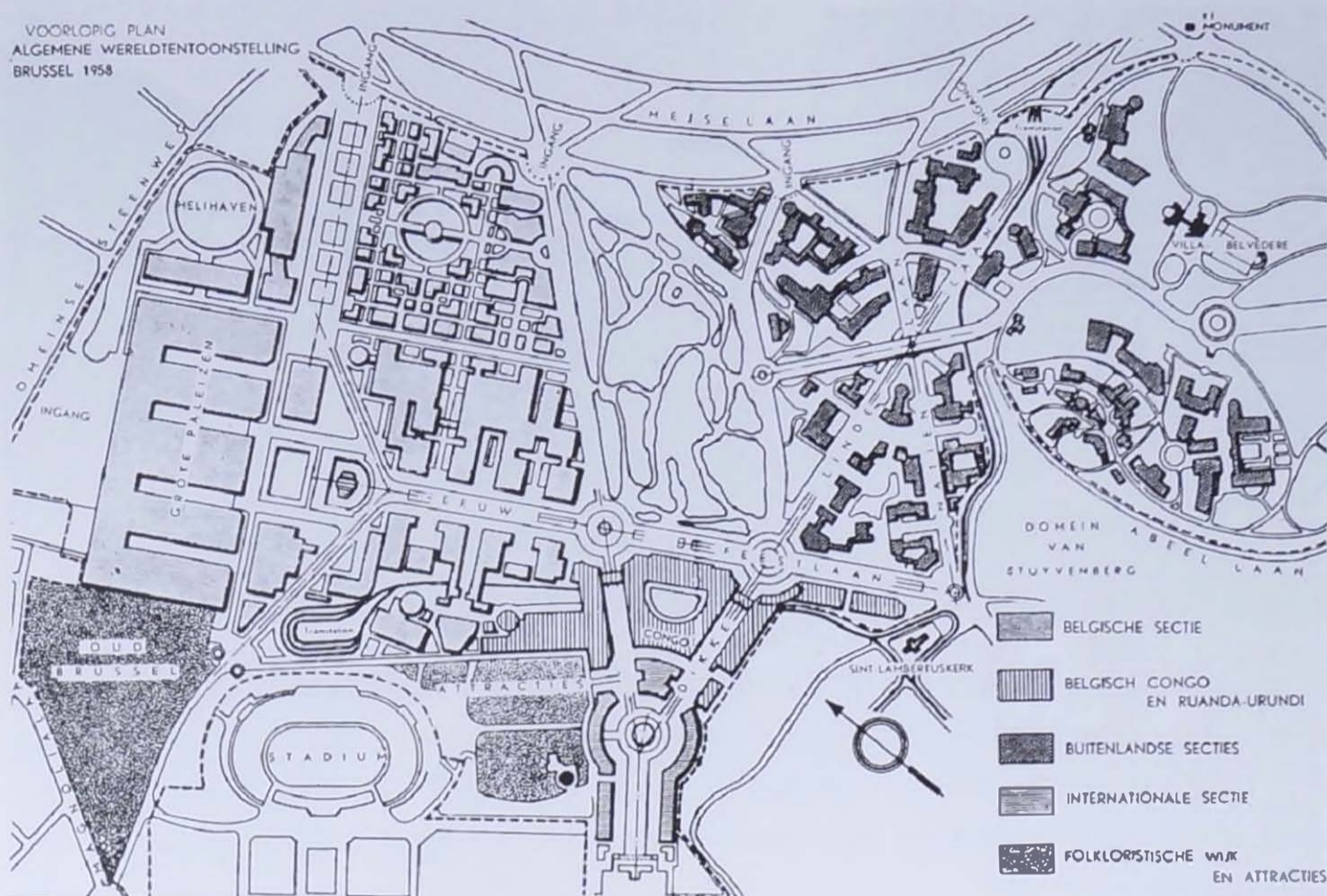
werden gerestaureerd.

Er waren ook een heleboel nieuwe initiatieven. Een van de mooiste bouwwerken was ongetwijfeld het Museum voor Schone Kunsten van Charles van Rysselberghe. Op de spoorlijn Brussel-Oostende kwam in 1912 het Sint-Pietersstation klaar. Daar tegenover bouwde men het Flandria Palace, een groot hotel met niet minder dan zeshonderd kamers.

Waarschijnlijk moet de tentoonftelling in Gent ook mensen uit Aalter gelokt hebben, maar daarvan zijn blijkbaar geen getuigenissen of vermeldingen bewaard gebleven.

AANKNOPEN BIJ DE TRADITIE

De laatste vooroorlogse werldeftoonftelling had in 1939 in New York plaats. De volgende was gepland geweest voor Rome in 1942, maar die ging niet door omwille van de oorlog. Toen het oorlogsgeweld in 1945 eindelijk geluwd was, kon men terug denken aan het inrichten van een werldeftoonftelling. Reeds in juni 1946 stelde België zich bij het in Parijs gevestigde 'Bureau International des Expositions' kandidaat voor de eerste naoorlogse werldeftoonftelling in Brussel. Als datum werd zelfs 1950 vooropgesteld. Bijna terzelfder tijd stelden ook Parijs en Londen zich kandidaat. De

Het voorlopig plan van de wereldtentoonstelling 1958 op de Heizelvlakte zoals het in 1954 werd voorgesteld. Naar Winkler Prins 1955. (23)

Britten wilden in 1951 de honderdste verjaardag van de *Great Exhibition*, de eerste *echte* wereldtentoonstelling, herdenken.

Hoewel al in mei 1948 besloten werd om de wereldtentoonstelling in Brussel te organiseren, duurde het toch nog enkele jaren voordat er echt schot in de zaak kwam. Blijkbaar diende er nog heel wat materieel en emotioneel puin geruimd te worden alvorens er bij de vooroorlogse traditie van wereldtentoonstellingen kon aangeknoopt worden. Eerst eind 1951 werd baron Georges Moens de Fernig, industrieel en oud-minister, aangesteld als Commissaris-Generaal en werd begonnen met voorbereidende studies en werkzaamheden. Eind 1953 werd Brussel officieel aangeduid om in 1958 de eerste naoorlogse 'Universele en Internationale Wereldtentoonstelling' in te richten. Meteen werden zowel het Belgische bedrijfsleven als de landen waarmee België diplomatieke contacten onderhield, uitgenodigd om aan de expositie deel te nemen.

Voor de tentoonstelling was een bijna tweehonderd hectaren grote ruimte voorzien op de Heizelvlakte, aan de rand van de hoofdstad. Daar had ook de wereldtentoonstelling van 1935 plaats gehad. Enkele grote paleizen die gebleven waren en nog gebruikt werden voor het houden van handelsbeurzen, zouden ingericht worden voor

het onderbrengen van onderdelen van de wereldtentoonstelling. Voor de rest zouden nieuwe gebouwen opgetrokken worden. Weldra kreeg het globaal plan van de tentoonstelling vorm.

Op 24 september 1955 metselde koning Boudewijn in aanwezigheid van de diplomatieke vertegenwoordigers van de deelnemende landen de eerste steen in voor de tentoonstelling en kon begonnen worden met het aanleggen van wegen, rioleringen en nutsvoorzieningen. Zo moest er in de nabijheid parkeerplaats voor zo'n dertigduizend auto's voorzien worden en diende men stopplaatsen aan te leggen voor de vele trams en bussen die de bezoekers voortdurend zouden aan- en afvoeren.

Ontwerpers en architecten legden de laatste hand aan de plannen van de vele paviljoenen zodat in het najaar van 1956 kon begonnen worden met bouwen. De inrichting van de paviljoenen gebeurde vanaf de zomer 1957 en om het uitzicht nog te verfraaien werden in de winter 1957-1958 de nodige aanplantingen gedaan van bomen, struiken en ander groen. De oppervlakte van tuinen en plantsoenen beliep zo'n zestig hectare of bijna één derde van de totale oppervlakte van de tentoonstellingsruimte.

Marcel De Bel, een Aalters bouwvaker, was in de jaren 1950 werkzaam bij een Brusselse bouwonderneming. Aanvankelijk was hij als bekister betrokken bij het bouwen van bruggen in de omgeving van Brussel. De firma waarbij hij werkte, slaagde erin om enkele contracten te verwerven voor de opbouw van paviljoenen op de Heizel. Zo werkte hij mee aan de opbouw van het paviljoen van de Tabak in de Belgische sectie en aan deze van Venezuela en Nederland in de internationale sectie.

De bouwwerken op de Heizel stelden heel wat mensen te werk en bouwondernemingen beconcurrerden elkaar om geschikte werklui aan te werven. Zo moest Marcel regelmatig aan de Brusselse stations gaan staan om er werkvolk aan te trekken voor de firma. Een pint was doorgaans de eerste stap om bouwvakkers over de streep te trekken. Hogere uurlonen en andere voordelen die aangeboden werden, deden de rest.

Tijdens de tentoonstelling zelf waren er mensen die instonden voor de noodzakelijke herstellingen die links en rechts gedaan moesten worden. Marcel De Bel was een van hen. Daar dat meestal 's nachts moest gebeuren als er geen bezoekers waren, vertrok Marcel vaak 's avonds naar Brussel om er te werken tot 's anderendaags morgens. Soms bleef hij ook enige dagen in Brussel en bleef dan overdag

slapen in één van de barakken die daar voor dat doel opgetrokken waren. Voor Marcel De Bel was de tijd van de Expo een mooie tijd. Van de tentoonstelling zelf heeft hij blijkbaar niet zoveel kunnen zien. ⁽²⁴⁾

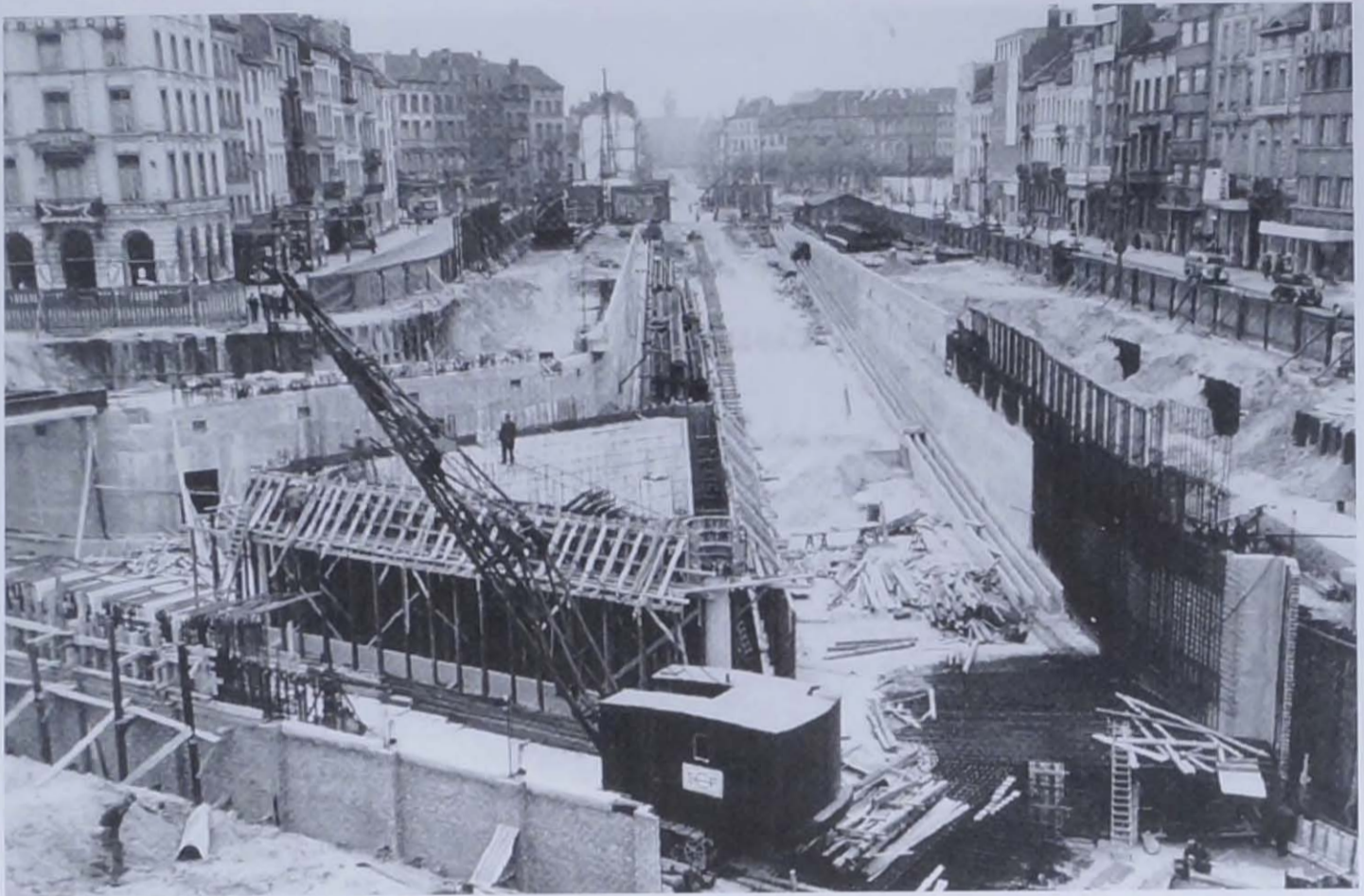
BELGIË ÉÉN GROTE BOUWWERF

Niet alleen de plaats waar de tentoonstelling doorging werd een bouwplaats, ook Brussel, de Belgische metropool, was in die jaren één grote bouwwerf. De verkeersinfrastructuur in en rond de hoofdstad werd uitgebouwd. Om het verkeer naar en rond het hart van de stad te brengen, werd de Kleine Ring opnieuw aangelegd met een baanprofiel van vier rijvakken, tunnels, bruggen en viaducten. Er dienden kilometers tramsporen verlegd en nieuwe lijnen aangelegd. De Noord-Zuidverbinding die het Zuidstation verbond met het Noordstation en waaraan al in 1935 begonnen was, werd verder afgewerkt. In Zaventem werd een nieuwe luchthaven gebouwd. De tentoonstelling moest immers bereikbaar gemaakt worden voor de dertig miljoen bezoekers die men verwachtte.

Blijkbaar waren grootse werken inherent aan de organisatie van een wereldtentoonstelling. Daarbij beoogde men niet alleen het bereikbaar maken van de site zelf, maar maakte men van de gelegenheid gebruik om grondige stadsvernieuwingen door te voeren. In de jaren 1950 was mobiliteit een belangrijk gegeven geworden en derhalve diende de stad in functie daarvan getransformeerd. Voor het autoverkeer werden bruggen gebouwd, tunnels gegraven, kasseistenen maakten plaats voor asfalt en beton, de mooie bomenrijen die toen nog langs heel wat Brusselse lanen aanwezig waren, werden geroid om bredere wegen aan te leggen en waar het aan ruimte ontbrak werd afgebroken.

In de jaren 1950 spoorden we thuis regelmatig naar Brussel en ik herinner mij hoe ik als jonge gast met bewondering stond te kijken naar de voor die tijd toch gigantische bouwplaatsen met kranen, bulldozers, af en aan rijdende camions en als mieren door elkaar wriemelende arbeiders. Het waren allemaal dingen die je voor het eerst in je leven zag, want in een provinciestedje als Brugge waar we toen verzeild geraakt waren, was daarvan hoegenaamd niets te bespeuren.

Grootscheepse werken en vernieuwingen grepen niet alleen in de hoofdstad plaats, maar ook elders in het land. Het is overigens niet

Brussel werd één grote bouwwerf...

zo dat alles wat er in die jaren gebeurde moet gezien worden in het teken van de wereldtentoonstelling. Tussen 1955 en 1958 gaf de overheid 1,6 miljard frank uit voor werken die in het kader van de Expo werden uitgevoerd. Op jaarbasis was dat amper zes procent van het normaal budget.

Vijf jaren oorlog en bezetting en daarna de nodige tijd om de geleden schade te herstellen, om instellingen en bedrijven terug functioneel te maken, noopten tot een inhaalbeweging. Veel plannen en zelfs aangevatte werken van voor de oorlog dienden nog uitgevoerd. De verbetering van het wegennet was daarbij één van de prioriteiten geworden. Tussen 1948 en 1955 was het aantal *motorrijtuigen* verdubbeld en naar de toekomst toe werd een nog grotere toename verwacht. Alleen al het aantal personenwagens zou van een half miljoen in 1956 toenemen tot 2 miljoen in 1970...

Het was de tijd dat autofabrikanten zich gingen toeleggen op het bouwen van kleinere en derhalve goedkopere auto's, zodat die in het bereik kwamen van steeds meer mensen. Anderzijds verbruikten die kleine wagens minder benzine en dat was in het licht van de toen al stijgende brandstofprijzen een verkoopargument te meer. Tot de meest populaire kleine wagens van die tijd behoorden de Volkswagen, de 4pk en de Dauphine van Renault, de Citroën 2pk, de Italiaanse Fiat 600, de Anglia en de Prefect van Ford, de Hollandse Daf...

Evolutie van het aantal motorrijtuigen (auto's, camions, moto's, enzovoort) van 1936 tot 1955.

Goedkoop was echter een relatief begrip, want een Fiat 600 kostte in die tijd toch nog een slordige 54 000 frank en dat was in de normen van een doorsnee gezin nog altijd een pak geld.

De autosnelweg Brussel-Oostende die al voor de oorlog begonnen was, werd verder afgewerkt. Met de officiële openstelling in 1956 kwam Aalter plots aan één van belangrijkste Belgische verkeersaders te liggen en dat zou uiteindelijk gevolgen hebben. Enkele jaren later maakte dat mede de ontsluiting van een industriepark op Aalterbrug mogelijk.

Het Wegenfonds zorgde ook voor de verbreding van de autoweg Brussel-Antwerpen, de verbinding van de Expo met de weg Bergen-Parijs, de aanleg van het eerste baanvak van de 'Koning Boudewijn-snelweg' (Antwerpen-Luik) en het begin van de werken voor de snelweg Brussel-Namen.

Verbetering van het wegennet betekende niet alleen de aanleg van snelwegen (de meeste kwamen er overigens eerst vanaf de jaren 1960), maar ook de vernieuwing van grote steenwegen, gemeentelijke wegen en landelijke wegen. Niemand ergerde er zich toen aan dat kasseiwegen en nauwelijks verharde aardewegen werden vervangen door beton of asfalt. Integendeel, de mensen die dagelijks gebruik maakten van soms erbarmelijke wegen, ook fietsers en voetgangers verwelkomden die vernieuwingen.

Eén van de vele kleine en voor steeds meer mensen betaalbare auto's van het einde de jaren 1950 was de Hollandse Daf. Met zijn automatische transmissie was hij vrij uniek in het wagenpark van toen. De auto werd het middel bij uitstek om met de familie naar de buiten, de zee of de Ardennen te trekken...

Van hun kant hadden de spoorwegen al van het begin van de jaren 1950 de modernisering van het spoorwegnet aangepakt. Naast het bouwen van nieuwe stations en seinhuizen en de verdere realisatie van de Noord-Zuidverbinding in Brussel, impliceerde dan ook het elektrificeren van de grote lijnen zodat de verplaatsingen tussen de grote steden sneller en comfortabeler konden gebeuren. In 1958 was zo'n twintig procent van het hele net geëlektrificeerd. Verder werden de stoomlocomotieven geleidelijk aan vervangen door dieseltractie. Samen met het in dienst nemen van nieuwe wagons leidde dat tot sneller en aangener vervoer voor de reizigers op de lijnen van secundair belang.

Niet alleen de overheid investeerde in grote werken, ook particulieren bouwden of verbouwden woningen, handelspanden of bedrijven. Tussen 1948 en 1957 werden in België bijna 400 000 nieuwe woningen gebouwd en dat was nog maar een begin. Bouwen werd gestimuleerd door de overheid. De wet-De Taeye (1948) voorzag in premies en goedkope leningen voor het verwerven van een woning en de wet-Brunfaut (1949) leidde tot de oprichting van het Nationaal Fonds voor de Huisvesting dat ondermeer tussenkwam in de realisatie van collectieve voorzieningen in woongroepen.

Sociale flatgebouwen langs de Watersportbaan in Gent omstreeks 1957.

Daarmee werd de deur geopend voor grote projecten van de lokale sociale huisvestingsmaatschappijen.

In steden en dorpen maakten oude woningen, die vaak nog dateerden van het einde van de negentiende of het begin van de twintigste eeuw, plaats voor nieuwbouw of werden grondig verbouwd. Straten waar tot dan toe slechts enkele huizen stonden werden volgebouwd. Vooral de nieuwe verkavelingen voor open bebouwing die vanaf het begin van de jaren 1950 aan de rand van de steden werden aangelegd, waren zeer in trek. Een mooi huis met een tuin er rond was iets dat iedereen bekoorde.

In de grote steden waagde men zich aan hoogbouw voor kantoren en flats. In Brussel herinneren we ons de Kunstberg, de Ravensteingalerij, de Martini- en Madoutoren, het torengedouw van de Prévoyance Sociale. In Antwerpen verrees op het Kiel een complex van woonblokken en in het stadscentrum werd een Administratief Centrum van vele verdiepingen gepland. In die tijd verschenen in Gent de eerste sociale flatgebouwen langs de Watersportbaan.⁽²⁵⁾

Al tijdens het interbellum hadden architecten nieuwe concepten voor het wonen ontwikkeld. Daarbij was vooral gedacht aan een functioneler indeling van de beschikbare woonruimte. De keuken die tot dan toe een centrale plaats bekleedde en eigenlijk als woonkamer dienst deed, werd een aparte werkplaats waar spijzen werden bereid en de afwas werd gedaan. De keuken werd uitgerust met aanrechten,

Ingerichte badkamer zoals die in 1939 in tijdschriften over wonen werd gepromoot. ⁽²⁶⁾

woonkamer of living, die nu de plaats werd waar men elke dag leefde. Bij iedere woning hoorde een toilet met waterspoeling en een ingerichte badkamer met lavabo, ligbad of stortbad of de combinatie van beide en een geiser.

In die tijd waren dergelijke woningen slechts betaalbaar voor gegoede burgers en diegenen die het zich konden permitteren. Na de oorlog kwam daar verandering in. De mensen hadden behoefte aan meer ruimte en meer comfort. Wat voor de oorlog nog luxe was, werd in de jaren 1950 de norm voor nieuwe woningen. Met de toenemende koopkracht in de jaren 1950 konden steeds meer gezinnen zich een dergelijke woning veroorloven en overal verschenen *moderne woningen*. Wie het minder breed had vergenoegde zich met het aanpassen van een bestaande woning aan de nieuwe normen.

Bij een nieuwe of vernieuwde woning hoorde uiteraard ook nieuw meubilair en daar was in die jaren geen gebrek aan. Zowel in binnen- als buitenland waren er producenten die *moderne meubels* op de markt brachten, maar het enthousiasme voor die dingen was doorgaans niet echt groot. Bovendien waren mooie moderne meubels erg

bergruimte voor potten en pannen, een gootsteen met lopend water, een kookfornuis werkend op gas of elektriciteit in plaats van een Leuvense stoof of cuisinière, een frigo en eventueel ook nog een elektrische wasmachine. Het plechtstatige salon en de veel te kleine eetplaats die vooral aan vreemde bezoekers voorbehouden waren en hoogstens op zon- en feestdagen door het gezin zelf gebruikt werden, maakten plaats voor een grote living of woonkamer, met een eethoek en een zithoek. De mufte, donkere gang die vanaf de ingang deur het ganse huis doorkruiste, werd herleid tot een kleine hal. De enkele vierkante meters vrijgekomen ruimte vergrote de

Moderne interieurs maakten in de jaren 1950 opgang. Knoll interieur met tafel in marmer en Tulip stoelen. ⁽²⁷⁾

duur. Het was dan ook schoorvoetend dat moderne meubels hun weg vonden naar onze woonkamers. Voor wat moderniteit in de keuken of de badkamer, maakte men minder voorbehoud.

Al van voor de oorlog probeerden sommige architecten om nieuwe bouwstijlen te introduceren en her en der waagde men zich toch al aan nieuwe vormen, materialen en technieken. In de jaren 1950 bleven traditionele bouwstijlen overheersen en slechts sporadisch waagde men zich aan moderne experimenten. Een woning moest vooral functioneel zijn en betaalbaar blijven. Het uitzicht was doorgaans slechts van secundair belang.

Een moderne woning: experimenteren met nieuwe vormen, materialen, technieken maar vooral functioneel.

EINDELIJK WAS HET ZOVER

De jaren 1950 zullen ons altijd herinneren aan de wereldtentoonstelling die van 17 april tot 19 oktober 1958 in Brussel doorging. Er was niets onverlet gelaten om het evenement in de belangstelling te plaatsen. Affiches met het logo van 'Expo 58' vond je overal in de steden en langs de wegen. Tussen 1 januari 1958 en 16 april 1958 werden in binnen- en buitenland in totaal zo'n negen miljoen publiciteitsvoorwerpen verspreid.

Bakkers hadden zelfs een nieuw soort brood, het Expobrood, gemaakt: rechthoekige blokken met binnen een lichtbruine korst een soort wit, schuimig materiaal. Als het vers was, kon het nauwelijks met een broodmes gesneden worden, zodat het bijna altijd bij de bakker met de snijmachine gesneden werd. Die vierkante boterhammetjes liepen zo vlot binnen, dat men bij het vieruurtje wel een half brood naar binnen kon werken. 's Anderendaags was het brood echter uitgedroogd, hard en nog weinig smakelijk.

In de media werd er al lang op voorhand gepubliceerd over 'de Expo'. In de maanden die de opening vooraf gingen, was er elke dag wel iets te melden over de komende wereldtentoonstelling: de vorderingen van de infrastructuurwerken, de opbouw van één of ander paviljoen, de opleiding van de hostesses, het bezoek van prominenten aan de bouwplaats op de Heizel, berichten over de organisatie... Uiteindelijk sprak iedereen over 'de Expo' en men was vol verwachting om het allemaal te kunnen zien.

De koning op het Belgiëplein tijdens de openingsceremonie. ⁽²⁸⁾

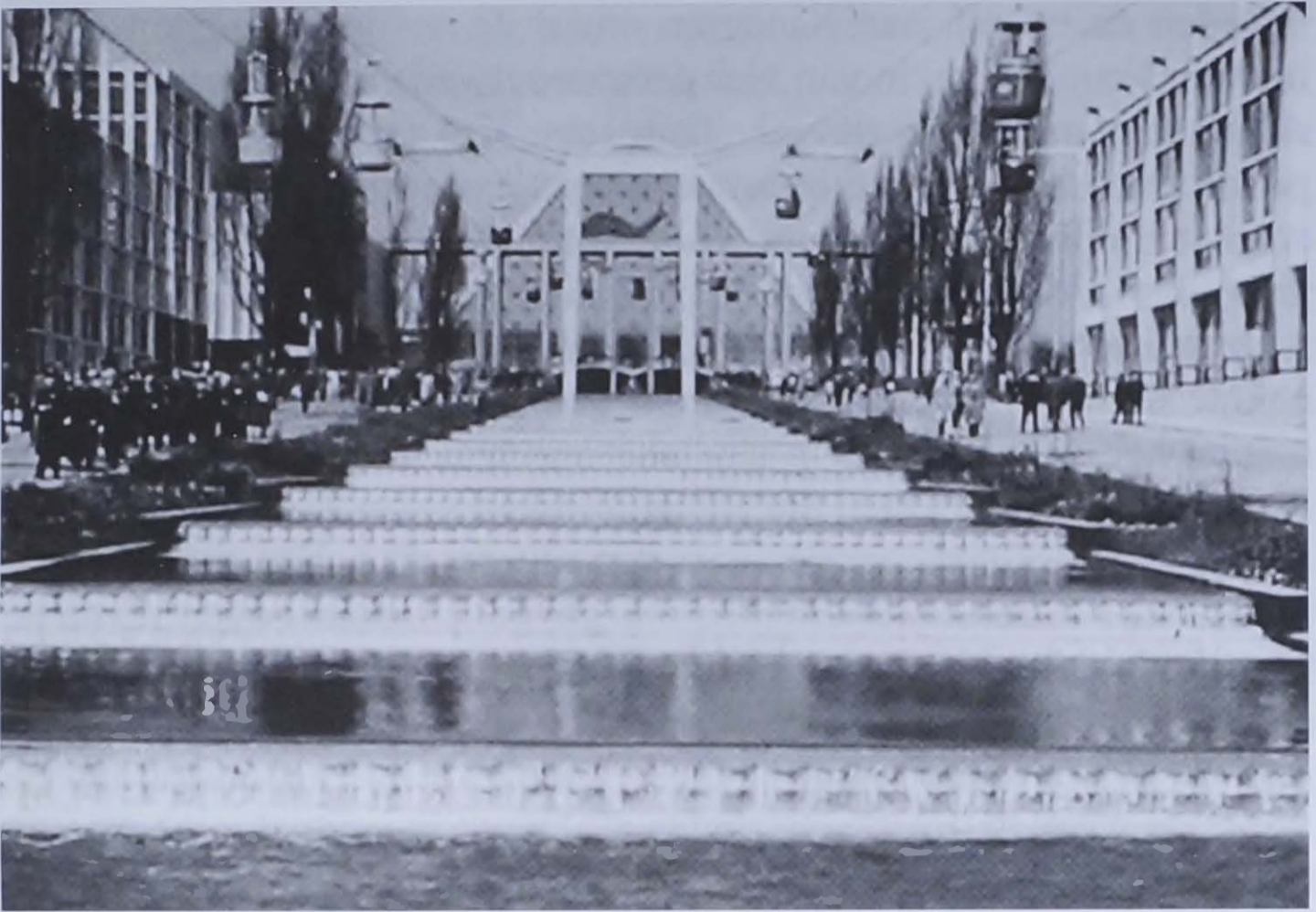
Na jaren voorbereiding en grootse werken was het op 17 april 1958 eindelijk zover. In aanwezigheid van de koninklijke familie, het volledige corps diplomatique, en alle mogelijke prominenten opende koning Boudewijn de 'Algemene en Universele Wereldtentoonstelling'. Op het ogenblik dat de koning de symbolische vlam in de waterfonteinen op het Belgiëplein in werking stelde, vloog boven het hoofd van de menigte een eskader straalvliegtuigen die de letter B vormden en transportvliegtuigen probeerden om ondanks het slechte weer, door middel van rookpluimen de Belgische driekleur aan de

hemel te hangen. Daarmee stonden de deuren van de wereldtentoonstelling wagenwijd open en van dan af zouden de bezoekers uit binnen- en buitenland naar Brussel stromen om er de Expo te bezoeken.

DE EERSTE KENNISMAKING

Voor ons was het al grote vakantie toen we de eerste keer naar Brussel trokken om er de wereldtentoonstelling te bezoeken. Een auto kon ons vader zich toen nog niet permitteren en derhalve ging het met de trein naar Brussel en dan van het Zuidstation met de tram naar de Heizel. We waren beslist niet de enigen die toen met de tram naar de Expo gingen. Tijdens de ganse duur van de tentoonstelling vervoerden de Brusselse trams zo'n 23 miljoen bezoekers of gemiddeld 124 000 per dag.

Ofschoon er voordien heel wat beeldmateriaal was getoond in kranten en tijdschriften, moest men het toch allemaal zelf gezien en beleefd hebben om een idee te krijgen van wat daar allemaal gepresenteerd werd, om een beeld te krijgen van de tijd waarin we toen leefden en van de tijd die komen zou. Expo 58 was niet alleen een

Zicht op de Belgiëlaan met in de verte de grote ontvangsthal.

kopie van de maatschappelijke evolutie in die jaren, maar schetste ook al een beeld van hoe die evolutie er in de toekomst kon uitzien. Misschien had het te maken met het feit dat we als adolescenten onze eerste stappen naar de grote-mensen-wereld zetten, maar voor ons ademde de werelddtentoonstelling een andere, een nieuwe sfeer uit, iets wat we voordien nog niet hadden ervaren en dat beseften we eerst als we op de Heizel stonden. Voor veel mensen werd de Expo een symbool voor de overgang naar een nieuwe tijd. Of zoals Eric De Kuyper het misschien iets overdreven verwoordde:

In België was na de Expo niets meer zoals tevoren. Het wereldbeeld was door deze ingreep van buitenaf grondig veranderd. Niet alleen de stad Brussel zou nooit meer zijn wat ze geweest was. De verandering ging veel dieper en was intenser. De mentaliteit was na de werelddtentoonstelling niet meer zoals ervoor. De werelddtentoonstelling betekende als het ware een vreedzame oorlog. Na afloop brak voorgoed een nieuw tijdperk aan. Dat zou de tijd van consumptie heten; 1958 was een breukjaar, een aardbeving, een aardverschuiving in de Belgische geschiedenis.⁽²⁹⁾

Aan de hoofdingang was het eerst aanschuiven om de nodige toegangsbewijzen aan te schaffen. Goedkoop was een bezoek aan de Expo niet: 30 frank per volwassen persoon en 20 frank voor kinderen

beneden de twaalf jaar. Kinderen onder de zes jaar mochten gratis binnen. Voor een gezin van vier personen, twee volwassenen en twee adolescenten, kwam dat al gauw op 120 frank. Om sommige paviljoenen te bezoeken moest nog eens extra toegangsgeld betaald worden. Wie het Atomium wilde bezoeken en daarvoor de lift gebruikte, werd per persoon 50 frank lichter gemaakt. Reken daarbij nog de kosten voor trein, tram, iets om te knabbelen 's middags, enkele drankjes en een ijsje en dat betekende toen een behoorlijke hap uit het gezinsbudget. In een tekst van het 'Vlaams Centrum voor Volkscultuur' stelde men dat een gemiddeld gezin 2260 frank aan de Expo zou besteed hebben of een derde van het maandelijks inkomen...⁽³⁰⁾ Een cijfer dat naar ons gevoel enigszins overdreven is. In 1958 bedroeg het bruto uurloon in de bouwsector (metser) 32,50 frank en in de metaalsector 35 frank. In de voedingsnijverheid lag dat met 24 frank een stuk lager. Op heel wat werkplaatsen had de vijfdagenweek al ingang gevonden. Toch werkte men doorgaans nog negen uren per dag. Arbeiders verdienden toen gemiddeld zo'n 5872,50 frank bruto per maand. Na aftrek van inhouding voor sociale zekerheid en voorheffing belastingen bedroeg het doorsnee netto maandinkomen zo'n 3964 frank. Een bediende klerk in overheidsdienst met meer dan 25 jaar anciënniteit verdiende in 1958 zo'n 700 frank netto. Dat was 46% meer dan in 1948.⁽³¹⁾

Om een idee te geven van de levensduurte in 1958, de prijzen van enkele voedingsproducten:

- een groot brood:	9,25 frank
- een liter melk:	6 frank
- een kilogram bloem:	12 frank
- een kilogram broodsuiker:	12 frank
- een kilogram margarine:	24 frank
- een kilogram sinaasappelen:	9 frank
- een halve liter prinsessenbonen:	12 frank
- een pakje cacao van 100 gram:	7 frank
- een reep chocolade:	3 frank
- een kilogram koffie:	120 tot 160 frank
	(naargelang van de kwaliteit.) ⁽³²⁾⁽³³⁾

De hoge prijs voor koffie verklaart waarom men destijds een flinke hoeveelheid cichorei toevoegde bij het zetten van koffie. Cichorei was veel goedkoper.

Met de toegangsbiljetten in de hand ging het schoorvoetend en meegedreven door de massa langs de smalle toegangspoorten naar

binnen. Toen men eindelijk binnen was, werd men overweldigd door de aanblik van alles wat daar te zien was. Vanaf het Belgiëplein, vlak voor het grote ontvangstcomplex, had men een prachtig uitzicht op de immense waterpartij met hoog opspuitende fonteinen, de colonnade, de daarachter liggende Belgiëlaan en het Atomium. Men had ogen tekort en wist eigenlijk niet waar eerst te kijken en nog minder waar men zou beginnen. Mij interesseerden vooral de paviljoenen waar nieuwigheden op het gebied van wetenschap en techniek te zien waren en omdat ons vader zowat dezelfde belangstelling had, was het geen probleem om een parcours uit te stippelen. Ons moeder stond eerder sceptisch tegenover al die dingen, maar was toch ook nieuwsgierig.

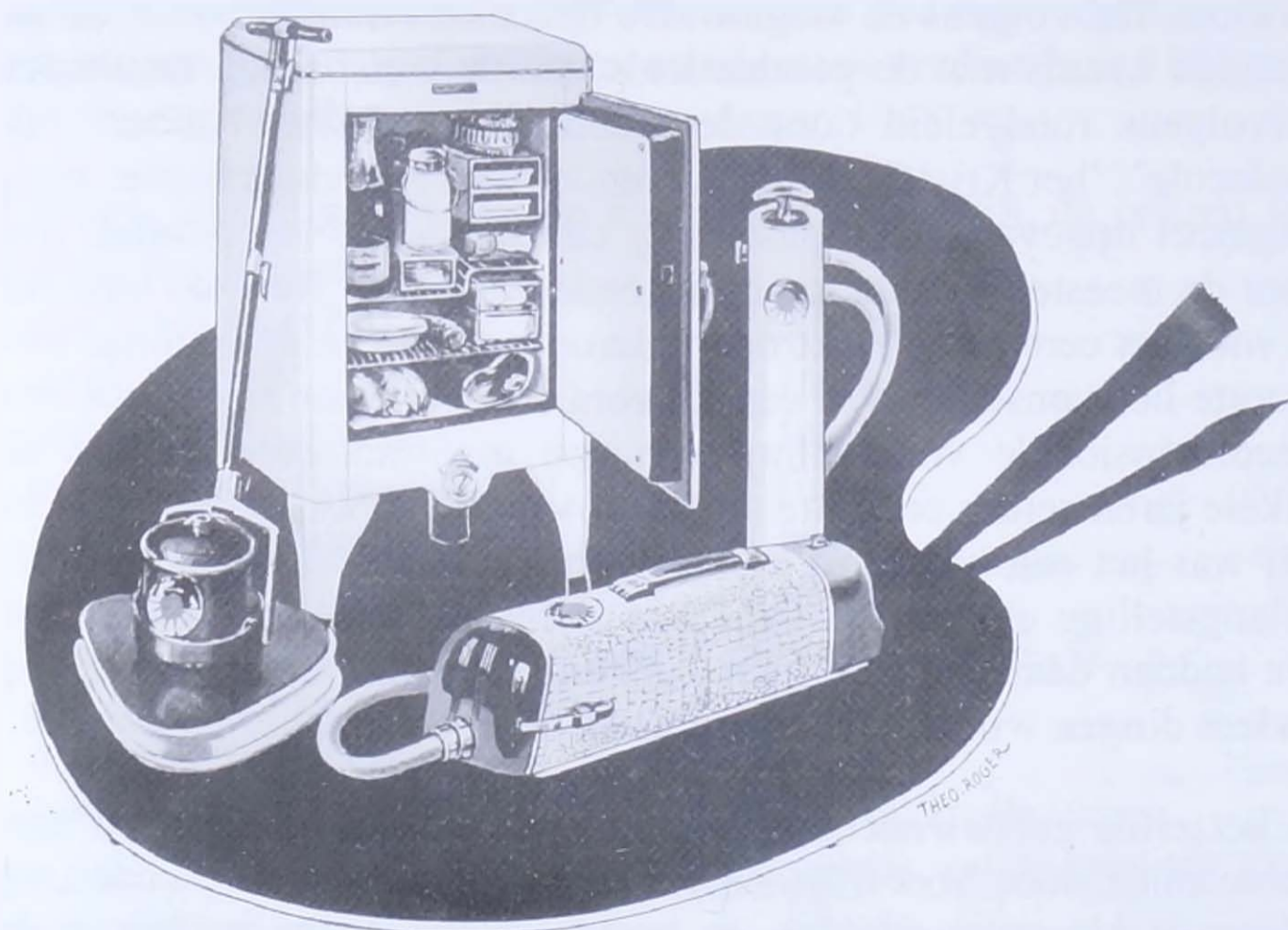
Ons bezoek begon in het Internationale Paleis van de Wetenschap dat gesitueerd was in de gerenoveerde tentoonstellingsgebouwen van 1935. Daar werd de evolutie van de wetenschappen voorgesteld. Vooral de vooruitgang die er in de laatste jaren op gebied van wetenschap en techniek was gemaakt, werd er tekijk gezet. Die vooruitgang moest niet alleen een betere toekomst brengen voor alle mensen, maar ook de samenhangigheid tussen alle landen verbeteren, zo klonk het volgens de slogans. De bezoekers maakten er in eerste instantie kennis met de geschiedenis van de wetenschap en werden vervolgens rondgeleid door de afdelingen van 'het Atoom', 'de Molecule', 'het Kristal' en 'de Levende Cel'. Een didactische, maar origineel opgevatte tentoonstelling confronteerde het publiek met voor de meesten tot dan toe onbekende werelden. Het was daar dat ik voor het eerste een elektronenmicroscop zag en de immens vergrootte lichaamsdelen van een kikvors bekeek. Daar zag ik ook een driedimensionele voorstelling van een eiwitmolecule en van de enkele jaren eerder ontdekte structuur van een DNA-molecule. Voor mij was het een belevenis zonder voorgaande en ik denk dat mijn belangstelling en enthousiasme ons vader en moeder deugd deden. We hadden daar wel vele uren kunnen vertoeven, maar als we nog andere dingen wilden zien, dan moesten we wel sneller opschieten.

In hetzelfde gebouwencomplex ging de retrospectieve '50 jaar moderne kunst' door. Voor mij toen een revelatie, want tot dan kenden wij alleen de klassieke schilder- en beeldhouwkunst. De werken in de Brugse kerken en musea waren onze enige referentie. Van de *moderne kunst* hadden wij alleen in kranten en tijdschriften iets opgevangen. De internationale kunsttentoonstelling besloeg vierduizend vierkante meter en toonde werken uit de grootste musea ter wereld. Er was ondermeer werk te zien van Victor Vasarely, Karel Appel, Asger Jorn

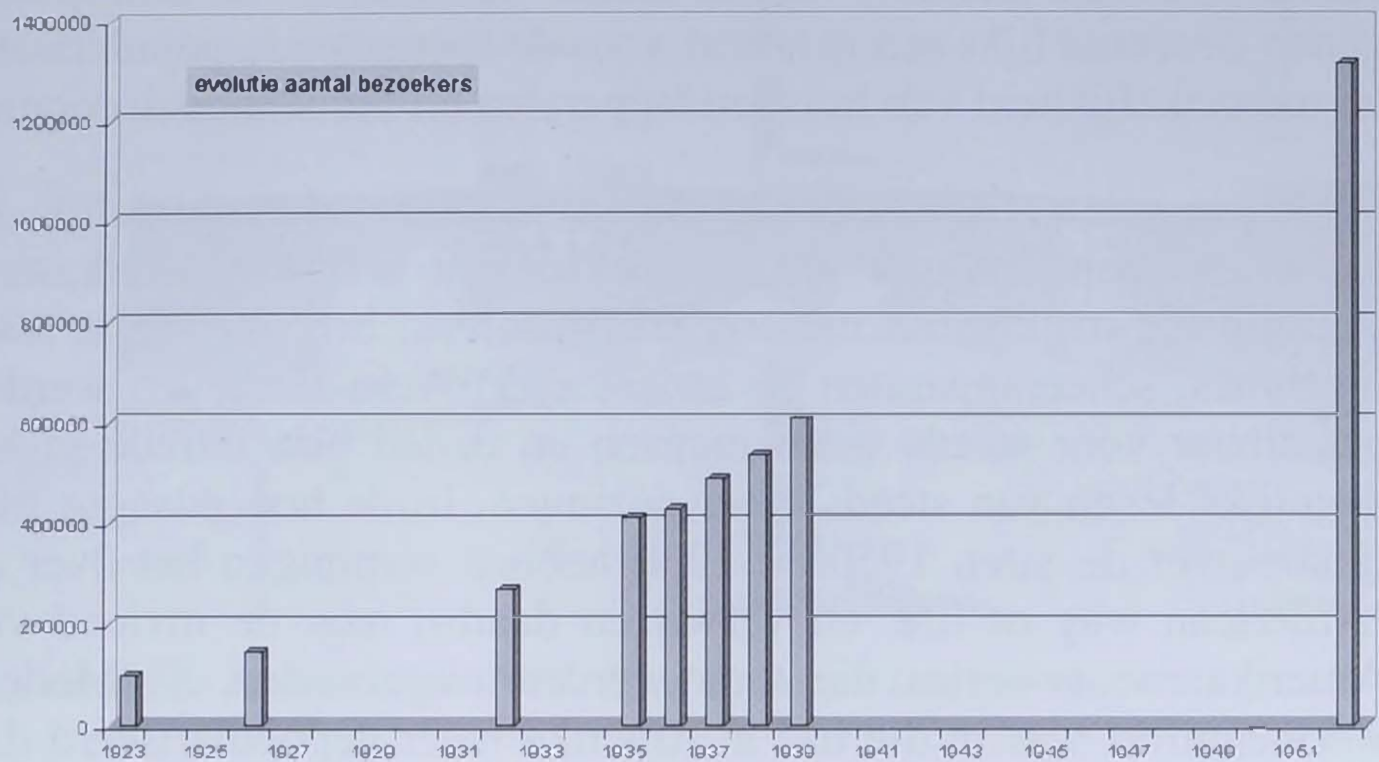
en vele anderen. Die eerste kennismaking met moderne kunst maakte indruk op mij en is voor een stuk mee bepalend geweest voor de relativering van het traditionele en de sympathie voor het nieuwe, het experimentele, zonder daarom alles wat nieuw was als mooi te beschouwen. Beeldende kunst, zo dacht en denk ik, moet inhoudelijk iets te zeggen hebben en esthetisch bekoren...

Over het Belgiëplein ging het naar de Belgiëlaan waar juist voorbij de colonnade het paviljoen van de 'Elektrische Energie' lag. Blikvanger was daar het *Elektrisch Huis*. Het ganse interieur (living, keuken, slaapkamers, badkamer en wasplaats) van wat men toen een moderne woning noemde, stond er opgesteld op een soort draaiende scène. Alle mogelijke elektrische toestellen waren er tentoongesteld: verlichtingselementen, kookfornuizen, verwarmingstoestellen, huishoudapparaten.

De Amerikaanse troepen die België in september 1944 bevrijdden, hadden niet alleen coca cola, kauwgom en big band sound meegebracht. Na meer dan vier jaar bezetting en isolement opende de

Al voor de oorlog waren allerhande elektrische huishoudapparaten beschikbaar: stofzuigers, boenmachines, strijkijzers, frigo's, wasmachines en zelfs vaatwasmachines. Reclame van Electro-Lux in een weekblad van 1939. ⁽³⁴⁾

*Evolutie van het aantal bezoekers van het 'Salon des Arts Ménagers' in Parijs. Naar cijfers van Paul Breton.⁽³⁶⁾
Grafische verwerking Jan Camerlinckx.*

bevrijding opnieuw de vensters op de wereld. Anders dan op het Europese continent, was aan de overzijde van het Kanaal en vooral aan de andere kant van de grote plas, het leven verder gegaan. De oorlog had, hoe cynisch dat ook moge klinken, creativiteit en vindingrijkheid gestimuleerd. Nieuwe technische ontwikkelingen en verbeterde productiemethodes die aanvankelijk bedoeld waren geweest voor de oorlogsindustrie, werden nu voor vreedzame doeleinden ingezet. Het nieuwe kennen en kunnen verspreidde zich snel in het bevrijde deel van Europa.

Met de beschikbaarheid van gas en elektriciteit in de grote steden, waren al voor de Eerste Wereldoorlog pogingen ondernomen om apparaten te ontwikkelen die de huishoudelijke taken van de vrouw moesten verlichten. Taken die vroeger door huispersoneel werden uitgevoerd, werden nu met behulp van allerlei huishoudapparaten acceptabel voor de burgervrouwen.

Het was eerst tijdens het interbellum, vooral in de jaren 1930, dat allerlei elektrische huishoudapparaten hun opgang maakten.

In 1923 werd in Parijs het eerste 'Salon des Appareils Ménagers' gehouden.⁽³⁵⁾ Tweehonderd exposanten stelden er hun waren voor aan honderdduizend bezoekers. Aanvankelijk was het enkel de bourgeoisie die dergelijke evenementen bezocht. Het waren immers alleen de gegoede gezinnen die zich zo'n apparaten konden

veroorloven. De toename van het aantal bezoekers in de daarop volgende decennia lijkt een maatstaf voor de toenemende popularisatie en toegankelijkheid van huishoudapparaten en binnenhuisdecoratie.

Vanaf de jaren 1950 tekende de verandering zich duidelijk af. Kookfornuizen die met gas of elektriciteit werkten, koelkasten, stofzuigers, strijkijzers, mixers, koffiemolens, broodroosters, wasmachines, scheerapparaten en andere elektrische toestellen werden betaalbaar voor steeds meer mensen en deden hun intrede in het dagelijks leven van steeds meer gezinnen. In de hedendaagse literatuur over de jaren 1950 en 1960 hebben sommigen het over de 'American way of life' en verwijzen daarbij naar de invloed van Amerikaanse tv-series die toen werden uitgezonden.⁽³⁷⁾ Modern wooncomfort was in die tijd in Amerika meer gepopulariseerd dan bij ons, maar denken dat onze moeders destijds naar één of andere onnozele tv-serie als 'Father knows best'⁽³⁸⁾ moesten kijken om te weten dat er allerlei huishoudapparaten bestonden is absurd. Trouwens, in de overgrote meerderheid van de gezinnen was er in die tijd nog geen tv aanwezig.

In de jaren vijftig waren de klassieke elektrische huishoudapparaten heel wat verbeterd in vergelijking met hun vooroorlogse soortgenoten. Voor allerlei taken werden ook nieuwe toestellen bedacht. Geen enkele huishoudelijke taak, hoe onnozel ook, of er werd een elektrisch apparaat voor gemaakt. Huishoudapparaten werden uitvoerig besproken in kranten en damesbladen, ze stonden in de steden in winkels en grootwarenhuizen uitgestald, op handelsbeurzen werd op bijna iedere stand één of ander toestel gedemonstreerd en in de kring van familie of kennissen waren ze het voorwerp van uitvoerige gesprekken. Huishoudapparaten kwamen, behalve misschien in de eerste jaren na de oorlog, doorgaans niet van Amerika, maar werden in Europa en meestal zelfs in België vervaardigd. Een vrouw die toen op een Leuvense stoof of een cuisinière kookte, de was met de hand deed of streek met strijkijzers die op een stoof opgewarmd moesten worden, hoefde men niet te overtuigen van het nut van een kookfornuis op gas of elektriciteit, een wasmachine of een elektrische strijkijzer.

Veel gezinnen konden echter lange tijd alleen maar dromen van de vele apparaten die toen op de markt kwamen. Bepaald goedkoop waren die dingen niet. Een gasfornuis Nestor-Martin kostte in 1958 zo'n 7000 frank, een stofzuiger Sniffy 2300 frank, een elektrisch scheerapparaat Philips 725 frank, een doodgewoon fototoestel Kodak Brownie 600 frank en voor een tv-toestel Philips met een

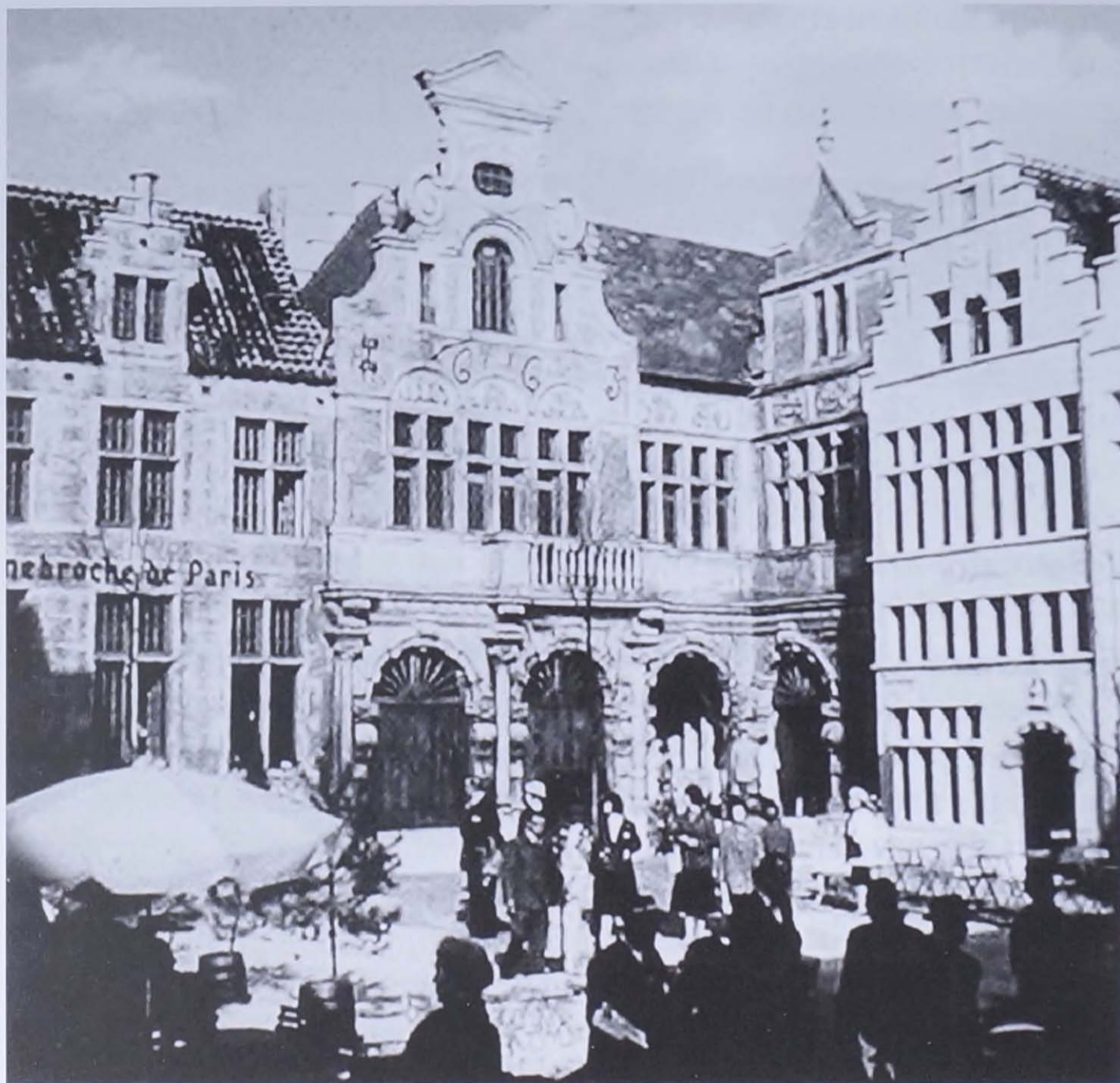

Een moderne keuken anno 1957. De droom van ieder vrouw.

klein scherm van 36 cm legde men 14 000 frank op de toonbank ... De meeste vrouwen werkten doorgaans niet - *moeder in het kraambed en aan de haard* werd toen nog door kerk en staat voorgehouden als natuurwet - en ondanks de loonstijgingen en toenemende koopkracht was het inkomen van een één-verdieners-gezin doorgaans ontoereikend voor dat soort dingen. De kosten voor voedingsmiddelen mochten dan al gedaald zijn tot hooguit dertig tot veertig procent van het gezinsbudget, er waren nog andere kosten: huishuur of afbetaling woning, verwarming, elektriciteit, studies van de kinderen, vervoer, enzovoort. Hoogstens kon er na lang wikken en wegen een elektrisch strijkijzer aangekocht worden. Een stofzuiger, mixer of kookfornuis was voor later als er weer wat gespaard was. Soms kon een aankoop wat versneld worden door bij één of ander postorderbedrijf op afbetaling te kopen.

Tenslotte nog dit: niet iedereen stond toen te springen voor die nieuwe dingen. Vooral oudere mensen of gezinnen te lande waren vrij terughoudend en sceptisch. De Leuvense stoof had al altijd haar goede diensten bewezen en wassen, kuisen en boenen had men steeds met de hand gedaan. Waarom had men dan ineens al die elektrische dingen nodig? Vergeten we tenslotte ook niet dat in heel wat landelijke zones de elektriciteit eerst in de loop van de jaren 1950 haar intrede deed.

De tijden zouden echter vlug veranderen. Toen in de jaren 1960 Amerikaanse en Duitse multinationals, aangelokt door privileges allerhande, hier dochterbedrijven oprichtten en werkkrachten zochten, maakte de haard plaats voor het fabriek. De behoeders van de natuurwet knepen de ogen dicht. Steeds meer vrouwen gingen

Vrolijk België in 1958. Oude koek te midden van een nieuwe wereld...

werken - vaak een hele dag aan de band of op een bureau, hetzelfde ééntonige werk - om de nieuwe woning, het autootje, het nieuw salon, de tv of elektrische keukenapparatuur te helpen betalen en afbetalen. Later heette men dat de emancipatie van de vrouw. Hopelijk is een geëmancipeerde vrouw meer dan een vrouw die dagelijks moet gaan sloven om de eindjes van het gezinsbudget aan elkaar te knopen...

Op een boogscheut van het paviljoen van de 'Elektrische Energie' lag 'Vrolijk België', eigenlijk een soort pretpark met veel cafés en restaurants, weggemoffeld achter zogenaamde historische gevels, reconstructies in hout, karton en plaaster van bestaande historische stadsdelen. Niet alleen de referentie naar ons verleden werd hier beoogd, maar eten, drinken, volksdans, poppenspel, enzovoort moesten vooral de buitenlandse bezoekers een indruk geven van een

'gezellig' en 'bourgondisch' België. Een dergelijk concept had men voor het eerst gebruikt naar aanleiding van de wereldtentoonstelling in 1894 in Antwerpen. Het heette toen 'Oud Antwerpen'. Nadien werd het bij iedere wereldtentoonstelling ten tonele gevoerd.

Vader besloot dat we die oude koek later wel eens zouden bezoeken, oude gevels konden we in Brugge iedere dag in het echt zien en tenslotte waren we daarvoor toch niet naar een wereldtentoonstelling gekomen. Een redenering waar ik mij ten volle achter kon scharen. Uiteindelijk hebben we 'Vrolijk België' nooit bezocht en ik geloof dat we niets gemist hebben.

Dus ging het meteen richting Atomium, een metaalconstructie die een 165 miljard keer uitvergroot *kubisch ruimtelijk gecentreerde kristalstructuur* van een metaalatoom voorstelde. Het bouwsel, opgetrokken naar een concept van ingenieur André Waterkeyn, was in eerste instantie bedoeld als blikvanger. Meteen diende het ook om het negatieve beeld dat het grote publiek had van de atoomenergie, om te vormen tot een beeld van een beloftevolle energiebron. Het geheel kaderde in het *Atoms for Peace-programma* van de Amerikanen. Een gelijkaardig initiatief had trouwens al een jaar voordien plaats gehad in Nederland. Van 28 juni tot 15 september 1957 ging daar op de terreinen van de luchthaven van Schiphol de tentoonstelling 'Het Atoom' door. Aan driekwart miljoen bezoekers werd daar het vreedzaam gebruik van atoomenergie gedemonstreerd.⁽³⁹⁾

Op de wereldtentoonstelling wilde men ook het kunnen van de Belgische metaalindustrie in de verf zetten. Door zijn afmetingen domineerde het Atomium de hele tentoonstellingsruimte en werd tegelijk een baken aan de Brusselse skyline. Daardoor alleen al profileerde de constructie van glimmende bollen zich tot symbool van Expo 58. Uiteindelijk was die realisatie op technisch vlak niet zo uitzonderlijk en spectaculair en in vergelijking was de oprichting van de Eiffeltoren naar aanleiding van de wereldtentoonstelling in Parijs van 1889 een veel grotere technische prestatie.

Volgens Waterkeyn wilde men *marquer de façon spectaculaire, permanente et même didactique, le début sur la terre de l'âge de l'atome qui, au milieu de ce siècle, constitue sans aucun doute l'évènement le plus important de la génération actuelle et peut-être des générations futures sur le plan scientifique et même sur le plan humain.*⁽⁴⁰⁾

Deze retoriek en andere goedkope en simplistische slogans over atoomenergie, die vaak gretig werden overgenomen door de media⁽⁴¹⁾, wekken de indruk dat de hele goegemeente in 1958 stond te pope-

len voor kernenergie. Afgezien van het feit dat de meeste mensen, ook gestudeerden, nauwelijks iets afwisten van atomen en atoomenergie, leefde bij de bevolking vooral angst. De beelden van Hiroshima en Nagasaki lagen nog vers in het geheugen, de koude oorlog dreigde ieder moment op te flakkeren tot een atoomoorlog en tenslotte waren er de met de regelmaat van een klok weerkerende zegebulletins van proefnemingen met atoom- en waterstofbommen en hun verwoestende mogelijkheden werden daarbij zonder blikken of blozen dik in de verf gezet.

Van de vreedzame toepassing van kernenergie was er in de jaren 1950 nauwelijks sprake. De meeste toen nog primitieve kernreactoren werden vooral gebruikt om splijtstof voor atoombommen aan te maken. Slechts in beperkte mate werden ze aangewend om radioisotopen aan te maken voor gebruik in industrie en geneeskunde. Het aanwenden van kernenergie voor het opwekken van elektriciteit stond nog in de kinderschoenen.

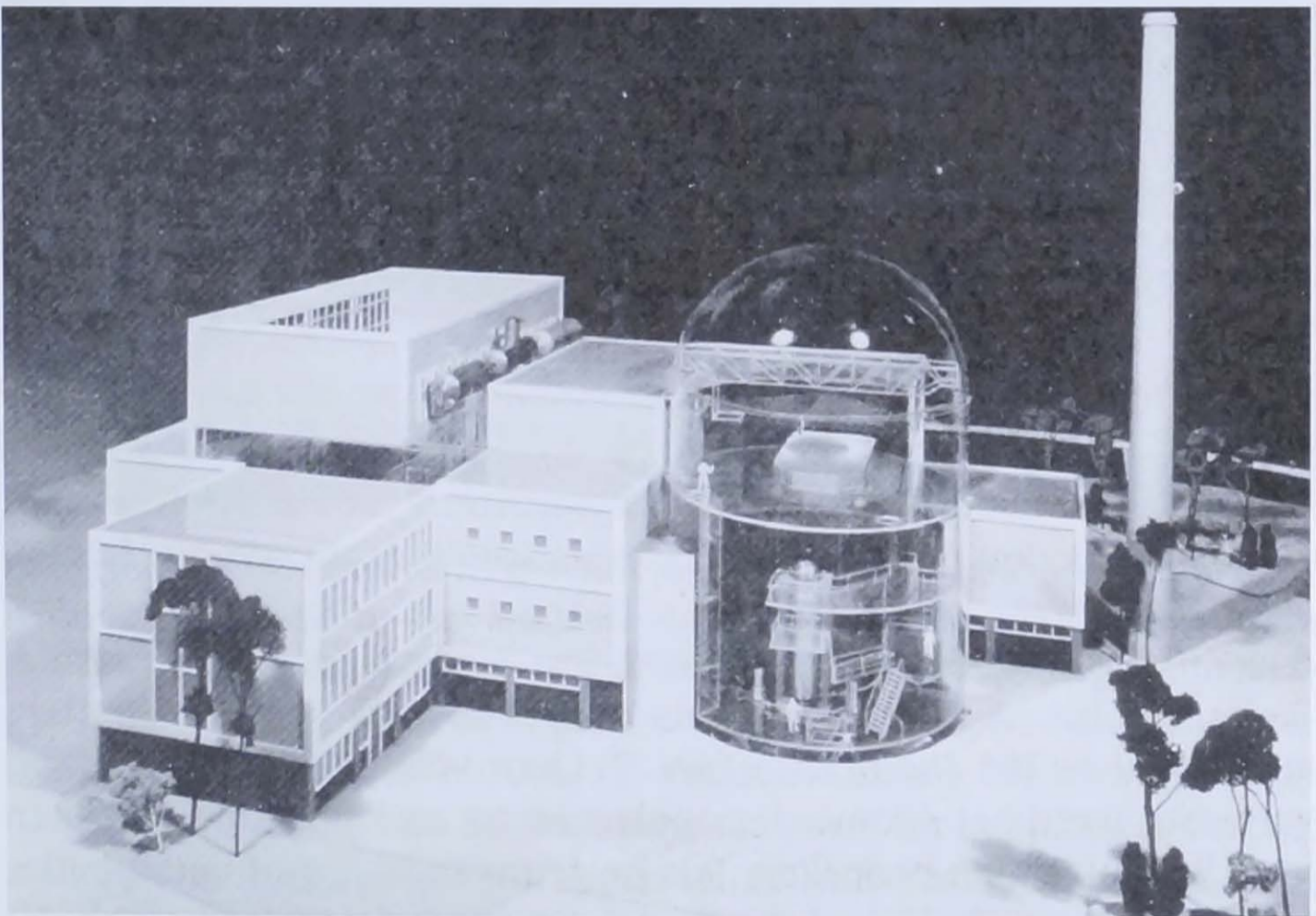
In die jaren was er ook veel te doen rond het opwekken van energie door middel van kernfusie: een schone en onuitputtelijke bron van energie. Men stelde het toen voor alsof een gecontroleerde fusie van waterstofatomen nog maar een kwestie van jaren was. Vandaag, vijftig jaar later, is kernfusie nog altijd een droom...

Over de mogelijke problemen met kernenergie repte men met geen woord. Op 10 oktober 1957 raakte bij het Engelse Windscale (nu Sellafield geheten) een voor militaire doeleinden werkende kernreactor oververhit. De brand die daarbij ontstond, kon gelukkig gedoofd worden en op het nippertje werd voorkomen dat de reactor ontplofte en een ware ramp veroorzaakte. Bij het incident kwamen radioactieve stoffen in de atmosfeer terecht, waarschijnlijk veel meer dan men toen toegaf of zelfs kon meten. Door pers en overheden werd het voorval geminimaliseerd. Het enige wat men bedacht om de volksgezondheid te beschermen was het uit de handel nemen van grote hoeveelheden melk die in de omgeving van de centrale geproduceerd was en waarschijnlijk radioactief besmet was. Dergelijk berichten die ook bij ons in de kranten kwamen, waren uiteraard niet van aard om het enthousiasme voor kernenergie op te wekken, integendeel. In die jaren was de euforie rond kernenergie dan ook beperkt tot een handvol ingenieurs, industriëlen en enthousiastelingen. De retoriek die ze uitbazuinden was bijlange niet de weerspiegeling van wat er bij de mensen leefde. Nochtans is het nogal dikwijls dat soort retoriek dat de geschiedenisboekjes haalt...

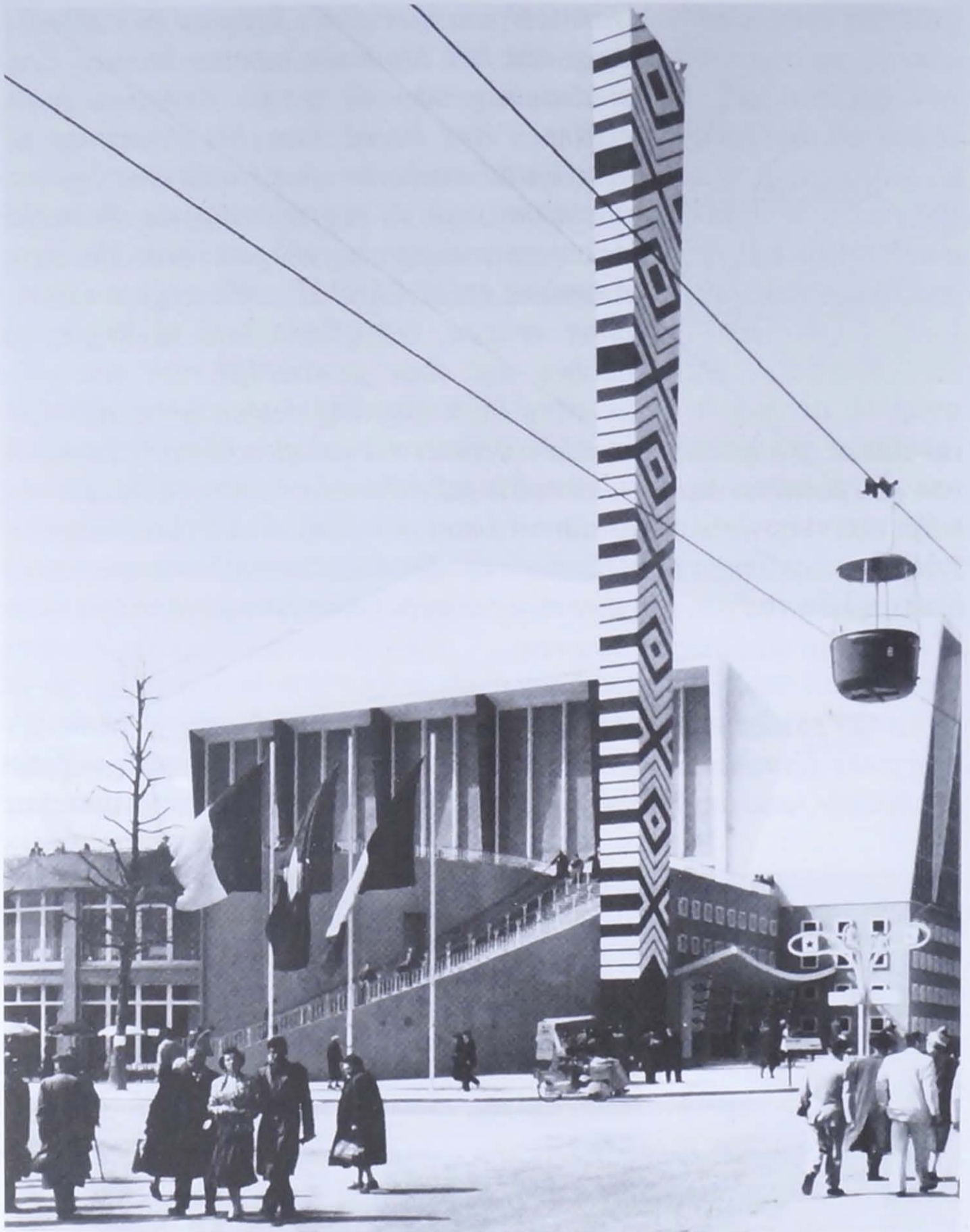
Atomium

Normaal zou hier zoals het past een afbeelding van het Atomium moeten komen. Een mededeling van de v.z.w. Atomium luidt echter: 'Het beeld van het Atomium is beschermd sinds de constructie, het is verplicht om voor de reproductie van dit beeld de toestemming te vragen aan de vzw Atomium en/of SABAM'. Wie zegt toestemming vragen, zal allicht ook al begrepen hebben dat daar gewoonlijk ook een vergoeding bij hoort. Wij vinden het een bol te ver dat er zou moeten betaald worden om een afbeelding te brengen van een bouwsel dat tot ons cultureel erfgoed behoort en dat recentelijk ook nog werd gerestaureerd met een flink deel belastingsgeld. Tenslotte heeft men aan Einstein of zijn nazaten toch ook geen toelating gevraagd om zijn theorieën te gebruiken om er atoombommen of kerncentrales mee te bouwen...

Al in de zomer van 1958 schreef de Amerikaanse Sibyl Moholy-Nagy: the Atomium is as meaningless as a giant child's rattle - clumsy, hollow, and pathetically unrelated to the invisible forces that

Maquette van de BR3 reactor die aanvankelijk nabij de Heizel gebouwd zou worden.

Het Gouvernementspaleis van Kongo, Ruanda en Urundi. Op de voorgrond de totempaal, een metalen structuur, bekleed met tropische houtsoorten (limba, wengé en paddouk).

might well be the end of all of us. ⁽⁴²⁾ Door velen al tijdens de Expo verguisd, werd het Atomium populair en tot op onze dagen trekken jaarlijks duizenden bezoekers, als pelgrims naar één of ander bedevaartsoord, naar de Heizel om er zich te vergapen aan een symbool, dat door bijna iedereen verafschuwd wordt en waarvoor de meesten bovendien een heilige schrik hebben.

Hal van het Gouvernementspaleis met fresco van Joris Jespers en parket met golvend patroon uitgevoerd in diverse tropische houtsoorten.

Toentertijd huisvestte het Atomium een internationale atoomtentoonstelling. Aanvankelijk hadden sommigen zelfs het idee gehad om in de onmiddellijke buurt van de Heizel een kleine functionerende kernreactor met een vermogen van 11,5 MegaWatt te bouwen. Het was de bedoeling dat deze installatie door het publiek bezocht kon worden en dat die tegelijk zou ingestaan hebben voor de elektriciteitsvoorziening van de Expo. Uiteindelijk werd dat plan niet uitgevoerd omwille van de hoge kosten en andere problemen. De experimentele kernreactor werd later op de terreinen van het 'Studiecentrum voor Kernenergie' in Mol opgetrokken.⁽⁴³⁾ Daar was toen al een reactor in dienst en een tweede was in opbouw.

Aan het Atomium was het vrij druk. Ondanks alles was de nieuwsgierigheid groot. Voor de ingang stonden lange rijen belangstellenden te wachten. De bezoekers konden slechts bij mondjesmaat toegelaten worden. Een lift moest hen immers tot in de bovenste bol, zo'n honderd meter hoog brengen en de transportcapaciteit van die lift was uiteraard beperkt. Derhalve besloten we om het later op de dag nog eens te proberen en intussen andere paviljoenen te bezoeken.

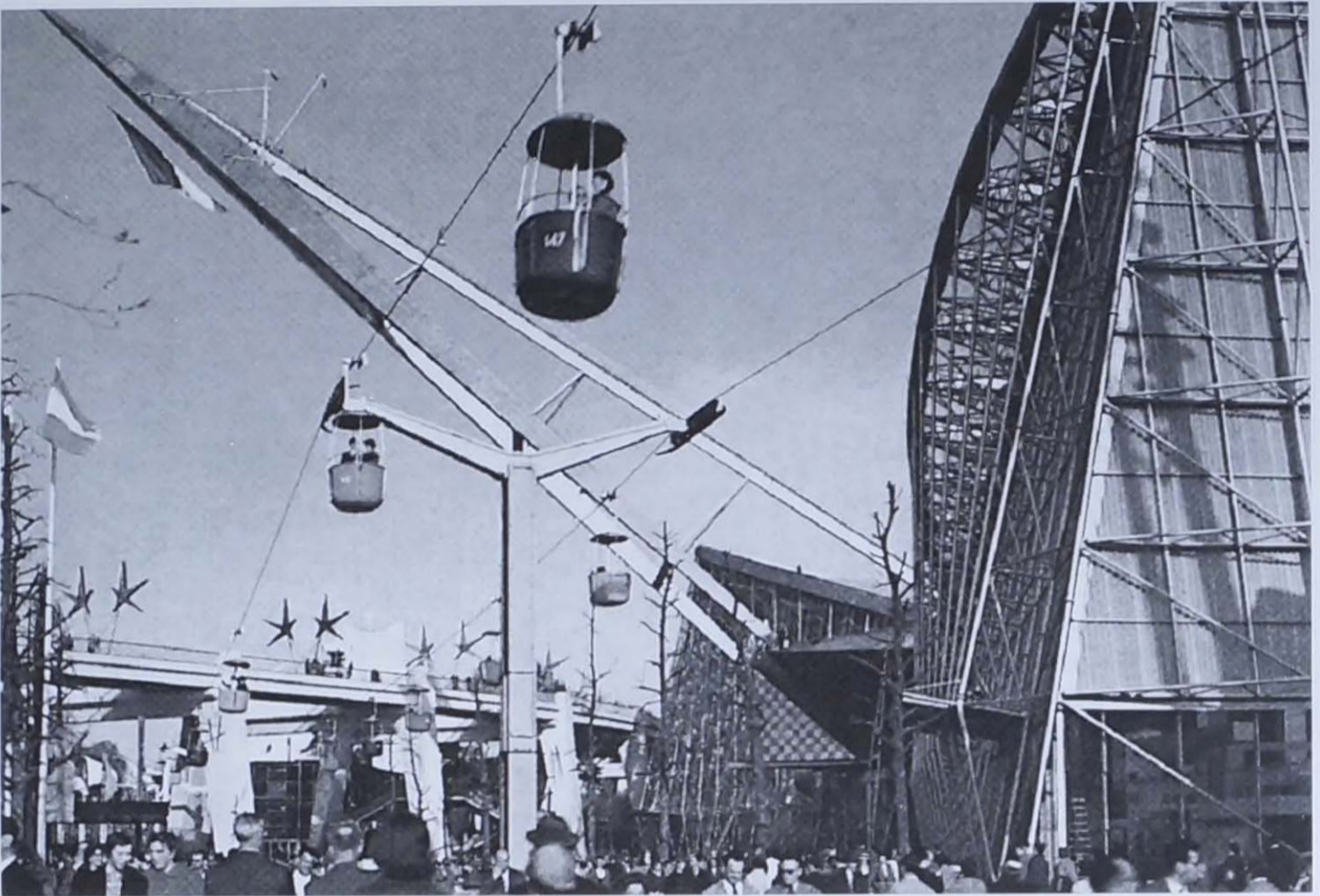
Zo belandden we in de 'Koloniale Sectie' die een oppervlakte van 75 000 m² toegemeten had gekregen. Blikvanger was het Gouvernementspaleis met zijn honderd vijftig meter lange gevel en hoge totempaal en verder een tropische tuin en een Afrikaans dorp. Het 'Gouvernementspaleis' van Kongo, Ruanda en Urundi, een ontwerp van architect Georges Riquier, was één van de grootste paviljoenen op de Expo. Door de vormgeving en de gebruikte materialen (o.a. spanten van de Kortrijkse firma De Coene die een overspanning van meer dan vijfenveertig meter mogelijk maakten) oogde het gebouw vrij origineel. In de grote ontvangsthal waren tropische houtsoorten verwerkt in een enig mooie parketvloer met golvend motief. Daar domineerde een indrukwekkend fresco van Floris Jaspers. In alle toonaarden werd er de lof gezongen van de verwezenlijkingen van onze kolonie. In hartje Afrika ging alles perfect en het leek wel of Kongo onze tiende provincie was.⁽⁴⁴⁾

Dat het einde van het Belgisch koloniaal tijdperk twee jaar later al een feit zou zijn, wilde niemand toen geloven. Dat België daar ergens in Afrika een kolonie had, was iedereen bekend. De regelmatige acties ten voordele van de missies herinnerden ons daar op tijd en stond aan. Behalve dat we daar de *arme zwartjes* beschaafden en dat er koper, diamanten en ander rijkdommen werden gewonnen, wisten we van dat immense land nauwelijks iets. Velen zagen op de Expo voor eerst een *zwarte* in levende lijve...

Na de Tweede Wereldoorlog waren zowat alle kolonies in Azië en Afrika opgekomen voor zelfstandigheid en hadden die in veel gevallen ook bekomen. Desnoods werd die met geweld afgedwongen. De Nederlanders hadden Indonesië niet alleen onafhankelijk zien worden, maar in 1957 moesten 40 000 Nederlanders bij gebrek aan economische middelen ook nog eens de ex-kolonie verlaten.

Dat de mensen in onze Kongo het beu waren om als tweederangs burgers beschouwd te worden en zoals hun lotgenoten in andere kolonies naar onafhankelijkheid streefden, was hier nog niet doorgedrongen of men wilde er gewoon niet aan denken.

Onafhankelijkheid was iets voor later, veel later zelfs, want de *zwartjes* waren er nog niet rijp voor. Intussen zou men ze wel in toom houden. Daarvoor kende men adequate middelen. Nochtans waren de spanningen in de kolonie al enige tijd opgelopen en de rellen van eind 1957, evenals de eisen voor algemene verkiezingen en interne autonomie die Kongolese leiders als Kasavubu in hun toespraken formuleerden, waren duidelijke aanwijzingen voor wat komen zou.

Voorgevel van het Frans paviljoen met op de voorgrond de kabelbaan en in de achtergrond de loopbrug of passerelle die over de Natiënlaan aangelegd was.

Maar in de zomer van 1958 geloofde blijkbaar niemand dat het allemaal zo snel zou gaan.

Langs de Natiënlaan en de paviljoenen van Oostenrijk en Noorwegen ging het naar het Franse paviljoen. Helemaal opgebouwd in staal en glas was het één van de gebouwen op de Expo met een hyperbolische paraboloid of zadelflak, samengesteld uit twee grote kabelnetten die een grote oppervlakte overspanden. Een metalen pijl van tachtig meter deed dienst als tegengewicht voor de constructie. Binnenin vormde de Franse auto-industrie het paradepaardje voor het Franse kunnen, met onder andere de nieuwe Citroën DS19. Ook hier werd breedvoerig uitpakket met producten en verwezenlijkingen die het Franse kunnen op een piëdestal moesten zetten. Dat belette niet dat het Franse paviljoen binnenin nogal rommelig aandeed. Het was overigens niet het enige paviljoen op de Expo dat die indruk gaf. Het leek wel of men tot het laatste hoekje van sommige paviljoenen wilde benutten om er afbeeldingen op te hangen of voorwerpen neer te poten.

Tegenover het Franse paviljoen aan de ander kant van de Natiënlaan, lagen, ondanks de koude oorlog, de paviljoenen van de U.S.S.R. en

Maquette van het Frans Paviljoen. ⁽⁴⁵⁾

de Verenigde Staten zij aan zij. Eerst kwam het Russisch paviljoen aan de beurt, want de Russen hadden zich sinds het najaar van 1957 aan de spits van het wetenschappelijk en technisch kunnen gewerkt met de lancering van een aantal kunstmanen en daar hoopten we toch iets van te zien en te vernemen.

Het was in de vroege morgen van 5 oktober 1957 dat we in de nieuwsberichten de lancering van de eerste kunstmaan, Spoetnik I, vernamen. Intussen was ook al de eentonige pieptoon opgevangen van de radiosignalen die de kunstmaan uitzond. Het bolvormig ding in aluminium had een diameter van achtenvijftig centimeter en woog zo'n drieëntachtig kilogram. De kunstmaan was uitgerust met enkele rudimentaire meettoestellen. Twee radiozenders gevoed door een accu stuurden de meetgegevens naar de aarde. Daarvoor waren aan de buitenzijde vier ongeveer drie meter lange sprietvormige antennes aangebracht. De satelliet was de avond daarvoor vanaf de lanceerbasis Tjoeratam (Baikonoer) in Kazachstan met een Vostokraket in een baan om de aarde gebracht en draaide daar rondjes, ongeveer een anderhalf uur per omwenteling.

Nog geen maand later, op 3 november, brachten de Russen een tweede kunstmaan in een baan om de aarde. Spoetnik II woog iets

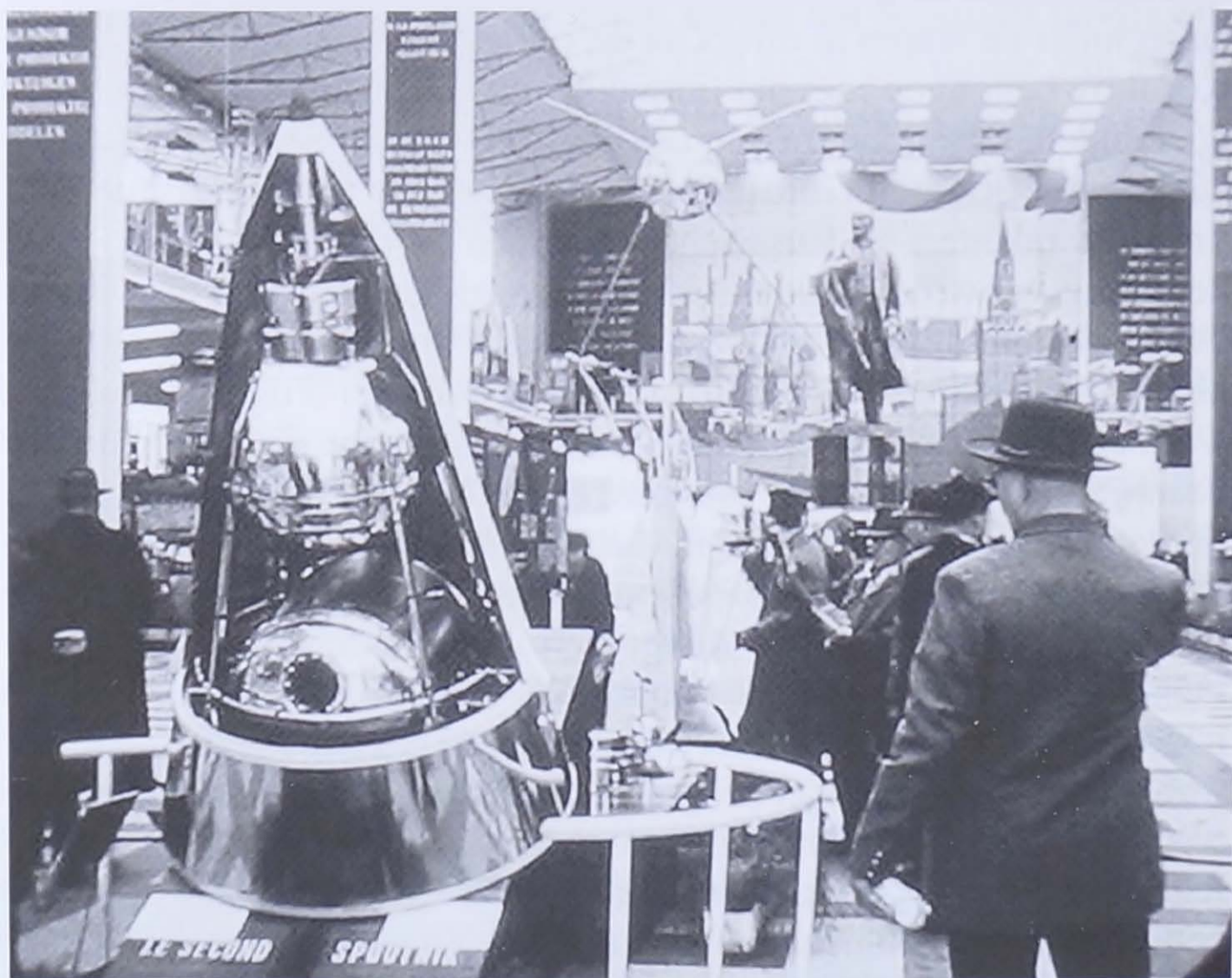
meer dan vijfhonderd kilogram en had naast verschillende meetinstrumenten een hond aan boord. Het beest overleefde de lancering en zeven dagen lang werden gegevens over de fysische toestand van het dier naar de aarde doorgestuurd. Toen de zuurstofvoorraad opgebruikt was, stierf Laïka. Een paar maanden later brandde Spoetnik II op bij zijn terugkeer in de dampkring.

Raketten werden al in de oorlog door de Duitsers gebruikt en hadden niet alleen in Engeland, maar ook bij ons grote ravages aangericht, ondermeer in Antwerpen. De Amerikanen die na de oorlog een aantal Duitse V2's hadden buitgemaakt en heel wat ingenieurs, technici en knowhow naar de States hadden gebracht, ontwikkelden in de jaren 1950 een ambitieus raketprogramma. Er werden langeafstands-raketten uitgetest voor militaire doeleinden en er werden plannen gemaakt voor het lanceren van kunstmanen. Al in juli 1955 had president Eisenhower aangekondigd dat er in het kader van het 'Internationaal Geofysisch Jaar' (1 juli 1957 - 31 december 1958) verschillende satellieten voor wetenschappelijk onderzoek gelanceerd zouden worden, het Vanguard-project.

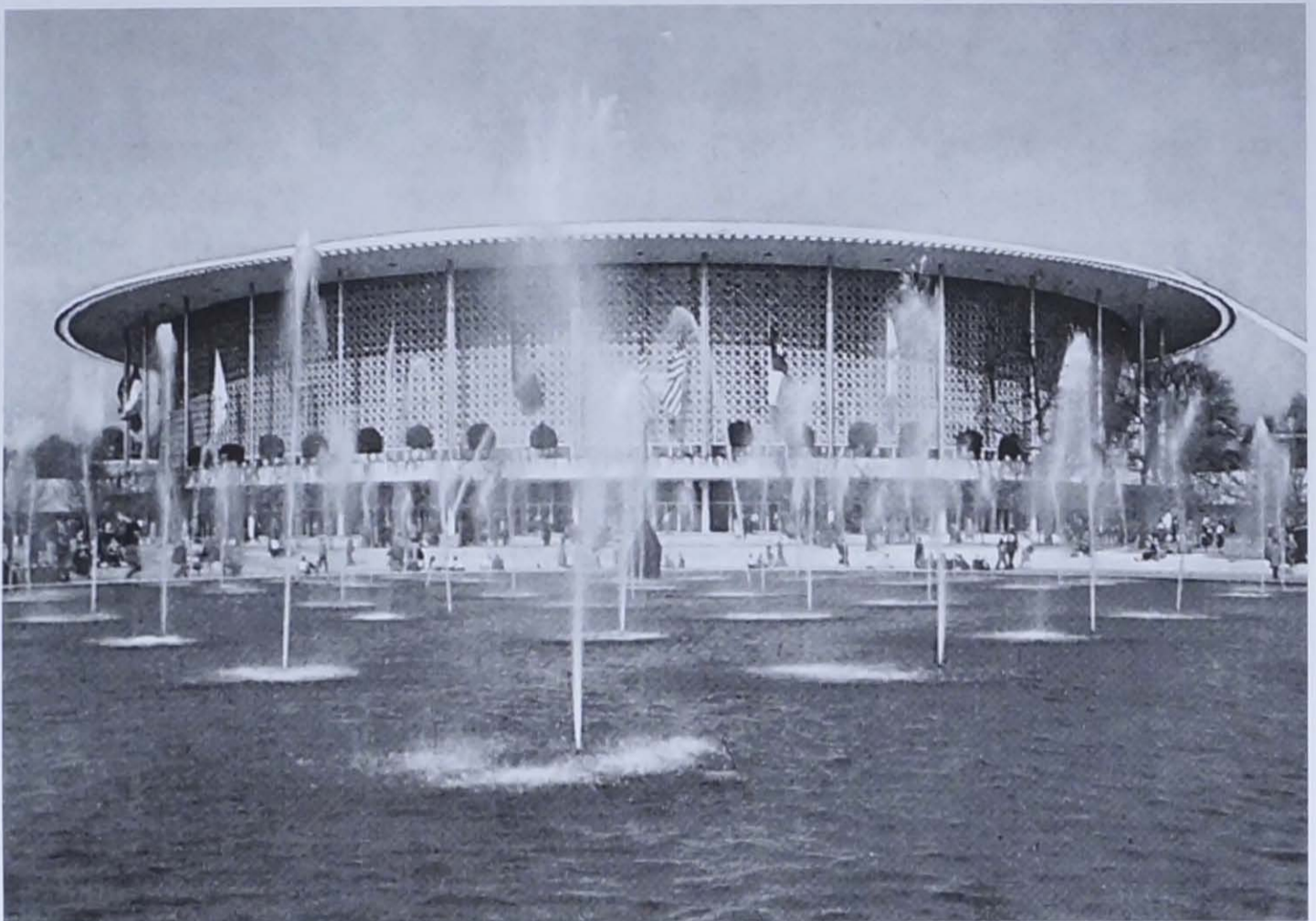
Ook de Russen hadden de hand kunnen leggen op materiaal, plannen en technici en waren al direct na de oorlog onder leiding van Sergej Koroljov begonnen met het ontwikkelen van raketten voor militaire doeleinden. Ofschoon men in het westen wist dat men aan de andere kant van het IJzeren Gordijn bezig was met het testen van intercontinentale raketten en Russische geleerden in de jaren daarvoor bij herhaling verwezen hadden naar de mogelijke lancering van kunstmanen, kwam de lancering van Spoetnik I in oktober 1957 toch nog als een verrassing aan. Naast frustraties door het Russische succes, was het vooral het gewicht van de kunstmanen die de Russen in een baan om de aarde konden brengen, dat in het westen zorgen baarde. Eén en ander veronderstelde immers dat ze over raketten beschikten waarmee ze in staat waren om op het even welk punt van de aarde een kernbom te droppen. Bovendien zouden de Russen met hun kunstmanen de hele aarde vanuit de ruimte in het oog kunnen houden. Blijkbaar hadden de Amerikanen de Russen onderschat voor wat betreft hun rakettenprogramma. Nonchalance en onderlinge wedijver tussen de verschillende afdelingen van het Amerikaanse leger hadden voor allerlei problemen gezorgd die de lancering van een Amerikaanse kunstmaan vertraagden. Ze slaagden er eerst op 31 januari 1958 in om hun eerste satelliet, Explorer I, te lanceren. Daarmee werd tussen beide grootmachten niet alleen een ruimte-

Het Russisch paviljoen, een rechthoekige blok van staal en glas.

Spoetnik I en II, blikvangers in de hal van het Russisch paviljoen.

Het Amerikaans paviljoen.

vaartrace ingezet, maar kreeg de Koude Oorlog een nieuwe dimensie, door een wapenwedloop zonder voorgaande. ⁽⁴⁶⁾⁽⁴⁷⁾

Het Russisch paviljoen, een rechthoekige blok van staal en glas, had veel weg van een grote glazen doos en was architectonisch zeker geen revelatie, tenzij misschien voor de Russen zelf die daarin toch wel een breuk moeten gezien hebben met de bouwstijl uit de Stalinistische tijd. Het interieur was conservatief en bombastisch. Het immense beeld van Lenin dat de hele hal probeerde te domineren was passé, maar getuigde van de cultus die men ginder had geschapen rond de grondleggers van het communistisch ideeën-ged. Wie hoopte daar wat meer te vernemen over ruimtevaart en het kunnen op dat vlak van de U.S.S.R., kwam bedrogen uit, want behalve de replica van de eerste twee Spoetniks, was daar niet veel te zien. Het Russisch ruimtevaartprogramma was blijkbaar omgeven met een dikke mantel van geheimzinnigheid.

Voor de rest droop de platte propaganda er van de muren. Behalve het dik in de verf zetten van het kunnen van de socialistische republiek, wilde men ons ook tonen en vooral doen geloven hoe goed het wel was aan de andere zijde van het gordijn, *een paradijs voor arbeiders*. Met 30 miljoen bezoekers, was het Russisch paviljoen, samen

De Pijl van de Burgerlijke Bouwkunde.

met dat van de Verenigde Staten de drukst bezochte locatie op Expo 58. Het was vooral nieuwsgierigheid die zoveel volk aanlokte, bekoord zullen - ondanks de Spoetniks - allicht weinigen geweest zijn. Verhalen over de terreur en de zuiveringen van Stalin werden toen weggewuifd of op zijn minst geminimaliseerd. Toen de archieven van de U.S.S.R. in de jaren 1980 opengingen, bleek het aantal slachtoffers van *vadertje Stalin* veel groter dan de ferventste anti-communisten ooit hadden durven vooropstellen.

Vlak naast het Russisch paviljoen lag achter een grote vijver met talrijke fonteinen en ietwat omringd door groen het Amerikaans paviljoen. Het gebouw leek op een grote ronde koekendoos met een egale wand in ruitjespatroon. Met een diameter van honderdenvier meter was het de grootste cirkelvormige constructie op de Expo en allicht ook in de hele wereld. Het zogenaamde *fietswioldak* bestond uit een stalen *velg* die rustte op stalen kolommen en een dubbele waaier van stalen kabels die als spaken bevestigd waren tussen de *velg* en de *naaf* en afgedekt waren met plastic platen.

Omdat het enigszins leek te refereren naar het antieke Rome, klasseerden sommigen het paviljoen als 'modern neoclassicistisch'. Het interieur was een immense hal waar in het midden een grote

waterplas domineerde. Het leek wel een filmstudio in Hollywood waar men strandscènes ging verfilmen, alleen de decors en de strandgasten ontbraken. Rondom rond, als een soort platform dienend, was een gaanderij aangelegd die als eigenlijke tentoonstellingsruimte diende. Hier geen standbeelden, machines of dorre statistieken, maar kleurentelevisies, priklimonades en *ice-creams*. Als een soort aanhangsel, leunde een kleinere cirkelvormige constructie tegen het gebouw aan, het 'Circarama Theatre', een grote bioscoopzaal met 1150 zitplaatsen. Daar konden de bezoekers aan de hand van kleurige filmbeelden, samengesteld door Walt Disney, kennis maken met de *American way of life*. Dat theater werd na de tentoonstelling overgedragen aan de Belgische regering en later als 'Amerikaans Theater' gebruikt door het toenmalige N.I.R.

Zoals de Russen, probeerden ook de Amerikanen om het beeld op te hangen van een welvarende wereldmacht. Hier werden echter geen technologische hoogstandjes met kunstmanen gepresenteerd, maar werd vooral getracht om de Amerikaanse democratie en levensstijl te etaleren: het *andere paradijs voor arbeiders...*

Langs de Loopbruglaan ging het vervolgens naar het Canadees paviljoen en zo verder naar de Belgische sectie waar openbare instellingen en vooral grote bedrijven hun paviljoenen hadden neergezet. Eén van de indrukwekkendste realisaties was de Pijl van de Burgerlijke bouwkunde. De opdrachtgevers, de 'vzw Bouw' wilden met de constructie vooral de mogelijkheden van het bouwen met beton beklemtonen, iets waar kunstenaar Jacques Moeschal, ingenieur Paduart en architect Jean Van Doosselaere perfect in slaagden. De Pijl van zo'n tachtig meter lang, een constructie uit dunne betonlagen, was een toonbeeld van het technisch kunnen van die tijd. De Pijl werd in evenwicht gehouden door een immense koepel waaronder de eigenlijke tentoonstellingsruimte was ondergebracht. Aan de Pijl zelf hing op vijf meter hoogte een loopbrug die het publiek moest toelaten om een immense reliëfkaart van België te overschouwen.

Minder opvallend tussen al die paviljoenen van de Belgische sectie, maar daarom niet minder interessant, was de modelwoning van de Kortrijkse firma De Coene. Marc Callewaert had het over *een voorbeeldig huis* en schreef in 'De Zondagsvriend':

Vanuit "menselijk" standpunt bekeken is het bescheiden model-huis van De Coene even belangrijk als het paviljoen van de Verenigde Staten: het is een aanschouwelijk en voor velen bereikbaar voorbeeld van de moderne kunst-van-het-wonen, waarin uit de nieuwe

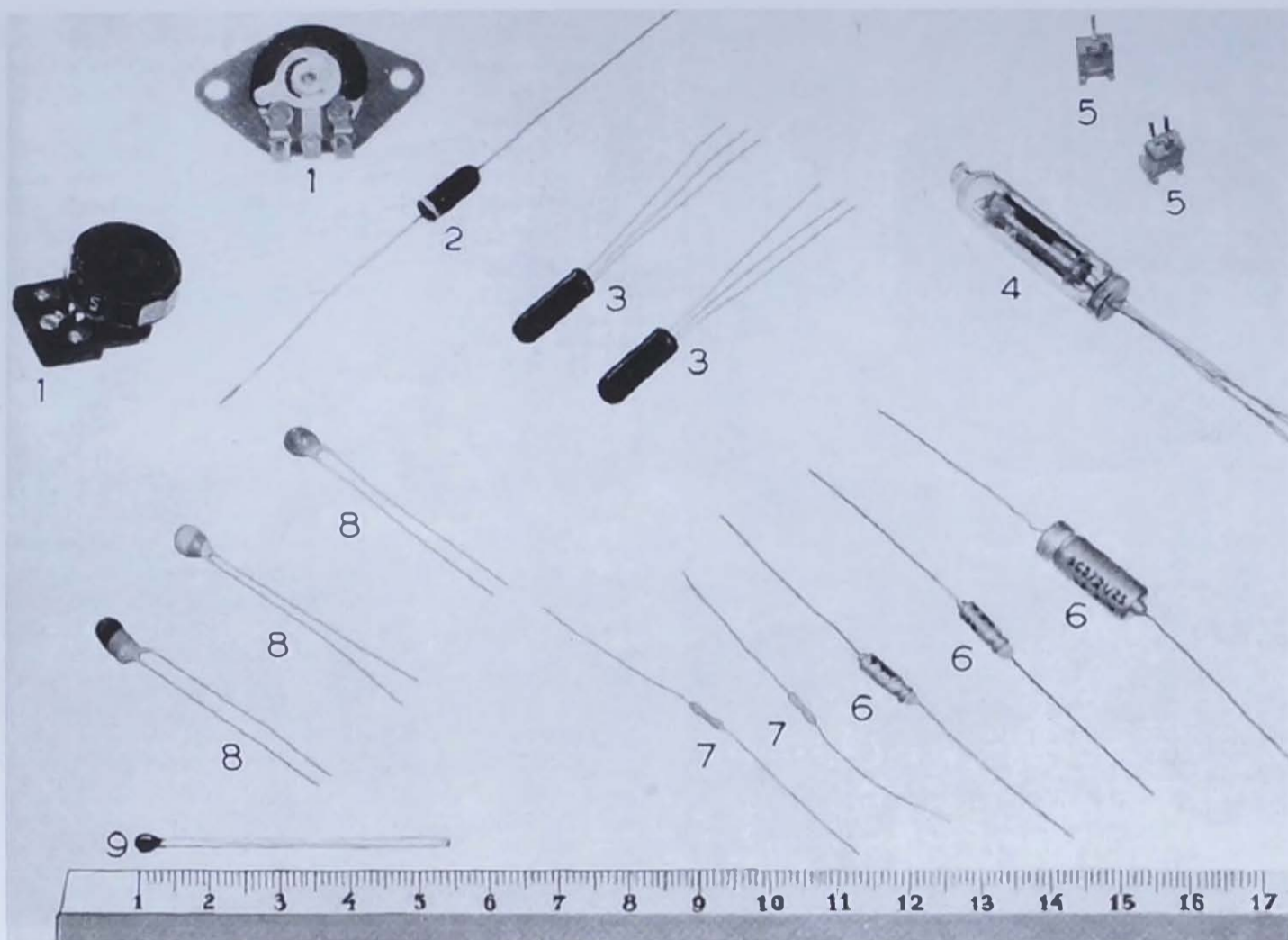
De prefabwoning van de firma De Coene. ⁽⁴⁹⁾

stijlconcepties en de nieuwe technieken direkte, praktische konklussies worden getrokken. In de schaduw van het atomium en tussen de internationale vredelievende krachtenmeeting staat deze eenvoudige bungalow, nederig en realiseerbaar droomhuis als weinig andere gebouwen stevig op de grond.

Een gezellige vestibule, een gang waarop de deuren uitgeven van het werkkamertje, de kinderkamer, de badkamer, de kamer van de ouders; en langs de andere zijde, een ruime woonkamer met eethoek, in verbinding met de perfekt uitgeruste keuken. ⁽⁴⁸⁾

Hoewel heel wat bezoekers toen in bewondering stonden voor die mooie en vooral functionele *doening*, zouden prefabwoningen, in tegenstelling tot wat men toen verwachtte, nooit succes kennen.

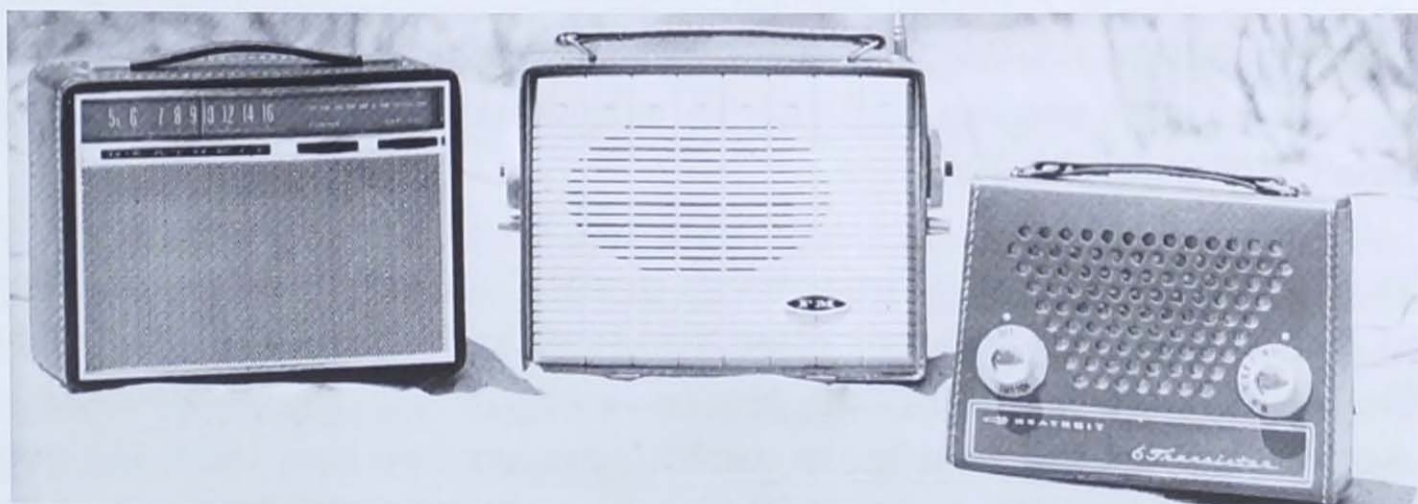
De tocht door de Belgische Sectie eindigde uiteindelijk in het I.B.M.-paviljoen, waar de mogelijkheden van een computer of *elektronische ordinator* zoals men zo'n ding toen noemde, gedemonstreerd werden. In die jaren maakte de elektronische industrie snelle vorderingen en dat leidde al tot de installatie van de eerste I.B.M.-computers in ons land in 1957. In het jaar van de Expo bracht I.B.M. de eerste met transistoren uitgeruste computer op de markt. Daardoor werden dergelijke machines een stuk kleiner en verbruikten veel minder stroom. De vooruitgang van de elektronica, met het toenemend gebruik van gedrukte bedradingen, transistoren, germaniumdioden en andere componenten, leidde tot allerlei praktische

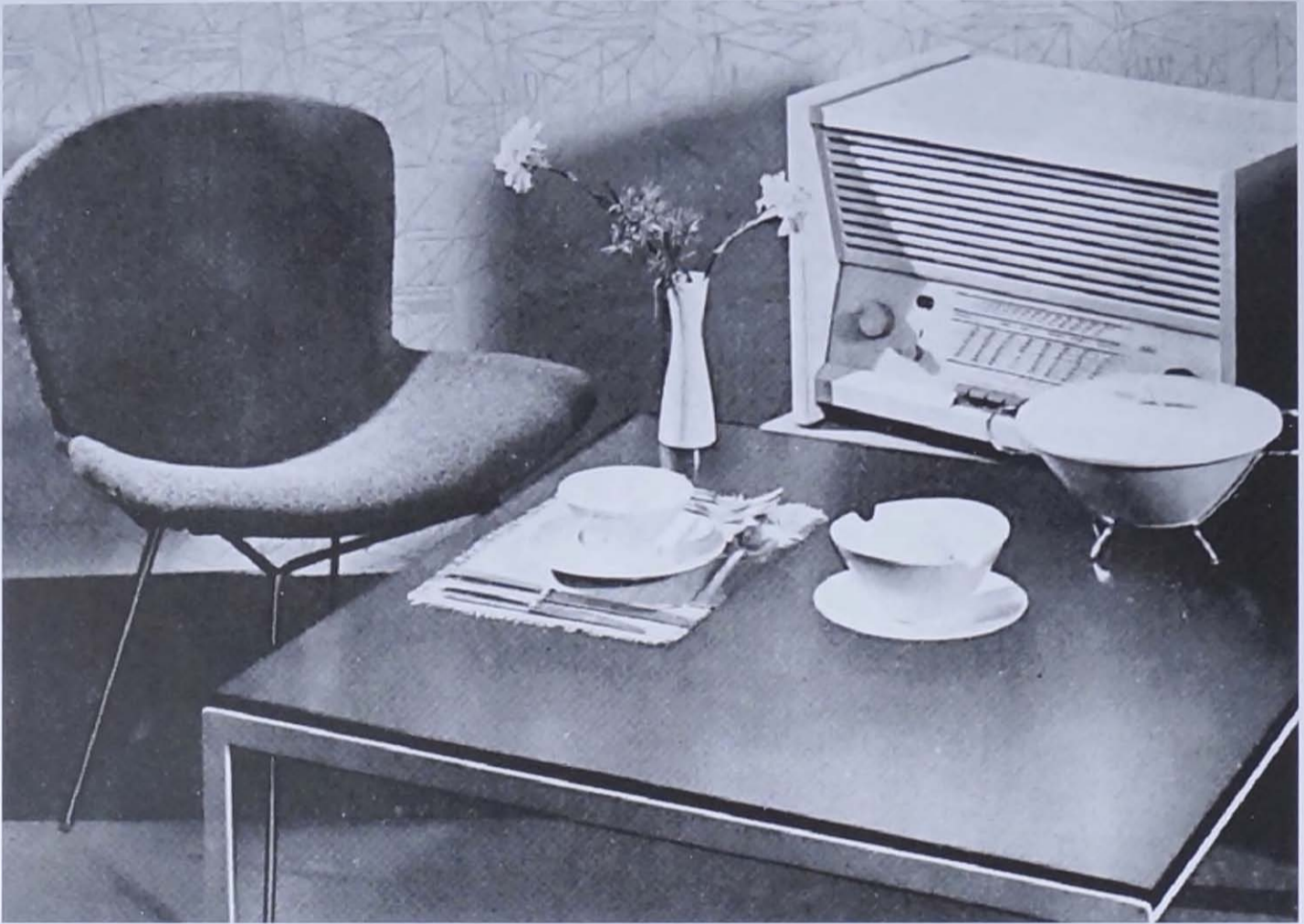
De nieuwe elektronische componenten anno 1958 waren een stuk kleiner dan deze die men daarvoor gebruikte. 1) miniatuur potentiometers; 2) germaniumdiode; 3) transistors; 4) miniatuur buisje; 5) voetjes voor transistors; 6) elektrolytische condensatoren; 7) koolweerstanden; 8) parel condensatoren; 9) lucifer ter vergelijking.

toepassingen die het leven van de mensen grondig zouden veranderen.

Omstreeks het midden van de jaren 1950 was de eerste *transistorradio* op de markt gekomen, een relatief klein en compact ding dat op

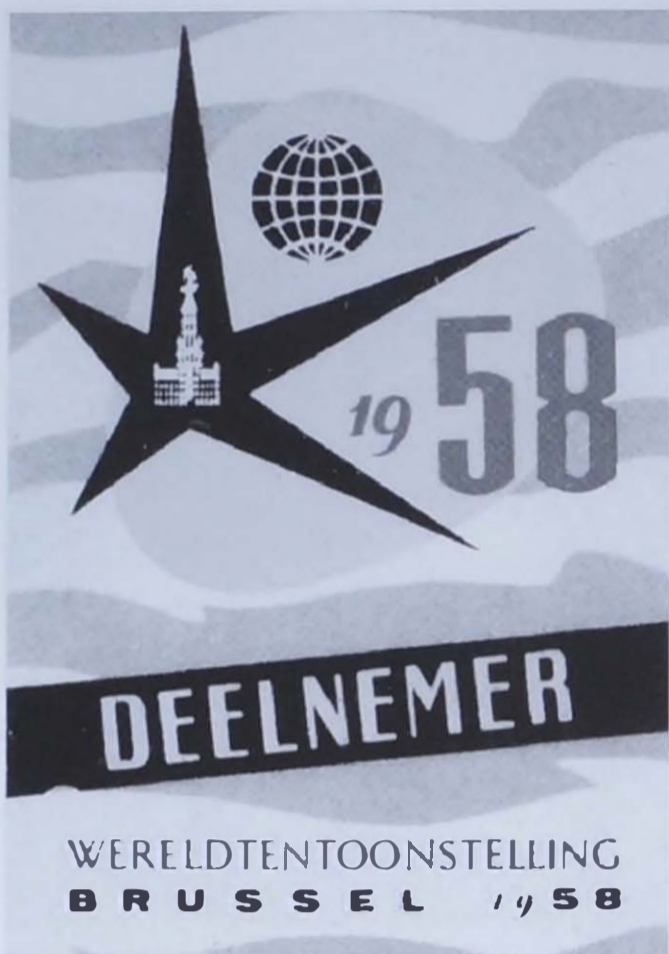
Transistorradio's maakten ons een stuk onafhankelijker om berichten en muziek te beluisteren.

Een radio van Braun uit de jaren 1950, het neusje van de zalm voor muziekliefhebbers in die tijd.

batterijen werkte. Je kon het meenemen naar het strand en jongeren zetten het op hun kamer om hun geliefde muziek mee te beluisteren. Radio's die tot dan toe echte meubelstukken waren geweest, werden een stuk kleiner en vooral kwalitatief veel beter qua ontvangst en weergave. Sommige toestellen waren al voorzien voor FM-ontvangst en stereoweergave. Eerst in 1959 werden in ons land de eerste FM-signalen uitgezonden en voor stereo-uitzendingen moest men nog wachten tot de jaren 1960. Muziekplaten van 78 toeren werden geleidelijk vervangen door platen van 33 en 45 toeren en de apparaten om ze af te spelen werden compacter, van betere kwaliteit en betaalbaar. Gekoppeld aan een degelijke radio, zorgde dat toen al voor een zeer behoorlijke geluidskwaliteit.

In 1958 was een tv nog een schaars goed. Eind van dat jaar waren er in België zo'n 220 000 toestellen, of bijna dubbel zoveel als in 1956. De meeste tv-bezitters situeerden zich in de regio Brussel - Antwerpen. Immers, tot het in gebruik nemen op 8 mei 1958 van een zender van 100 kW op een 150 m hoge zendmast in Aalter was de ontvangst van de Vlaamse uitzendingen in het westen van het land doorgaans van zo'n bedenkelijke kwaliteit dat de tv-bezitters er

De Expo-ster kwam niet alleen voor als embleem, maar werd op de tentoonstelling zelf te overdadig gebruikt als decoratie-element.

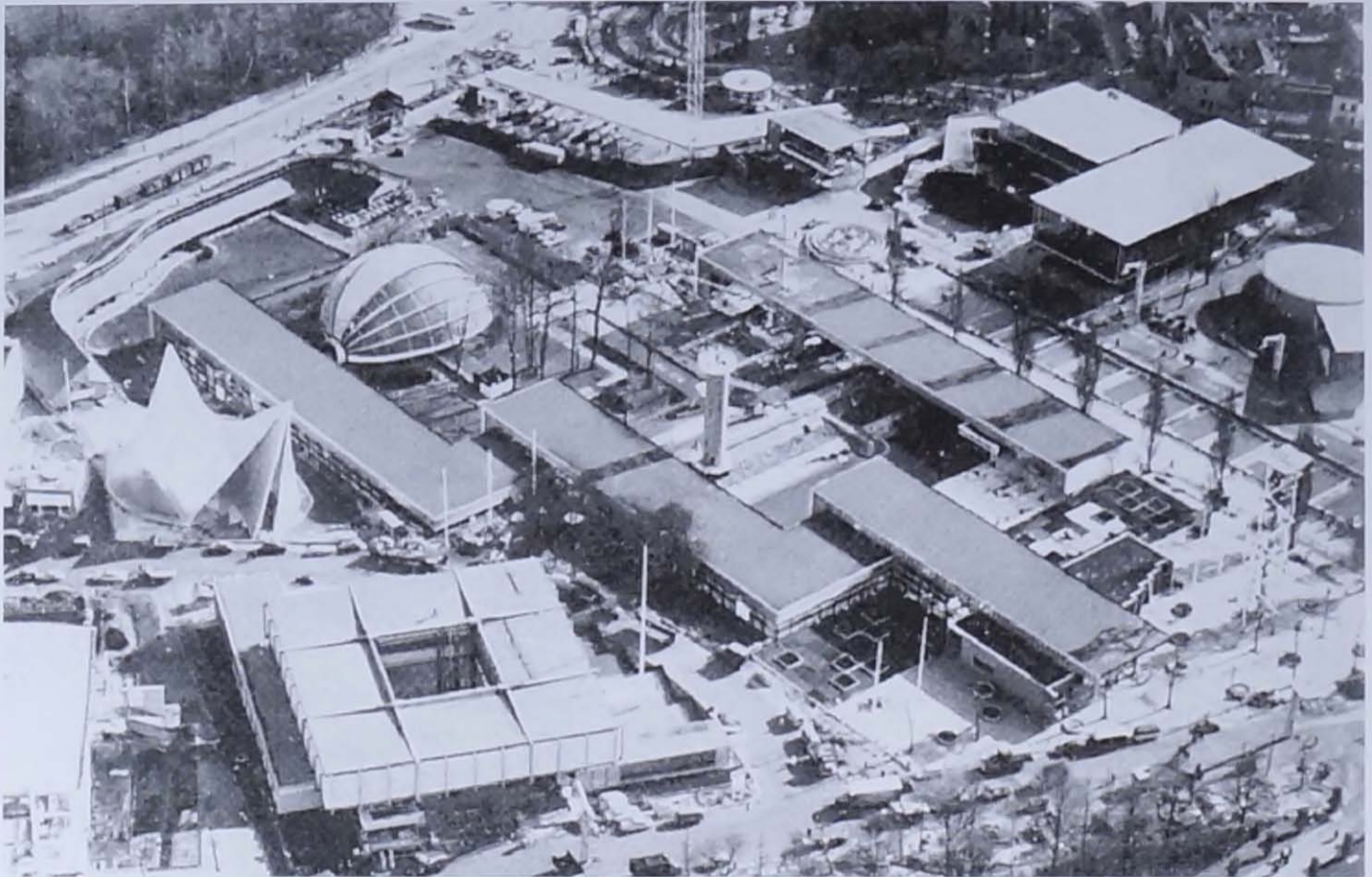
overvloed neergepoot. De bekende ster van Expo 58 was qua ontwerp origineel en oogde mooi. Deze door graficus Lucien De Roeck ontworpen vijfpuntige ster verwees enerzijds naar de vijf continenten, anderzijds naar de vijftigste verjaardag van de schenking van Kongo aan België. Aanvankelijk bedoeld als logo voor affiches was ze uiteindelijk overal te zien: op postzegels, etiketten, verpakkingen, richtingaanwijzers, lucifersdoosjes enzovoort. Op de Heizel zelf was de ster als decoratie-element zo overvloedig aanwezig - de loopbrug of *passerelle* die door de tentoonstelling liep was er mee bezaaid - dat het als storend en bijna bombastisch overkwam. Op het einde van de dag kwam die ster je gewoon de strot uit.

Je bekeek de dingen ook anders en je werd kritischer. Alle paviljoenen begonnen er eender uit te zien, grote hallen volgepropt met foto's, objecten en andere kijkstukken, die moesten getuigen van het kunnen van het betreffende land, de betreffende instelling of de betreffende firma. Je wandelde door sommige paviljoenen zonder nog echt aandacht te hebben voor wat er te bekijken viel. Soms leek het allemaal zo *déjà vu* dat je het liefst van al zo vlug mogelijk weer buiten was. Dat maakte dat er uiteindelijk van veel dingen alleen

aangewezen waren op de Franse uitzendingen die vanuit Noord-Frankrijk werden uitgestraald. In 1960 hadden een half miljoen gezinnen een tv in huis. De echte doorbraak kwam eerst in de jaren 1960. In een goede tien jaar verviervoudigde het aantal tv-toestellen om in 1970 de kaap van twee miljoen toestellen te overschrijden.

EEN VOLGENDE BEZOEK

Bij een volgende bezoek aan de Expo leek alles al minder overweldigend. Men ontkwam zelfs niet aan de indruk dat men met sommige dingen nogal overdreven had. Her en der waren allerlei decoratie-elementen in

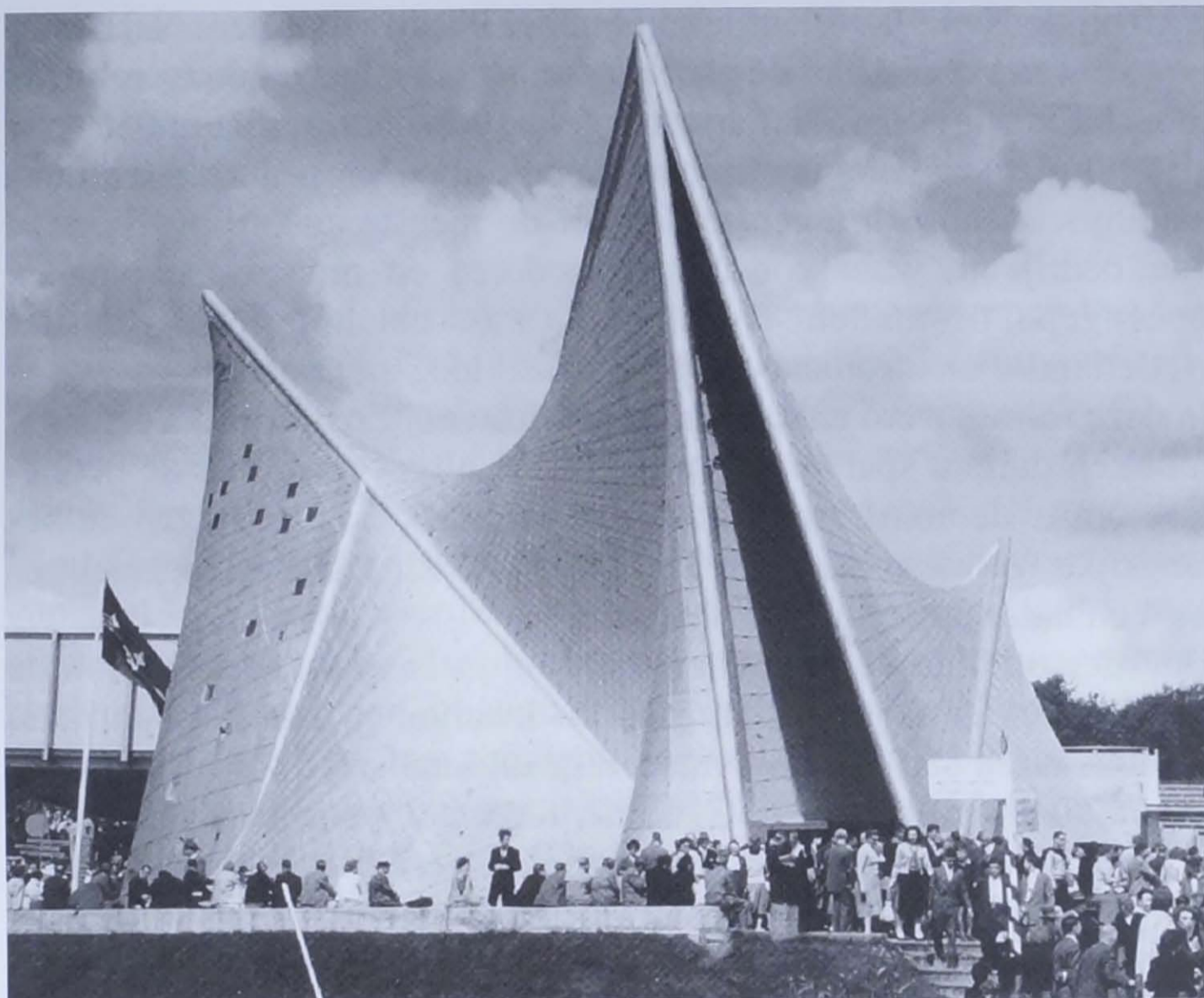

De Nederlandse afdeling gezien vanuit de lucht. Met een oppervlakte van om en bij de 25 hectaren was het één van de grootste paviljoenen van de Expo.

maar vage beelden overbleven, die intussen voorgoed uit ons geheugen gewist zijn.

De rij aanschuivende mensen bij het Atomium viel nogal mee en we besloten dat ding van boven tot onder te gaan bekijken. Met de lift ging het helemaal tot boven, 100 m hoog, waar men uitzicht had op de Expo, op de hoofdstad en de wijde omgeving. Met roltrappen die in de verbindingsbuizen tussen de bollen waren aangebracht, ging het naar de lager gelegen niveaus, waar door Belgo-nucleaire ⁽⁵⁰⁾ een tentoonstelling over het vreedzaam gebruik van kernenergie ingericht was. Aan de hand van maquettes, foto's, tekeningen en grafieken werden daar de laatste verwezenlijkingen op het vlak van kernenergie getoond. Naar mijn gevoel teveel promotie en te weinig wetenschappelijke en technische uitleg. Veel meer dan een symbool en spektakel was het Atomium eigenlijk niet, maar bij het groot publiek bleven precies die aspecten voortleven.

Wie naar de Expo ging, moest sowieso ook de paviljoenen van de buurlanden gezien hebben. Het lag haast voor de hand om vooral het Nederlands paviljoen grondig te gaan bekijken. De Nederlanders waren niet alleen onze burens, ze spraken dezelfde taal en ergens was er ook nog een soort historische band tussen noord en zuid. De plannen en de inrichting van de Nederlandse afdeling werden door een

Het Philipspaviljoen, één van de merkwaardigste gebouwen op Expo 58.

viertal vooraanstaande Nederlandse architectenbureaus onder leiding van hoofdarchitect J.W.C. Boks uitgewerkt. Architectonisch was het één van de meest functionele gebouwen op de Heizel. Als thema van de inzending was 'Water als vriend en vijand' gekozen en daar was de overstromingsramp van februari 1953 allicht niet vreemd aan. De Nederlanders hadden al altijd met de zee gekampt, maar de overstromingen van 1953 maakten in korte tijd van hen de beste waterbouwkundigen. Die afdeling zag er niet uit als een jaarbeurs, maar had tot doel, door collectieve inzendingen komende van industrie, handel, verkeer, kunsten en wetenschappen de Nederlandse kwaliteitsproducten bij uitstek te laten zien: bedijking van het land, winnen van land op de zee, scheepsbouw. Daarnaast werd ruim aandacht besteed aan de agrarische activiteiten. De daar getoonde landbouwtechnieken stonden in schril contrast tot wat wij gewoon waren te zien op de kleine landbouwbedrijfjes in Binnen-Vlaanderen. Bij ons moest er blijkbaar nog heel wat getimmerd worden aan de vooruitgang, althans op het vlak van mechanisering van de landbouw.

Vlakbij de Nederlandse afdeling lag het Philipspaviljoen. Naar mijn gevoel was het één van de merkwaardigste creaties op de wereldtentoonstelling in 1958. Het sprak tot de verbeelding, niet enkel door zijn futuristische architectuur, maar ook door het gedurfde tentoonstellingsconcept. In tegenstelling tot de meeste andere paviljoenen van bedrijven, waar consumptiegoederen en didactische plaatjes opeengepakt stonden en hingen, was het interieur van het Nederlandse elektronicabedrijf helemaal leeg en donker.

In deze ruimte werd enkele keren per uur voor de bezoekers een acht minuten durend spel van licht en geluid uitgevoerd, met de bedoeling om te demonstreren waartoe de techniek op enkele van de belangrijke werkterreinen van Philips (verlichting, akoestiek, elektronica en automatisering) in staat was.

Het idee om niet de producten van Philips te tonen, maar om in de plaats daarvan de mogelijkheden en kwaliteiten van het bedrijf te demonstreren aan de hand van een geautomatiseerd totaalspektakel, was afkomstig van Louis C. Kalff, directeur voor artistieke zaken van het Philipsconcern. Voor het gebouw werd beroep gedaan op Le Corbusier, die toen als architect het hoogtepunt van zijn carrière beleefde. Le Corbusier wilde zich daarbij niet beperken tot het ontwerpen van een gebouw voor het schouwspel, maar hij stelde ook als voorwaarde dat hij het scenario voor het multimediaspektakel zou schrijven. Eigenlijk beoogde hij een totaalkunstwerk te creëren. Uiteindelijk maakte Le Corbusier enkel een summier voorontwerp van het gebouw en liet hij aan zijn medewerker, de Griekse ingenieur, Ianis Xenakis de verdere uitwerking van de plannen over. Xenakis noteerde volgende woorden van Le Corbusier: *On demande une surface simple et convexe pour le dos du Pavillon Philips, afin de ne pas trop influencer la vue sur le jardin et la verdure qui entourent les constructions hollandaises. Puisque c'est la nuit dans la 'bouteille', peut importer sa beauté. Le Pavillon Philips ne sera qu'un bâtiment qui coûtera très peu d'argent et qui sera plutôt une espèce de structure creuse au canon à ciment sans aucune existence 'architecturale', selon l'expression courante.*⁽⁵¹⁾

In plaats daarvan tekende Xenakis een gebouw dat allesbehalve bescheiden was. Het Philipspaviljoen, dat meer op een ingezakte tent uit staal en beton geleek, was architecturaal één van de meest in het oog springende bouwsels op Expo 58.

Het futuristisch gebouw stelde heel wat problemen voor wat de realisatie ervan betrof. Opgevat als een technologisch hoogstandje kwam het gebouw uiteindelijk op een bijna ambachtelijk manier tot

stand. De wanden werden eerst op de begane grond op een zandbed gegoten en verdeeld in dunne betonplaten van ongeveer een vierkante meter groot. Met behulp van een houten constructie werden de panelen vervolgens gemonteerd en opgehangen aan staalkabels.

Le Corbusier zelf hield zich vooral bezig met het ontwerpen van het multimediaspektakel dat hij betitelde als 'Poème Électronique'. Hij creëerde een beeldverhaal in zeven sequenties: 'Schepping', 'Geest en materie', 'Van duisternis naar dageraad', 'Door de mens geschapen goden', 'Hoe de tijd de beschaving kneedt', 'Harmonie', 'Aan de hele mensheid'. Op de metershoge en gebogen binnenmuren van het paviljoen werden zwart-wit dia's geprojecteerd met afbeeldingen van de natuur, maskers van oude culturen, wapentuig, kinderen, volwassenen, bejaarden, steden, geboorte, leven en dood. Tegelijk zorgde een verscheidenheid van verdekt opgestelde verlichtingsbronnen voor bijkomende, soms kleurige, lichteffecten. Het spektakel moest de ontwikkeling van de mensheid uitbeelden. Voor de muziek werd beroep gedaan op Edgard Varèse, een Amerikaans componist van Frans-Italiaanse afkomst. Hij was één van de eersten die het spectrum van de klassieke muziek trachtte te verrijken met elektronisch geproduceerde klanken. Hijzelf sprak niet meer van muziek, maar van *organized sound*. Voor 'Le Poème Élec-

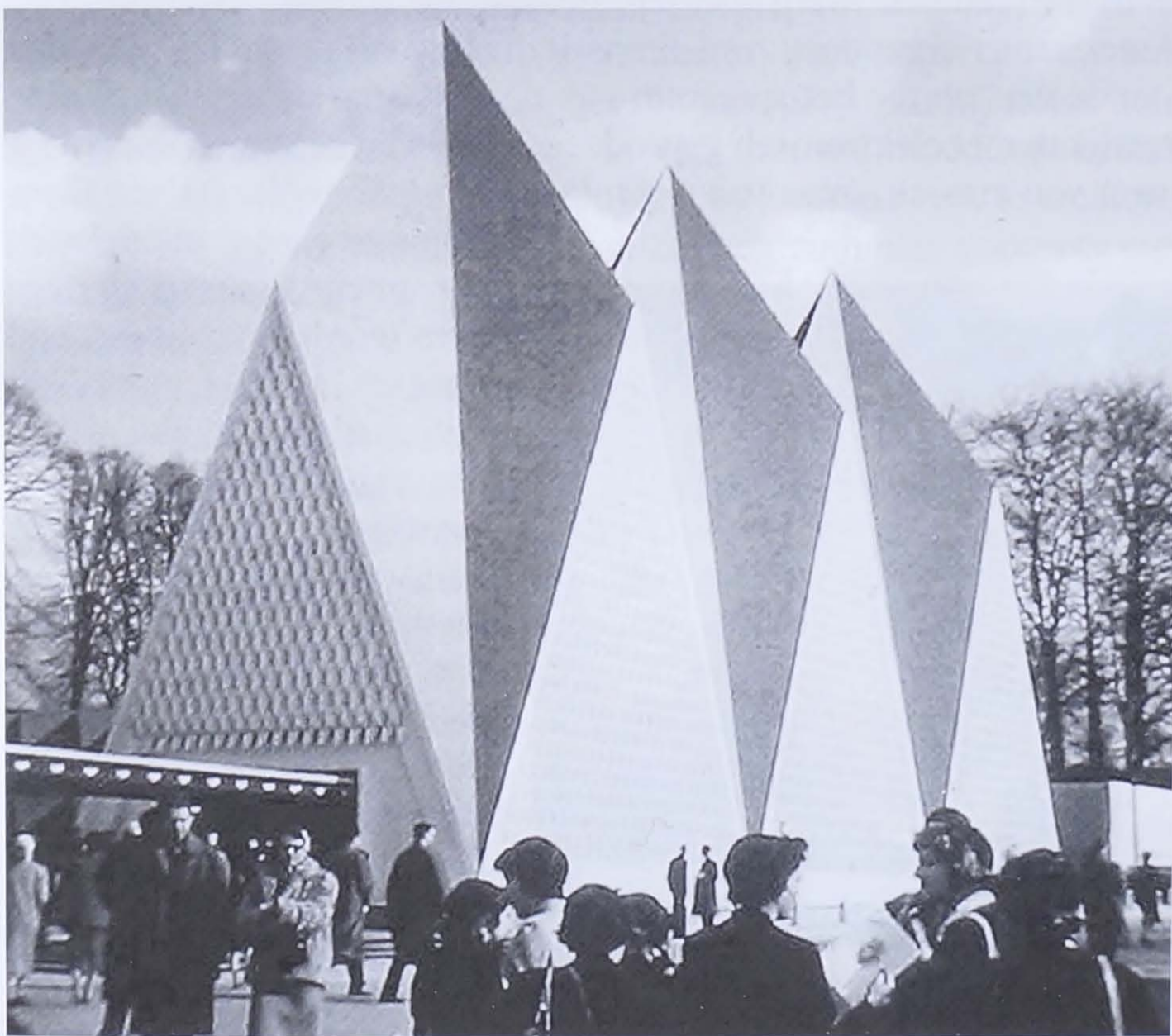
Projectie van maskers op de wanden van het Philipspaviljoen tijdens de voorstelling van 'Le Poème Électronique'.

tronique', een muziekstuk dat tot op vandaag als modern wordt beschouwd, had Varèse allerlei geluiden verzameld: klokgelui, geluiden van transformatoren of spanningsmeters, babygehuil, alles kwam in aanmerking. Revolutionair was dat het geluid, dat de beelden ondersteunde, van diverse kanten op de toeschouwers af kwam. Daarvoor hadden de ingenieurs van Philips bijna vierhonderd luidsprekers aangebracht en gesofisticeerde technieken ingezet waarmee het mogelijk was

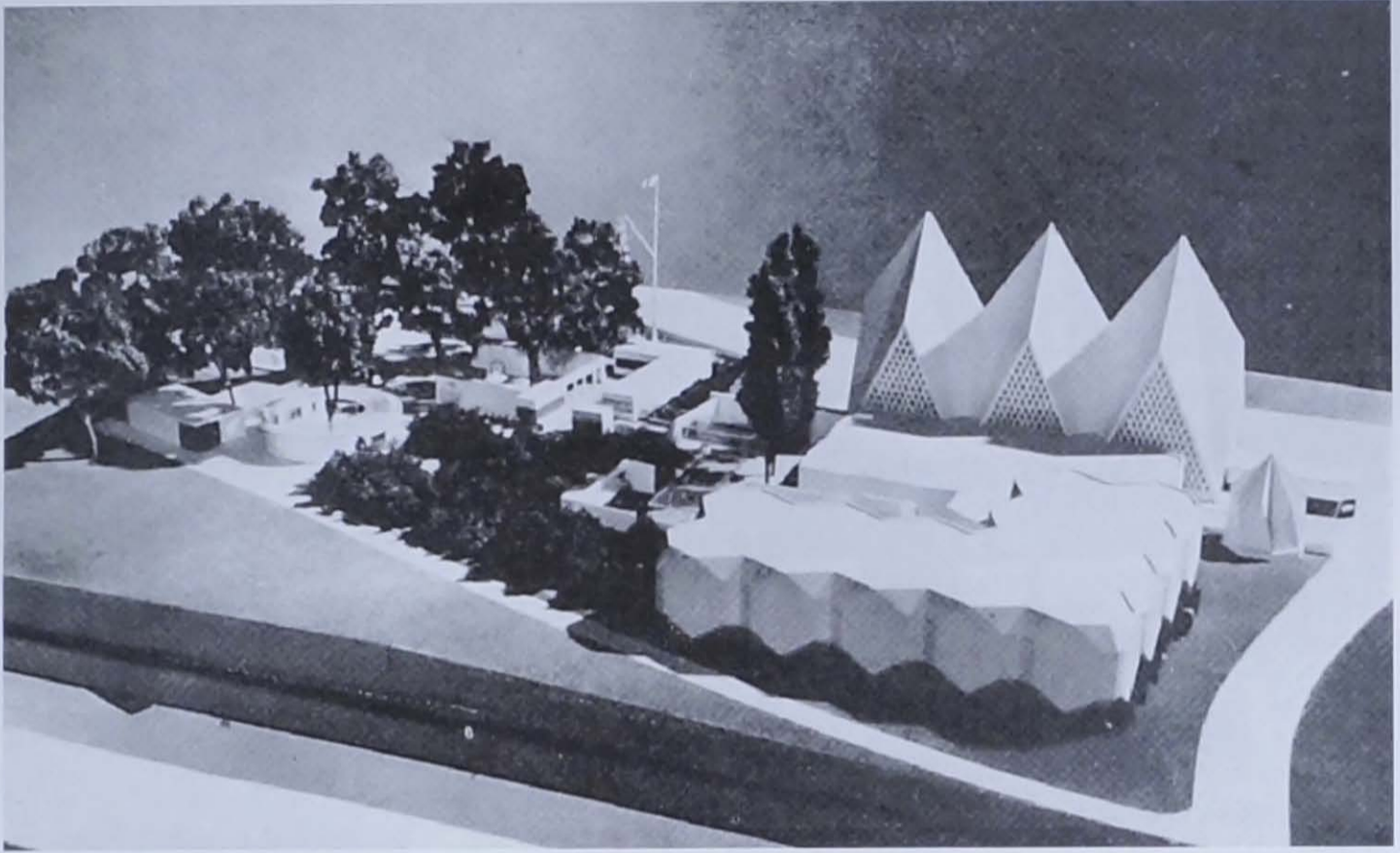
om het geluid door de ruimte te laten bewegen. Bovendien kon nagalm toegevoegd worden zodat men zich op het ene moment in een kathedraal waande, het andere in een opnamestudio.

'Le Poème Électronique' was in feite de eerste multimediashow, waarin het Philipsconcern met Le Corbusier als architect en scenarist van de show en Varèse als componist, op een voor die tijd unieke wijze multiple-screen-projectie en quadrafonie als wereldprimeurs presenteerde. Een spektakel waar we toen van genoten hebben. ⁽⁵²⁾ ⁽⁵³⁾

Men betrad het paviljoen van Groot-Brittannië langs een kathedraalachtige hall, 'the Crystalline Hall' of 'Hall of Tradition', die een traditioneel beeld moest brengen van de Britse overheid, met veel vlaggen, historische relieken en symbolen, oude Britse uniformen en een foto van *the Queen*. Deze hal leidde naar een ruimtelijk erg contrasterende 'Hall of Technologie'. Het zeer ruime gebouw was in tegenstelling tot de inkomhall die éénentwintig meter hoog was, amper vier meter hoog. In dit sober gebouw werden de bezoekers

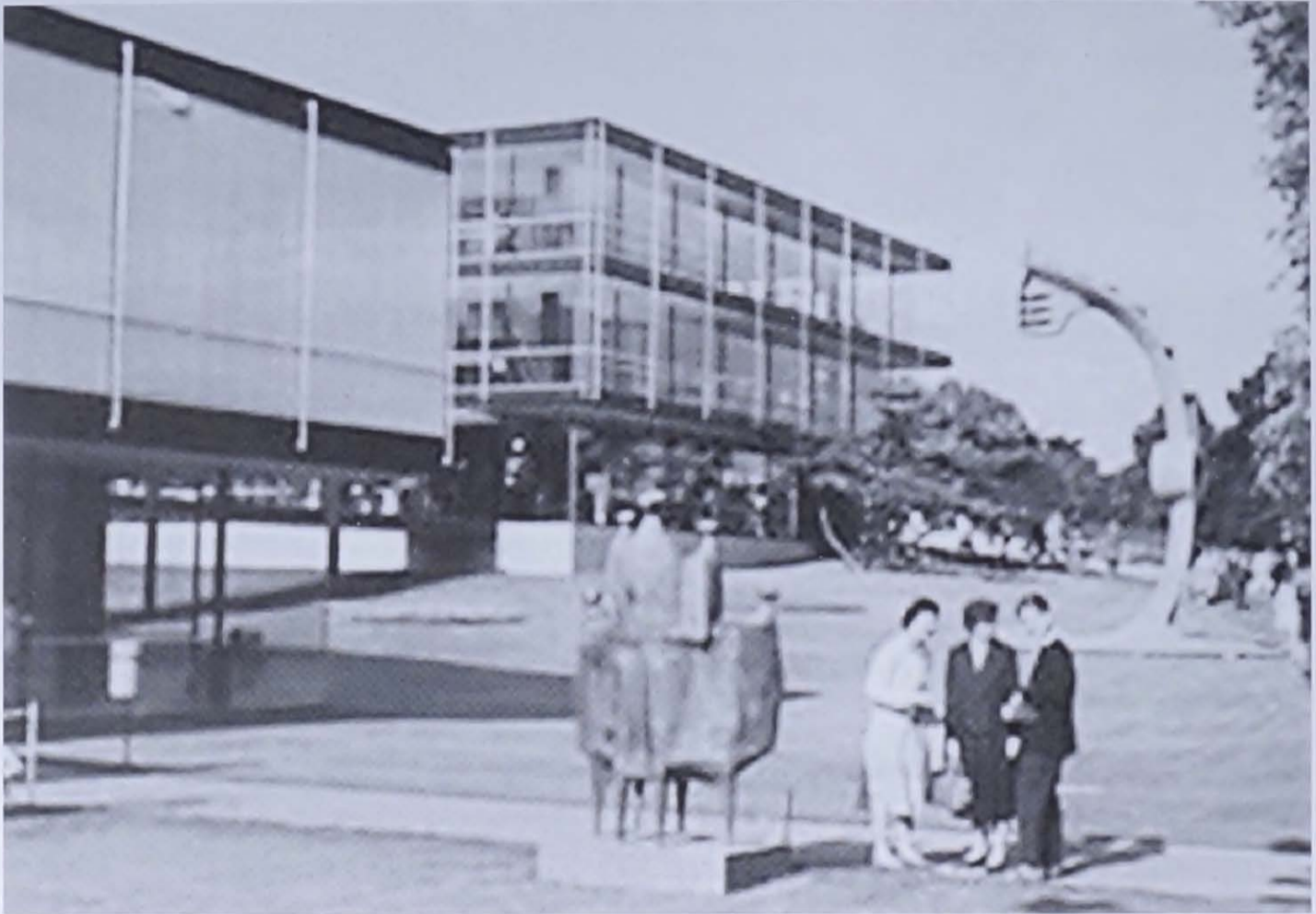
Ingang van het Brits paviljoen.

Maquette van het Brits paviljoen. ⁽⁵⁴⁾

geconfronteerd met de Britse verwezenlijkingen op gebied van moderne technologie: de atoomcentrale van Dounreay, vliegtuigbouw, scheepsbouw, radioastronomie. Dan was er het overzicht van de Britse uitvindingen. Er kwam geen einde aan en men ging zich afvragen wat de Britten eigenlijk niet hadden uitgevonden. Verder was er aandacht voor landbouw en enkele typische Britse clichés als tuinieren, thee-time en cricket. Tenslotte kwam men terecht op een aantal binnenplaatsen en kon men nog een bezoek brengen aan het paviljoen van de Britse Industry. Dat gebouw was eigenlijk een grote vitrinekast voor een veelheid van Britse industriële producten. Men wilde er zoveel tentoonstellen dat het een eerder chaotische aanblik gaf.

Rechtover het Britse paviljoen lag het Duitse. Architectonisch een vrij sober geheel van losstaande vierkante blokken van verschillende grootte en hoogte, die met overdekte verbidingsbruggen onderling met elkaar verbonden waren. Glas domineerde en gaf aan het interieur een heldere, luchtige en opgewekte indruk. Thema van de tentoonstelling was 'Leven en werken in Duitsland'. De Duitse prestaties waren over gans de wereld bekend en men hoefde die eigenlijk niet meer op het podium te zetten. Derhalve probeerde men om het dagelijkse leven van de Duitsers op de voorgrond te brengen. Negen verschillende afdelingen moesten dat dagelijks leven in beeld

Zicht op een deel van het Duits paviljoen.

brenge: landbouw, ambacht, industrieel werk, stad en woning, persoonlijke behoeften, sociale aspecten, vrije tijd, gezondheid, opvoeding en ontwikkeling. Hier geen opeenhoping van objecten, maar een gedoseerd gebruik van beduidende symbolen. Het Duitse paviljoen ademde zowel qua architectuur als interieur soberheid en rust uit. Geen wonder dat de Londense 'The Times' het had over: *Het Duitse paviljoen is het elegantste*. Iets wat wij ten volle konden beamen... ⁽⁵⁵⁾

In de onmiddellijke omgeving van de paviljoenen van de U.S.S.R. en de Verenigde Staten lag de 'Civitas Dei' (de Stad van God), het Vaticaanse paviljoen. Architectonisch was het gebouw met zijn witte wanden een revelatie. Door zijn moderniteit en vernieuwende stijl wekte het bij de bezoekers een verwachting van vernieuwing in de kerk. Uiteindelijk hoopte een meerderheid van mensen in de jaren 1950 dat de kerk zich zou aanpassen aan de nieuwe tijd. Met de verkiezing van paus Johannes XXIII op 28 oktober 1958 leek een periode van *aggiornamento* aangebroken. De nieuwe paus geloofde immers dat de kerk slechts kon overleven als ze zich aan de moderne samenleving aanpaste. Met het 'Eerste Vaticaanse Concilie' (1962-1965) leek het eventjes die weg op te gaan, maar vrij vlug zou blijken

Paviljoen van de Heilige Stoel. Door zijn moderniteit en vernieuwende stijl wekte het bij de bezoekers een verwachting van vernieuwing.

dood van Stalin in 1953 was in de landen van het sovjetblok een einde gekomen aan het harde stalinisme. Het communisme wilde het kapitalistische westen niet langer met de wapens verslaan, maar het evenaren en overtreffen op gebied van economie, wetenschap, techniek en cultuur. Architecten en kunstenaars waren niet langer gebonden aan het socialistisch realisme dat ten tijd van Stalin als dogma gold, maar kregen meer vrijheid om hun ideeën gestalte te geven. Die nieuwe trend weerspiegelde zich alvast in de architectuur van het Tsjecho-Slovaakse paviljoen, maar binnenin gaf de tentoonstelling niet het beeld van de Tsjecho-Slovaakse maatschappij zoals die er toen uitzag, maar spiegelde een geïdealiseerde maatschappij voor, die de illusie wekte van een sprookjesland. Het deed allemaal zo irreëel aan dat geen mens kon geloven dat er iets van waar was. Eigenlijk was het niets meer dan geslaagde propaganda voor het communistisch model. Als tien jaar later, de mensen in Tsjecho-Slovakije het sprookje in werkelijkheid wilden omzetten, reden

dat het slechts een kortstondige bevlieging was. Het concilie kreeg geen vervolg en Paulus VI, de opvolger van Johannes XXIII, draaide de klok terug. De ontkerkelijking die al in de eerste helft van de twintigste eeuw was ingezet, raakte vanaf de jaren 1950 in een stroomversnelling en bereikte een hoogtepunt in de periode 1968-1973. De verwachtingen die de 'Civitas Dei' in 1958 had gewekt, werden niet ingelost en velen, vooral jongeren, waren blijkbaar ontgoocheld...

In de schaduw van de Russische afdeling lag het paviljoen van Tsjecho-Slovakije. Na de

Het paviljoen van Thailand. Eén van de weinige gebouwen op de Expo die in traditionele stijl opgevat waren. Toch lieten velen zich voor het gebouw fotograferen.

Russische tanks alle illusies voor een beter leven plat...

Ons herinnert vooral het 'Praha Café' aan de Tsjecho-Slovaakse aanwezigheid op de wereldtentoonstelling. Mijnheer Zimmerman bereidde er heerlijke gerechten zoals *kalfsoesters gevuld met hersenen* of *rundsvlees in Pilsner Urquell gesmoord* en als dessert *Boheemse 'livance' pannenkoeken*. We vroegen ons toen wel af of de mensen dat ginder aan de andere kant van het gordijn ook op hun bord kregen. De verhalen van mensen die ginder gevlucht waren, klonken merkkelijk soberder en vooral somberder...

Er waren op de Expo uiteraard meer paviljoenen die architectonisch mooi oogden en bovendien ook het bezoeken waard waren en dan denken wij aan deze van Oostenrijk, Zwitserland, Finland, Noorwegen en Japan. Het was echter niet onze bedoeling om hier een soort encyclopedisch overzicht van de paviljoenen op Expo 58

te brengen en derhalve hebben we ons doelbewust beperkt tot de meest markante dingen die ons na vijftig jaar zijn bijgebleven. Enkele landen als Marokko en Thailand hielden vast aan hun tradities en de gebouwen die ze neerzetten op de Expo, stonden dan ook in schrill contrast tot de rest van de paviljoenen. Dat belette echter niet dat ze toch druk bezocht werden.

Wij vermelden tenslotte nog de paviljoenen van diverse internationale instellingen: de 'Verenigde Naties', de 'Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal', de 'Raad van Europa', de 'Europese Organisatie voor Economische Samenwerking', de 'Benelux' om er maar enkele te noemen. Internationale samenwerking was toen een toverwoord.

In twee zinloze Wereldoorlogen in de eerste helft van de twintigste eeuw waren miljoenen mensen gedood of voor het leven verminkt en waren immense vernielingen aangericht. Alsof dat niet volstond, flakkerden in die jaren her en der steeds nieuwe conflicten op: de oorlog in Korea, de opstand in Vietnam, de confrontatie rond het Suezkanaal, de inval van de Russen in Hongarije.

Tussen oost en west was inmiddels een *ijzeren gordijn* opgetrokken. Langs weerszijden had men de eigen ideologie als superieur opgeklopt en tegelijk had men hopen soldaten en wapens opgesteld. Het beiderzijds bijeengebracht arsenaal aan atoomwapens volstond om miljoenen mensen uit te roeien, om de beschaving of wat daarvoor moest doorgaan enkele millennia terug te zetten in de tijd. De aardse paradijzen die men van beide zijden zozeer bezong en bewierookte, konden in een handomdraai veranderen in een hel, maar dan één die voor iedereen gelijk zou zijn.

Het getuigde beslist niet van naïviteit als men de oorlog wilde vergeten en aan al die conflicten en bedreigingen een einde wilde maken, als men wilde bouwen aan een vreedzamer wereld.

Internationale samenwerking was, zo dacht men toen, de weg naar vrede en welvaart voor de hele mensheid. Opmerkelijk voor die jaren was de samenwerking die bijvoorbeeld tot stand kwam op wetenschappelijk vlak. Al in 1953 werden de eerste afspraken gemaakt voor de organisatie van een 'Internationaal Geofysisch Jaar' (I.G.J.) dat van 1 juli 1957 tot 31 december 1958 zou lopen. Niet minder dan 67 landen hielden zich tijdens dat jaar bezig met wetenschappelijk onderzoek van de dampkring, de hogere luchtlagen, de oceanen en de invloed van de zonnestraling daarop. Praktisch gezien kwamen daarbij onderwerpen als meteorologie, aardmagnetisme, ionosfeer, zonneactiviteit, kosmische straling, glaciologie, oceanografie,

geografie en kunstmatige radioactiviteit van lucht en water aan bod. Het was in het kader van dat jaar dat de eerste kunstmanen werden gelanceerd. Het was toen ook dat een Belgische expeditie onder leiding van Gaston de Gerlache ⁽⁵⁶⁾ naar de Zuidpool werd gestuurd om er onderzoekswerk te verrichten.

De vele internationale organisaties die na de oorlog werden opgericht, hadden allicht meer dan een louter symbolische betekenis. Dat er in marge van de wereldtentoonstelling vierhonderd vijftig internationale congressen gehouden werden, die ruim 250 000 geleerden en specialisten bij elkaar brachten, toont aan dat die wil naar samenwerking er wel degelijk was. Misschien was het geloof in een vreedzame wereld toch niet zo naïef als sommigen vandaag willen doen geloven. De wereld mag dan nog altijd geconfronteerd worden met conflicten, in de voorbije vijftig jaar zijn we wel gespaard gebleven van uitbarstingen die de hele wereld in vuur en vlam zetten.

Mensen dromen al altijd van een vreedzame wereld, maar tot nog toe is die droom geen werkelijkheid geworden. Waarschijnlijk zullen we morgen, net als vandaag blijven dromen. Als dat naïef is of niet, laten we over aan ieders vrije interpretatie.

ALS DE DEUREN GESLOTEN WERDEN

Wanneer op 19 oktober 1958 de deuren van de wereldtentoonstelling definitief dicht gingen, was het moment aangebroken om de balans op te maken. In zes maanden hadden zo'n 42 miljoen mensen de Expo op de Heizel bezocht. Dat was een gemiddelde van 229 500 bezoekers per dag. Topdagen waren 1 mei (700 227), 21 juli (703 664) en de sluitingsdag (609 223). Daarmee werd voor het naoorlogse België een evenement van nooit eerder geziene omvang afgesloten. Die omvang bleek overduidelijk uit de vele statistieken die naderhand werden gepubliceerd.

Meer dan 80% van de bezoekers waren Belgen en dat betekent dat veel Belgen Expo 58 bezocht hebben en dat sommigen verscheidene keren naar de Heizel trokken. Van de zes miljoen vreemdelingen die de wereldtentoonstelling bezochten, schatte men dat er 1 000 000 uit Frankrijk kwamen, 800 000 uit Nederland, 600 000 uit Duitsland, 400 000 uit de Verenigde Staten, 300 000 uit Engeland en 300 000 uit Zwitserland.

De gemiddelde leeftijd van de bezoekers uit het buitenland was 32

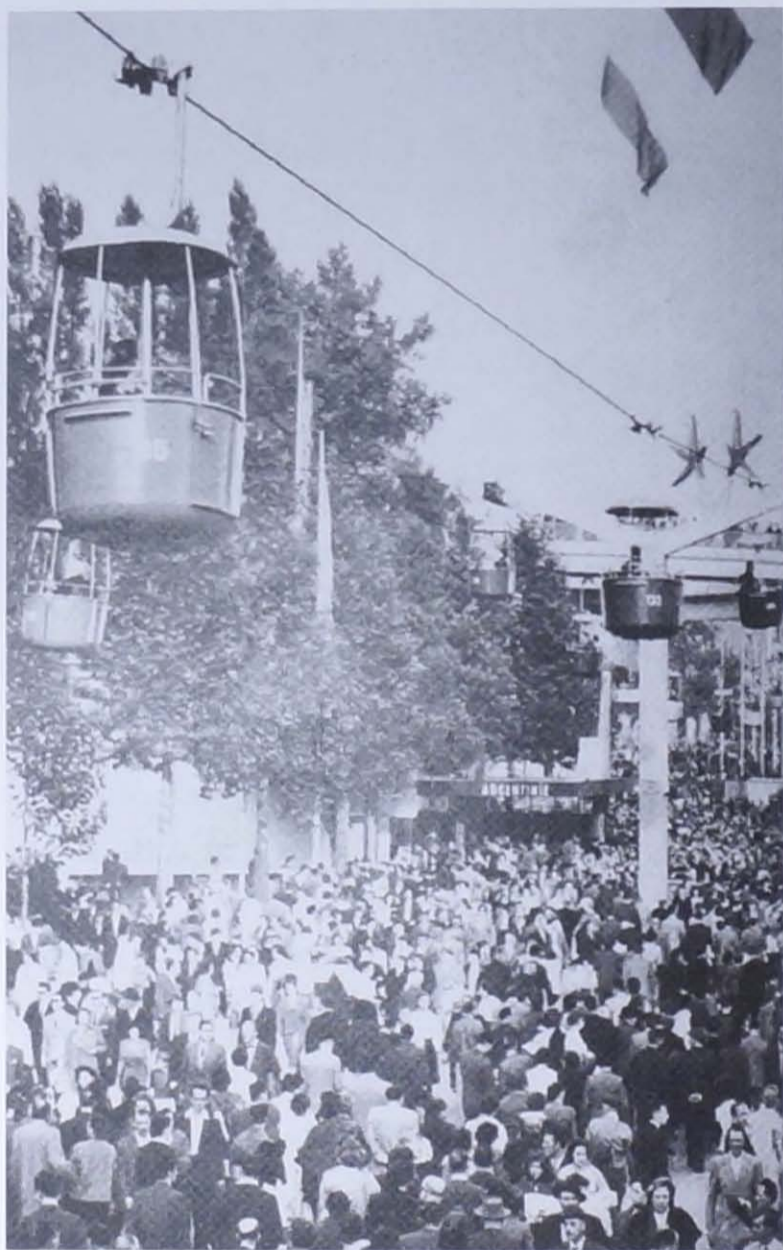
Grote belangstelling voor de Expo-treintjes.

jaar, die van de Belgen 28 jaar. Blijkbaar werd de Expo vooral door een jong publiek bezocht. Dat de gemiddelde leeftijd van de Belgische bezoekers zo laag was, heeft allicht te maken met het feit dat veel scholen in 1958 hun traditionele schoolreis naar de wereldtentoonstelling organiseerden.

Ook veel Aalternaren hebben de wereldtentoonstelling bezocht. Dat blijkt tenminste uit een sporadische bevraging. Velen gingen met de trein en sommigen ook met de wagen naar Brussel. Nogal wat verenigingen organiseerden een gezamenlijke trip met de bus naar de Expo. Hebben de meesten nog wel enig idee aan de immensheid en het extravagante van het gebeuren, concrete herinneringen aan bijvoorbeeld paviljoenen, zaken die er te zien waren of bepaalde gebeurtenissen ontbreken of zijn vrij vaag.

De Expo-treintjes konden op een grote belangstelling rekenen. Zij vervoerden 11 miljoen bezoekers. De zetlift bekoorde ongeveer 3 miljoen bezoekers en de zogenaamde 'pousse-pousses', voerden ruim 1 miljoen personen rond op de Expo.

Gedurende de Expo werden zo'n 16 miljoen maaltijden geserveerd in 75 restaurants en snackbars. De 'Railbar' van het Amerikaanse

Met de zetellift de werelttentoonstelling bezoeken.

paviljoen verkocht ruim 500 000 *hot-dogs*... Velen konden zich een maaltijd op de Expo niet permitteren en brachten hun boterhammen mee. Rond de middag werden zitbanken en andere gelegenheden waar men kon zitten dan ook ingepalmd als picknickplaats.

Rond de Expo waren verscheidene parkings aangelegd en er was daarbij gerekend op een dagelijkse capaciteit van 32 000 voertuigen. In werkelijkheid stonden er gemiddeld maar 8000 voertuigen op de parkings van de Expo. Een duidelijke overschatting dus van het aantal mensen dat zich met de auto naar Brussel zou verplaatsen om de werelttentoonstelling te bezoeken.

Sommigen hadden vóór de Expo beduidende financiële en economische voordelen voor het land voorspeld, maar uiteindelijk bleken de financiële en economische gevolgen van de tentoonstelling voor de industrie en de economie nauwelijks enige betekenis gehad te hebben. De miljoenen vreemde bezoekers brachten aan vreemde deviezen ongeveer 9 miljard oude franken het land binnen. Dit was amper 5% van de Belgische uitvoer van 1958. Het volume verbruiksgoederen (vooral eetwaren en energie) nam met nauwelijks 1% toe. Voor de organisatie van de werelttentoonstelling waren zo'n 2,35 miljard frank uitgegeven, terwijl de inkomsten achteraf geschat werden op ongeveer 2,82 miljard frank.

Een eigentijdse tekst met slotbeschouwingen over de werelttentoonstelling geeft misschien nog best de sfeer weer die in die tijd in de media werd opgehangen:

Pousse-pousse, een moeilijk te besturen en vrij gevaarlijk voertuig op de Expo. Voor 60 oude Belgische franken kon men met twee personen een halfuur rondtoeren op de Expo.

De Wereldtentoonstelling vervaagt, maar het ideaal dat haar bezielde moet blijven gloeien in ons aktief streven naar solidariteit van de vijf continenten. Universele eensgezindheid is de voorwaarde voor een humane wereld, voor een rechtvaardige wereld waarin alle mensen economisch ontvoogd en sociaal beveiligd zijn, voor een vrije wereld die iedereen de kans biedt, uit de scheppingen van het denkend verleden en uit eigen bezinning, de uiteindelijke bestemming van de mens te ontdekken en in fair play dienvolgens te leven. De balans van de WT 58 heeft ons ervan overtuigd, dat die ideale wereld niet meer onmogelijk is.⁽⁵⁷⁾

1958 EN DE WERELDTENTOONSTELLING, EEN SCHARNIERPUNT?

Het is misschien overdreven om zoals Eric De Kuyper te stellen dat het jaar 1958 of scherper nog, de wereldtentoonstelling van dat jaar,

een duidelijk afgelijnd breekpunt was voor een tijd ervoor en een tijd erna.⁽⁵⁸⁾ De jaren 1950 waren ontegensprekelijk een tijd van in een stroomversnelling geraakte maatschappelijke veranderingen en de werelddtentoonstelling van 1958 was daar ontegensprekelijk een belangrijke uiting van. In dat opzicht kunnen we de Expo van 1958 wel als een soort virtueel scharnierpunt gaan beschouwen voor een veranderende tijd.

Hedendaagse beschouwingen over de werelddtentoonstelling van 1958 pikken nogal gemakkelijk in op de retoriek en de slogans die toen de wereld werden ingestuurd. Men ontkomt daarbij niet aan de indruk dat ze niet alleen simplistisch geformuleerd zijn, maar soms ook nog kleinerend overkomen voor de generatie van toen.

Erik Martens verwoordde het in het voorwoord van een publicatie van het Koninklijk Filmarchief over Expo 58 als volgt: *Met de Expo 58 begint in België 'de moderne tijd'. Als we de retoriek van de werelddtentoonstelling van 1958 op de letter nemen, dan treedt de mensheid in een nieuwe fase. De universele broederlijkheid zou binnen de kortste keren een eind maken aan oorlog en ongelijkheid tussen de volkeren. Met de hulp van technologie en wetenschap is de mensheid in staat alle vraagstukken op te lossen. Handarbeid wordt overgenomen door machines, bij voorkeur aangedreven door kernenergie. En ook in het leven van alledag vindt de machine haar definitieve plaats als vriend en dienaar van de mens. Gedaan met het zware labeur van de huisvrouw, want ziehier de wasmachine, de koelkast en de keukenrobot.*

Kortom: in de toekomst wordt alles licht. Moderne arbeid betekent op knopjes duwen en aan schakelaars draaien. Huizen worden glazen kasten die in licht baden, zoals de paviljoenen op de tentoonstellingssite. Gebouwen ontsnappen aan de zwaarheid van de baksteen, want bouwmaterialen verliezen hun gewicht. Nieuwe, glanzende oppervlakken geven het heden de aanblik van de toekomst. De structuur en ideologie van de samenleving veranderde voorlopig niet, maar wie de Expo zag, wist dat er een nieuwe tijd op komst was.⁽⁵⁹⁾

Laten we vooreerst stellen dat de retoriek en de slogans van 1958 nauwelijks verschillenden van deze die in sinds 1798 overal op nationale en internationale exposities gedebiteerd werden en die ook vandaag nog steeds bovengedaald worden bij dergelijke evenementen. Het zijn nu éénmaal gelegenheden waarbij doorgaans met veel idealisme, lof en wierook wordt gezwaaid.

Wanneer men het heeft over *ongebreideld geloof in wetenschap, techniek en vooruitgang*, dan moet men dat toch met heel veel nuances nemen. Wetenschap en techniek waren al in de negentiende eeuw en zelfs lang daarvoor aan hun opgang begonnen en het was dus niet in de jaren 1950 dat het allemaal begon.

Tijdens de oorlog stonden wetenschappelijk onderzoek en technische ontwikkelingen in eerste instantie in dienst van militaire objectieven. Het duurde tot na het puinruimen en de wederopbouw voor men weer kon denken aan ontwikkelingen in het civiele bereik. De inhaalbeweging die daarop volgde, leidde in de jaren 1950 tot een snellere evolutie van de ontwikkelingen op wetenschappelijk en technisch vlak. Het was in die jaren dat het wetenschappelijk onderzoek meer gericht, meer georganiseerd werd. De tijd dat ergens een éénzaat zat te experimenteren en toevallig een ontdekking deed, was voorgoed voorbij. Wetenschappelijk onderzoek vereiste in toenemende mate kennis, middelen en materiaal en dat veronderstelde specialisatie en professionalisering. Mettertijd zou die wetenschappelijke wereld stilaan gaan vervreemden van het groot publiek, een wereld op zichzelf gaan vormen. Vandaag is 'de wetenschap' of wat daarvoor moet doorgaan, als een soort *sharia* geworden die een steeds belangrijker invloed op de samenleving gaat uitoefenen. De meningen en verwachtingen van normaal denkende mensen worden steeds meer overwoekerd door de in kleurige zeepbellen verpakte waarheden van de nieuwe religie.

Dat het aspect *vreedzaam gebruik van atoomenergie* op de wereldtentoonstelling van 1958 zo uitdrukkelijk op de voorgrond werd gezet, heeft allicht veel te maken met de invloed die bepaalde industriële groepen hadden bij de organisatie van de wereldtentoonstelling en dan denken we onder andere aan de bedrijven van de Belgische siderurgie, aan Fabrimetal, het overkoepelend orgaan van de metaalverwerkende nijverheid en aan de Union Minière du Haut-Katanga. Al van in 1954 werd gelobbyd om *atoomenergie* op de voorgrond te schuiven. Het Atomium - een idee van André Waterkeyn, ingenieur en toen financieel directeur van Fabrimetal - moest met zijn concept en omvang een zo groot mogelijke publieke belangstelling wekken. Het is echter overdreven om het vandaag voor te stellen alsof atoomenergie het belangrijkste thema op Expo 58 was.

In de jaren 1958 was de doorsnee burger nauwelijks geïnteresseerd in wetenschap en techniek en heel dikwijls stond hij vrij sceptisch

tegenover al wat nieuw was. Zoals velen had ik in die tijd een tante nonneke. Toen we haar met nieuwjaar 1958 zoals gewoonlijk gingen bezoeken, vertelde ik haar vol enthousiasme over de lancering van de eerste Spoetniks en van de plannen van Russen en Amerikanen om mensen naar de maan te sturen. Daarop sloeg ze de handen ten hemel en zei: *Och jongen, als ze ooit op de maan landen dan zal de wereld vergaan*. Vermoedelijk was het niet de status van religieuze die haar aanzette tot dergelijke uitspraken, maar was het gewoon schrik voor het nieuwe, het onbekende. Overigens, toen de eerste mensen op de maan landden in 1969, heeft tante nonneke het gebeuren de hele nacht op tv gevolgd.

In de jaren vijftig stond een groot aantal mensen huiverig tegenover de nieuwigheden die wetenschap en techniek brachten. Er waren er die aanvankelijk geen tv in huis wilden en slechts na verschillende jaren bijdraaiden. Sommigen waren zelfs vierkant tegen al die nieuwigheden en ze bleven tot hun laatste snik zweren bij *de goede oude tijd*.

Dat terwijl anderen al wat nieuw was verwelkomden en zo snel mogelijk wilden uitproberen. Mensen waren toen vooral begaan met de verbetering van hun lot en men kan het niemand kwalijk nemen dat hij liever centrale verwarming in huis had, dan dagelijks met kolen te moeten sleuren om de kolenkachel brandende te houden; dat een huisvrouw een elektrische wasmachine verkoos boven zelf te moeten wrijven en wringen; dat diezelfde huisvrouw het stukken aangenamer vond om met een elektrisch ijzer te strijken dan met één dat op de kolenstoof of het gasvuur moest opgewarmd worden; dat ouders hun kinderen liever lieten vaccineren tegen poliomyelitis dan ze later verlamd te moeten zien...

Voor zover men met *voortgang* de verbetering van het dagelijks leven van de mensen bedoeld, dan was het toen geen kwestie van geloven in, maar van verlangen naar.

Vandaag is het verdacht om over *voortgang* te spreken, laat staan ernaar te verlangen. Toch gaat de voortgang onverminderd verder en we moeten er zelfs niet meer naar verlangen, hij wordt ons opgedrongen. Een zondebok in het verleden zoeken vereist blijkbaar minder moed, dan hedendaags de vinger op de zere plekken van ons maatschappelijk bestel te leggen...

Veel belangrijker dan de introductie van nieuwe machines, auto's, huishoudapparaten, wasmiddelen, enzovoort, was echter de capaciteit van de industrie om al die dingen in steeds grotere aantallen, steeds sneller en ook steeds goedkoper op de markt te bren-

gen. Daarmee werd de basis gelegd voor wat men later de *consumptiemaatschappij* zou noemen. Goederen werden niet langer geproduceerd om de behoeften van de mensen te voldoen, maar om behoeften te creëren.

Om die consumptie te bevorderen moest alles efficiënter, ook de distributie van goederen. Eind 1957 opende Delhaize in Elsene de eerste zelfbedieningssupermarkt voor voedingswaren in België. Het concept was tot stand gekomen in de Verenigde Staten in de jaren 1930.

In de daarop volgende jaren rezen de supermarkten als paddestoelen uit de grond. Ofschoon men de mensen alle mogelijke voordelen van het nieuw soort winkelen voorschotelde: grotere vrijheid, sneller winkelen, toch bleef men aanvankelijk vrij argwanend. Vrij snel werd de supermarkt een vertrouwd fenomeen in de samenleving: voor de enen een teken van de vooruitgang, voor de anderen het symbool van globalisering en materialisme.

In de jaren 1950 was er echter meer aan de hand dan het zogenaamde *ongebreideld geloof in wetenschap, techniek en vooruitgang*. Traditioneel worden de *fifties* voorgesteld als een tijd van verzuiling en kleinburgerlijkheid, een voortzetting van de vooroorlogse tijd. Toch ervaaarden we die periode toen als één waar belangrijke veranderingen plaats vonden, niet alleen door de opgang van de techniek, de groeiende welvaart, de grotere sociale zekerheid en de toenemende vrije tijd, maar ook door het in vraag stellen van oude zekerheden. Wat het establishment al altijd als dogma's had voorgehouden, bleek ineens niet meer zo vanzelfsprekend. Bleef het aanvankelijk allemaal beperkt tot een handvol avant-gardisten die hun ideeëngoed verkondigden, mettertijd vonden ze vooral bij de jongeren gehoor. Verzetten sommigen zich hardnekkig tegen de frisse wind die door de geesten dwaalde, velen snakten blijkbaar naar vernieuwing en sloten zich stilzwijgend aan bij de nieuwe trend.

Eén en ander uitte zich algauw in het dagelijkse leven. De pseudo-romantiek van *purperen heiden*, *lichtjes bij de Schelde*, *duivenkoten* en andere *Tinnekes van Heule*, maakten plaats voor bigbands, The Everly Brothers, Paul Anka, Elvis Presley en andere geluiden. Wat we niet te horen kregen op de nationale zenders, gingen we elders gaan zoeken, onder andere op Radio Luxemburg. Het was de tijd dat de Rock-'n-roll furore begon te maken. Die muziek was in 1956 bekend geraakt met de film 'Rock Around the Clock'. De rockrage viel vooral bij jongeren in de smaak en werd meer dan louter een muziek-

stroming, maar een manier van zijn, van leven.

Nieuwe tendensen in de beeldende kunst waren al langer een feit, maar kwamen vooral in de jaren 1950 in de belangstelling. Jonge schrijvers probeerden een alternatief te formuleren voor de opvattingen van de vorige generaties. In de filmwereld werden de tot dan toe geldende Hollywoodnormen in vraag gesteld. Met de *Nouvelle Vague* stroomde een golf van nieuwe ideeën de filmwereld in. Filosofen als Jean-Paul Sartre en Albert Camus verkondigden het *existentialisme*. Ze legden de nadruk op het bestaan, de vrijheid en de eigen keuze. Ideeën waarmee de poten van onder de troon van het gevestigde establishment werden gezaagd.

In de jaren vijftig kiemden de swingende en roerige *sixties*...

Vernieuwing en moderniteit die zich in de jaren 1950 begonnen af te tekenen, manifesteerden zich ook op de wereldtentoonstelling. Dat kwam alvast tot uiting in het opzet van de tentoonstelling en in de architectuur van de paviljoenen. Vandaag schrijven specialisten hele boeken vol over *de Expostijl*, maar één ding kan men met zekerheid stellen en dat is dat Expo 58 *modern* was. Blijkbaar was het begrip modern zeer verschillend geïnterpreteerd geworden door opdrachtgevers en architecten en dat leidde tot zeer gevarieerde en tegenstrijdige resultaten. Expo 58 was architectonisch gezien de expressie van de verwoede discussies die in de jaren 1950 in architectenmiddens gevoerd werden. Vandaag heeft men het over *Expostijl*, maar die gaan situeren of definiëren lijkt niet evident. Voor de bezoeker van toen was het ene paviljoen mooier dan het andere, het ene functioneler dan het andere, maar één ding hadden ze gemeen, ze waren modern en dat was duidelijk een breuk met de vooroorlogse tentoonstellingen en zeker met het beeld dat de mensen in hun dagelijkse leefomgeving hadden.

Konden sommigen zich wel achter die *nieuwe architectuur* scharen, we vrezen dat de meeste mensen er eerder sceptisch tegenover stonden. Dat zou zich overigens bevestigen in de jaren na Expo 58. Van de vele woningen die er toen neergepoot werden, waren er nauwelijks een handvol die geconcipieerd waren volgens nieuwe bouwstijlen. Nieuwe bouwmaterialen of technieken vonden slechts schoorvoetend hun weg naar de werkvloer. Alleen de functionaliteit vond ingang en dat resulteerde in overwegend grote rechthoekige dozen met een zadeldak van dertig of vijfenveertig graden en een klassieke ruimtelijke indeling met een grote living, een keuken, enkele slaapkamers, een badkamer en een garage.

Waren de jaren vijftig en de wereldtentoonstelling van 1958 een duidelijk scharnierpunt in de maatschappelijke evolutie van de twintigste eeuw, vandaag blijken de herinneringen aan die tijd vrij vaag en omgeven met allerlei mythen en clichés. Voor historici is beslist werk aan de winkel om de onder het stof weggemoffelde *fifties* ernstig aan te pakken en er een passend verhaal voor te schrijven. Misschien heeft het in herinnering brengen van vijftig jaar Expo 58 dan toch positief effect gehad...

Jan CAMERLINCKX

Bronnen :

1. MOUREAUX PH., *La statistique industrielle dans les Pays-Bas autrichiens à l'époque de Marie-Thérèse*, Brussel, 1974.
2. DIDEROT D., *Recueil de planches sur les sciences, les arts libéraux et les arts mécaniques*, Parijs, 1763.
3. VAN HOUTTE H., *Histoire économique de la Belgique*, Gent, 1920, p.41.
4. VAN HOUTTE H., a.w.
5. VAN DER POEL D.C., *Hoofddlijnen der economische en sociale geschiedenis*, deel II, Utrecht, 1953, p.57-61 en 127-152. Met verwijzing naar MARX K., *Das Kapital, Kritik der politischen Ökonomie*, I. Kap. 11.12. Hamburg, 1867.
6. LEMAIRE T., *Met open zinnen*, Amsterdam, 2002, p.296-297.
7. LENDERS P., *De eerste kamer van koophandel te Gent (1729-1795) en de opkomst van de ondernemende burgerij*, in LENDERS P., *Het einde van het Ancien Régime in België*, Kortrijk 1991, p.183-229.
8. COPPEJANS-DESMEDT H., *Bijdrage tot de studie van de gegoede burgerij te Gent in de XVIII eeuw*, Brussel, 1952.
9. DUMORTIER C. EN HABETS P., *Bruxelles-Tervueren - Les ateliers et manufactures de Charles de Lorraine*, Brussel, 2007.
10. *Le Moniteur*, An VI, Paris, 1798, p.402-403.
11. *De kunstenaars gaan eindelijk een uitstekende gelegenheid krijgen om zich te laten kennen en iemand met verdiensten zal niet langer het risico lopen om onbekend te sterven na veertig jaar werken. Alle burgers zullen iets bijleren en tegelijk ook genieten door hier de jaarlijkse tentoonstelling te komen bekijken waar de producten van de Franse industrie voorgesteld worden. De geleerden en de letterkundigen zullen hier zelf de vooruitgang van onze kunsten komen bestuderen; ze zullen daarmee een basis kunnen leggen voor het technisch en theoretisch onderwijs van kunsten en beroepen. Deze kennis was zo goed als onbekend tot de 'Encyclopedie' er de eerste schetsen van maakte. Het zijn Franse schrijvers die de fundamenten gelegd hebben voor deze interessante studie. Het is aan Frankrijk om het ganse systeem uit te werken en er een onderwerp van te maken voor het openbaar onderwijs: slechts weinig menselijke kennis is zoveel eer waardig. De technologie opent inderdaad een uitgebreid terrein voor de geest. De landbouw en de praktische*

mineralogie vinden in de natuur grondstoffen die de kunsten en beroepen kunnen gebruiken voor de mensen en de behoeften van de maatschappij. Deze behoeften zijn voedsel, kleding en huisvesting; maar de kunsten beperken zich niet tot het enkel voldoen aan die behoeften. Deden ze dat wel dan zou het menselijk leven er maar triestig en ruw uitgezien hebben. Om beter te voldoen aan onze wensen en ons gelukkig te maken hebben de kunsten hun taak uitgebreid; zij maken hun producten mooier, zij betrekken er om beurten de drie rijken van de natuur en de vier delen van de wereld bij. Zij verenigen schoonheid en geriefelijkheid; onze mogelijkheden variëren en onze smaken worden verward terwijl terzelfder tijd onze behoeften worden voldaan. Deze kunsten die het Ancien Regiem verlaagd had door ze mechanische kunsten te noemen, zijn nochtans vatbaar voor verdere studie en onbeperkte vooruitgang. Bacon beschouwde hun geschiedenis als een tak van de filosofie. Diderot wenste dat ze een academie kregen, maar het despotisme was niet bereid zijn wens te voldoen en begreep er trouwens niets van. Het zag in deze kunsten slechts slaven voor het realiseren van nutteloze luxe, in plaats van instrumenten voor welzijn. Zo zijn de meeste van deze kunsten in hun kinderschoenen blijven steken omdat men ze misprees. Als de hand uitvoert, dan vindt de verbeelding uit en de rede vervolmaakt. De meest gewone en ogenschijnlijk simpele kunsten komen beter tot uitdrukking in het licht van de wetenschappen. De wiskunde, de fysica, de scheikunde, het tekenen, toegepast op kunsten en beroepen, moeten de processen leiden, de machines verbeteren, de vormen vereenvoudigen en hun succes verdubbelen door de handenarbeid te verminderen.

12. PICARD A., *Exposition universelle internationale de 1889 à Paris. Rapport Général*, 2 delen, Paris, 1891.
13. MOURLON C., *Quelques souvenirs des expositions nationales, internationales et universelles en Belgique 1820-1925*, Brussel, 1926.
14. Het Deutscher Zollverein kwam in de jaren 1830 tot stand en beoogde het verenigen van de vele Duitse staten en staatjes tot een economische unie. In 1842 omvatte het Zollverein 28 staten met 25 miljoen inwoners. Het werd de basis voor het later opgerichte Duitse Keizerrijk.
15. FRIEMERT CH., *Die gläserne Arche. Kristallpalast Londen 1851 und 1854*, München, 1984.
16. PICARD A., a.w.
17. BARTHOLOMEW CH., *Mechanical Toys*, London, 1979, p.23.
18. WOESTENBORGHES B., *Mechanisering in de Belgische landbouw, 1800-1970*, in *Agriculturen* uitgegeven door het 'Koninklijk Filmarchief', Brussel, 2007, p.17.
19. FIGUIER L., *Les nouvelles conquêtes de la science. L'électricité*, Parijs, 1882, p.561-635.
20. FIGUIER L., a.w.
21. Wereldtentoonstellingen in België: Antwerpen in 1885, 1894 en 1930; Brussel in 1888, 1897, 1910 en 1935; Luik in 1905 en 1930; Gent in 1913.
22. De Solbosch-wijk in Elsene heeft inmiddels plaats gemaakt voor de universitaire campus van de ULB.
23. Algemene Winkler Prins, *Boek van het jaar 1955*, Brussel, 1955, p.409.
24. Naar een interview van Marcel De Bel, opgenomen door Robert Verhelst, 2006.
25. VAN LOO A. e.a., *Repertorium van de architectuur in België van 1830 tot*

- heden, Antwerpen, 2003.
26. *Les progrès de l'automatisme*, in L'Illustration, 20 mei 1939.
 27. Publiciteitsfolder 'Knoll International Brussels', 1957.
 28. Zondagsvriend, 24 april 1958, p.7.
 29. DE KUYPER E., *Grand Hotel Solitude. Taferelen uit de adolescentiejaren*, Nijmegen, 1991.
 30. 'Vlaams Centrum voor Volkscultuur', *Back to the future. Een geheugenkaart rond Expo 58*, Brussel, 2008.
 31. VERHELST R., mededeling gemiddeld inkomen in 1958: Met de vijfdaagse week werkt men gemiddeld 21,75 dagen per maand. Aan 9 uren per dag komen we aan 195,75 uren. Rekening houdend met een gemiddeld brutoloon van 30 fr. betekent dat een bruto maandelijks inkomen van 5872,50 frank. De inhouding voor sociale zekerheid bedroeg 10% wat inhoudt dat er 5872,50 - 587,25 = 5285,25 fr. belastbaar inkomen overblijft. Nemen we voor een gezin met twee kinderen een voorheffing van 25% dan bedraagt het netto maandloon 3964 frank. CAMERLINCKX J., familiearchief.
 32. VERHELST R., Mededeling van consumptieprijzen in 1958.
 33. CAMERLINCKX J., Consumptieprijzen uit aantekeningen familieleden en eigentijdse reclameberichten.
 34. Reclame van Electro-Lux in 'L'Illustration' van 20 mei 1939.
 35. Vanaf 1925 werd het evenement omgedoopt tot 'Salon des Arts Ménagers' en werd ook aandacht besteed aan producten en materialen voor binnenhuisdecoratie.
 36. BRETON P., *L'Art Ménager Français*, Parijs, 1952.
 37. HOOGHE M., *Golden Sixties*, in 'Golden Sixties. België in de jaren zestig', Brussel, 1999, p.30: *De populaire Amerikaanse tv-series confronteren het Belgisch publiek met een American way of life, die druk wordt nagevolgd.*
 38. 'Father knows best' was een Amerikaanse tv-serie die iedere zaterdagavond de beeldbuizen teisterde. Het heette een komische reeks te zijn over het dagelijkse leven van een Amerikaanse familie. Lachen hoorde men doorgaans alleen op de achtergrond, een onzichtbaar publiek dat ergens in een studio op het aanknippen van rode lichtjes gilte en applaudisseerde...
 39. Algemene Winkler Prins 'Boek van het Jaar', uitgave 1958, p.59-60.
 40. DEVOS R., DE KOONING M., e.a., *Moderne architectuur op Expo 58*, Mercatorfonds, 2006 p 51. Met verwijzing naar Waterkeyn A., *La tour de l'Exposition de 1958. Exposé d'un 2e projet*, ongepubliceerde nota, 1954. Archief FOD Economie.
 41. We verwijzen hier bijvoorbeeld naar het artikel *Atomen voor de vrede* in het populaire weekblad 'De Zondagsvriend' van 18 september 1958.
 42. DEVOS R., DE KOONING M., e.a., a.w., p.48. Vertaling: *Het Atomium is zinloos en als een rammelaar voor kinderen - lomp, hol en emotioneel niet gerelateerd aan de onzichtbare krachten die ons aller einde zouden kunnen betekenen.*
 43. DEVOS R., DE KOONING M., e.a., *Moderne architectuur op Expo 58 'voor een humaner wereld'*, Mercatorfonds, 2006, p.51.
 44. DEVOS R., DE KOONING M., *De Coene op Expo 58*, in Art De Coene Jaarboek 4, p.37.
 45. GILLET G. e.a., *Frans paviljoen*, in Habitat Habitations nr.8-9, 1957, p.102.
 46. SHELTON W., *L'exploration de l'espace par les Soviétiques*, Paris, 1969.

47. VAN DER WERF S.J., *Rusland in de ruimte*, Zwolle, 1968.
48. CALLEWAERT M., *Leert Expo 58 ons weer bouwen?*, in 'De Zondagsvriend', nr.22, 29 mei 1958, p.22.
49. DEVOS R., DE KOONING M., *De Coene op Expo 58*, jaarboek Art De Coene, Kortrijk, 2003, p.41.
50. Belgonucleaire werd in 1957 opgericht en was in feite een samengaan van verschillende bedrijven die actief waren op het vlak van atoomenergie.
51. XENAKIS I., *Le Pavillon Philips a l'Aube d'une Architecture*, in *Musique. Architecture*, Doornik, 1976, p.128-129. Vertaling: *Men vraagt voor de rug van het Philipspaviljoen een eenvoudig en convex oppervlak zodat het zicht op de tuin en het groen rond de Hollandse afdeling niet teveel verstoord wordt. Omdat het toch donker zal zijn binnenin 'de fles', maakt het uitzicht ervan niet veel uit. Het Philipspaviljoen zal slechts een goedkoop gebouw zijn en het zal eerder een soort holle structuur van beton zijn, zonder enige 'architecturale' ambitie, zoals men gewoonlijk zegt.*
52. CABRERA D., *Sound Space and Edgard Varèse's Poème Electronique*, (thesis tot het behalen van de titel 'Master of arts'), Sydney, 1994.
53. DEVOS R., DE KOONING M., e.a., *Moderne architectuur op Expo 58 'voor een humaner wereld'*, Mercatorfonds, 2006, p.320-335.
54. HOWARD V. e.a., *Brits paviljoen*, in *Habitat Habitations* nr.8-9, 1957, p.100.
55. DEVOS R., DE KOONING M., e.a., *Moderne architectuur op Expo 58 'voor een humaner wereld'*, Mercatorfonds, 2006, p.265-275.
56. Gaston de Gerlache was één van de zonen van Adrien de Gerlache, die de leiding had van de eerste Belgische Zuidpoolexpeditie (1897-99). De Belgica was het eerste schip dat tot voorbij 70°ZB wist door te dringen en op de zuidpool overwinterde.
57. Anoniem, *Voor een humanere wereld*, in 'De Zondagsvriend', nr.43, 23 oktober 1958, p.47.
58. DE KUYPER E., a.w.
59. MARTENS E., *Expo 58 - dvd's filmarchief*, Brussel, 2007, p.5.

INHOUDSTAFEL

Jan CAMERLINCKX	De Wereldtentoonstelling van 1958 Een fait divers of een keerpunt?	3
-----------------	---	---

LAND VAN DE WOESTIJNE

Tijdschrift van de Heemkundige Kring Aalter, gesticht in 1977.
Verschijnt in maart, juni, september en december.

Uitgegeven met steun van het Gemeentebestuur van Aalter, het Provinciebestuur Oost-Vlaanderen en de Vlaamse Gemeenschap.

Verantwoordelijke uitgever: Jan Defruyt, Kestelstraat 67, 9880 Aalter

Bankrekening : nr. 442-6594361-40 - Heemkundige Kring Aalter.

Lidmaatschapsbijdrage : gewone leden : € 12,50

steunende leden : € 25,00 of meer

Overname uit het tijdschrift is toegelaten mits schriftelijke toelating van de redactie. Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn tekst.

BESTUUR

Voorzitter: Willy STEVENS, Groenevijvers 8, 9910 Knesselare
09 374 44 58 - willystevens1@skynet.be

Ondervoorzitter: Peter LAROY, Brouwerijstraat 84, 9880 Aalter
09 375 14 86 - peter.laroy@pandora.be

Secretaris: Jan CAMERLINCKX, Schuurlo 12, 9880 Aalter
09 374 79 82 - jan.camerlinckx@skynet.be

Ledenbeheer: Eliane DE POORTER, Leurebroekdreef 1, 9880 Aalter
051 68 89 91 - arnelidepoorter@pandora.be

Penningmeester: Dries ALYN, Bellemstraat 49, 9880 Aalter
09 374 23 60

Redactie en layout: Jan DEFRUYT, Kestelstraat 67, 9880 Aalter
09 374 65 81 - jan_defruyt@scarlet.be

LEDEN: Robert VERHELST, Stationsstraat 74, 9880 Aalter
09 374 41 36 - robert.verhelst@scarlet.be

Roger BAECKELANDT, Ekenakker 2, 9880 Aalter
09 375 13 77 - roger.baeckelandt@scarlet.be

Walter VERVALLE, Langendamdreef 62, 9880 Aalter
09 374 54 63 - walter39be@yahoo.com

MEDEWERKERS: Erik WILLE, St.-Pietersveld, 8750 Wingene
051 65 50 29 - erik.wille@skynet.be

Etienne VAN EEGHEM, Ter Weibroek 53, 9880 Aalter
09 374 76 81 - etienne.vaneeghem@scarlet.be

Rik CLAEYS, Kleine Weg 25, 8700 Tielt
051 40 63 20 - Rik.Claeys1@pandora.be

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de

Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete” Aalter

31e jaargang - nr. 2 - 2008

Driemaandelijks (april, mei, juni 2008)

Afgiftekantoor: 9880 Aalter

P209393

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de
Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete” Aalter

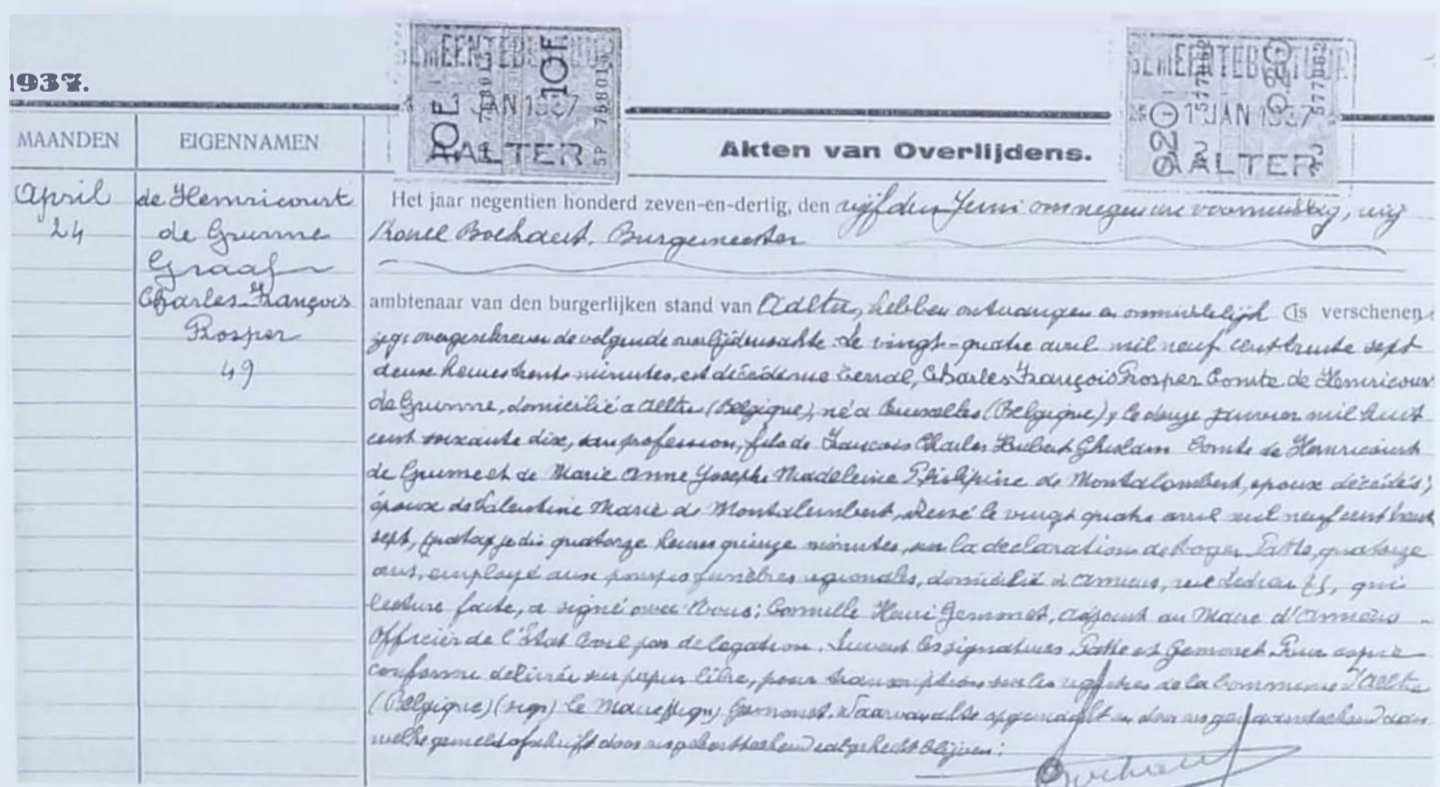
31e jaargang - nr. 2 - 2008

DE FAMILIE DE HEMRICOURT DE GRUNNE

In verschillende afleveringen van ons tijdschrift werd reeds hier en daar gesproken over deze familie. Charles (Karel) de Hemricourt de Grunne was burgemeester van Aalter van 1921 tot 1932. Charles verbleef een tijdje in Amerika en verkocht na zijn terugkeer naar België verschillende percelen grond uit zijn eigendom. Hij had tegenslag en verlies geleden bij zijn handelszaken en beleggingen in Amerika. Charles werd te Brussel geboren op 12 januari 1875 en overleed onder zonderlinge omstandigheden op 22 april 1937 te Amiens in Frankrijk.

Hij werd te Aalter op het kerkhof bijgezet. In verband met zijn begrafenis, vond ik volgende oude foto's (niet steeds van zeer goede kwaliteit).

Charles was immers oorlogsvrijwilliger tijdens de Eerste Wereldoorlog (onderluitenant bij de cavalerie). Op de hoek van de markt bemerken we de vroegere herberg 'de Reisduif' bij Raymond Goethals-bieren Meiresonne. De bewoners van de markt hebben ten teken van rouw de zwarte vlag uitgehangen. Het aantal toeschouwers is groot.

Overlijdensakte Charles.

Begravenisstoet trekt over de markt met delegaties oud-strijders van Aalter, Gent, Eeklo en andere afdelingen.

Op een tweede oude foto zien we de in rouw uitgedoste lijkwagen getrokken door twee paarden bedekt met een zwart rouwdeken, geflankeerd door enkele personen en begeleiders. De koetsier is August Rodts. Het is de lijkkoets die gebruikt werd bij een koordienst (hoogste dienst).

Op deze foto zien we enkele familieleden van de Hemricourt de Grunne met zwarte kapmantel, ook ridder Amaury de Schoutheete de Tervarent in militair uniform en de graaf de Bousies-Borluut van Hansbeke zijn aanwezig.

Secretaris Joseph Faut houdt de lijkrede in aanwezigheid van de familie en een talrijk opgekomen publiek. We herkennen onder andere pastoor Neyt (pastoor vanaf 1934), onderpastoor De Letter (groot). Centraal met cape Rodolphe de Hemricourt de Grunne en een hele schare prominenten.

Heden is de mensch en morgen komt hij niet meer te voorschijn.

† **BID VOOR DE ZIEL VAN**
Charles, François, Prosper,
graaf de Hemricourt de Grunne
et du Saint Empire
echtgenoot van
gravin de Montalembert

Oorlogsvrijwilliger

geboren te Brussel den 12 Januari 1875 en godvruchtig overleden te Amiens (Frankrijk) den 24 April 1937, versterkt door de H. H. Sacramenten der stervenden.

Hij was lid van den Kerkraad en van verscheidene godsdienstige genootschappen. Eere-Voorzitter of Voorzitter van verscheidene maatschappijen en vereerd met menigvuldige eerebeken.

Hij was voor iedereen een voorbeeld in woorden, in omgang, in liefde en in geloof. Zijne geloofsbelijdenis was zijne fierheid en dwong den eerbied van eenieder af. Hij stelde de wijsheid boven alles en de rijkdommen, bij haar vergeleken, aanzag hij als nietigheid.

Het kenmerk van zijn karakter was zijne gediensigheid. Velen, zeer velen, werden door hem geholpen.

In al zijne bedieningen heeft hij uitgemunt door zijne bezorgdheid en liefde voor het volk.

Niet te verwonderen dan dat het nieuws van zijn onverwacht overlijden pijnlijken indruk heeft gemaakt en dat de rouw algemeen is.

Hij bemindde den luister van Gods huis en heeft veel bijgedragen tot de verfraaiing onzer schoone parochiekerk.

Vaartwel, dierbare Echtgenoot, lieve Kinderen en Kleinkinderen, bemint en steunt elkander; bidt veel voor mij; stelt gansch uw betrouwen op God. Hij zal u troost en zalving schenken in dit zoo pijnlijk afscheid.

Zoet Hart van Jezus, wees mijne zaligheid. 300 d. afl.

Druckkerij Faut Aalter

†

Door haar sterk geloof, door haar diepe godsvrucht, door haar treffende nederigheid spreekt ze nog na haar dood.

EEN DUURBAAR AANDENKEN VAN
MEVROUW

Karel de Hemricourt de Grunne

geboren VALENTINE de MONTALEMBERT, te Souvigny (Frankrijk) de 18 augustus 1876, godvruchtig overleden te Brussel de 6 januari 1962.

Naar het woord der H. Schrift was de dierbare afgestorvene een heerlijk voorbeeld voor iedereen. Haar hand heeft zij geopend voor de behoeftigen. Zij stelde de wijsheid boven alles en de rijkdommen aanzag ze als nietigheid.

Het kenmerk van haar karakter was hare godsdienstigheid. Ze is waarlijk doorgegaan het goed doende (Act Ap. X28).

Haar gedachtenis zal niet vergaan, haar naam zal overgeleverd worden als een schoon erfdeel, aan de kinderen harer kinderen (Ecel. XXXIX).

Haar aandacht was gevestigd op al wat waar, op al wat edel, rechtvaardig, rein en welgevallig is, op al wat deugd heet en lof verdient (Phil. 4,8).

Aan God en mensen dierbaar, is haar aandenken een zegen (Spr. 45).

Zij was minzaam en zo goed, het eeuwig leven zal haar een vergelding zijn voor de tederheid die zij ons hier schonk (Lacordair).

Altijd was zij bereid tot twee dingen, wel wetend dat het een niet mogelijk is zonder het ander: bereid om te communie te gaan en bereid om te sterven (Pastoor van Ars).

Mijn Jezus, Barmhartigheid.

Druk. Faut, Aalter.

Gedachtenisprentjes van Graaf de Grunne en van de Gravin.

Van zijn zoon Rodolphe de Hemricourt de Grunne (°Etterbeek, 18.11.1911) vonden we enkele oude foto's terug. Rodolphe (midden) met vrienden bij zijn vliegtuig in Spanje.

Charles (Karel) de Hemricourt met zijn twee zonen. Links Rodolphe (°Etterbeek, 18.11.1911); rechts François (°1907). Deze foto werd genomen te Champéry in september 1916 tijdens de 1e Wereldoorlog.

Charles had nog 3 dochters: Renée (°1901), Anne (°1903) en Marie-Madeleine (°???). Hij liet het kasteel op Loveld bouwen rond 1912.

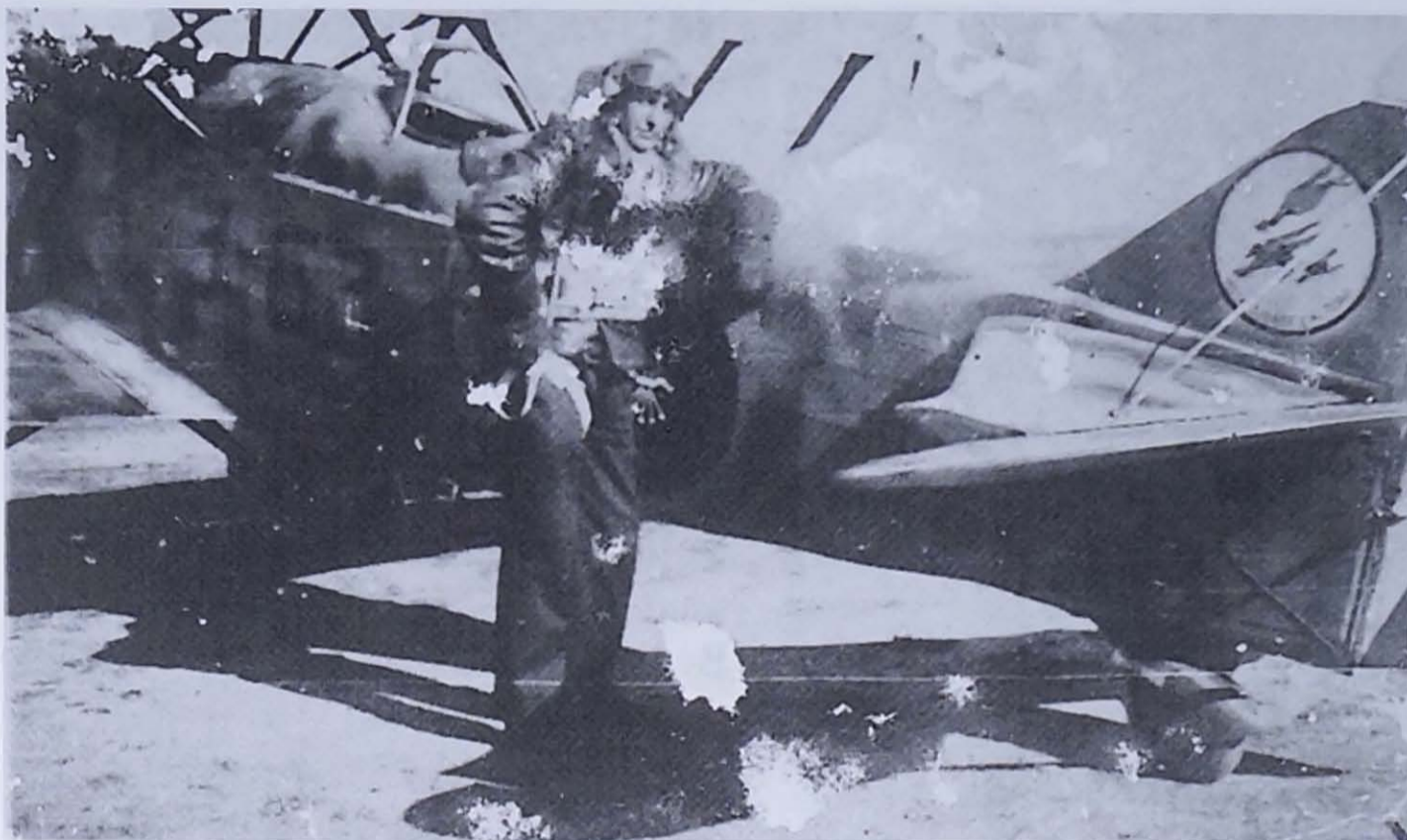
Aanvankelijk maakte hij deel uit van het 32 Squadron. Hij vloog er met de Hawker Hurricanes bij het Fighter Command, samen met 14 andere Belgische piloten. In 1940 werd hij tijdens de zomer vreselijk verbrand tijdens een luchtgevecht. Na een korte opdracht in Spanje zal hij terug vliegen met een Spitfire bij het 609 Squadron. Hij opereerde vooral vanaf de basis 'Biggin Hill' in Groot-Brittannië.

Bij een begeleidingsopdracht van lichte bommenwerpers in de streek van Béthune (F) werd zijn toestel boven het Kanaal rond Goodwin Sands op 21 mei 1941 neergehaald door een Messerschmitt. Hij sprong nog met zijn valscherms uit zijn vliegtuig maar zijn lichaam werd nooit teruggevonden ondanks intensieve zoekacties van zijn vrienden.

Zijn overlijden werd bij vonnis van rechtbank van eerste aanleg te Gent pas op 30 oktober 1947 ingeschreven in de marge van de burgerlijke

Na de Spaanse burgeroorlog werd Rodolphe in 1940 in België aanvankelijk ingelijfd bij de infanterie (hij bezat immers alleen maar een burgervliegbrevet). Kort nadien werd hij echter afgedeeld bij het Hurricanes smaldeel te Diest. Na de vernietiging van de Belgische vliegtuigen door Duitse bombardementen trok Rodolphe naar Groot-Brittannië met andere Belgische piloten. Hij vertrok reeds op 23 juni 1940 met het transportschip SS APAPA, dit ondanks het bevel van generaal Denis om niet verder deel te nemen aan de vijandelijkheden. Raar maar waar... hij werd zelfs, samen met 5 andere militairen van het vliegwezen, bij verstek veroordeeld door de Belgische krijgsraad in Frankrijk voor het niet naleven van het bevel. Het zou tot 1948 duren vooraleer allen officieel in eer werden hersteld door minister Defraiteur.

Later zou Rodolphe deelnemen aan de Tweede Wereldoorlog bij de RAF.

Rodolphe staat in volle uitrusting bij zijn toestel tijdens de Spaanse burgeroorlog. (Italiaanse Fiat C 32). Hij nam voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog dienst bij de Franquistische luchtmacht met nog andere leden van de Belgische adel. Hij diende bij de escadrille 2-G-3; een van de beste luchtmachteenheden van Franco.

Rodolphe op het einde van de Spaanse burgeroorlog op het kasteel in het Loveld in uniform van de Spaanse luchtmacht die de Francogroet brengt.

stand te Aalter, naast de overlijdensakte van Ernest Mestdagh. Daarin wordt vermeld dat Rodolphe overleed tussen de Britse eilanden en het vasteland op 21 mei 1941.

Charles de Hemricourt de Grunne had 5 kinderen, 2 zonen (Rodolphe, François) en 3 dochters (Renée, Anne en Maria-Madeleine). Charles liet het kasteel Loveld bouwen voor de Eerste Wereldoorlog en verbleef er regelmatig met zijn familie.

Valentine de Montalembert, de echtgenote van Charles, werd te Sauvigny in Frankrijk op 18 augustus 1876 geboren en overleed te Brussel op 6 januari 1962. Zij werd eveneens te Aalter bijgezet bij haar man.

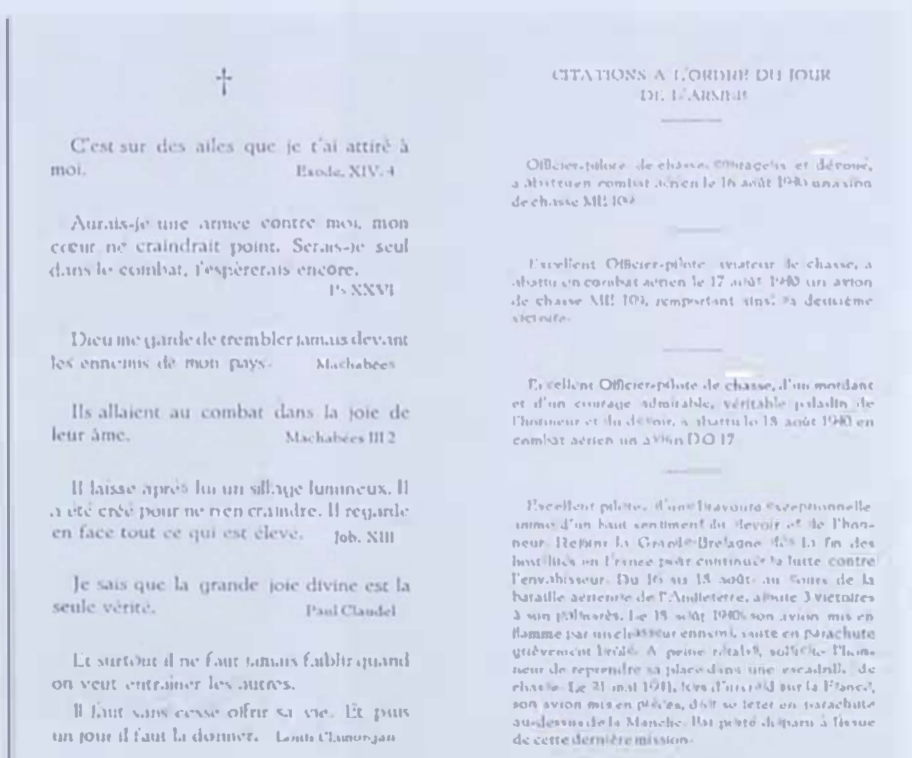
Renée (°Saint-Denis-du-Maine, 23.10.1901; + Lasne, 08.07.2004) was gehuwd met ridder Amaury de Schoutheete de Tervarent.

Rodolphe in Groot-Brittannië.

Rodolphe bij het 32 Squadron.

Een andere dochter van Charles, gravin Anne-Madeleine-Marie (°Arcachon (Fr-Gironde), 23.01.1903), was te Brussel op 24.04.1923 gehuwd met graaf Antoine-Louis-Marie-Walter-Ghislenus-Jan de Bousies-Borluut (°Gent, 20.02.1897; +Zwitserland (Saanen), 22.02.1969). Ze verbleven te Hansbeke. Antoine was er burgemeester.

Gedachtenisprentje Rodolphe.

*Twee dochters van Renée:
Chantal, de oudste, en Claude.*

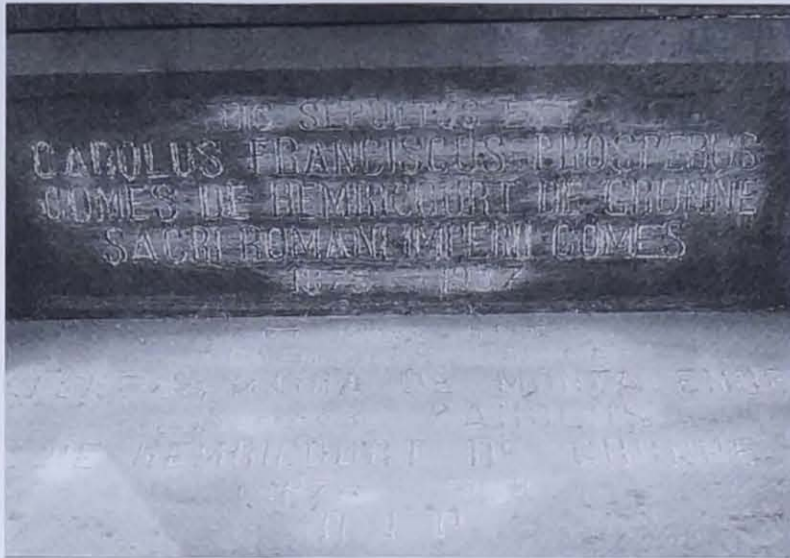
*Renée met haar kinderen in juli 1935
te Aalter in het bos: Chantal, Claude,
Jacques, Gilles, Jean-Charles.*

Foto Gravin.

*Graf van de familie de Hemricourt de
Grunne te Aalter.*

Opschrift op het graf van Charles de Hemricourt de Grunne en zijn echtgenote op het kerkhof te Aalter.

Yolande en Clothilde de Bousies-Borluut in 'salopette' tijdens de zomer 1939 te Hansbeke.

Rodolphe en stelde hem als voorbeeld voor de nieuwe generatie piloten. François: (°Brussel, 26.02.1907; + Ukkel, 18.12.1993).

We willen ook enkele andere gegevens behandelen over andere familieleden de Hemricourt de Grunne.

François de Hemricourt de Grunne had 9 kinderen, waaronder: Charles, Elisabeth (1876-1938), Marie-Camille (1877-1968), Frederic (1880-1881), Ferdinand (1881-1914), Anne (1883-1971), Eugène (1883-1940), Guillaume (1888-1979) en Xavier (1894-1944).

- **Marie-Camille-Ghislaine** de Hemricourt de Grunne (1877-1968).

Ze huwde te Wezembeek-Oppem op 29 augustus 1910 met graaf Raoul-Elie-Florent de Liedekerke (1882-1981). Marie was eredame van de gravin van Vlaanderen en koningin Elisabeth.

- **Anne-Elisabeth** de Hemricourt de Grunne (1883-1971).

Zij huwde te Brussel op 4 januari 1908 met graaf André-Marie-Geoffroy de Montalembert (1880-1975).

Gravin Clothilde-Marie Ghislaine-Adolfde Bousies-Borluut op 19.08.1952 te Hansbeke getrouwd met baron Evence-Arnold Dieudonné Coppée (1929-1945). Er waren 7 kinderen.

- *Xavier* de Hemricourt de Grunne (1894-1944).

Hij werd geboren in 1894 te Rixensart als jongste zoon van François de Hemricourt de Grunne en was de broer van Charles. Xavier studeerde te Maredsous, verbleef in de Koninklijke Militaire School en werd onderluitenant in juli 1914. Xavier deed dienst bij het 2^e Linie Regiment,

werd gewond en verbleef vier jaar in krijgsgevangenschap. Hij was in 1919 gehuwd met Anne de Meaux (1894-1980) en was burgemeester van Wezembeek-Oppem van 1920 tot 1926.

Xavier vertoonde, ondanks zijn intelligentie en eerlijkheid, exentrieke trekjes zoals zijn vader François. François was na het overlijden van

zijn echtgenote in 1920 binnen getreden in het klooster (Benedictijnen). Xavier was een aanhanger van de Rexisten en stond in 1936 op de lijst Degrelle bij de parlamentsverkiezingen. Later kapt hij daarmee maar bleef toch als onafhankelijke meestemmen met de Rexisten in de Senaat.

Xavier nam ook deel als reservemajoor bij het 5^e Ardenner Jagers bij de verdediging van de Leie te Deinze. Xavier was eveneens een goed alpinist en vriend van koning Albert I. In 1932 nam hij deel aan een grote

Clothilde (°Etterbeek, 21.10.1927; +*Muravera* (Sardinië), 17.02.1967), *Yolande-Marie-Valentine-Constance* (°Brussel, 13.02.1926), *Walter-Lukas-Charles-Baudewijn* (°Brussel, 22.03.1924) *de Bousies Borluut*.

expeditie in het Ruwenzori massief tussen Oeganda en Kongo. Later werd Xavier ook bevelhebber van het bataljon Grenadiers. Hij werd er gekwetst. Van op zijn ziekbed werd hij medeoprichter van "*De Phalange*", een soort militaire hergroepering na de catastrofe van de 18-daagse veldtocht. Ook ridder Amaury de Schoutheete de Tervarent maakte er deel van uit na zijn terugkeer uit krijgsgevangenschap in augustus 1940. In 1944 is hij bevelhebber van een groep Gidsen (mobiele reserve van het Geheim Leger).

In augustus 1942 werd Xavier aangehouden door de Duitsers maar werd vrijgesproken door het '*Sondergericht*' van Essen alhoewel de Duitsers heel goed wisten dat hij medestichter was van *De Phalange* en wapens verzamelde. Hij bleef opgesloten in de gevangenis. Nadien werd hij afgevoerd naar de gevangenis van Gross-Strelitz (Silezië) waar hij overleed op 4 juni 1944.

- **Eugène** de Hemricourt de Grunne

(°Brussel, 23.12.1883; + Adegem, 26.05.1940).

Hij was eveneens burgemeester van Wezembeek-Oppem na zijn broer Xavier. Hij was een verwoed anti-Rexist en een uitstekend redenaar. Eugène huwde op 24 december 1909 te Parijs met Alix-Marie-François de Paul Lefevre d'Ormesson (1882) en had vier kinderen: Alexandrine, Dominique, Ferdinand en Baudouin.

Hij had een andere opvatting dan zijn broer Xavier. In 1937 belichtte hij in zijn boek '*Aristocratie et Fierté*' zijn visie over de aristocratie, waarin hij een nauwe samenwerking voorstelt tussen de natie en de adel. Eugène was een echte patriot die het aandurfde de '*Franskiljon*' te beschuldigen als vijanden van België. Van hem weten we dat hij contacten had met Joris Van Severen de leider van het Verdinaso. Hij sneuvelde in mei 1940.

- **Guillaume** (Willy) de Hemricourt de Grunne

(°Bauffe, 14.10.1888; + Ukkel, 28.09.1978).

Guillaume was grootmaarschalk van het huis van koningin Elisabeth. Het is van hem dat Londen langs Gerard-Emmanuel de Hemricourt de Grunne (1921-1951), zoon van Xavier, informatie trachtte in de winnen over de sfeer uit de omgeving van het koninklijk paleis tijdens de oorlog. Guillaume huwde te Westerlo op 11 mei 1920 met Henriette de Merode (1885-1973). Er waren twee dochters: Colette getrouwd met Baudouin Cornet d'Helzius en Jeanne-Marie getrouwd met Alexis Guedroitz.

- **Baudouin** de Hemricourt de Grunne.

Hij was de zoon van Eugène en jurist. Baudouin (°1917) was lid van

de verzetsbeweging Socrates en werkte nauw samen met Raymond Scheyven, directeur van de Josse Allard bank, om fondsen in te zamelen voor de verzetsbewegingen. Hij had ook nauwe contacten met Harold d'Aspremont (Commandant Hyacinthe Piton) van het geheim leger te Aarlen. Baudouin nam deel aan de bevrijdingsoperaties met het Brumagne eskadron bij gevechten te Waver en de gemeente Wilmarsdonk. Hij was in 1947 eveneens burgemeester te Wezembeek-Oppem. In 1946 stond hij er op de lijst 'Sociale Unie'. Als Franstalige sprak hij langzamerhand perfect Nederlands en droeg veel bij tot de ontwikkeling van zijn gemeente. Baudouin was gehuwd met Anne-Charlotte-Eugenie de Renesse.

- **Gerard-Emmanuel** de Hemricourt de Grunne.

Hij was de zoon van Xavier en was eveneens actief in het verzet. Hij woonde te Wezembeek-Oppem. Hij had nog twee zusters: Thérèse en Elisabeth. Hij huwde met Pascale de Beughem de Houtem (1933-2005) en had vier kinderen: Xavier, Bruno, Patricia en Marie-Nathalie. Hij werd in 1944 door Jean de Marmol aangeworven om mee te werken aan opdrachten van het verzet in Vlaanderen. Emmanuel was ook actief bij het Brumagne eskadron (ingedeeld bij het Canadese leger). Wij willen hierbij toch vermelden dat de toenmalige commandant van Zone III van het geheim leger (Oost- en West-Vlaanderen) majoor, later Lt.Kol August Haus was (codenaam Hamilcar). August (°Nevele, 18.01.1892), zoon van een vrederechter, ligt op het kerkhof te Aalter begraven. Hij was familie van Jacques Haus van het Vijfringengoed waar trouwens aan het Vijfringenkruis een gedenksteen is opgericht ter nagedachtenis van Augusts vrouw, Marguerite de Puydt (°Elsene, 05.10.1893; +20.12.1944), en dochter Heliane (°1923; +27.12.1944) die omkwamen in het concentratiekamp van Ravensbrück. Ook een ander familielid, Jean Haus uit Gent (°1920; + Bremen – Schutzenhof, 09.04.1945), wordt op dit gedenkteken vermeld.

REVUE QUOTIDIENNE N° 1147 FONDS PIERRE DAYE Le Numéro 1 franc V. 1936, 14 JUILLET 1936

Pourquoi Pas?

LES DEUX DE GRUNNE
XAVIER, sénateur rexiste - EUGENE, maître bourgeois

Graaf Eugène de Grunne, vurig antirexist, en zijn broersgraaf Xavier de Grunne, rexist en sénateur, op de voorpagina van Pourquoi Pas? (coll. SOMA)

De gebroeders de Grunne, volgens een spotprent in 'Pourquoi Pas' van juli 1936.

Te Gent werd aan de Leopoldskazerne (Kunstlaan) een herdenkingsplaat aangebracht ter nagedachtenis van Lt.Kol Haus en 1148 helden van het geheim leger. De vrouw en het kind aan de rechterzijde op deze plaat verwijzen naar zijn echtgenote en dochter. De tekst boven aan luidt: ik heb geloofd, ik heb gestreden, ik heb volhard, ik heb overwonnen. Het is een werk van de Zwijnaardse bronsgieter Georges Vindevogel. De weg parallel aan de Nieuwe Wandeling werd de August Hausstraat genoemd. De naamplaten zijn bevestigd aan de muur van de GB in de Groene Vallei.

August trok zich na de bevrijding terug bij de familie Haus te Aalter. Hij overleed kort daarop te Gent op 15.09.1948.

Gedenksteen vijfzingenkruis.

Om verder in te gaan op de verbindinglijn tussen de 10 sectoren van Zone III vermelden we dat er een zekere Anne-Marie-Germaine Van Oost (°1923), bijgenaamd 'Lily', te Aalter ingezet werd als koerier. Ze was de dochter van Georges-Léonce en Marie-Louise Douville de Franssu. In het zoeken naar een geschikte plaats waar Lily de andere verbindingagenten veilig kon

ontmoeten, werd ze bijgestaan door gravin Chantal de Schoutheete de Tervarent, dochter van Renée de Hemricourt de Grunne.

Lilly vond een onderkomen in het huis van toenmalig boswachter Henri Baeckelandt midden in de bossen van het Loveld. Lily bracht de boodschappen verder door naar Wingene bij baron Jacques van der Bruggen (kasteel het Blauwhuis) of naar Poeke bij Vincent de Callatay (kasteel van Inès Pycke de Peteghem). Vincent was ingenieur en verantwoordelijk voor de verbindingen en transmissies met Londen en het opperbevel van het Geheim Leger. De ouders van Lilly Van Oost werden in juli 1944 gevangen genomen en geconfronteerd met Albert Merlot (gedropt van uit Groot-Brittannië in april 1944). Albert was agent (schuilnaam Martin) van de IIe directie van het Ministerie van Landsverdediging te Londen. Hij werd op 15 juli 1944 bevrijd in de Papegaaistraat te Gent uit de handen van de Duitsers door een gedurfde actie van de weerstand te Gent. Het plan werd bedacht door het schuiloord 'Le Heron' (De Reiger). Ook Lily Van Oost werd gevat en opgesloten in de gevangenis te Gent. Later werd ze overgebracht naar Ravensbrück met de laatste trein van de gedeporteerden. Ze maakt deel uit van het konvooi gevangenen dat op 24 april 1945 werd opgevangen door het Zweedse Rode Kruis na een akkoord tussen graaf Falke Bernadotte en de SS-leider Himmler.

In juli 1945 kwam ze terug naar België. De broer van Lily, Henri (°1925; +1945) was eveneens bij het verzet van Zone III betrokken. Deze familie woonde op het kasteel Den Ast te Huise bij Oudenaarde. De familie had ook een tweede verblijf te Gent waar Chantal de Schoutheete de Tervarent verbleef tijdens haar studies. Tal van voortvluchtigen vonden een toevlucht bij deze familie. Lily trouwde na de oorlog in 1946 met Gaston-Adolphe-August de Gerlache de Gomery.

Lt.Kol Haus.

Lily Van Oost
Lid van Le Canard:
Drager van de titel "Barones de
Gerlache de Gomery"

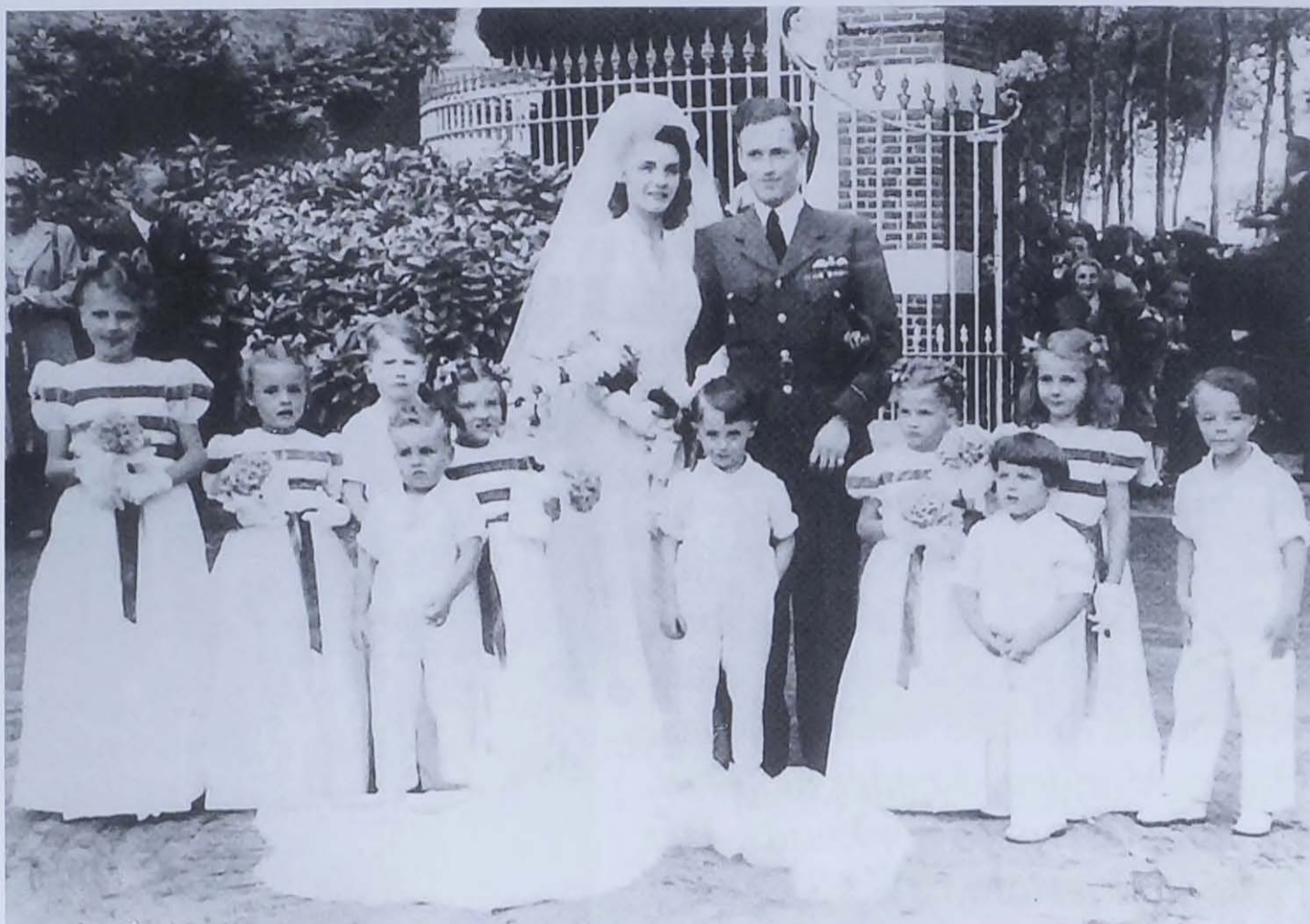
Henri Van Oost
Le Canard: † 26.02.1945
Broer van Lily Van Oost

Lily en haar broer.

Ook Albert de Naeyer verbleef als stafid van het verzet een tijdje te Aalter. Hij werd op 6 september 1944 te Leopoldsburg door terugtrekkende Vlaamse SS-ers geëxecuteerd.

Tot hier deze bijkomende informatie over de familie de Hemricourt de Grunne en sommige aanverwanten.

Ter informatie kunnen we er nog aan toevoegen dat het Geheim Leger (GL) pas officieel die naam kreeg op 1 juni 1944 op bevel van de Belgische regering te Londen. Voordien was er sprake van het Belgisch Legioen, later het leger van België en andere weerstandsbewegingen. Het is pas in juni 1944 dat het Geheim Leger de boodschap kreeg om over te gaan tot acties met het codewoord "La frondaison des arbres vous cache le vieux moulin" (Het lover van de bomen verbergt de oude molen) dat doorgestuurd werd via de BBC Londen. Het bevel tot

Huwelijk Lily.

sabotage van de spoorwegen en de telefoonverbindingen volgt dan op 8 augustus 1944 met het codewoord: "Le Roi Salomon a mis ses gros sabots". (Koning Salomon heeft zijn grote klompen aangetrokken.)

Roger BAECKELANDT

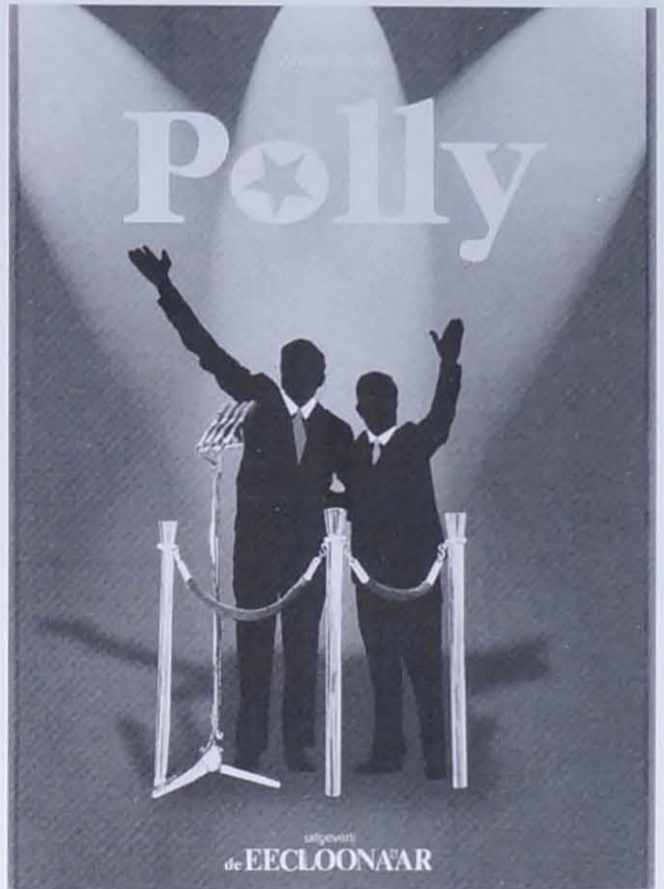
Bronnen:

- DE DECKER C., *Vleugels boven het Meetjesland*.
- D'UDEKEM D'ACQZ MARIE-PIERRE, *Voor Koning en Vaderland – De Belgische adel in het verzet*.
- DEFUYT R., *Licht Glas Schilderkunst*, 1992 in Land Van de Woestijne.
- DONNET M., *Les aviateurs Belges dans la Royal Air Force*.
- DECAT F., *De Belgen in Engeland 1940/1945*.
- Mededelingen door de familie van boswachter Henri Baeckelandt.
- 11 november museum te Nazareth.
- foto's uit eigen verzameling.

BOEKBESPREKING

André De Ké, *Polly*, Eeklo, 2007, 48 p.

Net voor de jaarwisseling vonden wij *Polly*, het nieuwste boek van de Aalterse auteur André De Ké, in onze brievenbus. Toen wij de auteur half februari aan de Gentse *Verloren Kost* toevallig tegenkwamen, vertelde hij ons dat hij al heel wat reactie had gekregen op *Polly*. En dat is best te begrijpen. Anders dan de eerder verschenen Aalterse 'heimatromans' (*Koen*, *Mijn jeugd onder de toren*, *Er groeide geen onkruid*, *Het fortuin*, *Pierlala*,...) speelt het verhaal zich af in het heden. Wij maken kennis met politicus Louw die vanuit de oppositie een greep naar de macht doet. In de marge

van het verhaal, als het ware een soort schijnbeweging, loopt diens 'aangenomen zoon' Polly rond (vandaar uiteraard de titel).

De Ké noemt dit boek zelf een opsomming van 'absurde en humoristische fragmenten', maar had waarschijnlijk nooit voorzien dat gezien de actuele politieke situatie in België het hele opzet bijwijlen pijnlijk realistisch is. Voor wie dat wil, zit *Polly* vol dubbele bodems. Maar misschien hoeft je er ook niet echt zo veel achter te zoeken. Na lectuur bleven wij desalniettemin een beetje verbaasd achter, en dat zal ongetwijfeld ook andere lezers overkomen.

In feite is - naar ons gevoel - het boek nog best te beschouwen als een lang uitgesponnen 'cursiefje', een genre dat voor de liefhebbers ervan heden ten dage helaas is verdrongen door de veel makkelijker en vrijblijvend geschreven 'krantencolumn'. De Ké bewijst met *Polly* dat hij de cursiefjestechniek nog wel perfect in de vingers heeft. Hij loopt daarmee in de voetsporen van de grote Nederlandse voorbeelden Bomans en Carmiggelt, die op een schitterende manier ogenschijnlijk banale alledaagse feiten in een verhaal konden vatten.

Peter LAROY

EEN MOEDIG RIDDER GESNEUVELD VOOR DE MUREN VAN HET KASTEEL VAN POEKE IN 1453

Jacques de Lalaing ging in de 15de eeuw door als één van de laatste vertegenwoordigers van het 'ridderideaal'. Vandaar dat men het in die tijd had over *le bon chevallier*, wat toen zoveel betekende als *de moedige ridder*. Hij was niet alleen gekend als een uitstekend en succesvol toernooiridder, maar ook als een bekwaam legeraanvoerder van de Bourgondische hertog, Philips de Goede. Hij sneuvelde in 1453 in Poeke, toen Bourgondische troepen er het kasteel, dat door Gentse opstandelingen bezet was, belegerden. Hij was amper tweeëndertig jaar oud...

Wapen van de familie de Lalaing.

JACQUES DE LALAING

Jacques de Lalaing stamde uit een vooraanstaande Henegouwse familie. Hij zou in 1421 geboren zijn. Al op jonge leeftijd had hij zich onderscheiden in diverse riddertoernooien en was ook een geducht militair. In 1443 maakte hij deel uit van de Bourgondische troepen die bij verrassing de stad Luxemburg aanvielen en veroverden.

In 1445 was Jacques de Lalaing de held op een toernooi in Nancy. Voor de Franse koning, de koning van Aragon en Sicilië en het kruim van de Franse adel slaagde hij erin al zijn tegenstanders uit te schakelen. De bronnen van die tijd vermeldden hem nog op toernooien in Antwerpen, Valladolid in Spanje, Stichting in Schotland en andere belangrijke plaatsen.

Op 1 mei 1447, zien we hem deelnemen aan een steekspel georganiseerd bij de vijvers van Male. Hij stond toen in het strijdperk met Anselmus Adornes, Adolf van Kleef, Eustachius Wyts en Cornelis Metteneye.

In 1449 kruiste Jacques de Lalaing op de Markt van Brugge de lansen met de Engelse edelman Thomas Keith. Filips de Goede zelf trad er op als scheidsrechter. Hoewel Lalaing bij de kamp gewond raakte, slaagde hij er toch in om Keith uit te schakelen.

Jacques de Lalaing was niet alleen toernooiridder maar trad ook op

als aanvoerder in het leger van de hertog van Bourgondië. Zo raakte hij betrokken in de Gentse oorlog van het midden van de 15de eeuw. ^{(1) (2)}

DE GENTSE OORLOG

Hoe het begon

Meer nog dan de Vlaamse graven probeerden de Bourgondische hertogen het centrale gezag onder andere op juridisch en fiscaal vlak te versterken en dat ging uiteraard ten koste van de stedelijke autonomie die stoelde op een veelheid van privileges die betrekking hadden op bijna alle aspecten van het maatschappelijk leven.

Daarnaast vergde het uitbouwen en het laten functioneren van de 'nieuwe staat', die de hertog voor ogen had, handenvol geld en dat leidde onvermijdelijk tot een toenemende belastingdruk. In 1438 was een heffing ingesteld op de wol die via Calais werd ingevoerd. Ook de bedragen van de *beden* rezen de pan uit. In Gent stegen die tussen 1440 tot 1445 van 10 % tot 25 % van de totale inkomsten van de stad. ⁽³⁾

Alsof dat nog niet volstond wilde de hertog bovendien, naar Frans voorbeeld, een belasting op het zout, de zogenaamde *zoutgabelle*, invoeren. Door het instellen van een indirecte belasting wilde hij afraken van de beden die hij normalerwijze voor zijn inkomsten aan de Staten van Vlaanderen diende te richten. Die beden kwamen veeleer neer op 'bedelen' bij zijn onderdanen en maakten hem financieel teveel afhankelijk, zo dacht hij. In de hoop de zoutgabelle wat gemakkelijker goedgekeurd te krijgen, beloofde de hertog dat hij voor een periode van 12 jaar geen beden meer zou vragen. De Gentse Collatie ⁽⁴⁾ stemde echter tegen en uiteindelijk verzette heel het graafschap zich tegen de *gabelle*. Men vreesde niet alleen een hogere belastingdruk, maar ook en misschien vooral het einde van de inspraak in het financieel beleid.

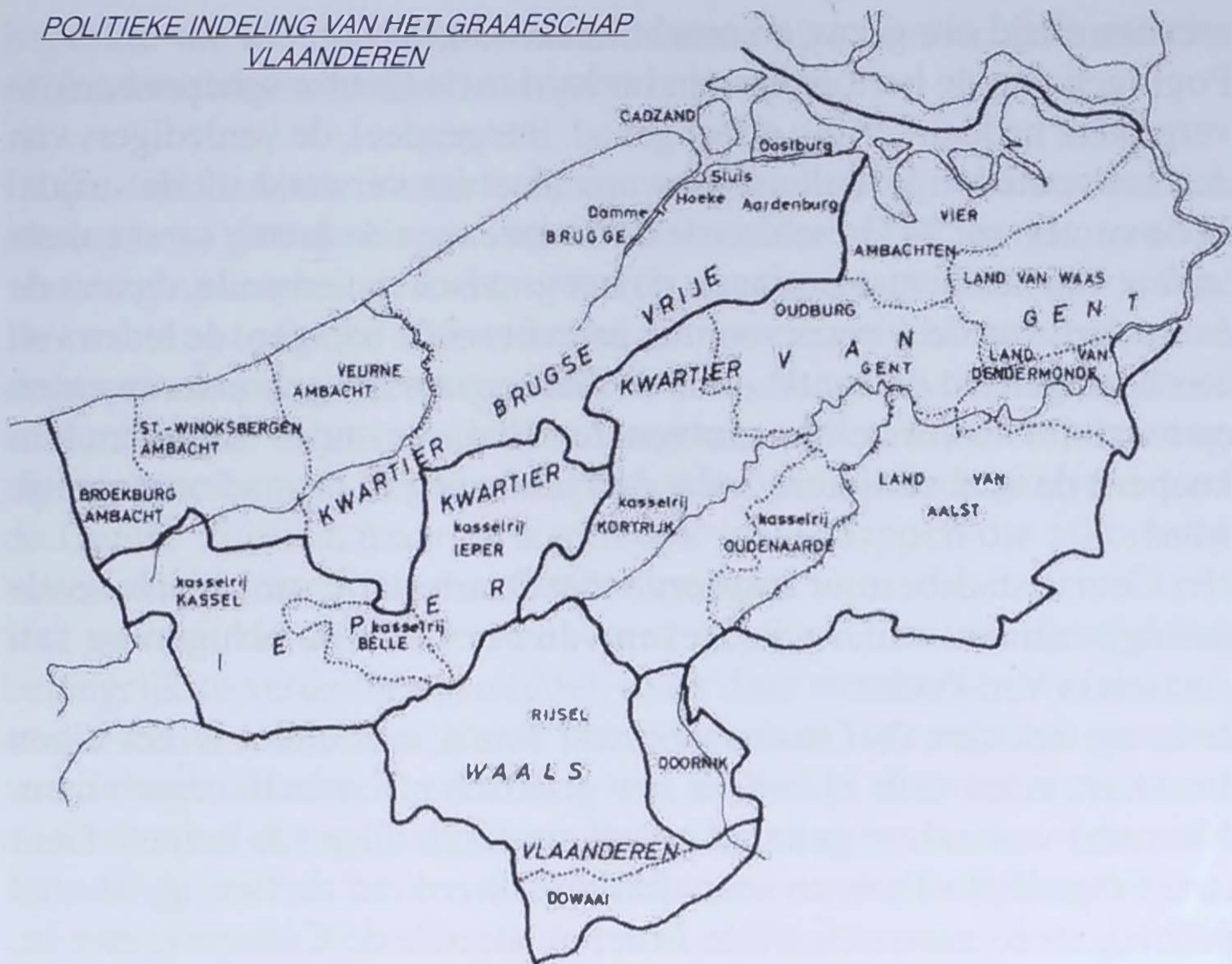
Een ander pijnpunt was de Gentse dominantie over het hinterland, het zogenaamde 'Gents kwartier', dat de kasselrijen van Dendermonde, Aalst, Kortrijk, Oudenaarde en Gent zelf, met het Land van Waas, de Vier Ambachten en de Oudburg omvatte. Mede door de vrede van Doornik (1385) hadden de Gentenaars hun controle over de steden en

Jacques de Lalaing tijdens een riddertoernooi.

Naar: Chastellain Georges.

POLITIEKE INDELING VAN HET GRAAFSCHAP
VLAANDEREN

*Politieke indeling van het graafschap Vlaanderen in de late Middeleeuwen.
Naar W. Blockmans.⁽⁵⁾*

kasselrijen van hun kwartier stevig uitgebreid. De overheersing van de 'hoofdstad' uitte zich vooral in juridische procedures, marktvoorschriften en fiscale voorrechten die vooral de Gentenaars bevoordeelden. De hertog wist dat het hinterland verre van opgezet was met de dominantie van de grote steden en rekende waarschijnlijk op de steun van de kleine centra wanneer hij in de jaren 1440 de invloed van de grote steden trachtte te omzeilen en zich rechtstreeks ging bemoeien met lokale aangelegenheden. Daarmee hoopte hij op termijn de macht van de steden over hun kwartier te breken.

Eén van de vele pijlers voor de suprematie van de steden over hun kwartier was het vaak nogal gemakkelijk toegekende *buitenpoorterschap*, een voorrecht waardoor de bezitters ervan zich konden onttrekken aan lokale belastingen en aan de jurisdictie van de schepenbank van hun woonplaats en zelfs aan deze van de grafelijke ambtenaren. Een dergelijke gang van zaken paste niet in de centraliserende politiek van de hertog.

Vanaf 1447 speelde het conflict tussen hertog Filips de Goede en de stad Gent zich vooral af op het politieke vlak en had in feite te maken

met een strijd om gezag en macht in de stad.

Pogingen van de hertog om zijn invloed in de Gentse schepenbank te vergroten, hadden weinig effect gehad, integendeel, de verdedigers van de Gentse stedelijke belangen kwamen eerder versterkt uit de strijd. In de zomer van 1451 escaleerde de situatie toen de hertog eerst enkele leiders van het Gentse neringen uit het graafschap verbande, daarna de overdeken van de wevers voor het gerecht wilde brengen, de leden van een hertogelijke delegatie door de Gentenaars aangehouden werden en tenslotte de vorstelijke ambtenaren (baljuw, onder-baljuw en hun knapen) de stad verlieten, zodat de rechtsgang in de stad onmogelijk werd.

Het Gentse stadsbestuur reageerde met de arrestatie van verschillende hertoggezinden, onder wie Steven van Formelis, de echtgenoot van Anastasia Van Poeke.

Intussen zochten de Gentenaars naar steun, niet enkel in het eigen kwartier, maar ook elders in het graafschap en zelfs daarbuiten. Niemand was echter geneigd om de opstandelingen te helpen. Gent stond eigenlijk alleen en toen duidelijk werd dat de hertog, de stad politiek en economisch wilde isoleren, stemde de Collatie ermee in, dat een delegatie van de steden van het Gentse kwartier en van de Drie Leden van Vlaanderen, op 4 april naar de hertog in Brussel trok om er in naam van de opstandige stad om genade te verzoeken. Volgens de schrijver van het 'Dagboek van Gent' behoorde ook *mynheere van Praet* tot die delegatie. ⁽⁶⁾ Klaarblijkelijk gaat het hier om Lodewijk van Vlaanderen, heer van Woestijne in Aalter en Praet in Oedelem. Hij was de broer van Johanna van Vlaanderen, oom van Roeland van Poeke en zoals verder uit het 'Dagboek' blijkt, ook zijn voogd. ⁽⁷⁾

Het begin van de vijandelijkheden

De Gentenaars die blijkbaar weinig heil verwachtten van de onderhandelingen, verkozen in eerste instantie de bevoorrading van de stad veilig te stellen. Daarvoor probeerden ze een verdedigingsgordel rond de stad uit te bouwen. Op 7 april 1452 namen de stedelijke milities Gavere in en maakten het kasteel tot een onneembare vesting. Daarmee controleerden de Gentenaars de Schelde en beheersten het hele gebied ten zuiden van de stad. Door de militaire interventie van de Gentenaars werden de onderhandelingen in Brussel meteen afgebroken. Enige dagen later, op 11 april, bezetten de Gentenaars het kasteel van Poeke, zodat ook de westelijke toegang tot Gent beschermd werd. ⁽⁸⁾ Die wapenfeiten waren het begin van een oorlog die zich aanvankelijk

beperkte tot kleinschalige, maar daarom niet minder dramatische schermutselingen tussen de strijdende partijen.

In die tijd had een kasteel als dat van Poeke nog wel een zekere strategische betekenis, maar zowel van de bezetting als van de verdedigingscapaciteit moet men zich niets spectaculairs voorstellen. De bezetting te Poeke telde normaal zo'n veertig soldaten, aangevoerd door een *capitain*. In rustige tijden waren dat er slechts negentien of achtentwintig. In geval van een dreigende aanval telde de bezetting meer manschappen. Hoofdzakelijk ging het om soldaten geleverd door de Gentse milities, maar er waren ook manschappen die afkomstig waren uit de dorpen van het Gentse kwartier.

Het geschut dat op het kasteel werd geplaatst, was in die tijd het belangrijkste verdedigingsmiddel, maar daar stond tegenover dat een middeleeuwse burcht zelf ook zeer kwetsbaar was voor het geschut van de tegenstander. De artillerie was in die tijd al zover ontwikkeld en verbeterd, dat zelfs de dikste kasteelmuren niet weerstonden aan vijandelijk geschut. In de vijftiende eeuw was een kasteel of burcht geen echte hinderpaal meer voor een oprukkend leger en zorgde nog enkel voor enig oponthoud, de tijd om het gebouw aan flarden te schieten, te bestormen en in te nemen...

Na een tijdelijk wapenbestand en vruchteloze onderhandelingen in de zomer van 1452, hernamen de vijandelijkheden in september in alle hevigheid. Vooral het platteland had zwaar te lijden onder de herhaalde raids van nu eens de Gentenaars, dan weer de Bourgondiërs. Bij één van die Bourgondische acties zou het door de Gentenaars bezette kasteel van Poeke aangevallen zijn. Blijkbaar hadden de hertogelijke troepen niet de intentie om het kasteel in te nemen en waren ze daarvoor ook niet uitgerust. Ze beperkten zich tot het plunderen en vernielen van het neerhof. In de originele tekst luidt het: *duquel chastel il [Jacques de Lalaing] feit assaillir la bassecourt et le prit par forche; mais les Gantois se retraierent au chastel et n'en ny eult nuls morts, mais de la compagnie du marischal y fust occis ung archier. Quant le marischal veit qu'il ne pooit faite mal au chastel, lequel estoit moult bel et fort, il feit boutter le feu en icelle bassecourt et l'ardit, puis s'en retourna a Courtray.* ⁽⁹⁾

De oorlog sleepte zich voort en nadat begin juni 1453 nieuwe onderhandelingen met de hertog nog maar eens door de Gentenaars waren afgebroken, was een beslissende confrontatie onvermijdelijk geworden. Filips de Goede had inmiddels een aanzienlijke en goed uitgeruste troepenmacht bijeen gebracht en op 16 juni rukte die vanuit

Rijsel op en kwam nog dezelfde dag in Kortrijk aan. De hertog zelf vervoegde het leger op 18 juni in Kortrijk. Op 23 juni veroverden de Bourgondiërs Ninove en een dag later bereikte het hertogelijke leger Oudenaarde. Een beperkte legermacht onder leiding van Jean de Croy nam op 27 juni het kasteel van Schendelbeke in.

Het drama in Poeke

Toen de Gentenaars poogden om het garnizoen van Poeke te versterken liet de hertog een deel van zijn troepen oprukken naar Poeke. Mogelijks voerde hij die troepen zelf aan, want in de 'Itinéraires de Philippe le Bon' wordt vermeld dat de hij van 2 tot 6 juli in Poeke verbleef. ⁽¹⁰⁾ Op 3 juli begonnen de Bourgondiërs met de belegering van het kasteel. Hier begint het verhaal dat toegeschreven wordt aan de Bourgondische kroniekschrijver Georges Chastellain. ⁽¹¹⁾

Na de mis bijgewoond te hebben besteeg Jacques de Lalaing zijn paard, daar hij gewond was aan het been. Hij ging kijken naar één van de bombardes ⁽¹²⁾ die de hertog had laten opstellen om de muren van het kasteel van Poeke neer te halen. Vooral de muur tussen de ingangspoort en een toren die zeer sterk gebouwd was werd geviseerd. Bij de beschieting werd ook kleiner geschut ingezet zoals mortieren en veugelaires. ⁽¹³⁾ Op verschillende plaatsen hadden de belegeraars grachten gegraven en benaderingswerken (approches) aangelegd zodat men vrij dicht bij het kasteel kon komen. Jacques de Lalaing bekeek de werkzaamheden. Daar bevond zich ook Toison d'Or ⁽¹⁴⁾. Ze kenden elkaar goed want ze hadden samen al verscheidene militaire campagnes meegemaakt. Lalaing vertelde aan Toison d'Or hoe hij de versterking van Audenhove ⁽¹⁵⁾ had ingenomen. Toen ze enige tijd de belegeringswerken hadden gadeslagen herinnerde Toison d'Or Jacques de Lalaing eraan dat Jehan Caudet, de chirurgijn van de hertog, hem rust bevolen had voor de verwondingen aan zijn been. Daarop ging Lalaing eten en bleef in zijn tent rusten.

In de namiddag rond vier uur besteeg Jacques de Lalaing zijn paard en ging de belegeringswerken inspecteren. Daar zag hij Toison d'Or die al die tijd ter plaatse gebleven was. Beschermd door een grote boom bekeek hij de bres die de bombarde in de muur van het kasteel gemaakt had. Toison d'Or herinnerde hem er nogmaals aan dat hij geacht werd de hele namiddag te rusten, maar Jacques de Lalaing replikeerde dat hij zich te zeer verveelde in zijn tent. Op dat ogenblik zagen ze Adolf van Kleef, neef van de hertog en heer van Ravenstein,

die aankwam en zich onmiddellijk ging verschuilen onder het afdak (le manteau) dat over één van de bombardes was aangebracht. Hij vreesde immers dat er van op het kasteel zou geschoten worden. Kort daarop kwam ook de bastaard van Bourgondië ⁽¹⁶⁾ onder het afdak schuilen. Hij was prachtig uitgedost en had een crennequin, een soort geperfectioneerde kruisboog, bij ⁽¹⁷⁾. Jacques de Lalaing steeg van zijn paard en ging praten met de beide heren.

Normaal maakte men aan beide zijden van een bombarde, grachten om bescherming te bieden, zowel aan diegenen die de resultaten van de beschieting moesten evalueren, als aan de kanonnier die het geschut diende te richten. Maar aan die bewuste bombarde waren nog geen grachten gemaakt. Wel waren er langs weerskanten telkens twee verschansingen aangebracht.

De heer van Ravenstein, de bastaard van Bourgondië en Jacques de Lalaing volgden de beschieting en evalueerden de schade die aangericht was aan de muren van de versterking. Daarbij zorgden ze er alle drie voor om beschut te zijn tegen beschieting van op het kasteel. Jacques de Lalaing stond echter niet onder het afdak van de bombarde en

Van het beleg van het kasteel van Poeke is een afbeelding bewaard gebleven in de handschriften van de Bourgondische kroniekschrijver Georges Chastellain ⁽¹⁸⁾

was enkel beschermd door één van de verschansingen naast de bombarde. Op dat ogenblik had een kanonnier op één van de torens van het kasteel zijn geladen veugelaire op het afdak van de bombarde gericht en vuurde. De stenen kogel trof echter de verschansing waarachter de Lalaing stond. De houten verschansing vloog in gruzelementen en een stuk wegvliegend hout trof het hoofd van Jacques de Lalaing juist boven het rechter oor. Daarbij werd een deel van de schedel en van zijn hersenen afgerukt. Hij viel achterover op de grond en bleef roerloos liggen. Een karmelieter broeder die kwam toegelopen bracht hem God en de Heilige Maagd in herinnering. Lalaing poogde nog iets te

stamelen, maar stierf enkele ogenblikken later. Het was een groot verlies, want een moediger iemand was er niet in gans het leger. Hij was amper tweeëndertig jaar...

Het einde van de oorlog

Wellicht veroorzaakte de dood van Jacques de Lalaing in eerste instantie verslagenheid in de Bourgondische rangen. Door het gebeuren nog meer gemotiveerd vingen de belegeraars later de beschieting weer aan, bestormden de burcht en namen die vrij snel in. Alle verdedigers die nog in de burcht aanwezig waren, werden opgeknoopt. Op hun terugtocht richtten de Bourgondiërs nog verwoestingen aan te Poeke, Lotenhulle, Nevele en Deinze.^{(19) (20) (21)} Op 16 juli begon het beleg van het kasteel van Gavere met een beschieting door de Bourgondische artillerie. Blijkbaar was de inname van het kasteel niet de eerste zorg van de hertog, maar wilde hij het Gents gemeenteleger uit de stad lokken om het in een open veldslag te verslaan. Een belegering en inname van de stad Gent was immers niet zo voor de hand liggend. In welke mate list en verraad een rol gespeeld hebben, laten we hier buiten beschouwing, maar op 23 juli rukte de Gentse legermacht uit om Gavere te ontzetten. Daarvan op de hoogte gebracht, liet de hertog onmiddellijk het kasteel van Gavere bestormen en nog voor de middag gaven de bezetters zich over. Ze werden allemaal opgeknoopt. Bij de veldslag die in de namiddag in de omgeving plaats greep, werd het Gentse gemeenteleger verslagen. De verliezen aan Gentse zijde waren groot. De bestraffing en repressie die volgde, schroefde de stedelijke autonomie een goed stuk terug. Daarmee werd een zoveelste bladzijde van het Gents verzet tegen zijn vorsten omgedraaid.

Jan CAMERLINCKX

Bronnen:

1. *Le livre des faits de Jacques de Lalaing* toegeschreven aan Georges Chastellain, is één van de bekendste kronieken over het leven van Jacques de Lalaing.
2. GALAS S.M., *The Deeds of Jacques de Lalaing*, in Arma, 1999.
3. HAEMERS J., *De Gentse opstand*, Heule, 2004, p.25.
4. De Collatie of Grote Raad was een overkoepelend overlegorgaan van de Drie Leden (weverij, poorterij en kleine neringen) van de stad Gent.
5. BLOCKMANS W., *De volksvertegenwoordiging in Vlaanderen in de overgang van Middeleeuwen naar Nieuwe Tijden (1384-1506)*, in 'Verhandelingen van de Koninklijke Academie van Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België' nr.90, Brussel, 1978.
6. FRIS V., *Dagboek van Gent van 1447 tot 1470*, Deel II, Gent 1901, p.12.

7. FRIS V., a.w., p.58.
8. HAEMERS J., a.w. , p.282.
9. DU CLERCQ J., *Memoires de Jacques du Clercq sur le regne de Philippe le Bon*, publiés par le Baron Reiffenberg, Tome II, 1835, p.76-77.
Vertaling: Hij [Jacques de Lalaing] liet het neerhof van het kasteel aanvallen en veroverde het met geweld. De Gentenaars trokken zich terug in het kasteel en hadden geen doden te betreuren. De compagnie van de maarschalk verloor een boogschutter. Toen de maarschalk zag dat hij het kasteel, dat zeer mooi was en goed versterkt, niet kon innemen, liet hij het neerhof platbranden en vernielen en keerde terug naar Kortrijk.
10. VANDER LINDEN H., *Itinéraires de Philippe le Bon, Duc de Bourgogne (1419-1467) et de Charles, Comte de Charolais (1433-1467)*, Brussel, 1940, pag. 313-314. Met verwijzing naar A.R.A., Rekenkamer, Rekeningen Brugge 32505, Archives de Nord à Lille, B2012, 217 en A.R.A., Rekenkamer, Rekeningen Ieper 38677.
11. Dit handschrift van Georges Chastellain werd uitgegeven door Kervyn de Lettenhove J. als *Œuvres de Georges Chastellain*, 8dl., Brussel, 1863-1866. Mogelijks is het verhaal van Jacques de Lalaing van Chastellain gebaseerd op teksten van Jean Le Fèvre de Saint-Remy. De details waarmee het gebeuren in Poeke is weergegeven laat immers veronderstellen dat de schrijver een ooggetuige was. Jean Le Fèvre was blijkbaar op het slagveld aanwezig. Zie ook noot 14.
12. Vanaf het einde van de 14e eeuw lieten zowel de Fransen als de Bourgondiërs kanonnen maken die stenen bollen van 50kg en meer konden afschieten. Het waren de zogenaamde bombarden. In de loop van de 15e eeuw waren het de belangrijkste wapens bij een belegering. 'Dulle Griet' die nog in Gent wordt bewaard, was één van de zwaarste bombarden die in die tijd werden gemaakt en gebruikt. Om de kanonnen en de kanonniërs te beschermen werd er een afdak over gebouwd en er rond werden verschansingen en grachten aangebracht.
13. Een 'veuglaire' is een licht stuk geschut dat in tegenstelling tot de bombarde, die langs voor geladen werd, via de kulas aan de achterzijde geladen werd.
14. Toison d'Or was de naam die gedragen werd door één van de vier officieren van de Orde van het Gulden Vlies. Het was de *roi d'armes*, een specialist in wapenschilden. Hij had een soort protocollaire functie in de schoot van de orde. Soms vervulde hij ook diplomatieke opdrachten voor de hertog. Van 1430 tot 1468 werd die functie vervuld door Jean Le Fèvre de Saint-Remy. Zie ook Cockshaw P. e.a., *L'ordre de la Toison d'or de Philippe le Bon à philippe le Beau (1430-1505)*, Brussel, 1996, pag. 80-83.
15. Mogelijks bedoelt men hier het kasteel van St.-Maria-Audenhove bij Zottegem.
16. Het gaat hier om Antoon, de oudste natuurlijke zoon van Filips de Goede.
17. Een crennequin of cranequin is een kruisboog die wordt opgespannen met een windas.
18. Dit handschrift van Georges Chastellain werd uitgegeven door Kervyn de Lettenhove J. als *Œuvres de Georges Chastellain*, 8dl., Brussel, 1863-1866.
19. FRIS V., *La bataille de Gavere*, Gent, 1910.
20. HAEMERS J., a.w., p.376.
21. DU CLERCQ J., a.w., p.115-116

AELTRE, FORTE COMMUNE DU DISTRICT DE GAND REIZEN IN DE BEGINJAREN VAN DE TREIN (1840-1850)

Sinds 1838, dus reeds 170 jaar, loopt het treinspoor door Aalter. Heel wat aspecten over de bouw van de spoorweg, de impact ervan, het leven rond de stations, enz. werden twintig jaar geleden uitvoerig uitgediept in een speciaal nummer van ons tijdschrift. De beleving van hoe de toenmalige (trein)reiziger Aalter zag, kwam in dat overzicht minder aan bod. ⁽¹⁾ In deze bijdrage willen wij daar even bij stilstaan. Onze bronnen daarvoor zijn enkele nationale en internationale reisgidsen en reisverslagen uit de jaren 1840-1850.

LE GUIDE INDISPENSABLE DU VOYAGEUR SUR LES CHEMINS DE FER...

Dankzij de uitbouw van het spoornet doorheen heel Europa werd het plots mogelijk om grote afstanden op een makkelijker manier te overbruggen. Meer en meer mensen trokken bijgevolg op verkenning, de wijde wereld in. Reeds voordien maakten personen uit bijvoorbeeld de Engelse adellijke en gefortuneerde families reizen naar de belangrijkste Europese steden (de zogenaamde *Grand tour*). ⁽²⁾ Nu konden mensen met iets minder vermogen ook naar het buitenland. ⁽³⁾ Net zoals nu nog het geval is, waren deze reizigers op zoek naar informatie over de streek die ze doorkruisten. Vanuit die gedachte zagen tijdens de eerste decennia van de 19de eeuw de eerste 'echte' reisgidsen het licht. ⁽⁴⁾

Informatie over reizen en verre streken was uiteraard niet nieuw. Reeds sinds mensenheugenis vertelden reizigers verhalen en weetjes over de streken waar zij doorheen trokken. Van zodra de schriftcultuur ontstond, werden deze verhalen ook opgetekend en ontstonden allerlei reisgeschriften. Met 'reisgidsen' bedoelen wij uitgaven die zoveel mogelijk nuttige en objectieve informatie brengen voor de reiziger, op een vrij geordende of systematische manier. Dat is op zich toch maar een fenomeen uit de 19de eeuw. In een overgangperiode bestonden beide genres vlotjes naast elkaar.

Een eerste gids (en hier echt wel bijzonder goed van toepassing) is bijvoorbeeld 'Le guide indispensable du voyageur sur les chemins de fer de la Belgique'. Zoals de titel het zelf aangeeft richtte dit boek zich tot de (vooral buitenlandse) treinreiziger in België. De eerste uitgave dateert van 1841, dit is 6 jaar nadat de eerste trein tussen Brussel en

Mechelen had gereden. Het boek telde iets meer dan 260 pagina's en was uitgegeven in zakformaat (12 x 18 cm). Deze gids kon worden gekocht in de belangrijkste stations en werd door de spoorwegen fel aanbevolen.

Het concept is vrij eenvoudig. De belangrijkste tracés worden in kaart gebracht en in de marge daarvan vindt de treinreiziger allerhande weetjes en historische informatie terug. In een inleidend gedeelte kan de lezer terecht voor meer informatie over het nog jonge Belgische koninkrijk (ter herinnering: 11 jaar oud in 1841). Men vindt er ook een tabel waarin de Belgische frank wordt vergeleken met de munten uit Nederland, Engeland, Frankrijk en Zwitserland evenals de meest gangbare tarieven en uiteraard inlichtingen m.b.t. de lijnen en reglementen. Verspreid over het boek zitten uitvouwbare kaarten van de belangrijkste Belgische steden. De tekst is in het Frans opgesteld en uitgegeven in Brussel. ⁽⁵⁾

Wat ons natuurlijk interesseert, is de uitleg die er is in terug te vinden over Aalter in het bijzonder en de omgeving meer in het algemeen. De informatie vindt men vanzelfsprekend terug bij de lijn Gent-Brugge. Deze verbinding, zo luidt het, loopt over *'Tronchiennes, Landeghem, Aeltre et Bloemendael'* (oude benaming voor station Beernem). De reis Gent-Brugge duurt ongeveer 1 uur en 20 minuten. In voetnoot is terug te vinden dat de lijn officieel geopend werd op 12 augustus 1838. Eveneens in voetnoot maakt de auteur melding van de strijd die vooraf ging aan de definitieve bepaling van het tracé. Zoals bekend ondernam Tielt immers verwoede pogingen om de lijn over haar grondgebied te laten lopen. In deze *'Guide'* klinkt dit als volgt: *"Het tracé tussen Gent en Brugge loopt rechtstreeks door Aalter. In dit station zullen binnenkort de weg van Eeklo en de weg van Tielt aansluiten. Deze wegen zijn voorzien en reeds in aanleg. In 1839 werd dit tracé door de stad Tielt en door enkele gemeenten die ten zuiden van de spoorweg liggen fel aangevochten en ijverde men voor het verleggen van het spoor. Tegen deze wijziging protesteerden op hun beurt de stad Brugge en de stad Eeklo, samen met alle gemeenten die aan de huidige spoorweg liggen of ten noorden ervan. In het algemeen belang van het land en om een vlugge verbinding tussen de zee en de Rijn te garanderen, kon dit voorstel tot wijziging niet worden aangenomen. Het huidig tracé is vlugger en makkelijker dan een eventuele omweg over Tielt. Een spoorlijn over Tielt vermijdt ook de heidevelden in de omgeving van Brugge en de natte gronden in de buurt van Oostende niet. En dat zijn net de belangrijkste argumenten om het spoor te verleggen."* ⁽⁶⁾

Nadat de reiziger hier kennis heeft van genomen, kan hij zich installeren en de route volgen. De trein vertrekt in Gent (het station is dan nog aan het Zuid gesitueerd), rijdt even langs het spoor naar Kortrijk om dan langs de citadel om te draaien, richting Brugge. Men rijdt dankzij een draaibrug over de Leie en 14 kilometer verder stopt de trein te Landegem. Vervolgens rijdt de trein over een kanaalbrug, door 'Hansbeck', een gemeente met 2800 inwoners en door Bellem (1700 inwoners volgens de 'Guide'). Dan gaat het richting Aalter: de trein rijdt door een uitgegraven stuk ('un déblai') en onder een 'viaduc'. Wie soms de trein Gent-Aalter neemt, zal vaststellen dat na 170 jaar nog niet zoveel veranderd is. En ook al is 'de Buize' sinds de moderniseringswerken niet meer wat ze ooit was, het blijft voor Aalter nog allemaal best herkenbaar.

Bij deze tweede halte vindt de reiziger volgende informatie (vergeet niet: de tekst is geschreven 170 jaar geleden!): "*Aelter of Aeltre is een grote gemeente in de streek van Gent. Ze bestaat uit verschillende gehuchten. Het centrum ziet men links van de spoorweg liggen. Het kanaal Gent-Brugge stroomt over het grondgebied van de gemeente. Bevolking: 5400 inwoners; belangrijke handel in linnen en sparrenhout; leerbewerking, stokerijen en brouwerijen; wekelijkse markt op dinsdag.*" ⁽⁷⁾ In voetnoot staat ook nog wat uitleg over het kanaal Gent-Brugge: gegraven in 1613 loopt het door 11 gemeenten, de helft in Oost-Vlaanderen, de andere helft in West-Vlaanderen. Het kanaal is bevaarbaar voor schepen tussen 80 en 100 ton. Vervolgens gaat de reis verder naar Brugge, over 'Saint-George' (Sint-Joris) en niet zo ver van het kanaal Gent-Brugge, waarop men de schepen ziet varen. Vervolgens stopt de trein te *Bloemendael*. Daar eindigt ook de informatie over onze streek. De juistheid van de informatie is uiteraard een ander paar mouwen. Het bevolkingsaantal van Aalter bijvoorbeeld voor die jaren wordt door Luc Stockman alvast heel wat hoger geschat in de *Geschiedenis van Aalter*. Ook het beeld over de handel en industrie in de streek strookt niet echt met wat Stockman vooropstelt. ⁽⁸⁾

BELGIUM

Een geheel ander soort reisgids is het eveneens in 1841 in Londen verschenen boek met als titel 'Belgium'. ⁽⁹⁾ Anders dan de 'Guide indispensable...' is het dan ook geen semi-officiële publicatie. Bovendien houdt dit werk nog het midden tussen een reisverhaal en een informatieve gids. Auteur van het werk is John Emerson

Tennent. Dit was duidelijk een figuur uit de betere kringen. Op de titelpagina staat na zijn naam immers de vermelding 'ESQ.' (wat staat voor 'esquire' en een duidelijk hoge sociale status inhoudt) en de afkorting 'M.P.' (*Member of Parliament*, dus parlements lid). John Emerson Tennent reisde blijkbaar frequent. Eerder publiceerde hij een historisch getint reisverhaal over Griekenland en in dit boek over België staat aangekondigd dat binnenkort een boek over de Pruisische liga (Duitsland) zal verschijnen. Vier jaar na het verschijnen van het boek, in 1845, krijgt de man overigens een functie aangeboden in Ceylon, deel van het Engelse koloniale imperium. ⁽¹⁰⁾

Deze man, deze John Emerson Tennent, maakte wellicht eind de jaren 1830 een reis door de jonge staat België. Als buitenlander heeft hij bijzonder veel interesse in de werking van de jonge natie. Het boek draagt op de titelpagina ten andere het opschrift '*L'union fait la force - Motto of Belgium*'. De tekst is vrij badinerend, licht verteerbaar geschreven. Toch zal de reiziger die dit boek gebruikt wel wat leren van de omgeving waar hij doorrijdt. Tennent maakt ook gebruik van het spoor om van Oostende naar Gent te rijden. Dit levert ons 170 jaar later een interessante beschrijving op niet alleen van de streek maar ook van de manier waarop de treinreis verloopt. Het valt Tennent bijvoorbeeld op dat al het personeel in uniform is (blijkbaar is dat niet overal in Europa het geval). Het vertrek van de trein wordt aangegeven met een trompetsignaal. Alle bagage vliegt een afzonderlijke wagon in, wat bij het afstappen soms tot problemen leidt. Bijna alle spoormaterieel is van Engelse makelij. De spoorlijn zelf is zeer mooi onderhouden en loopt kaarsrecht. De auteur noteert dat door de komst van de trein de '*Trekschuit*' op het kanaal meteen een deel van haar charme heeft verloren voor de reizigers.

Anders dan in de '*Guide indispensable...*' vinden wij hier geen gedetailleerde maar wel een globale beschrijving terug van de streek tussen Gent en Brugge. Uiteraard is dit niet minder interessant. Het spoor van Brugge naar Gent, zo noteert Tennent, loopt over het hele tracé in het zicht van het kanaal Brugge-Gent, en soms zelfs op de oevers ervan. (Dit lijkt ons overdreven, maar alles is natuurlijk kwestie van proportie). Het kanaal biedt een grotere schoonheid dan men verwacht, zo meent de Engelsman. Er drijven grote bladen van de waterlelie op het water en bloemen allerhande zorgen voor mooie kleurschakeringen. Op de hoge oevers ziet men biezen staan.

Het spoor zelf loopt door heel wat bossen. Men vindt er bomen in terug die worden gekweekt als brandhout: de eik, de kastanje, de berk

en ook wat dennen. Deze Engelse reiziger vindt het wel jammer dat het mooie uitzicht van de bomen wordt teniet gedaan door de gewoonte van de plaatselijke bevolking om de boomtoppen af te doen en te gebruiken als brandstof.

Wat Tennent ook mist in het landschap zijn de huizen en buitenverblijven van de landadel, zoals die in Engeland zijn terug te vinden. Wellicht is dit te verklaren door het bewust tegengaan van het eerstgeboorterecht. Daardoor worden de eigendommen onder alle erfgenamen verdeeld en is het moeilijker om die grote landhuizen in ere te houden, zo speculeert hij. Of misschien heeft het ook wel te maken met het feit dat het land eeuwenlang met oorlog en bezetting werd geteisterd. In de omwalde en versterkte stad was het op dat moment veiliger dan het platteland. Anderzijds stelt hij wel vast dat dit soort landhuizen toeneemt naarmate men Gent nadert. Een verklaring hiervoor vindt Tennent in de rijkdom van de opkomende industriëlen en handelaars. Gent is overigens voor hem binnen de jonge natie een lichtend voorbeeld. Tientallen bladzijden zal hij aan de jong-geïndustrialiseerde stad wijden.

Maar terug naar het platteland: hij is vol lof over de mooi verzorgde tuinen die hij ziet van op de trein. De tuinen zijn omheind met grachten, niet met afsluitingen. Het lijkt erop alsof de grond volledig omgekeerd en bewerkt is. Tennent insinueert (nogal prozaïsch) dat de naam Bloemendael (*'Valley of Flowers'*) eraan te danken is. De trein stopt nog in Aalter, zo meldt hij, maar dan is Gent reeds in zicht. Verder krijgen wij geen informatie over het dorp. Het is duidelijk dat deze Engelsman toch bijzonder gecharmeerd was door de streek. De reiziger had natuurlijk enkel een kijk van op het spoor en blijkbaar was dit beeld toch wat vertekend.

AN EASTER JOURNEY

Een gelijkaardige reisbeschrijving vinden wij terug in een verhaal over een *'uitstapje rond Pasen in de Nederlanden'*. Het verschijnt in juli 1846 in het Engelse tijdschrift *Chambers Edinburgh Journal*.⁽¹¹⁾ We vinden er andermaal een reisbeschrijving in met aankomst vanuit Engeland in Oostende, om vervolgens richting Gent te sporen. Ook deze auteur is vol lof over de mooie boomgaarden en tuintjes die hij ziet vanuit de trein. Interessant in dit geval is de opmerking dat iedereen wel met de trein lijkt te reizen in het land. Zowel de priester in

soutane als de boer in blauwe kiel vind je terug op de trein. Bovendien maakt de gedisciplineerde aanpak van het personeel op deze spoorlijn veel indruk op hem. Geen nutteloos gebruik van de stoomfluit en geen gekrioel op de perrons waar de trein stopt. Er wordt alleen gesignaleerd dat de trein stopt in Aalter, verder geen bijzonderheden.

MURRAY, BOGUE & RICHARD

Komen wij dan toch tot de eigenlijke 'reisgidsen'. We hebben immers enkele interessante voorbeelden waarin Aalter ter sprake komt. Zeer befaamd voor die tijd zijn de Murray-reisgidsen. John Murray (1808–1892) was afkomstig uit een vooraanstaande Engelse familie van uitgevers. Tijdens enkele reizen door Europa noteerde hij heel wat informatie over geschiedenis, architectuur, geologie en allerlei andere details. Daaruit zouden vanaf 1836 de '*Murray Handbooks*' ontstaan, de eerste reisgidsen.⁽¹²⁾ Voor ons is het *Handbook for travellers on the continent, being a guide to Holland, Belgium, Prussia, Northern Germany and the Rhine from Holland to Switzerland* van tel. Ondanks de goede faam van deze gidsen wordt de samensteller bijzonder poëtisch als het over onze streek gaat en slaat hij eigenlijk de bal goed mis. Volgens hem is het kanaal Brugge-Gent omgeven door hoge oevers. Daarop staan hoge bomen, met hier en daar een villa en verzorgde tuinen. Tot hier is niets aan de hand, al valt het natuurlijk wel op dat hij te rade is gegaan bij de andere auteurs. Maar dan merkt Murrays gids op dat ook de bekende Italiaanse auteur Dante het hier over gehad heeft in zijn *La Divina Commedia*, meer bepaald in het deel *Inferno* (!). Het boek citeert deze verzen van Dante om de reiziger op deze manier wat cultuur bij te brengen. Zeer goed gevonden, en een leuk weetje voor de reiziger zo lijkt het. Alleen heeft Dante het over het kanaal van 'Gussante' naar 'Bruggia'. En 'Gussante' wordt door de meeste interpretatoren niet als Gent gelezen maar als Wissant, aan de Noord-Franse kust...

Een gelijkaardig boek is *Bogue's Guides for travellers - Belgium and the Rhine*. David Bogue was eveneens een vrij bekende en vooraanstaande boekhandelaar en uitgever uit Londen die enkele reisgidsen maakte.⁽¹³⁾ Ook hier klinkt het (met dank aan de '*Guide Indispensable...*') dat Aalter een belangrijke gemeente is in de Gentse regio en uit verschillende gehuchten bestaat. De hoofdplaats ligt links van het spoor en ook het kanaal Gent-Brugge doorkruist de gemeente. Handel in linnen en hout is belangrijk evenals leerbewerking, stokerijen en brouwerijen.

Francis Coghlan neemt deze informatie niet over in zijn *Handbook for Central-Europe*. Daar vinden wij alleen een vermelding van de stopplaats Aalter, zonder verdere uitleg ⁽¹⁴⁾. Coghlan signaleert wel dat ook de bargie nog steeds vaart op het kanaal Gent-Brugge. En ondanks het spoor is ook deze manier van reizen zeer comfortabel, zo luidt het. De reiziger betaalt 4 frank, vertrekt 's avonds en kan op de boot slapen.

Het zijn overigens niet alleen Engelsen die reisgidsen schrijven. In Frankrijk bijvoorbeeld is vooral de auteur Jean-Marie-Vincent Audin in het genre actief. Onder het pseudoniem van 'ingenieur-geograaf' Richard stelt Audin een '*Guide classique du voyageur en Europe*' samen. ⁽¹⁵⁾ Ook deze man heeft de klassieke '*Guide indispensable...*' ter hand genomen. Alweer klinkt het immers dat Aalter bekend staat voor zijn handel in linnen en hout.

Een gegeven dat ook de Italiaan Francesco Lanza zal overnemen in zijn *Viaggio in Inghilterra e nella Scozia, passata per la Germania, il Belgio e la Franca*. Deze reiziger heeft het wellicht ook over de toenmalige 'Buize' ('*un piccolo viadotto*'). ⁽¹⁶⁾

Conclusie: voor de buitenlandse reiziger zal 'Aeltre' niet veel meer dan een stop geweest zijn op een verplaatsing tussen Brugge en Gent of vice versa, op weg naar Duitsland en Midden-Europa, of terug naar de boot in Oostende. Door de spoorweg (en overigens ook door de aanwezigheid van het kanaal) werd de gemeente evenwel echt op de kaart gezet.

TOEMAATJE

De bovenvermelde gidsen bevatten vaak ook algemene overzichten met treinregelingen, tarieven, enz. Onze bijzondere aandacht gaat naar enkele tabellen die in de '*Guide indispensable...*' staan. Door een en ander te combineren, bekomen wij twee algemene overzichtstabellen (opgenomen in bijlage). In de ene tabel ziet men de afstanden, gemeten van Aalter naar de verschillende stations, de duur van de reis (in minuten) en op basis daarvan de gemiddelde snelheid van de trein. Men ziet dat in die beginjaren gerekend werd met een gemiddelde van 34 kilometer per uur. Wat de reistijden betreft valt het op dat een verplaatsing toch nog heel wat tijd in beslag nam. Een halve dagreis om in Wallonië te raken, een uur of vier naar Limburg, ongeveer drie

uur voor men in Antwerpen of Brussel is en ook naar Kortrijk of Mechelen mag je nog een uur of twee rekenen. Zelfs de torens van Brugge en Gent zie je pas na een veertigtal minuten treinreis opduiken vanuit Aalter.

Overigens bleef de trein in de beginperiode een onderneming voor de goeuden. De tarieflijst die kan gedistilleerd worden uit de '*Guide indispensable...*' is met ons hedendaags monetair begrip nog nauwelijks te vatten. We geven de lijst toch ter aanvulling van wat twintig jaar geleden over de spoorweg werd gepubliceerd. Bemerkt vooral het verschil in comfort voor de verschillende soorten rijtuigen ('*diligence*', '*chars à bancs*' en '*wagon*'): de duurste categorie (*diligence*) kost het dubbele van de wagon. De buitenlandse reisgidsen maakten ook gewag van het apart bewaren van de bagage, maar er moest dus ook apart voor betaald worden. Ook die tarieven zijn niet van de poes (soms meer dan een kaartje in een wagon).

Peter LAROY

Van Aalter naar...	Afstand in km	Duur in minuten	Gemiddelde snelheid
Brussel	102	178	34,38
Vilvoorde	92	161	34,29
Mechelen	82	143	34,41
Duffel	92	161	34,29
Oude God	101	177	34,24
Antwerpen	106	185	34,38
Kapellen	72	126	34,29
Malderen	64	112	34,29
Dendermonde	55	96	34,38
Oudegem	52	91	34,29
Wetteren	39	68	34,41
Gent	24	42	34,29
Landegem	10	16	37,50
Bloemendael	10	17	35,29
Brugge	22	38	34,74
Jabbeke	31	51	36,47
Oostende	43	75	34,40
Haacht	95	166	34,34
Leuven	106	185	34,38
Vertrijk	117	205	34,24
Tienen	124	217	34,29
Landen	137	240	34,25
Waremmme	151	264	34,32
Fexhe	162	283	34,35
Ans	170	297	34,34
Deinze	41	72	34,17
Waregem	53	93	34,19
Harelbeke	63	110	34,36
Kortrijk	69	121	34,21
St.-Truiden	148	259	34,29

Prijs voor een rit van Aalter naar...	Diligence	Chars à bancs	Wagon	Bagage
Ans	12,50	8,00	6,25	6,20
Antwerpen	6,50	4,25	3,25	3,60
Bloemendael	1,25	0,75	0,50	0,40
Brugge	2,00	1,25	1,00	0,80
Brussel	6,50	4,25	3,25	3,50
Deinze	3,25	2,00	1,50	1,50
Dendermonde	3,50	2,25	1,75	1,80
Duffel	6,50	4,25	3,25	3,10
Fexhe	11,50	7,50	5,75	5,80
Gent	2,00	1,25	1,00	0,80
Haecht	6,50	4,25	3,25	3,20
Harelbeke	4,25	2,75	2,00	2,30
Jabbeke	2,75	1,75	1,25	1,20
Kapellen	5,50	3,50	2,75	2,50
Kortrijk	4,50	3,00	2,25	2,40
Landegem	1,25	0,75	0,50	0,40
Landen	10,00	6,50	5,00	4,80
Leuven	7,50	5,00	3,75	3,60
Malderen	4,50	3,00	2,25	2,10
Mechelen	5,75	3,75	2,75	2,80
Oostende	3,50	2,25	1,75	1,60
Oude god	6,50	4,25	3,25	3,50
Oudegem	3,50	2,25	1,75	1,80
St.-Truiden	10,75	7,00	5,25	5,40
Tienen	9,00	6,00	4,50	4,30
Velm	10,75	7,00	5,25	5,40
Vertrijk	8,50	5,50	4,00	3,90
Vilvoorde	5,50	4,25	3,25	3,20
Waregem	4,00	2,50	1,75	2,00
Wareme	10,75	7,00	5,25	5,40
Wespelaar	7,50	5,00	3,75	0,00
Wetteren	3,25	2,00	1,50	1,50

Bronnen:

- 1 *Op het goede spoor. 150 jaar Yzeren Weg te Aeltre, Bellem, Aeltre-Ste-Marie*, verschenen als *Land van de Woestijne*, 1988 (11), 1-2-3-4, 292 p. Geheel in de traditie van het toenmalige onderzoek lag er in het historische gedeelte heel wat nadruk op de socio-economische aspecten en minder op de cultuurhistorische. In het heemkundig gedeelte ging er heel wat aandacht naar eigen herinneringen en mondelinge getuigen m.b.t. de toestand ter plekke. Op zich dus een zeer waardevol document maar de vraag hoe de buitenwereld, in casu een reiziger, dit alles heeft ervaren, werd niet echt gesteld.
- 2 Zie bijvoorbeeld het lemma op de Engelse versie van de internetencyclopedie Wikipedia, met een indicatie van de reisroutes. Interessant is ook volgend citaat: "*After the arrival of mass transit, around 1825, the Grand Tour custom continued, but it was of a qualitative difference - cheaper to undertake, safer, easier, open to anyone. During much of the 19th century, most educated young men of privilege undertook the Grand Tour. Later, it became fashionable for young women; a trip to Italy, with a spinster aunt chaperon, was part of the upper-class woman's education (...)*", waaruit blijkt dat het niet enkel meer voor de geprivilegeerden toegankelijk was.
- 3 Je moest er toch wel warmpjes inzitten, laat daar geen misverstand over bestaan – het massatoerisme is nog ver weg.
- 4 In dat verband vallen meestal de namen van Karl Baedeker voor Duitsland en van John Murray voor Engeland (zie verder), die halfweg de jaren 1830 de eerste gidsen ontwikkelden.
- 5 *Le guide indispensable du voyageur sur les chemins de fer de la Belgique*. Edition illustrée, Bruxelles, 1841 (éditeur : Eugène Lannoy, Rue des Minimes, 75).
- 6 *Op.cit.*, p.156. Over deze problematiek schreef Ivan Hoste een goed uitgewerkte bijdrage in het hoger vermelde overzichtswerk van de geschiedenis van de spoorweg in Aalter (I. HOSTE, Tielt en de spoorwegaanleg in West-Vlaanderen in *Land van de Woestijne*, 1988 (11), 1-2-3-4, p.23-62).
- 7 *Op.cit.*, p.157-158 : "*Aeltre ou Aelter, forte commune du district de Gand, composée de plusieurs hameaux, et dont on aperçoit le chef-lieu à gauche; le canal de Gand à Bruges baigne son territoire. – Population 5400 habitants ; commerce principales en toiles et bois de sapins ; corroyeries, distilleries et brasseries ; il y a un marché hebdomadaire le mardi*".
- 8 L. STOCKMAN, *Geschiedenis van Aalter*, Aalter, 1979, p.351, p.387-392. In het demografisch overzicht is voor de jaren 1830 sprake van 5600 tot 5900 inwoners.
- 9 Opschrift titelblad: "*Belgium, by J. Emerson Tennent, Esq. M.P., Author of 'Letters from the Aegean' and 'History of Modern Greece', in Two volumes. London: Richard Bentley, New Burlington Street. Publisher in Ordinary to her Majesty. 1841.*"
- 10 Biografische informatie terug te vinden op *Online Encyclopedia* (encyclopedia.jrank.org), gebaseerd op het artikel in de editie 1911 van de *Encyclopedia Britannica*, Volume V26, p.619.
- 11 *Chambers Edinburgh Journal*, 4 juli 1846, p.8.
- 12 W. ZACHS, P. ISAAC, A. FRASER & W. LISTER, Murray family (*per.* 1768–1967) in *Oxford Dictionary of National Biography*, Oxford, 2004 (online consulteerbaar).

- 13 Het boek verscheen in 1852. Zie R. L. PATTEN, Bogue, David (1807/1808-1856) in *Oxford Dictionary of National Biography*, Oxford, 2004 (online consulteerbaar).
- 14 *Handbook for European tourists through Belgium, Holland, The Rhine, Germany, Switzerland, Italy and France*, London, 1845.
- 15 Leefde van 1793 tot 1851, schreef enorm veel en lanceerde een serie reisgidsen. Hij gebruikte wellicht het pseudoniem Richard omdat in Duitsland in die periode een zekere Heinrich August Ottokar Reichard (1751-1828) ook een bekende serie reisgidsen uitgaf (de Reichard-gidsen).
- 16 Uitgegeven in Trieste, 1860 : "*Altre, che si vede alla destra e dove si fa un commercio importante di tele, passato un piccolo viadotto.*"

DE ACHTERUITKIJKSPIEGEL

Humoristische voorvalletjes tijdens de bezetting? Natuurlijk waren er. Twee wil ik de lezer niet onthouden.

Als kind woonde ik onder de toren van de kerk, naast het klooster, waar nu de parking ligt.

Het "klooster" zoals in de volksmond genoemd, omvatte de kliniek, de kraaminrichting, het bejaardentehuis en ook nog een boerderij. Zoals op veel boerderijen was het paard van het klooster opgeëist door de bezetter. Kar, ploeg en eg werden dan getrokken door een os. De os was groot en sterk maar traag en lui. Als Fred, de bejaarde boer met zijn os op het land werkte, waren de vloeken en scheldwoorden niet uit de lucht. -God hier en ginder, jij domkop, jij luiaard - Fred en zijn os, dat was een attractie.

Op een dag was Fred met zijn os aan het werk. De boever hield een stok in de hand met een ijzeren punt. Daarmee prikte hij, tussen twee vloeken in, in het achterste van het dier dat vooruit stapte. Eventjes maar en dan opnieuw in een slakkengangetje verder ging. Plots stapte vanachter de kloostermuur een groep kloosterzusters, netjes op rijen van twee. De zusters waren op weg naar de kerk. Ze werden echter opgeschrikt door het gevloek en getier van Fred. Verontwaardigd bleven de zusters staan. Wat moesten de burens daarvan denken? Moeder-overste ging naar de kant van de weg, stak de hand op.

- Maar Fredje toch!
- Dag zuster ... die luiaard maakt me gek. Hij treitert en plaagt me. Vandaag is hij door de duivel bezeten.
- Dat kan toch deftiger - vermaande de zuster. Fred dacht even na.
- Probeer jij het eens om die os vooruit te krijgen met een schietgebedje spotte de man en stak uitdagend het touw uit.

Oudere lezers hebben zeker nog mijn oom, Honoré Verhoustraete, gekend. Hij was groot, mager en woonde tot 1947, vlak naast ons huis. Later heeft hij, samen met tante Maria een tabak- en snoepwinkeltje gehad in de Lostraat.

Op een zonnige zondag, begin de bezetting, trokken lange slierten bedevaarders vanuit Aalter - Centrum naar Aalterbrug. Daar werd en wordt de heilige Godelieve vereerd, de patrones tegen oogziekten. Die dag stapten nonkel en tante, mijn vader en moeder, zus en ik, samen met vele burens te voet naar Aalterbrug. In de Brugstraat was

toen een vliegveld en in het gras langs de straatkant, zaten of lagen Duitse soldaten. Toen mijn oom passeerde, gekleed op zijn zondags met donker kostuum, stijve witte boord en brede zwarte das, groetten enkele soldaten hem heel beleefd. Niemand van het gezelschap schonk er aandacht aan. Even verder werd mijn oom opnieuw beleefd en vriendelijk gegroet door soldaten. Dat gebeurde tot driemaal toe. Oom begreep er niets van, vond het helemaal niet prettig. Een groep bedevaarders volgde op korte afstand van onze groep. Toen wij aan de brug kwamen, haalde Omer Provijn ons in, zei tegen oom Honoré: "Weet je waarom die soldaten zo vriendelijk waren tegen je?" Verveeld haalde oom de schouders op. "Ik heb ze horen zeggen – Ein Evangelischen Vater." Volgens die soldaten beantwoordde mijn oom, gelet op zijn uiterlijk en kledij, aan het imago van "een evangelische vader" aan een dominee dus!

André DE KÉ

VONDST VAN TWEE GOUDEN RINGEN IN AALTER IN 1791

Ons verleden kennen wij grotendeels uit de geschriften die ons zijn nagelaten door vooral overheidsinstanties, maar soms ook door privépersonen die zich de moeite getroostten om bepaalde gebeurtenissen te noteren. Sommigen gingen daarbij zover om dag na dag aantekeningen te maken over wat er gebeurde en dat soms gedurende jaren. Die dagboeken bevatten een schat aan informatie over het dagelijks gebeuren in het verleden. Een aantal van die handschriften die zich ofwel in bibliotheken of archieven, ofwel in privébezit bevinden, werden in de loop der jaren in boekvorm gepubliceerd.

Eén van die publicaties is samengesteld aan de hand van de dagboeken van Robert Coppieters (1737-1797), burgemeester van Brugge en lid en afgevaardigde van de Staten van Vlaanderen. Zijn dagelijkse aantekeningen liepen van 1767 tot 1797. ⁽¹⁾

Robert Coppieters woonde aanvankelijk in Brugge, later in Gent en hij had een buitenverblijf in Oostkamp. Beroepshalve moest de man zich regelmatig verplaatsen en het is opmerkelijk welke belangrijke rol de bargeschepen, die de dagelijkse verbinding tussen Brugge en Gent verzorgden, daarbij speelden. Robert Coppieters was daarbij niet de enige die regelmatig gebruik maakte van de barge. In zijn dagboeken worden tientallen andere prominenten vernoemd die zich met de bargeschepen verplaatsten. Eén en ander bevestigt alleen het belang dat het kanaal Gent-Brugge in die tijd had voor het vervoer van personen.

Uit de vele gebeurtenissen die Coppieters verhaalt, citeren we hier, *de vondst van twee gouden ringen in Aalter in 1791*.

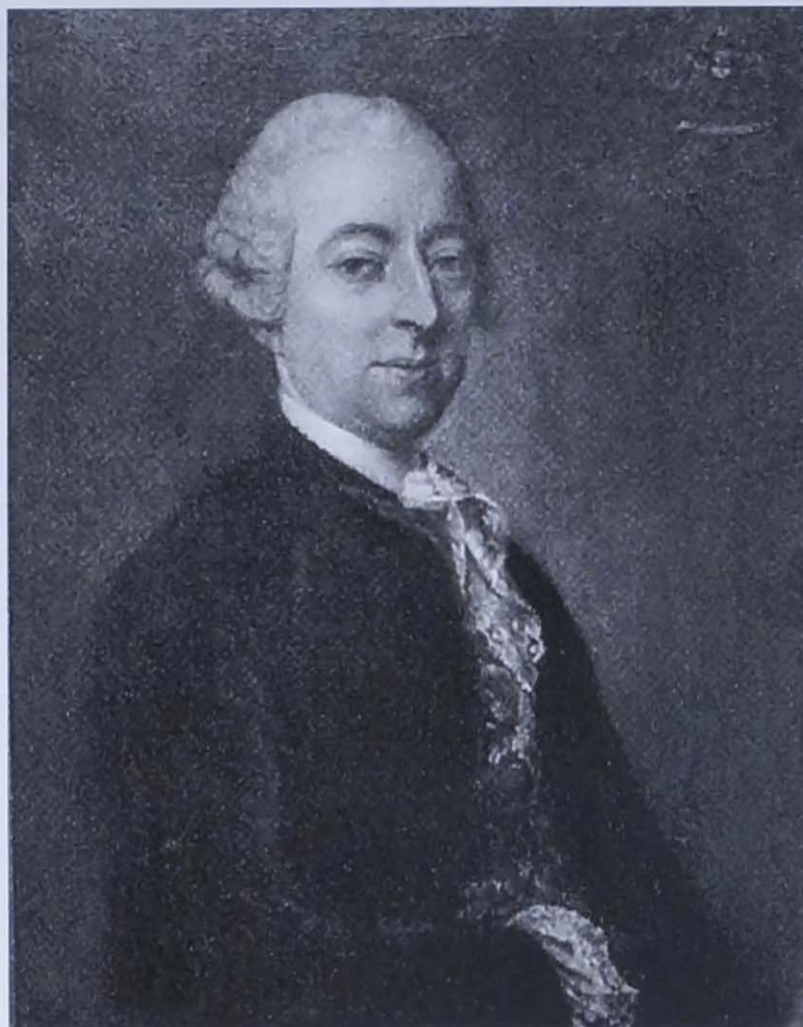
Op woensdag 2 november 1791 ontving Robert Coppieters in zijn woning in Brugge een zekere Jan Vanhove, een inwoner van de parochie Aalter. Deze bracht twee gouden ringen terug die hij op 27 september gevonden had toen hij op de oevers van het kanaal in Aalter bezig was mest op een kar te laden. Eerder toevallig waren zijn ogen op de ringen gevallen. De mest was per schip van Brugge aangevoerd geworden.

Jan Vanhove moet met die vondst naar zijn schoonvader Jan Potvliege, landbouwer in Aalter, getrokken zijn. Daar ontdekte men de inscriptie die op de ringen aangebracht was: *A. Coppieters épouse le chevalier Diepenhede le 8 septembre 1791*.

Op grond van die gegevens schreef Jan Potvliege een brief aan *M. Coppieters-Diepenhede te Brugge* en hoopte daarmee bij de eigenaar van de ringen terecht te komen. In de brief beschreef hij de ringen en voegde eraan toe dat indien men twee ringen kwijt geraakt was, men dit kon laten weten en dat hij die dan terug zou bezorgen.

De brief was uiteindelijk toch op het goede adres toegekomen bij Robert Coppieters. Immers, A. Coppieters was de dochter van Robert Coppieters. Antoinette Coppieters (°30.10.1763) huwde op 8 september 1791 met Jacques Lauwereyns de Diepenhede de Roosendael.

Een huwelijksplechtigheid die blijkbaar niet zonder problemen verliep, want Jacques Lauwereyns was de trouwringen op 7 september kwijt geraakt. Die dag had hij ze op zijn kamer op een tafel gelegd, kwestie van ze niet te vergeten. Maar 's anderdaags waren de ringen verdwenen. Waarschijnlijk waren de ringen op de grond gevallen en bij het vegen van de vloer tussen zand en stof terecht gekomen en zoals dat dan gebruikelijk was, op straat beland tussen ander vuil en de mest van rijdieren die daar toen overvloedig aanwezig was. Tenslotte belandden de ringen in de mestkar van een Brugse mestraper die ze dan op een mesthoop bij het Sas van de Dominicanen bracht. Die mesthopen werden verkocht aan schippers die ze verder verkochten aan landbouwers in de dorpen langs het kanaal Gent-Brugge. Zo kwamen de ringen terecht op de oevers van het kanaal in Aalter.

Robert Coppieters, burgemeester van Brugge en lid en afgevaardigde van de Staten van Vlaanderen.

In antwoord op de brief uit Aalter had Robert Coppieters via bargehouder Derudder aan Jan Potvliege laten weten dat hij de ringen aan de bargehouder kon meegeven en dat deze hem een redelijke vergoeding zou bezorgen. Blijkbaar hield men er in Aalter aan om de ringen zelf

naar Brugge te brengen en zo kwam schoonzoon Jan Vanhove op 2 november bij Robert Coppieters terecht met zijn wonderlijke vondst: twee gouden trouwringen...

Hoe groot de redelijke vergoeding was die Jan Vanhove ontving, wordt niet vermeld.

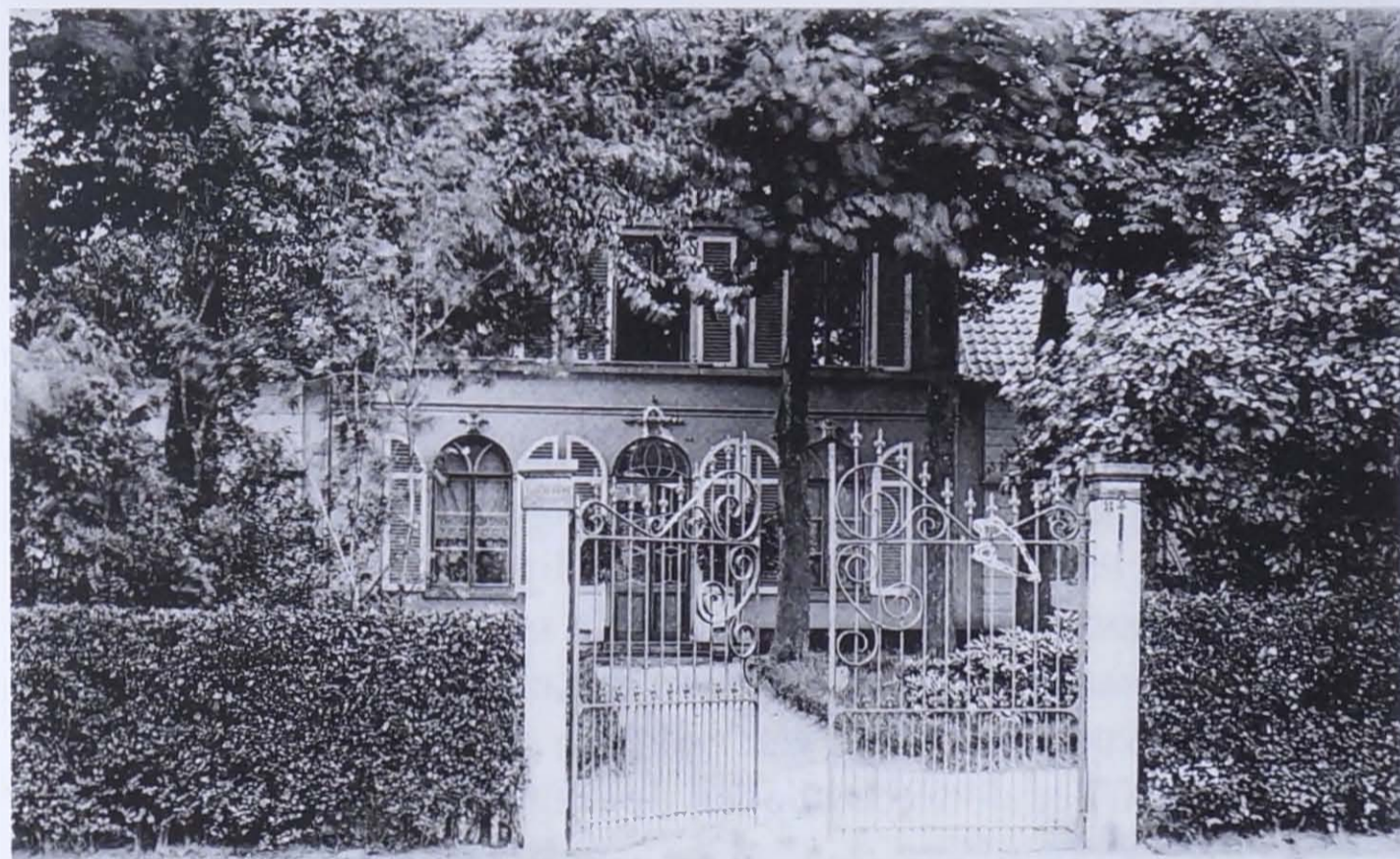
Jan CAMERLINCKX

Bronnen:

1. COPPIETERS R., *Journal d'événements divers et remarquables (1767-1797)*, gepubliceerd door P. Verhaegen, Brugge, 1907.

DE TIJD VAN TOEN

VERDWENEN WONING IN DE STATIONSSTRAAT

In de Stationsstraat, daar waar nu de gemeenschapsschool 'De Beuk' is, lag vroeger de met een mooie tuin omgeven woning van veearts Vergauwe. In Aalter sprak men van 'den hof van de peirdemeester'. Omstreeks 1949 maakte de herenwoning plaats voor wat toen de 'Rijksmiddelbare School' genoemd werd.

Bron: Defruyt R. en Ryserhove A., *Het Aalterse van toen*.

Foto verzameling Jan Camerlinckx.

OUD-STRIJDERS 1940-1945 VAN AALTER-CENTRUM MET VAANDEL

Deze foto zou genomen zijn rond 1960 voor de nu verdwenen herberg "Atoom" in de Brouwerijstraat ter gelegenheid van 11 november herdenking. Het vaandel afgebeeld op de foto, hangt nu in een kader in het gemeentehuis op de verdieping van de raadzaal. Het werd er plechtig opgehangen in 1998 bij de 50ste verjaardag van het bestaan van de NSB-afdeling Aalter-Centrum.

We konden volgende personen identificeren op de foto:

boven v.l.n.r.: Raymond Goethals (barbier, herbergier), Hector Vervalle (bierhandelaar uit de verdwenen herberg "De Hert", ? , Maurice Braeckeveldt vaandeldrager (schoenmaker uit de Brouwerijstraat), Omer De Vreese (winkelier uit de Brouwerijstraat).

Op de 2e rij v.l.n.r.: Henri Beirnaert (herbergier uit de Stationsstraat), ? , Hilaire Hooft, Marcel Gussé (begrafenisondernemer, later voorzitter van de bond), ? , ? , Henri Hooreweghe uit Schoonberg (met snor), ? , Adiel De Wulf, ? , ? , Raymond Goethals (herbergier uit de Lostraat en secretaris van de bond), ? , Leon Heye, Gabriël Janssens (onderwijzer en voorzitter van de bond), Romain Verssighel (kleermaker), Jules Quintyn (achteraan), Cyriel Verhoye, ? , ? , Antoine Corteville (markt), ? , ? , ? , ? , ? , ? , André De Meester, Cesar Lambert, Leon Van Nieuwenburg, Maurice Ornelis (viggensnijder, herbergier op de hoek van de Boomgaard).

Vooraan gehurkt: Roger De Decker, Raymond Wulteput, André Graveel (later vaandeldrager), Aloïs Lievens, Jules De Smet, René Van Vynckt (ook vaandeldrager), Aloïs De Zutter (conciërge patronage Pax), Edgard Ornelis (bijgenaamd De Witten).

GEMEENTEPERSONEEL AALTER

Deze foto werd genomen voor het huidige OCMW-gebouw; (toen gemeentehuis).

v.l.n.r.: René Van Achter, Omer Beirnaert, Marcel Strobbe, commissaris Sonnevile, burgemeester Jan De Crem, ?, Emiel De Fauw (dienst bevolking), secretaris Frans De Meyer, Willy Bral, ? Hautekeete en Antoine Mattheeuws.

ENKELE SFEERBEELDEN UIT EEN STOET IN 1938 TER GELEGENHEID VAN DE TERUGKEER UIT HUWELIJKSREIS VAN BURGEMEESTER BOCKAERT

De foto's werden genomen ter hoogte van het kruispunt Stationsstraat en St.-Maria-Aalterstraat, ter hoogte van de brouwer De Bruyne.

De wagen met de burgemeester en echtgenote.

Wagen met vlegeldorsers en windmolen.

*Wagen van de bakkers "Vroeger en Nu".
Vooraan links bakker Omer Lievens uit de Stationsstraat; reclame op de
wagen voor gist (Levure Royale).*

*Wagen van de boldersclub bij Henri Beirnaert. Er werd gebold met "De
Platte Bolle".*

Roger BAECKELANDT

INHOUDSTAFEL

Roger BAECKELANDT	De familie de Hemricourt de Grunne.	3
Peter LAROY	Boekbespreking van 'Polly' – André De Ké.	20
Jan CAMERLINCKX	Een moedig ridder gesneuveld voor de muren van het kasteel van Poeke in 1453.	21
Peter LAROY	Aeltre, forte commune du district de Gand.	30
André DE KÉ	De achteruitkijkspiegel.	42
Jan CAMERLINCKX	Vondst van twee gouden ringen in Aalter in 1791.	44
Jan CAMERLINCKX	Tijd van toen: - Verdwenen woning in de Stationsstraat.	46
Roger BAECKELANDT	- Oud-strijders 1940-1945 van Aalter-Centrum met vaandel.	47
	- Gemeentepersoneel Aalter.	48
	- Enkele sfeerbeelden uit een stoet in 1938 ter gelegenheid van de terugkeer uit huwelijksreis van burgemeester Bockaert.	49

LAND VAN DE WOESTIJNE

Tijdschrift van de Heemkundige Kring Aalter, gesticht in 1977.
Verschijnt in maart, juni, september en december.

Uitgegeven met steun van het Gemeentebestuur van Aalter,
het Provinciebestuur Oost-Vlaanderen en de Vlaamse Gemeenschap.

Verantwoordelijke uitgever: Jan Defruyt, Kestelstraat 67, 9880 Aalter

Bankrekening : nr. 442-6594361-40 - Heemkundige Kring Aalter.

Lidmaatschapsbijdrage : gewone leden : € 12,50

steunende leden : € 25,00 of meer

Overname uit het tijdschrift is toegelaten mits schriftelijke toelating
van de redactie. Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van
zijn tekst.

BESTUUR

Voorzitter : Willy STEVENS, Groenevijvers 8, 9910 Knesselare
09 374 44 58 - willystevens1@skynet.be

Ondervoorzitter : Peter LAROY, Brouwerijstraat 84, 9880 Aalter
09 375 14 86 - peter.laroy@pandora.be

Secretaris : Jan CAMERLINCKX, Schuurlo 12, 9880 Aalter
09 374 79 82 - jan.camerlinckx@skynet.be

Ledenbeheer : Eliane DE POORTER, Leurebroekdreef 1, 9880 Aalter
051 68 89 91 - arnelidepoorter@pandora.be

Penningmeester : Dries ALYN, Bellemstraat 49, 9880 Aalter
09 374 23 60

Redactie en layout : Jan DEFRUYT, Kestelstraat 67, 9880 Aalter
09 374 65 81 - jan_defruyt@scarlet.be

LEDEN : Robert VERHELST, Stationsstraat 74, 9880 Aalter
09 374 41 36 - robert.verhelst@scarlet.be

Roger BAECKELANDT, Ekenakker 2, 9880 Aalter
09 375 13 77 - roger.baeckelandt@scarlet.be

Walter VERVALLE, Langendamdreef 62, 9880 Aalter
09 374 54 63 - walter39be@yahoo.com

MEDEWERKERS : Erik WILLE, St.-Pietersveld, 8750 Wingene
051 65 50 29 - erik.wille@skynet.be

Etienne VAN EEGHEM, Ter Weibroek 53, 9880 Aalter
09 374 76 81 - etienne.vaneeghem@skynet.be

Rik CLAEYS, Kleine Weg 25, 8700 Tielt
051 40 63 20 - Rik.Claeys1@pandora.be

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de
Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete” Aalter

3te jaargang - nr. 3 - 2008

Driemaandelijks (juli, augustus, september 2008)

Afgiftekantoor: 9880 Aalter

P209393

Provincie
Oost-Vlaanderen
Centrale Bibliotheek

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de
Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete” Aalter

31e jaargang - nr. 3 - 2008

Herdenking van de 'Groote Oorlog'

Herinneringen aan mensen en gebeurtenissen

Roger Baeckelandt, Jos De Doncker, Erik Wille

GEBRUIKTE AFKORTINGEN

ARCA-PARa : Atelier de réparation de charroi automobile
Peloton automobile de Ravitaillement

BMB : Belgische Militaire Begraafplaats

Bn : Bataljon

Cie : Compagnie

DC : Division de Cavalerie

DOG : slachtoffer van gas

DOS : slachtoffer van ziekte

DOW : slachtoffer van verwonding

(GB) : gemeentelijke begraafplaats

G.A.T.A. : Groupement Administratif des Troupes d'Armée

HMB : Hôpital Militaire Belge

IOWA : Amerikaanse Staat

KB : Koninklijk Besluit

KIA : Killed in Action

MVL : Ministerie Van Landsverdediging

NSB : Nationale Strijdersbond

O.L.V. : Onze-Lieve-Vrouw

PCA : Poste Chirurgical Avancé

POW : Prisoner of War

RAL : Régiment d'Artillerie Lourde

SBH : Staf Brevet Houder

VOS : Vlaamse Oud-Strijders

VUB : Vrije Universiteit Brussel

ZAB : Zivil Arbeiter Bataillon

Dit nummer is samengesteld met medewerking van het Davidsfonds, het Dialectgenootschap en de Oud-strijdersverenigingen en met steun van het gemeentebestuur, de cultuurraad van Aalter en van de Erfgoedcel van het Meetjesland.

HOOFDSTUK 1

EINDE VAN DE GROTE OORLOG 1914-1918

Nu al 90 jaar geleden

INLEIDING

Aalterkerk oktober 1918.

Dit jaar is het 90 jaar geleden dat er een einde kwam aan de Grote Oorlog 1914-1918. Te Aalter en omgeving werd er tussen midden oktober tot begin november 1918 nog duchtig strijd geleverd. Aalter zelf werd bevrijd op 19 oktober 1918. In Aalter waren er vooral op 18 en 19 oktober schermutselingen tussen de Duitse achterhoedetroepen, die het inrichten van de nieuwe verdedigingsstelling aan het Schipdonkkanaal moesten beveiligen, en Belgische patroeljes te Stratem en in het Loveld. Op 18 oktober 1918 werd onze kerktoeren door de terugtrekkende Duitse troepen gedynamiteerd. Dit bracht ook veel schade teweeg aan de toenmalige herberg De Valk op de hoek van de Lostraat en de Bellemstraat. Bij herstelling van het huis werd de Bellemstraat verbreed door onteigening van het beschadigde deel.

Een bewijs van die hevige strijd is het militaire ereperk op het kerkhof te Aalter. Hier liggen nog 62 slachtoffers van de Grote Oorlog begraven. Aanvankelijk werden er minstens nog 27 andere Belgische

Aalter - militair erepark.

gesneuvelde soldaten te Aalter begraven. Ze werden later ontgraven en naar hun haardstede overgebracht. Op het monument aan de kerk en in de kerk zelf vinden we de namen van de gesneuvelde Aalterse soldaten en de burgers overleden ten gevolge van deze oorlog of kort daarna. Te Maria-Aalter, Bellem, Lotenhulle en Poeke vinden we eveneens de namen van de oorlogsslachtoffers.

Aalter - gedenkteken aan de kerk.

Het is hier niet de bedoeling de ganse oorlog 1914-1918 te behandelen. We trachten in het volgende artikel een beetje meer infote brengen over de gesneuvelde militairen en de overleden burgers in en rond Aalter ter gelegenheid van deze 90^e verjaardag. Ook over de vrouwelijke verpleegsters van het Rode Kruis en de oorlogsmeters wordt een klein woordje gezegd. Tevens geven we wat toelichting bij de Belgische Militaire Begraafplaatsen (BMB), de oprichting van ons militair ereperk en verder ook heel wat achtergrondinformatie in verband met de oorlog 1914-1918 in en rond Aalter.

AALTERSE MILITAIRE SLACHTOFFERS

Over de Aalterse soldaten die op het monument aan de kerk - dat in 1919 opgericht werd - vermeld worden, vonden we volgende bijkomende informatie: de plaats en datum waar ze sneuvelden, hun eenheid, eventueel hun stamnummer, hun ouders of echtgenote, hoe ze sneuvelden (KIA, DOG, DOS, DOW) en de plaats waar ze begraven werden. Op het oudste gedachtenisprentje van kort na de oorlog worden 29 namen van militairen en 17 burgers vermeld; op een latere versie van september 1948 vinden we 37 namen van militairen uit de Eerste Wereldoorlog. Volgende namen werden aan de eerste versie toegevoegd: Arthur Clincke, Jozef Lambert, René Opsomer, Henri Persyn, Achiël Steyaert, Arthur Thienpondt, Armand Sieron, Petrus Van Eeghem en Michel Vermeire. Achiël Van Den Bussche vinden we er echter niet meer op terug. Op het monument voor de slachtoffers van de beide wereldoorlogen aan de kerk worden er 38 namen van militairen en 26 burgerslachtoffers opgetekend. Op de horizontale plaats voor het monument vinden we de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. Bovenaan de lijst in de kerk lezen we de vermelding: *'Zij sneefden (sneuvelden) voor 's lands eer, voor koning en voor vrijheid'*. Het Koninklijk Besluit van 17.07.1919 besliste dat alle overlijdensakten van militairen gesneuveld of aan verwondingen overleden *'Stierf voor België'* zullen bevatten. Deze maatregel telt ook voor burgers die door oorlogsomstandigheden of door slechte behandeling door de vijand het leven lieten. We citeren de

<p>« En gansch het volk beweende deernis den sterken strijder en sprak zijt gij toch gevallen in den oorlogskamp redder van uw volk? » « Omdat zoo sprake we liever omkwamen in den oorlog dan den ondergang van ons volk te zien en de schen- ding onzer heiligdommen. » Mac. I.</p> <p>TER ZALIGER GEDACHTENIS van de SOLDATEN EN BURGERS. van St CORNELIUS, AALTERSE. <i>Slachtoffers van den Oorlog.</i></p>	<p style="text-align: center;">GESNEUVELDE SOLDATEN.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Bral Rénatus. 2 Brandt Raymond. 3 De Baets Edmond. 4 De Lannoy Amatus. 5 De Lodder Rénatus. 6 De Loof Frans. 7 De Loof Julius. 8 De Nil August. 9 De Reviere Adolf. 10 De Vlieger Gustaaf. 11 François Rénatus. 12 Goddyn August. 13 Goeminne Marcel. 14 Hoste Gaston 15 Lammens August. 16 Meerschman Achiël. 17 Schellebroodt August. 18 Tailleman Jozef. 19 Van Damme Cesar. 20 Van de Kerchove Alfons 21 Van den Bussche Achiël. 22 Van de Walle Adolf. 23 Van Hecke Florimond. 24 Van Laecke Adolf. 25 Van Laecke Alfons. 26 Van Oëyen August. 27 Van Wanseele Leo. 28 Verheecke Cyriel. 29 Wolfaert August. 	<p style="text-align: center;">BURGERS.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Billiet Arthuur 2 Cooreman Rénatus. 3 De Pourcq Charles-Leon 4 Hoste Raymond. 5 Jambroy Hendrik. 6 Lefebvre Raymond. 7 Lievens Gustaaf. 8 Lootens Helena. 9 Snessaert Petrus 10 Taghon Camiel. 11 Taghon Cyriel. 12 Van der Haeghen Maurits 13 Van Gansbeke Triphon. 14 Van Nieuwenburg Marcel 15 Van Veirdeghem Emiel. 16 Van Wouterghem Marie. 17 Vient Maurits. <p>Weenen we niet roosteloos, want « God heeft de lijdenstranen uit hante oogen weggedroogd: dood noch pijn zal hen niet meer trelen, noch droefheid zal hinnen mond ontsnappen, want zullen zij niet meer kennen, dat alles is voorbij. » Apoc. XXI. In vrede rusten zij bij den Heer. Cff. Mort barmhertige Jesus, geef hun de ver- betste rust. 7 j, en 7 quad all.</p>
--	--	---

†
GEDENK IN UW GEBED DE ZIEL VAN
de Gesneuvelde soldaten der oorlogen
1914-18 en 1940-45.

1914 — 1918 :
BRAL RENE
BRANDT RAYMOND
CLINCKE ARTHUR
DE BAETS EDMOND
DE LANNOY AIME
DE LODDER RENE
DE LOOF FRANS
DE LOOF JULES
DE MILDE AUGUST
DE REVIERE ADOLF
DE VIEGER GUSTAAF
FRANCOIS RENE
GODDYN AUGUST
GOEMINNE MARCEL
HOSTE GASTON
LAMBERT JOZEF
LAMMENS AUGUST
MEERSCHMAN ACHIEL
OPSOMER RENE
SCHELLEBROODT AUGUST
STEYAERT ACHIEL
TAILLEMAN JOZEF
THIENPONT ARTHUR
VAN DAMME CESAR
VAN DE KERKHOVE ALFONS

VAN DE WALLE ADOLF
VAN EEGHEM PETRUS
VAN HECKE FLORIMOND
VAN LAECKE ADOLF
PERSYN HENRI
SIERON ARMAND
VAN LAECKE ALFONS
VAN OYEN AUGUST
VAN WANSEELE LEON
VERHEECKE CYRIEL
VERMEIRE MICHEL
WOLFAERT AUGUST

1940 — 1945 :
CUVELE OMER
DE RYCKER ARMAND
GRAAF RODOLF de GRUNNE
LASEUR MAURICE
MATTHEEUWS OMER
TAGHON ANDRE
VAN DE WALLE MARCEL
VAN DOORNEVELDT HENRI
VERSLUYS HENRI

Heer, wees hun ziel genadig, en
dat het Eeuwig Licht hen verschijne.

Vanwege de Oorlogs-vrijwilligers '40-'45

AALTER, 21 - 9 - 1948

Fant Aalter

gesneuvelden in alfabetische volgorde. Verder behandelen we eveneens de slachtoffers te Maria-Aalter, Bellem, Lotenhulle en Poeke.

BRAL René (°Beernem, 21.08.1894; +Querqueville, 11.02.1915), soldaat 2e klasse lichte 1914 bij het 3e Regiment Jagers te Voet 4e Cie, was de zoon van Charles-Louis en Maria-Mathilde Casier uit de Kattewegel. Hij overleed in Frankrijk en werd te Cherbourg (F) begraven. (Manche)

BRANDT Cyriel-Raymond (°Knesselare, 11.11.1893; +Berg, 26.08.1914), soldaat 2^e klasse lichte 1913 bij het Regiment 2^e Gidsen 1^e groep 2^e eskadron, was de zoon van Henri en Emma Hallaert en woonde te Aalter op Oostmolen Zuid. Hij werd begraven op de Belgische Militaire Begraafplaats (BMB) te Veltem-Beisem - graf 00211. (KIA)

CLINCKE Arthur (°Aalter, 03.07.1893; +Goch, 18.07.1919), Sergeant fourier bij de Wielrijders Cie van de 6^e Leger Divisie te Goch (D) met stamn. 59612, was de zoon van August en Mathilde Galle. Hij overleed in het Belgisch militair hospitaal van het bezettingsleger ten

gevolge van een 'Contusion abdominale' (kneuzingen aan de onderbuik met scheur in de lever en gebarsten dunne darm te wijten aan een ongeval). Hij ligt te Sint-Maria-Aalter begraven.

GODVROUCHTIGE GEDACHTENIS
VAN

ARTHUR CLINCKE

Zoon van wijlen AUGUST en van MATHILDE GALLE, Sergeant-fourrier bij de Wielrijders Compagnie, vereerd met het Oorlogskruis, de medalie van den Yzer en der Overwinning. Geboren te Ste-Maria-Aalter, den 3 Juli 1893 en overleden te Goch in Duitschland den 18 Juli 1919, Versterkt door de H. Sacramenten.

DEBAETS Edmond-August (°Aalter, 19.03.1882; +Luik, 22.11.1914), soldaat 2^e klasse was reeds vrijwilliger met premie op 3 maart 1902 bij het 8e Artillerie Regiment. Hij diende later bij de Vestingartillerie te Luik bij de 14e batterij stamnr. L/30631. Edmond was de zoon van Joannes-Baptiste en Rosalie Van Heuverswijn. Hij was getrouwd met Emma Lomme. Hij werd begraven op de begraafplaats Robermont te Luik (Grevignée – DOW).

DE LANNOY Aimé (°Aalter, 23.01.1915 ; +Calais, 10.02.1915), soldaat 2e klasse lichte 1901 bij het Regiment 1e Carabiniers met stamnr. 491989 bij de Cie mitrailleurs, was de zoon van Adolph en Camilla Notteboom. Hij werd begraven op de Belgische Militaire Begraafplaats (BMB) te Calais - graf 0483.

[FORM to be used only for making out an Occasional Copy of an Entry of DEATH for Official purposes.]

Registration District ELHAM in the County of KENT

19 14 DEATH in the Sub-District of Hythe

Columns—	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
No.	When and Where Died.	Name and Surname.	Sex.	Age.	Rank or Profession.	Cause of Death.	Signature, Description, and Residence of Informant.	When Registered	Signature of Registrar.
244	Eighteenth December 1914 The Queen's Canadian Military Hospital Beachborough Park Newington R.D.	Rene Delodder	Male	19 years	Private Belgian Army	Bullet wound in action (Belgium) Septic Meningitis 5 days Certified by C.J. Stewart M.R.C.S. London	C. J. Stewart Present at the death The Queen's Canadian Military Hospital Beachborough Park Newington	Twenty third December 1914	C. E. Eccles Registrar

I certify that the above Entry of Death is a true copy of the record in the General Register Office, Somerset House.

General Register Office,
Somerset House, W.C.
20th May, 1915

(952) (73531) W.L.78770 2,500 4-12. W R A G.

Secretary.

31.799 Vertaald en verzonden.
1516 Bevestigd den 4de Maart 1926.

Van Heer

Algemeen Opziener aan het
Ministerie van Brittenlandsche Zaken.

Overlijdensakte De Lodder.
Kent - Groot-Brittannië

DE LODDER Desiré-Julien-René (°Aalter, 21.05.1896; +Groot-Brittannië, 18.12.1914), soldaat 2e klasse lichte 1914 bij het 6e Linie Regiment (3e vrijwilligers Regiment), was de zoon van Desiré en Julia Van De Kerckhove. René overleed in 'The Queen's Canadian Military Hospital' te Beachborough Park-Mewington-Hythe. Hij werd begraven te Shorncliffe (Kent) graf 109. Zie eveneens overlijdensakte hierbij gevoegd. In de registers te Shorncliffe vermeldt men als voornaam Pierre-Paul-Joseph. (DOW)

The Queen's Canadian Military Hospital ontving reeds in begin oktober een contingent Belgische soldaten die aangekomen waren per boot. Meestal ging het om gekwetsten bij de verdediging van Antwerpen. Ze werden opgevangen door hoofddokter Donald Armour.

DE LOOF Eugène-Gustaaf-Aloïs-Frans (°Aalter, 22.03.1887; +Beveren aan de IJzer, 30.09.1918), soldaat 2e klasse lichte 1907 bij het 1e Regiment Grenadiers 2e Cie, was de zoon van landarbeider Leo en Stephanie-Melanie Van Laecke. Frans was de echtgenoot van Marie-Louise Plasschaert. Hij overleed in het hospitaal en werd begraven te Beveren aan de IJzer op 3 oktober 1918 en werd later in de Panne bijgezet op de BMB-graf K0203. (DOW)

DELOOF Jules (°Aalter, 23.06.1892; +Petit-Fort-Philippe, 09.11.1918), soldaat 2^e klasse lichte 1912 bij het 1^e Regiment Grenadiers 6^e Cie stamnr. 135/49229, was de zoon van landbouwer Karel en Hortense-Marie Dierickx uit Stratem. De geboorteakte in de burgerlijke stand spreekt van 23 juni; het gedachtenisprentje vermeldt

Niemand heeft grooter liefde dan deze is, dat iemand zijn leven geeft voor zijne vrienden. (Joan. xv. 13.)

ZALIGE GEDACHTENIS

van

AIMÉ DE LANNOY,

Zoon van

Adolf De Lannoy en van Camilla Notteboom,

Soldaat bij het Belgisch Leger

(Cie der Mitrailleurs)

geboren te AELTRE den 23 Januari 1881 en gestorven te CALAIS (Frankrijk) den 7 Februari 1915.

Teerhartige en onderdanige zoon, liefderijke broeder, minzame gezelschap, verdient hij bij zijn vroegtijdig afsterven door bloedverwanten en vrienden betreurd te worden. Doch neen! beter is de dood dan het ellendig leven en beter de eeuwige rust dan aanhoudend lijden. (Ecc. xxx. 17.)

De Heer heeft hem beproefd gelijk het goud in den smeltoven en als zoenoffer heeft Hij hem aanvaard en te zijner tijd zal hij zijn loon ontvangen.

(Sap. III. 6.)

Vaartwel, Beminde Ouders, Broeders en Zusters. Gij leerdet mij God en land beminnen, waarvoor ik grootmoedig stierf. Nu zijt Gij wel bedroefd, maar eenmaal zal ik U wederzien; dan zal uw hart blijde zijn en niemand zal uwe vreugd ontnemen. Gedenkt U mijner in uwe gebeden, gij allen die mijne vrienden zijt. Vaartwel!

Druk. Faut-Vandewalle, Aeltre.

Dit is de minnaar van zijne medebroeders en van gansch zijn volk.

† Tot Roemrijke gedachtenis van †

JULES DE LOOF,

Zoon van

KAREL EN VAN HORTENSE MARIE DIERICKX,

Soldaat bij de Grenadiers,

gehoren te AALTER den 10 November 1892 en vo het vaderland godvruchtig overleden in het hospitaal van Gravelines (Frankrijk) den 9 November 1918.

Lid der Xaverianen.

«Te wapen, dappere Belgen!» klonk het noodlot in 1914. «Te velde voor God en Vaderland!» Het Belgisch volk sidderde en met leeuwenmoed in haren ziel vlogen zij den verraderlijken vijand te gemoet. Zoals de Machabeërs van weleer, riep onze vriend JULES zijne dierbaren toe: «Beter is het voor ons den oorlog te vergaan, als de vernedering van ons volk te moeten zien en de schending onzer heil dommen.»

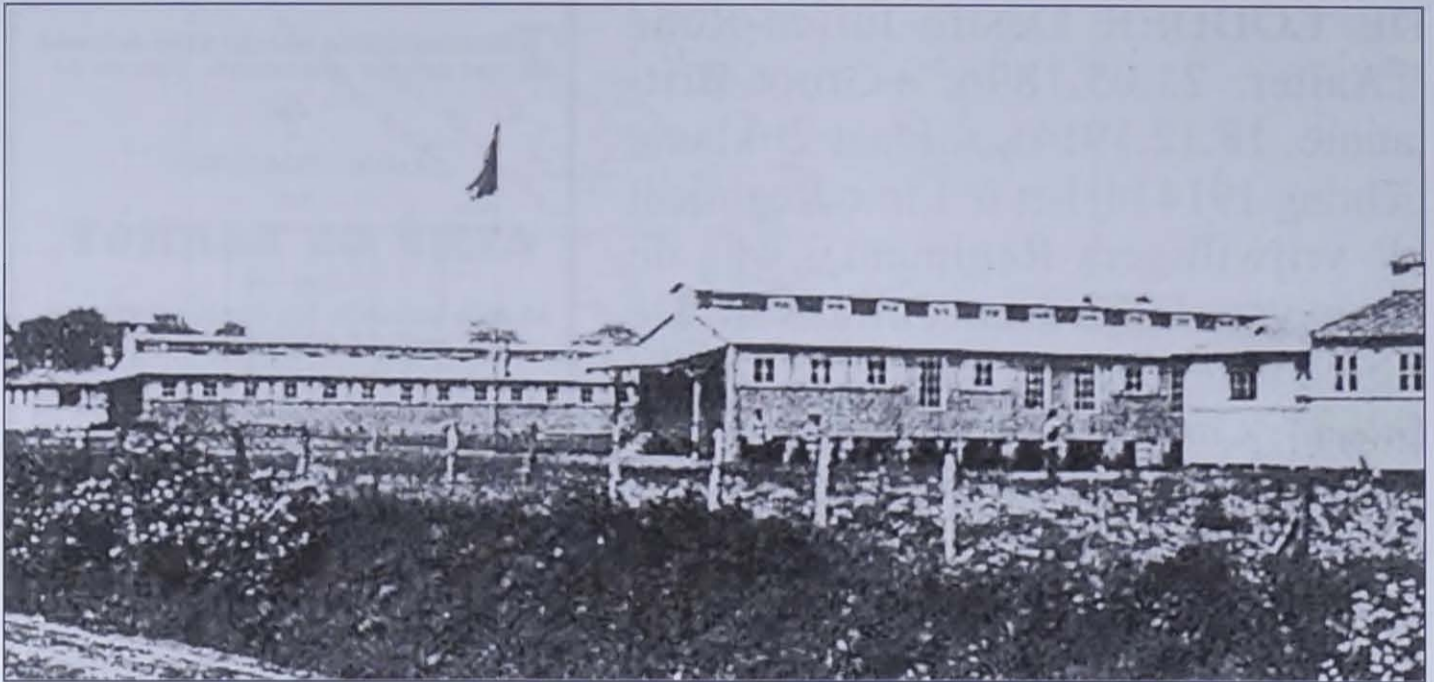
Hij ging en vier lange bittere jaren streed hij onvermoeid den schrikbarenden strijd der verlossing hitte en koude, in modder en slijk. De ziekte verlamde hem neder.

Vaartwel, Beste Vriend en heb dank! Diep ontroeven wij onze tranen met die uwer dierbare ouders en bloedverwanten.

Heb dank en rust in vrede, want uw strijden en lijden, uw martelaarsbloed dat menigmaal stroom bracht ons de verlossing en de vrijheid. Uwe gedachtenis blijft onsterfelijk leven en wij hopen dat Hij uw offer duizendvoudig loone in eeuwigheid. Vaartwel!

Bermhartige Jesus, geef hem de eeuwige rust
(L. J. en 7 quadr. aff.)

Druk. Faut-Vandewalle, Aeltre.

Het legerhospitaal Beveren-aan-de-IJzer lag op 9 km van het front. Onder impuls van hoofdgeneesheer Derache werd een houten complex van paviljoenen opgebouwd met 20 ziekenzalen van elk 26 bedden. In maart 1917 werden er de eerste zwaar gekwetsten verzorgd.

10.11.1892. Jules overleed in het militair hospitaal 'Petit-Fort-Philippe' (F). Hij werd te Gravelines (F) begraven op 9 november 1918 en werd later in De Panne bijgezet op de BMB - graf P0026. (DOS)

DE MIL August (°Aalter, 08.02.1894; +Diksmuide-Kaaskerke, 01.06.1915), soldaat 2^e klasse lichting 1914 bij het 1^e Linie Regiment 1^e Bn 1^e Cie met stamnr. 61119, was de zoon van Richard en Mathilde Van Kerrebroeck. Zijn overlijdensakte werd te Aalter ingeschreven in de burgerlijke stand op 31.12.1922. Eerst begraven op de militaire begraafplaats van Kaaskerke en later in De Panne bijgezet op de BMB - graf N0134.

DE VLIEGER Gustaaf (°Bellem, 28.08.1895; +Adinkerke, 23.08.1916), soldaat 2^e klasse oorlogsvrijwilliger bij het 10^e Linie Regiment 2^e Bn 2^e Cie, was de zoon van Petrus en Marie-Louise D'Haenens. Hij overleed in het hospitaal Cabour te Adinkerke. Gustaaf werd begraven op de BMB te Adinkerke-graf 01115. Dit kerkhof

BID VOOR DE ZIEL
VAN
AUGUST DE MIL,
soldaat bij het 1^e Linieregiment,
geboren te Aalter den 8 Februari 1894 en na te
Dixmude op het veld van eer
den 1 Juni 1915 gesneuveld te zijn, begraven
te Kaaskerke.

Het Vaderland, in nood verkeerende, vroeg zijne hulp, en na den zegen van vader bekomen te hebben, verlaat hij het vaderlijk huis en trekt ten strijde op. Hij streed even dapper, als onze voorouders met de hoop, na roemvol zijne taak gekwet te hebben bij vader, broeders en zusters terug te mogen keeren, maar helaas! God schikt het anders. In de woede van den strijd wordt hij getroffen, en na zijne ziel in de handen van den Heer bevolen te hebben, sterft hij als slachtoffer zijner plicht voor het duurbaar Vaderland. August, teerhertige zoon, liefderijke broeder, minzame gezelschap, uw afsterven, verre van het vaderlijk huis is pijnlijk voor ons allen, en wij betreuren u: Nogthans wij onderwerpen ons aan Gods wil en wij troosten ons bij het gedachte, dat gij voor uwe zelfopoffering voor het Vaderland, reeds den hemel zijt ingegaan waar, zoo smeeken wij den Heer, wij malkeer eens zullen terug vinden. Want:
O Vriend wie zou uw lot beklagen,
Wijl gij nu prijkt met de eeuwige Kroon.
Wie zou niet aan den Hemel vragen
Eens deel te hebben aan uw' loon?
Barmhertige Jesus, geef zijne ziel de eeuwige rust.
7 j. en 7 quadr. afl.

R. I. P.
Aeltre, dr. Faut-Vandewalle.

werd reeds aangelegd tijdens de 1e Wereldoorlog. Vele slachtoffers van het gas werden meestal opgenomen in het Medisch hospitaal Cabour te Adinkerke bij hoofdgeneesheer P. Nolf.

FRANCOIS René (°Aalter, 05.11.1893; +Calais, 23.11.1918), soldaat 2e klasse lichte 1913 bij het 24e Linie Regiment 2e Bn 5e Cie, was de zoon van Camiel en Emelie De Clercq. Hij werd bevangen door gas in de omgeving van Zomergem bij het offensief aan het Schipdonkkanaal op 30 oktober 1918. De Duitsers voerden gasbeschietingen uit op Bellem op 23.10.1918, op Hansbeke begin november

+
ZALIGE GEDACHTENIS
van
RENÉ FRANCOIS,
ZOOH 1893
Camiel en van Emelie De Clercq.
Soldaat bij het 24e linieregiment,
geboren te Aeltre, den 5 November 1893 en god-
vruchtig voor het Vaderland gestorven te Calais
in Frankrijk, den 23 November 1918.
voorzien van de H. H. Sakramenten der stervenden.

Niemand heeft grooter liefde dan deze is, dat ie-
mand zijn leven geeft voor zijne vrienden.
(Joann. xv, 13.)

Teerhartige en onderdanige zoon, liefderijke broe-
der, minzame gezelschap, verdient hij bij zijn vroegtijdig
afsterven door bloedverwanten en vrienden be-
treurd te worden. Doch neen! beter is de dood dan
het ellendig leven en beter de eeuwige rust dan aan-
houdend lijden.
(Eccel. xxx, 17.)

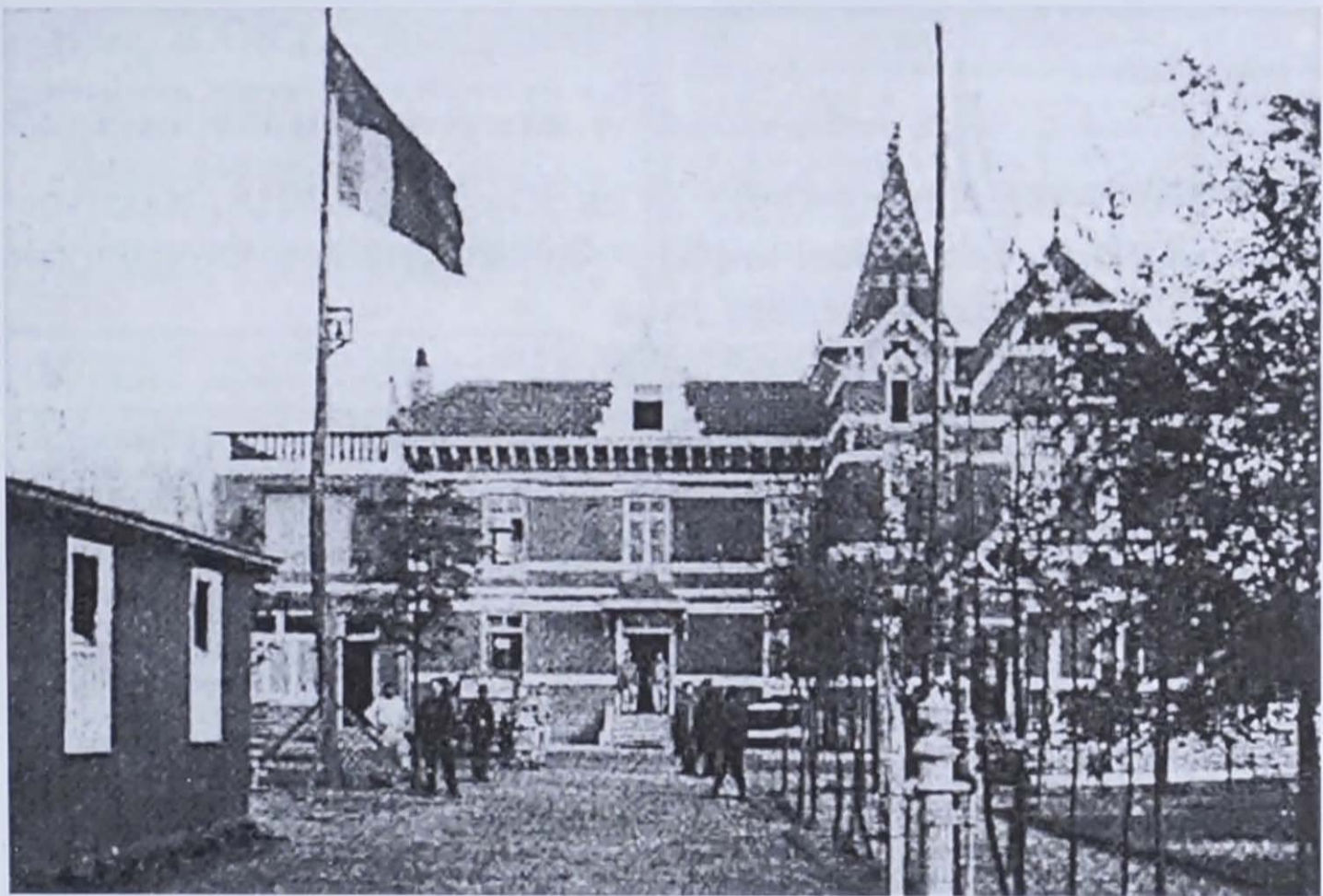
In den slag van Somergem, toen hij reeds zijn
ouderlijke woon en dorp had vrij gevochten, viel
de dappere Jongeling getroffen door de giftgas des
vijands. slachtoffer der wreedste barbaarschheid.

Vaartwel. Beminde OUDERS, BROEDERS en ZUS-
TERS. Gij leerdet mij God en land beminnen, waar-
voor ik grootmoedig stierf. Nu zijt gij wel bedroefd,
maar eenmaal zal ik U wederzien; dan zal uw hert
blijde zijn en niemand zal uwe vreugde ontnemen.
Gedenkt U mijner in uwe gebeden, gij allen die
mijne vrienden zijt.

Vaartwel!

*Zuchtmoedig Hert van Maria, wees mijst lief
(20) dat gij zijt.*

AELTRE, FAUT-VANDEWALLE.

Na stabilisatie van het front werden met personeel van de Britse Rode Kruis hulpkorpsen de eerste Belgische militaire hospitalen gevormd, onder andere te Cabour (Adinkerke). In feite was het Antwerps British hospitaal naar Veurne (Sint-Janshospitaal) verplaatst en had zich nadien te Cabour onder leiding van dokter Derache geïnstalleerd. Hier werd het door het Belgisch leger als militair hospitaal overgenomen. Vanaf 1917 werd een deel naar Beveren-aan-de-IJzer verplaatst. Cabour ontving dan alleen nog zieken en slachtoffers van gasaanvallen.

FRANCOIS René

en 2 maal rond Zomergem op 22 en 30 oktober 1918. Na afvoer naar het evacuatiehospitaal te Maria-Aalter werd René overgebracht naar Calais (F). René overleed er na de wapenstilstand op de verjaardag van zijn moeder. Hij werd te Calais begraven op de BMB - graf 0468. (DOG) Zie ook voor meer detail in *Land van de Woestijne 28e jaargang nr.1 – 2005*.

GODDIJN August (°Ruddervoorde, 13.10.1890; +Oplinter, 18.08.1914), soldaat 2e klasse lichting 1910 bij het 22^e Linie Regiment stamnr. 102/56002, woonde te Aalter. Hij was de zoon van Eduard en Melanie Gevaert. August werd te Grimde begraven aan de oude kerk (graf 194 Necropolis Sint-Pieter). Zijn overlijden wordt aangegeven door Leonard Reynaert en Alphonse Nagels. (KIA)

Alles zal ik ten beste geven en daarenboven mijn eigen zelve ten offer brengen. 11 Cor. 12.

†

ZALIGE GEDACHTENIS
VAN

AUGUST GODDYN,
zoon van Eduard en van Melanie Gevaert,
geboren te RUDDERVOORDE, den 13 October 1890,
Soldaat bij het 22^e Linie Regiment,
en voor zijn Vaderland gesneuveld op het slagveld
te GRIMDE, den 18 Augusti 1914.

Hij was een onderdanige zoon, gedienschtig en offervaardig van inborst, de steun en vreugde zijner ouders, broeders en zusters.

Toen de ongeluksdagen op den vadergrond nederstortten, toog hij met opgeruimde ziel en hart ten strijd, trouw aan Plicht, aan Land en Vorst. En daar.... verre van 't vaderlijk huis, verre van 't troostend moederhart viel hij doodelijk getroffen op 't schrikbarend oorlogsveld.

Dappere Jongeling, van uit de verte groeten wij diep bewogen en vol bewondering de graftombe waar uw stoffelijk overschot berust, en wij bidden God u de kroon der onsterfelijkheid te schenken.

Dierbare OUDERS, BROEDERS en ZUSTERS, bittere tranen ontvloeiën uwe bedroefde oogen, doch verheft uw hart tot God en aanbidt de wegen zijner ondoorgrondelijke Voorzienigheid. Vergeet niet dat Hij honderdvoudig loont dezen die aan Plicht & Land getrouw, grootmoedig hun leven ten offer brengen.

Vaartwel !

Mijn Jesus, barmhertigheid. 100 d. afl.
4 Akten voor de zielerust van dezen dappere. 7 j. en 7 q. afl.

Aeltre, dr. Faut-Vandewalle.

GOEMINNE Marcel (°Aalter 13.09.1892, +Lausanne, 06.05.1918), soldaat 2^e klasse bij het 9^e Linie Regiment 3^e Cie, was de zoon van Provinciaal raadgever August-Louis en Marie-Louise Van Acker. Marcel werd zwaar gekwetst in de slag om Luik en werd gevangen genomen. Marcel overleed in krijgsgevangenschap in Zwitserland (Clinique Beaulieu). Zijn overlijdensakte werd ingeschreven in de burgerlijke stand te Aalter op 6 februari 1922. Hij werd begraven op de begraafplaats Montoie te Lausanne.

50 Belgische graven liggen verspreid over 18 Zwitserse begraafplaatsen. Zijn broer was krijgsgevangene te Soltau (Duitsland).

Eilaas! Hoe scheurt ons herte en doet
Het zeer, omdat het missen moet
Hetgeen 't niet missen wil noch zal,
Tenzij om U, God, van al! (G. GEZ.)

ZALIG AANDENKEN AAN DEN

Heer MARCEL GOEMINNE,

**Zoon van Mijheer AUGUST en van
Dame MARIE VAN ACKER.**

geboren te Aeltre den 13 September 1892,

Soldaat bij het 9^e Linieregiment,

*in krijgsgevangenschap zeer godvruchtig gestorven
te Lausanne in Zwitserland den 6 Mei 1918.*

Indien het edel is en groot, een voorbeeldige en trouwe zoon te wezen, waarop christene ouders met fierheid roemen mogen; indien het edel is en groot zijne kennissen en zijn dagelijksch leven en streven te doen strekken tot opbeuring, tot steun en troost van den lijdenden evenmensch: veel edeler en grooter is hij, die voor de vrijheid van Volk en Land te velde trekken kan, om met zijn goed en bloed den losprijs er van te betalen. — Dat wist onzer allen Vriend, MARCEL, en dat deed hij ook. — Want als 't forsche krijgsgeschal den Vadergrond deed beven, vloog hij onversaagd, met leeuwenvuur in 't hert, den vijand in 't gemoet, door de onverbreekbare trouw aan Land en Vorst gedreven en gesterkt.

In den slag vóór Luik, zwaar gewond, viel de edele jongeling in gevangenschap, om stilaan, gelaten en verduidig de dood af te wachten. O God! daar verre van de ouderlijke liefde en zoete moederzorgen, verre van broeders en zusters, in een vreemd land!... Met één troost nochtans: zijn God en zijn Kruis!

Vaarwel, dierbare Jongeling! Gij bracht uw offer op het Altaar des Vaderlands. Dat God het U loone. Uw heeld en uw moed zullen uwe dood overleven. Eens leggen we vol eerbied en genegenheid uw stoffelijk overschot neder in den schoot van dien Vadergrond, die U teelde en waarvoor Gij stierft. Vaarwel en rust in vrede!

Vaarwel, dierbaar Kind, en rust in vrede! zoo zuchten met tranen, doch gelaten uw minnende Ouders. Vaarwel en rust in vrede, Dappere Broeder! zoo jammeren in weeklacht uw verkleefde Zusters en Broeders. Moest Gij in ballingschap sterven, uw laatste woord bracht zoetvollen troost: want, «het kruis op uw stervende lippen gedrukt» riept Gij ons toe: «Vaartwel, Teergeliefde Ouders, Zusters en Broeders! De poorten des hemels gaan open voor mij; weldra zal ik rusten in den schoot van mijn God. Daar bij den Heer zal ik bidden voor U. Vaartwel! (Woorden van den stervende).

Barmhertige Jesus, geef hem de eeuwige rust.

R. I. P.

Aeltre, drukk. Faut-Vandewalle.

HOSTE Gaston (°Maria-Aalter, 03.06.1896; +Sint-Michiels-Brugge, 11.11.1918), soldaat 2^e klasse lichting 1916 bij het 4^e Linie Regiment 11^e Cie stamnr. 104/61752, was de zoon van Ivo en Marie-Louise De Greve. Gaston overleed in het O.L.V.-gesticht Rijsselse Heirweg om 17 uur. Gaston werd ingeschreven in de burgerlijke stand te Aalter op 5 juni 1919. Hij werd te Brugge begraven op de BMB (Kleine Kerkhofstraat 62-Assebroek) - graf 360 op 13 november 1918. (DOS)

LAMBERT Jozef

Weest altijd bereid en leeft zoo dat de dood u nooit in ongereedheid vinde. Thom. à Kemp.

BID VOOR DE ZIEL

van

JOZEF LAMBERT,

Zoon van

Kamiel en Elodie Marie De Wulf,

geboren te Ste MARIA-AALTER den 21 September 1894 en op het veld van eer gevallen bij THOUROUT den 15 Oktober 1918.

Toen de ongeluksdagen op den Vadergrond nederstortten, toog hij met opgeruimde ziel en hert ten strijde, trouw aan Plicht, aan Land en Vorst. En daar . . . niet verre meer van 't vaderlijk huis, verre nochtans van 't troostend moederhart, viel hij, vol moed, doodelijk getroffen op 't schrikbarend oorlogsveld.

Alzoo is hij dan uit het leven gescheiden, niet alleen den jongelingen maar ook den gansche volke de geheugenis zijns doods tot een voorbeeld van deugd, vaderlandsliefde en kloekmoedigheid nalatende.

II Mach. VII. 20.

Dierbare OUDERS, BROEDERS en ZUSTERS, bittere tranen ontvloeiën uwe bedroefde oogen, doch verheft uw hert tot God en aanbidt de wegen zijner ondoorgrondelijke Voorzienigheid. Vergeet niet dat Hij honderdvoudig loont dezen die aan Plichten Land getrouw, grootmoedig hun leven ten offer brengen.

De 4 akten voor den overledenen. (7j. en 7q. afl.)

R. I. P.

Drukk. Faut-Vandewalle, Aeltre.

*Op de onderste rij uiterst links, Lambert Jozef.
(Foto: Maurice Thys)*

HOSTE Gaston

BMB te Brugge.

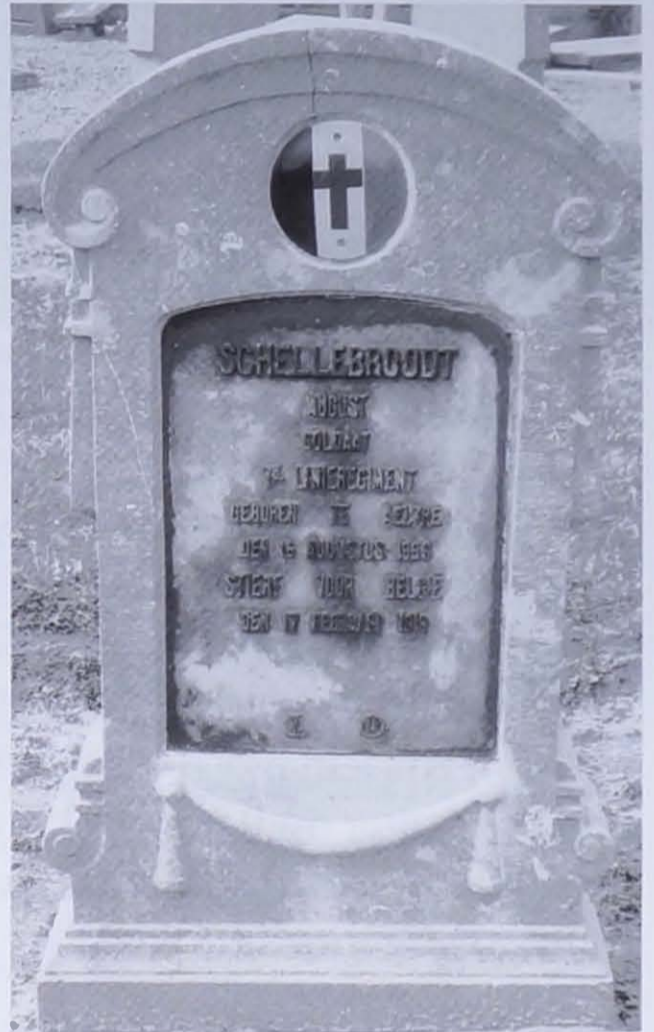
LAMBERT Jozef (°Maria-Aalter 20.09.1894; +Torhout, 15.10.1918), soldaat 2^e klasse lichting 1915 bij het 10^e Linie Regiment 10^e Cie stamn. 110/64.908, was de zoon van Camiel en Elodie-Marie De Wulf. Aanvankelijk begraven te Kortemark aan de hoeve Viaene langs de wegkant Kortemark-Torhout. Hij werd ingeschreven in de burgerlijke stand te Aalter op 9 juni 1925. Op aanvraag van Cyriel Steyaert werd Jozef door voerman Charles Louis Lomme naar het kerkhof van Maria-Aalter overgebracht. (KIA)

LAMMENS August (°Oedelem, 15.09.1888; +Roosdael, 17.12.1914), soldaat 2^e klasse lichting 1908 bij het 2^e Regiment Jagers te Voet, was de zoon van Eduard en Pelagie Serlet. Hij was te Aalter op 1 mei 1912 getrouwd met Florence Sieron. Overleden in Frankrijk, Rue nationale 92 en begraven te Calais op de BMB - graf 0571.

MEERSCHMAN Achiel-August (°Aalter, 08.07.1894; +Calais, 01.11.1918), soldaat 2^e klasse lichting 1914 bij het 4^e Regiment Jagers te Voet 2e Bn 5e Cie stamn. 29.989, was de zoon van Henri en Marie-Louise Carette. Achiel overleed in het Elisabeth hospitaal. Hij werd te Calais begraven op de BMB op 4 november 1918 - graf 0151. Hij had nog een broer in dienst, Emiel-Alfons (°Aalter, 11.06.1889).

OPSOMER Joannes-René (°Aalter, 11.11.1882; +Cap Ferrat, 01.03.1918), soldaat 2e klasse lichting 1904 bij het 3e Genie Regiment 6e Cie (hulptroepen van de Genie met stamn. 1838), was de zoon van August en Marie Van Der Ghinst. Hij overleed in het Belgisch militair hospitaal te Cap Ferrat (F) en werd begraven te Saint Jean-Cap Ferrat op 4 maart 1918 (bij Nice-Alpes Maritimes).

PERSIJN Henri-Camiel (°Jemeppe-sur-Meuse, 13.03.1892; +28.12.1914), soldaat 2^e klasse lichting 1912 bij het 5^e Linie Regiment, was de zoon van Kamiel en Josephine Mortier afkomstig van Maria-Aalter. Hij was reeds soldaat bij het uitbreken van de oorlog bij het 25^e Linie Regiment. Hij nam deel aan de verdediging van de fortengordel rond Antwerpen. Later nam hij ook stelling aan het IJzerfront met zijn eenheid. Volgens het frontblad *Vrienden Ondereen* zou hij krijgsgevangene geweest zijn in Duitsland. Andere bronnen vermelden dat hij overleed rond Nieuwpoort. Verdere informatie ontbreekt.

SCHELLEBROODT August (°Aalter, 16.08.1886; +Aalter, 17.02.1919), soldaat 2^e klasse lichting 1917 bij het 7^e Linie Regiment 5^e Cie, was de zoon van Hendrik en Angelica Timmerman van Buntelare 2. Hij overleed in de ouderlijke woning te Aalter in de Sterrestraat. Vader Hendrik en kozijn Karel Mortier geven zijn overlijden aan. August werd begraven op het militair ereperk te Aalter (graf 38 op schets van het ereperk).

SIERON Jean-Armand (°Ursel, 08.07.1894; +Aalter, 30.09.1919), soldaat 2^e klasse bij het 13^e Linie Regiment, was de zoon van Petrus en Julia Lottefier en woonde te Aalter op Oostmolen-Noord 10. Hij overleed te Aalter in de ouderlijke woning. Broer Frans en buur Henri De Baets geven het overlijden aan. Hij ligt op het militair ereperk te Aalter begraven (graf 5 op schets van het ereperk).

De Belgische militaire begraafplaats te Calais is gelegen achter de stedelijke begraafplaats van Calais ten zuiden van de citadel. We vinden er 1059 Belgische graven.

STEYAERT Achiël (°Maria-Aalter, 09.08.1893; +Antwerpen, 12.09.1914), soldaat 2^e klasse 1913 bij het 6^e Linie Regiment 3^e Bn 10^e Cie met stamn^r. 72771, was de zoon van Henri en Prudence Lambert. Hij is overleden te Antwerpen maar begraven op het kerkhof Schoonselhof te Wilrijk - graf L02-17.

TAILLEMAN Jozef-Triphon (°Poeke, 19.03.1888; +Boezinge, 01.01.1918), soldaat 2^e klasse, oorlogsvrijwilliger 1914 bij het 10^e Linie Regiment 9^e Cie, was de zoon van Aloïs en Julia Van Hecke van Oostmolen-Zuid. Hij werd begraven op de BMB te Westvleteren op 3 januari 1918 - graf 0646.

Gelijk men vóór de zonen der ongerechtigheid pleegt te vallen, zoo zult gij nedergevalen.
2^e b. Kon. 11134.

† lid voor de Ziel van
Achilles STEYAERT
zoon van
Henri en Prudence LAMBERT
geboren te Ste Maria-Aalter den 9^{en} Augustus 1893 en
godvruchtig in den Heer ontslapen te Antwerpen
den 12 September 1914 gevallen als slachtoffer
voor het Vaderland.

Bezeld met eenen onwrikbaren wil, hebt gij in
uwe wapenbroeders waardig gestreden tegen eenen
onverzoenbaren vijand, tot op den oogenblik dat gij
gevallen zít om niet meer op te staan, en niette-
genstaande bijzondere geneeskundige hulp, hebt
gij, arme vriend, uwe schrikkelijke wonden, die u
met glorie bedekten, niet kunnen overleven.

De Heer heeft gegeven, de Heer heeft ontnomen;
gelijk het den Heer behaagde, zóó is het geschied
de Naam des Heeren zij keuzend. Job. I. 21.

Bemilde OUDERS, BROEDER en ZISTERS, de
wreede dood heeft ons onverziens van elkander ge-
scheiden, doch troost u, onze scheiding zal niet blij-
ven duren, wij zullen elkander wederzien in den
Hemel en dáár zal geen vijand ons elck meer kun-
bntnemen.

Het eenigste dat ik van U allen en mijne vrienden
verzoek is mij indachtig te wezen in uwe gebeden.
H. Mon

Zoet Hert van Jesus, wees mijne liefde. 300 d. a.
De 4 Akten voor den overledene. 7 j. en 7 q. a. l.
H. L. P.

Antwerpen, Paul Van der Auwera

THIENPONDY Arthur-Philemon (°Wingene, 13.07.1886; +Lombardsijde, 04.11.1914, korporaal milicien lichting 1906 bij

het 7e Linie Regiment 1e Bn 1e Cie met stamnr. 53332, was de zoon van Henri en Marie-Thérèse Van Den Bussche van Maria-Aalter. Aanvankelijk te Nieuwpoort begraven 15 meter van de Boterdijkbrug. De overlijdensakte werd te Aalter ingeschreven in de burgerlijke stand op 7 februari 1924.

VAN DAMME Cesar (°Aalter, 16.07.1894; +Ramskapelle, 25.04.1916), soldaat 2e klasse bij het Regiment 2e Jagers te Voet 3e Bn 4e Cie, was de zoon van Désiré en Marie-Louise De Schepper. Cesar werd begraven op de BMB te Adinkerke - graf 01480.

VAN DE KERCKHOVE Alfons (°Aalter, 18.03.1891; +11.04.1914), soldaat 2e klasse lichting 1915 bij het 7e Linie Regiment 1e Bn 2e Cie, was de zoon van Jan-Frans en Rosalie Cocquyt van Biesem 58. Hij was getrouwd met Mathilde Cooreman te Aalter op 28 januari 1914 en had een zoon Maurice (°Aalter, 25.06.1914). Hij werd vermist te Nieuwpoort in 1914 en zou krijgsgevangene geweest zijn in Duitsland volgens de frontblaadjes. Verder geen informatie.

VAN DEN BUSSCHE Achiel (°Oedelem, 14.09.1894; +Amélie-les-Bains, 15.04.1918), soldaat bij het 4e 'Centre d'instruction des Auxiliaires', was de zoon van Pierre-Jean en Rosalie-Sophie Van De Castele wonende op Nieuwendam. Hij overleed in het militair hospitaal te Amélie-les-Bains (F) aan 'Tuberculose Pulmonaire'. Hij werd er ook begraven. (bij Perpignan-Pyrenées Orientales)

VAN DE REVIERE Adolphe (°Aalter, 11.02.1890; +Frankrijk, rond 1917) was waarschijnlijk de zoon van Desiré en Lucia Nitavé. Hij emigreerde in oktober 1912 met de Kroonland vanuit Antwerpen naar Amerika. Op de 'ship list' wordt zijn naam Van De Riviere genoteerd. Adolphe sneuvelde in het Amerikaanse leger. Op het monument aan de kerk wordt zijn naam 'De Reviere' genoteerd. Waarschijnlijk begraven in Frankrijk op een Amerikaans kerkhof.

VAN DE WALLE Adolf (°Wachtebeke, 17.04.1887; +Herent, 12.09.1914), soldaat 2^e klasse lichting 1907 bij het 2^e Regiment Grenadiers 2^e Bn 3^e Cie, woonde te Aalter. Hij werd begraven te Wijgmaal op de gemeentelijke begraafplaats.

VAN EEGHEM Petrus (°Maria-Aalter, 14.12.1894; +Zuidschote, 03.02.1917), soldaat 2^e klasse lichting 1914 bij het 5^e Regiment Jagers te Voet 6^e Cie stamnr. 1186, was de zoon van Felix en Leonie Van

Leirsberghe. Hij werd ingeschreven in de burgerlijke stand te Aalter op 3 november 1924. Op 5 februari 1917 werd hij begraven op de BMB te Westvleteren - graf 0328.

VAN HECKE Florimond (°Aalter, 22.03.1890; +Beveren aan de IJzer, 21.05.1918), soldaat 2^e klasse lichte 1915 bij het 20^e Linie Regiment 6^e Cie stamnr. 62.643, was de zoon van Karel-Lodewijk en Mathilde De Loose. Hij is overleden in het hospitaal te Beveren aan de IJzer en werd er begraven op 23 mei 1918. Florimond werd later bijgezet op de BMB in De Panne - graf J0231.

VAN LAECKE Adolphe (°Aalter, 19.07.1891; +Calais, 1914), soldaat 2e klasse lichte 1911 bij het 4e Regiment Jagers te Voet 1e Bn 1e Cie stamnr. 125/25.559, was de zoon van Ivo en Pelagie Neiryck. Hij werd begraven op de BMB op 12 november 1914 - graf 0253 en ingeschreven in de burgerlijke stand te Aalter op 22 oktober 1924.

VAN LAECKE Alfons-Eugène (°Aalter, 24.11.1889; +Kaaskerke, 22.12.1916), korporaal oorlogsvrijwilliger bij het 9e Linie Regiment stamnr. 1175, was de zoon van Karel-Lodewijk en Marie-Louise De Loof. Hij verbleef te Marchienne-au-Pont als fabriekswerker. Alfons werd begraven te Adinkerke op de BMB - graf 00535.

VAN OYEN August (°Aalter, 23.09.1892; +Champagnestreek, 15.07.1918), soldaat oorlogsvrijwilliger bij het Amerikaanse leger (168^e Infanterie, 42 Divisie IOWA), was de zoon van Jean-Baptiste en Marie-Elodie Van Goethem. Hij week uit naar Amerika op 1 februari 1913 vanuit Liverpool met de Mauretania. August is overleden aan het

† ZALIGE GEDACHTENIS †
VAN
CYRILLUS-LUDOVICUS VERHEECKE

ZOON VAN
Mijnheer Jules en van Dame Emma Roets.
geboren te Aeltre, den 27 April 1893,
soldaat vrijwilliger bij het 2^e regiment Carabiniers,
doodelijk gekwetst aan den IJzer
en roemvol te De Panne overleden in de
Octobermaand 1915.

Alles zal ik ten beste geven en daarenboven mijn
eigen zelve ten offer brengen. 11 Cor. 12.

† Zalige Gedachtenis van †

CYRILLUS - LUDOVICUS VERHEECKE,
zoon van Mijnheer Jules en van Dame Emma Roets,
geboren te Aeltre den 27 April 1893,
soldaat vrijwilliger bij het tweede regiment Carabiniers,
doodelijk gekwetst aan den IJzer en roemvol
te De Panne overleden in de Oktobermaand 1915.

Lid van het Genootschap der
Xaverianen en van Vereeniging van Gebeden.

Uit voorbeeldige christene ouders geboren, was
hij een toonbeeld van alle christelijke deugden. Ook:

Toen 't Vaderland in 't groot gevaar
Om koene harten riep, vol moed,
Met d'onverschrokken heldenschaar,
Getrouw aan Vorst, aan Plicht en Land,
Heeft zich Cyriel, met goed en bloed,
Geofferd gansch, voor 't Vaderland.

Gegroet, O eedle jonglingsziel,
Zoo hoog gestegen in den strijd,
Waar 't vrijheidswapen U ontviel !...
Verheven blijft Ge voor altijd ;
Daar 't leven zal bij 't nageslacht,
Het groote offer dat Gij bracht !
Gegroet, O sterke Leeuwenzoon !...
Dat God in eeuwigheid u loon' !

« Een kruisken Vader, een kruisken Moeder, voor-
aleer ik U verlaat », zoo sprak de edele jongeling
bij zijn afscheid. « Onder uwen zegen ga ik strijden
tot den dood, voor vrijheid en voor land ! » Hij ging
en viel.

Vaartwel, Beminde Ouders, Broeders en Zusters ! —
Vaarwel, Lieve Broeder, die steeds nog lijdt en strijdt
voor den Heiligen Vadergrond, Vaarwel ! — Mijn
offer is volbracht. God heeft het zoo gewild. Zijn
Heilige Wil geschiede. Aanbidden wij de wegen zij-
ner ondoordringelijke Voorzienigheid. Hij is de
steun en troost in alle beproeving. Vaartwel op
aarde en tot wederziens in Gods schoonen hemel !

Zoet Hart van Jesus, wees mijn heil. 300 d. af.
De 4 Akten voor de ziel van den Held. 7 j. en 7 q. afl.

Alles hebben zij ten beste gegeven daarenboven
hun eigenzelve ten offer gebracht, en alzoo zijn zij
uit het leven gescheiden, niet alleen den jongelingen
maar ook den ganschen volke de geheugenis huns
doods tot een voorbeeld van deugd kloekmoedigheid
en vaderlandsliefde nalatende. Lib. II Mach. VI 31.

BIDT VOOR DE ZIELREN

VIII

UWE GESNEUVELDE HELDEN EN GEMARTELDE
UITGEDREVENEN.

Achilles Steyaert	21 j - 1914
Arthur Thienpont	28 - - 1914
Petrus Van Eeghem	23 - - 1917
Florimond Van Hecke	28 - - 1918
Jozef Lambert	24 - - 1918
Michel Vermeire	24 - - 1918
Remi Laseur	19 - - 1918
Edmond Mouton	22 - - 1918
Gustaaf Vincke	18 - - 1918
Alphonse Van de Voorde	37 - - 1918

Gij dan ook, onze medeburgers, weest vroom en
gedraagt u manhaftig voor de Wet en het Recht
want door hen zult gij ook verheerlijkt worden.

Lib. I Mach. II, 64.

Jesus, Maria, Jozef. 7 jaar en 7 quadr. afl.

Sic Maria-Aeltre den 20 Okt. 1919,

Oscar De Corte, pastoor.

Drukk. Faut-Van Hecke, Aeltre.

Gelijk het den Heer behaagde, zoo is het ge-
beurd; de naam des Heeren zij gezegend. JOB. I, 12.

Godvruchtige gedachtenis

van

August-Octaaf Wolfaert

echtgenoot van

Maria-Melanie Debbaut,

geboren te Somergem den 22 Januari 1884 en
overleden te Aeltre den 10 April 1919.
gewezen soldaat bij het 3^e regt. jagers te voet.

VOORZIEN VAN DE H. H. SACRAMENTEN

Stort tranen over eenen doode, en ween alsof u
eene pijnlijke zaak ware overgekomen; — maar
wees niet ontroostbaar in uwe droefheid.

ECCL. XXXVIII, 16 & 17.

Hoe gelukkig is de duurzame overledene, allengs-
kens en van verre de uur van scheiden te hebben
zien naderen ! Want alzoo heeft hij zich bereid om
heilig te sterven. H. FRANC. SALES.

Die in droefheid zaaien, zullen in vreugde
maaien. PS. 125, b.

Mijne lieve ECHTGENOOTE en Kinderen, vader
verlaat u; hij vertrekt uit deze wereld waar hij veel
geleden heeft, bijzonderlijk voor 't Vaderland !...
Vergeet hem niet in uwe gebeden...

Ik heb u allen zoo teeder bemind. Blijft onder
elkander vereenigd, dient God getrouwelijk en leeft
zoodat gij nooit de dood hoeft te vreezen, wanneer
zij u-ooit overkome. H. ANT.

Zoet Hart van Maria, wees mijne zaligheid. 300 d. af.

Drukk. Faut-Vandewalle, Aeltre.

front in de Champagnestreek en werd begraven op het kerkhof 'Meuse Argonne' American Cemetery te 55110 Romagne-sous-Montfaucon. (KIA) Zie ook *Land van de Woestijne jaar 30^e jaargang nr. 1-2007* voor meer informatie.

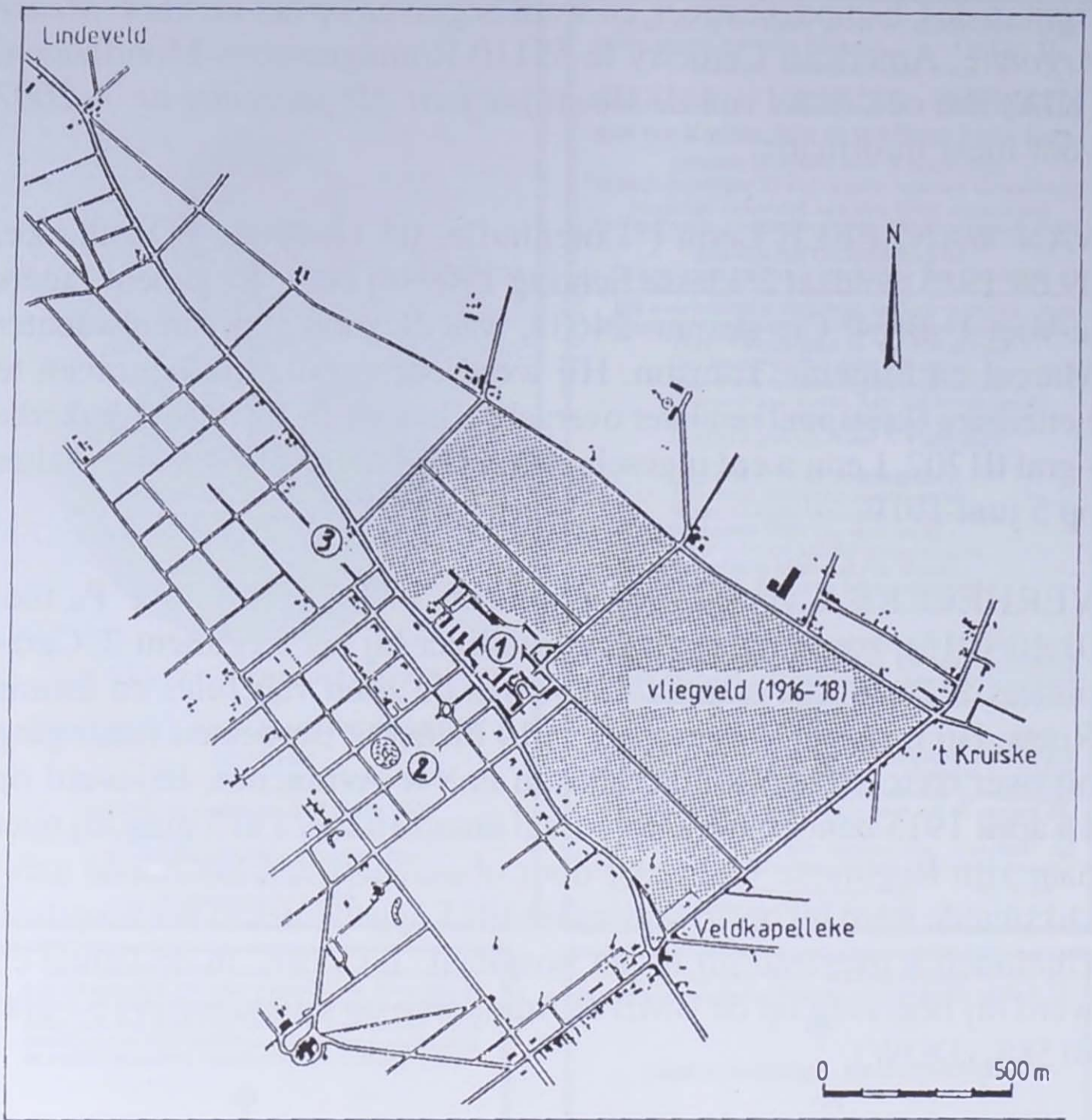
VAN WANZEELE Leon (°Lotenhulle, 05.10.1888; +Oostkerke, 09.08.1915, soldaat 2^e klasse lichting 1909 bij het 1^e Regiment Jagers te Voet 1^e Bn 4^e Cie stamnr. 24631, was de zoon van bareelwachter Marcel en Eugenie Transon. Hij werd oorspronkelijk begraven te Letterburg (kruispunt) en later overgebracht naar de BMB te Adinkerke - graf 01702. Leon werd ingeschreven in de burgerlijke stand te Aalter op 5 juni 1919.

VERHEECKE Cyriel-Louis (°Aalter, 27.04.1893; +De Panne, 01.10.1915), korporaal oorlogsvrijwilliger bij het Regiment 2^e Carabiniers 2^e Bn 1^e Cie stamnr. 3185, was de zoon van Jules en Emma Roets. Hij nam op 31 december 1914 dienst te Bordeaux. Later ging hij over naar het opleidingscentrum nr.8 te Avranches. Hij werd op 16 april 1915 benoemd tot korporaal en op 16 mei 1917 ging hij over naar zijn Regiment. Gekwetst door obusscherf aan het hoofd nabij Diksmuide werd hij op 26 september 1915 opgenomen in het hospitaal. Uiteindelijk overleed hij in het hospitaal 'L'Océan' in de Panne en werd hij begraven op de BMB te Adinkerke op 2 oktober 1915 - graf 01588. (DOW)

VERMEIRE Joseph-Michel (°Knesselare, 26.05.1894; +Handzame, 30.09.1918), soldaat 2e klasse lichting 1914 bij het 3e Linie Regiment met stamnr. 59146, was de zoon van Aloïs (°Knesselare) en Elodie Brusseel van Maria-Aalter 77. Hij werd ingeschreven in de burgerlijke stand te Aalter op 22 oktober 1924 en te Handzame begraven in de Kruisstraat graf 402. Later werd hij bijgezet te Houthulst op de BMB - graf Q687.

WOLFAERT August-Octaaf (°Zomergem, 22.01.1894; +Aalter, 10.04.1919), soldaat 2^e klasse lichting 1905 bij het 1 CT-3^e Regiment Jagers te Voet, was getrouwd met Marie-Melanie Debbaut (°Evergem, 10.01.1885). Zijn weduwe woonde in de Weststraat. Er waren twee zonen: Philemon (°Evergem, 14.11.1903) en Maurice-Joseph (°Aalter, 18.03.1914).

Veel van deze overlijdensakten werden later na vonnis en aanpassing ingeschreven in de marge van de burgerlijke stand te Aalter 1919 en 1927.

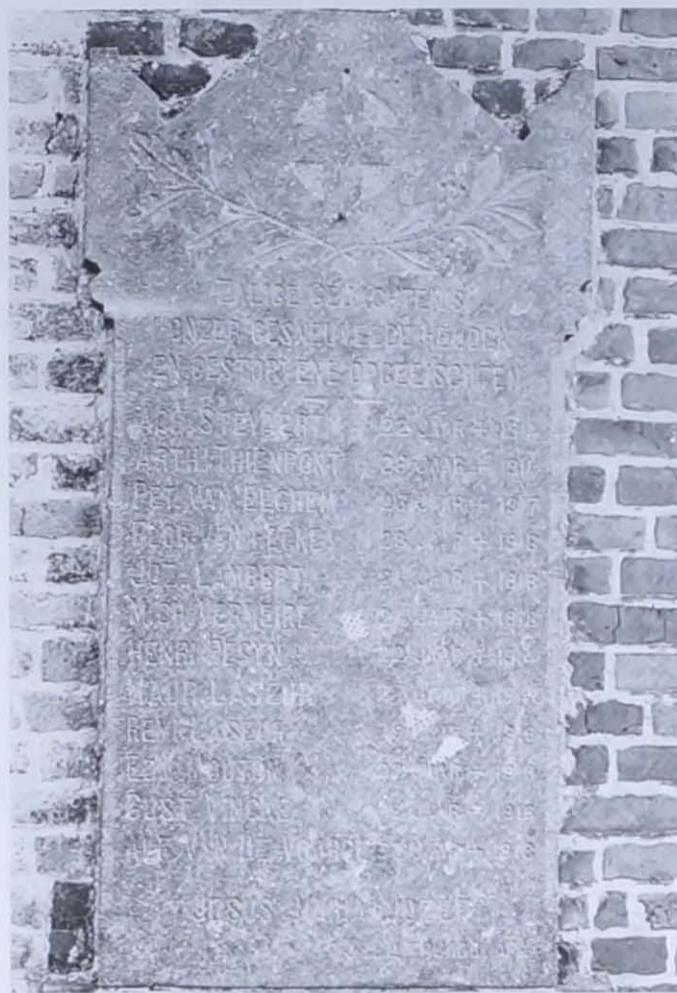
- 1 Rijksopvoedingsgesticht
- 2 Vijver 't Schip
- 3 Foelekens (nu restaurant Sint-Pietersveld)

Een Farman II.

MILITAIRE SLACHTOFFERS VAN MARIA-AALTER

Vanaf 30 oktober 1918 werd er ook een landingsbaan door de Belgische luchtmacht in gebruik genomen te Maria-Aalter. In feite was dit de Duitse 'Flugplatz' Maria-Aalter die reeds einde 1917 werd gebruikt. Ze werd door de Duitsers met de hulp van de weerbare mannen van Ruiselede en omgeving aangelegd. In andere werken wordt dit soms ook wel 'Flugplatz' Doomkerke en Wingene genoemd. Van hier uit voerden vooral de Duitse tweemotorige bommenwerpers Gotha en enkele jachttoestellen hun opdrachten uit. Vanaf juli werd het regelmatig gebombardeerd door de luchtmacht van de Verbondenen. De justitiekinderen van het Rijksopvoedingsgesticht kwamen hierbij in gevaar en moesten in 1917 geëvacueerd worden naar Merksplas. Het vliegveld werd door de Duitsers midden oktober 1918 ontruimd. De Belgische 7^e Escadrille had er nadien haar standplaats. Voordien was deze escadrille vanaf 12 september 1918 te Houtem gelegerd. Van hier uit voerden de Belgische piloten regelmatig verkenningsvluchten uit boven de Schelde tussen Gavere en Eke. De bevelhebber was toen Commandant J. Jaumotte. De vliegtuigen van de 7^e Escadrille droegen een draak op hun romp. Ze waren van het type M. Farman 11.

Te Maria-Aalter werd aan de voor-gevel van de kerk een gedenkplaat aangebracht. De plaat bevindt zich rechts van de ingang en is zeer moeilijk leesbaar. De namen op deze plaat komen ook voor op het oorlogsmonument aan Aalter kerk opgericht in 1919. Te Maria-Aalter vinden we eveneens de namen van Maurits LASEUR (+Kuurne (Leieslag), 24.05.1940) en Remi-Michel LASEUR (°Maria-Aalter, 02.01.1899; +1918). Deze laatste was de zoon van Achiel (°Ruiselede) en Maria-Elodie Gussé van Aalter. Waarschijnlijk was hij een gedeporteerde arbeider.

Verder vermelden we ook nog volgende gesneuvelde soldaten, geboren te Aalter of in een buurgemeente:

GUSSE Henri (°Aalter, 21.09.1890; +Sint-Rijkers, 07.06.1918), 1e Opperwachtmeester lichting 1910 bij het 13e Regiment Artillerie 3e batterij 'obussiers' 155 mm, was de zoon van Bruno en Eugenie Van Den Berghe. Hij overleed te Sint-Rijkers bij Hoogstade en werd op 7 juni 1918 op de BMB te Hoogstade begraven - graf 00488. Henri woonde te Hansbeke en zijn overlijden werd aldaar ingeschreven.

MARTENS Camiel (°Aalter, 11.10.1893; +Calais, 15.03.1917), soldaat 2e klasse lichting 1913 bij het Regiment 1e Jagers te Paard (*dépôt de remonte Pihen*), was de zoon van Francies uit Knesselare en Maria-Emma Schollier uit Aalter-Bellemstraat 14. Later hertrouwt Francies met Rosalie Van Ooteghem. Camiel ging in maart 1911 te Zomergem wonen. Te Calais (F) begraven op de BMB - graf 195.

HENDRICKX Oswald-Desiré (°Aalter, 06.09.1895; +Drie Grachten, 01.03.1915), Sergeant beroepsvrijwilliger 1913 bij het 10e Linie Regiment 4e Cie met stamnr. 61338, was de zoon van Paul Martin (ere-ontvanger belastingen) en Leonie De Buyst. Hij woonde te Burcht-Dorpsstraat 153. Hij is overleden aan de opgelopen kwetsuren bij de Drie Grachten. Zijn overlijdensakte werd opgesteld in het Engels hospitaal te Hoogstade en vermeldt verkeerdelijk Haaltert als geboorteplaats. Hij ligt begraven op de BMB in De Panne - graf A 0205. (DOW)

VAN LOOCKE Emiel (°Maria-Aalter, 26.08.1894; +Merkem, 11.09.1918), Luitenant oorlogsvrijwilliger bij het 24^e Linie Regiment 3^e Bn 9^e Cie, was de zoon van August en Marie-Louise Simoens. Hij overleed te Merkem in een veroverde loopgracht. Emiel gaf blijk van bewonderenswaardige koelbloedigheid en gaf bevelen tot op het einde toe. Hij werd begraven op de BMB in De Panne - graf B0225 op 15 september 1918. (KIA)

VAN LOOCKE Polydore
°02.01.1893, St.-Maria-Aalter

VAN LOOCKE Emile
°26.08.1894, St.-Maria-Aalter

VAN LOOCKE Polydore (°Maria-Aalter, 02.02.1893; +Staden, 29.09.1918), Reserveluitenant bij het 24^e Linie Regiment in de 9^e Cie, was de zoon van baanmeester August en Marie-Louise Simoens. Een eerste maal werd hij gekwetst op 17 mei 1918 te Diksmuide en werd uiteindelijk te Staden getroffen door een mitrailleurkogel de 2^e dag van het eindoffensief. Polydore ligt begraven op de BMB in De Panne - graf B0226 naast zijn broer Emiel. (KIA)

ORNELIS Emiel-August (°Aalter, 08.04.1876; +Diksmuide, 25.11.1914), Reserveluitenant bij het 6e Linie Regiment, was de zoon van Karel-Lodewijk en Coleta Dierickx. Hij ging op 30 november 1900 te Tongeren wonen. Emiel ligt begraven op de BMB te Keiem - graf 00415.

CARRETTE René (°Aalter, 04.04.1886; +Pervijze, 22.1.1914), soldaat lichte 1906 bij het Regiment 1e Grenadiers 3e Bn 3e Cie met als stamnr. 135/45.658, was de zoon van Dominicus (°Aalter) en Rosalie Verhoye (°Aalter) wonende Oostmolen-Zuid 21. Hij was gehuwd met Marie-Elodie Almey van Knesselare op 13 januari 1909 en woonde ook te Knesselare. René werd begraven op de BMB in De Panne - graf M0055.

DE CLERCQ Richard-Henri (°Aalter, 20.05.1894; +07.10.1916), soldaat 2e klasse lichte 1914 bij het 1e Linie Regiment 4e Bn 3e Cie, was de zoon van Karel-Lodewijk en Coleta De Coeyer uit de Stationsstraat.

*ORNELIS Emile-August
°08.04.1876, Aalter*

Oorspronkelijk begraven op de BMB te Westvleteren - graf 0040. Niet terug te vinden op het monument te Aalter.

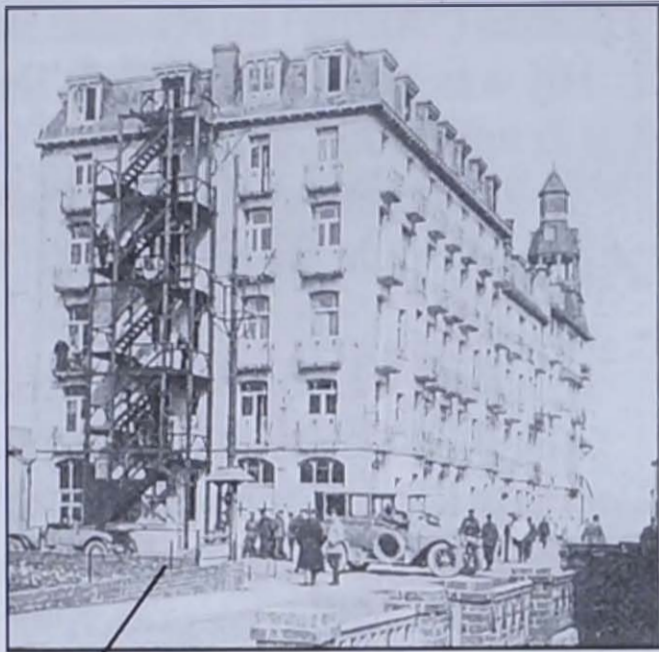
DE CLERCQ Gustaaf (°Aalter; +Hamborn (D), 07.05.1917) was de zoon van Karel-Lodewijk en Pelagie Van De Walle. Overleden te Hamborn als gedeporteerde en ingeschreven in de burgerlijke stand te Aalter op 25 augustus 1924.

VAN DE WALLE Maurice (°Aalter, 20.06.1897; +De Panne, 12.11.1918), soldaat 2^e klasse lichting 1916 bij het 2e Bn Karabiniers Wielrijders D.C. 2e Cie stamn. 9560, overleed in het militair hospitaal in de Panne en werd op de BMB in De Panne begraven op 13 november 1918 - graf G0156. Hij was de zoon van Edmond en Marie-Hortense-Euphrasie De Muynck. (DOW) Edmond woonde in de Oise (F) op de 'Ferme du Flots Léger' bij Grandvilliers.

BOTTERMAN Emiel (°Aalter, 20.12.1893; +Calais, 18.05.1917), soldaat beroepsvrijwilliger bij het 3e Regiment Lanciers, was de

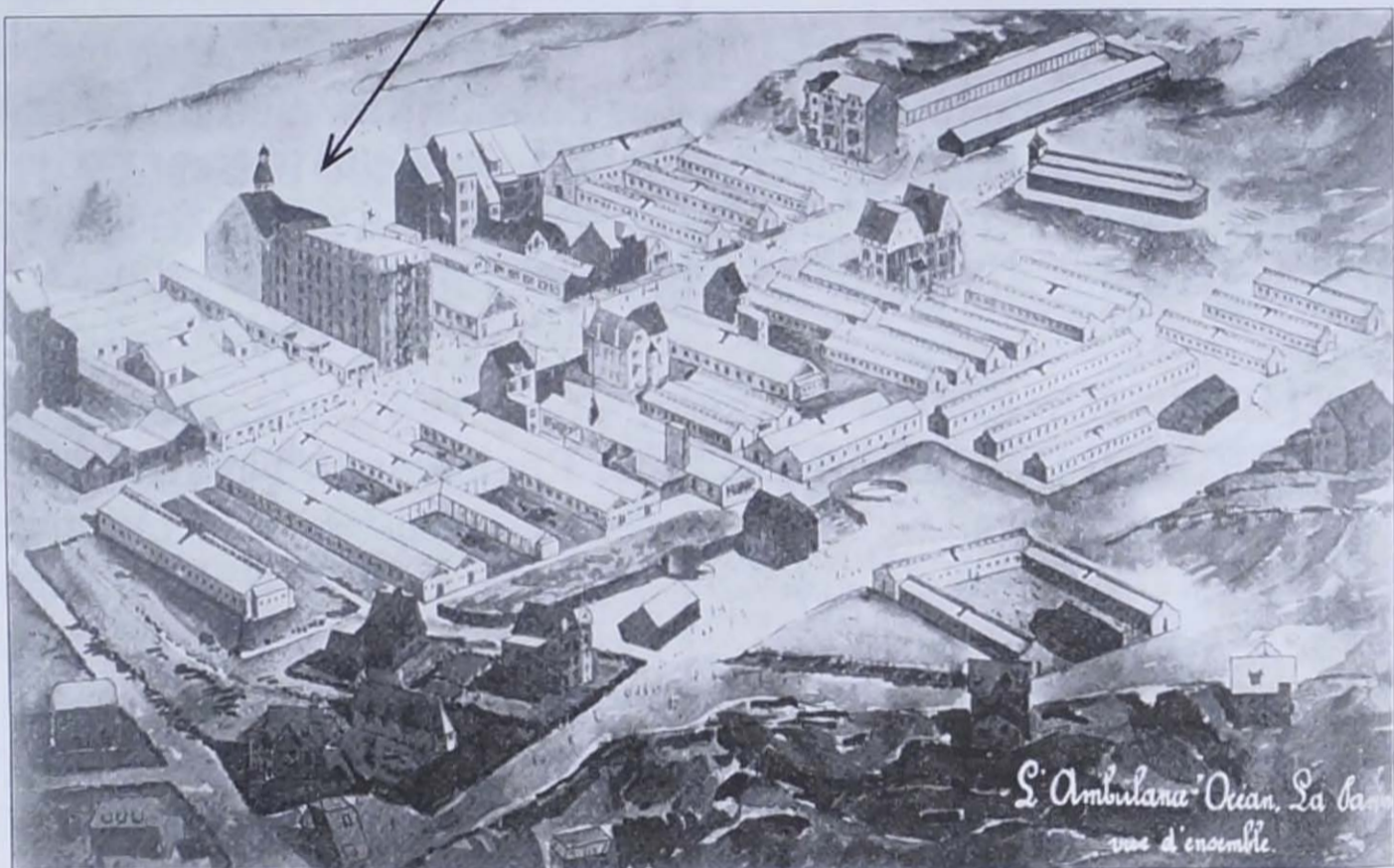

Een derde zoon VAN LOOKE namelijk Edmond (°Aalter, 10.02.1891; +Brugge, 30.04.1971) overleefde de Grote Oorlog en bracht het tot Kolonel Staf Brevethouder (SBH) en was in 1940 bevelhebber van het 41e Linie Regiment dat in Gent optrad bij de verdediging van de stad. Edmond werd er gekwetst en gevangen genomen. Na de oorlog werd hij Generaal-Majoor. Hij overleed te Brugge op 30 april 1971. De familie Van Loocke verhuisde van Maria-Aalter in april 1901 naar Beernem in de Wellingstraat.

'L'Océan' te De Panne.

Schets van de gebouwen van 'L'Océan' te De Panne.

Het militair hospitaal in De Panne, L'Océan, werd op vraag van Koning Albert en Koningin Elisabeth opgericht met de medewerking van dokter Depage, professor aan de VUB. Het was gevestigd in het hotel L'Océan op de dijk in De Panne. Het werd al rap te klein en talrijke houten barakken zorgden in 1915 voor een snelle uitbreiding. Het werd reeds operationeel vanaf 21 december 1914. Het kreeg de hulp van Engelse, Canadese en Deense verpleegsters. Het beschikte al over een chirurgicale eenheid vanaf juni 1916 te Oostkerke (te Sint-Jansmolen). Een vooruitgeschoven hulppost was ook reeds in gebruik in 1915 te Reninge in het klooster, later in de hoeve Abelenhof. Het werd ook verschillende malen gebombardeerd, vooral in september 1917. In mei 1917 werd een nieuw veldhospitaal geopend in Wulveringham-Vinkem dicht bij het front. De zone De Panne kwam dan immers onder Brits Commando. Vinkem werd door dokter Depage uitgebouwd tot een model veldhospitaal. In oktober 1919 verhuisde het hospitaal naar Sint-Michiels-Brugge.

zoon van landman Thomas (°Aalter) en Rosalie Verschaffel (°Aalter) Oostmolen-Zuid 21. Hij was bareelwachter en verhuisde naar Gent, Ottergemse Steenweg in april 1901. Nadien verbleef hij te Sint-Joristen-Distel. Aan de IJzer zwaar gewond en afgevoerd naar Calais waar hij overleed. Daar begraven op de BMB - graf 0125. (DOW)

WYCKHUYS Henri (°Aalter, 11.06.1892; +27.03.1915), soldaat bij het 8^e Linie Regiment, was de zoon van landman Ivo (°Ruisselede) en Rosalie Verschuere (°Aalter) wonende Hageland 21. Hij ging te Kanegem wonen in november 1905 in de Ruisseledestraat. Henri ligt begraven op de BMB te Leopoldsburg - graf K019.

JORIS Lodewijk (°Aalter, 02.10.1891; +31.05.1915), soldaat bij het 5^e Regiment Rijdende Artillerie, was de zoon van metser Hendrik (°Aalter) en Mathildis Lambert (°Aalter) wonende Biesem 69. Hij verhuisde in januari 1910 naar Gent, Kastanjestraat 139. Lodewijk werd begraven te Adinkerke op de BMB - graf 00867.

PATTHEEWS Kamiel (°Aalter, 26.05.1887; +Ramskapelle, 31.10.1914), soldaat bij het 26^e Linie Regiment en woonachtig te Gent, was de zoon van werkman Francies (°Maria-Aalter) en Virginie Willemyns (°Wingene).

DE PAUW Theophiel (°Aalter, 15.08.1879; +Hamelen-Duitsland), soldaat oorlogsvrijwilliger met premie bij het 8^e Linie Regiment 2^e Cie stamn. 108/48677, was de zoon van Jean-Baptiste (°Ruisselede) en Marie-Louise De Loose (°Ruisselede) die op Oostmolen-Zuid 115 woonden. Hij verhuisde naar Lotenhulle in april 1892. Theofiel overleed als krijgsgevangene (POW) te Hamelen (D) in het lazaret van het kamp. Hij woonde dan in Schuiferskapelle. Hij werd begraven te Leopoldsburg op de BMB - graf E028.

DANNEELS Camiel (°Aalter, 24.05.1886; +Epegem, 12.09.1914), soldaat brancardier oorlogsvrijwilliger met premie in 1906 bij het Regiment 2^e Jagers te Voet 3^e Cie, was de zoon van landman Jean-Francies (°Nevele) en Paulina De Vreese (°Aalter) - Oostmolen-Zuid 84. Hij verhuisde naar Hansbeke in januari 1905. Hij woonde te Ittre en werd begraven op de BMB te Epegem.

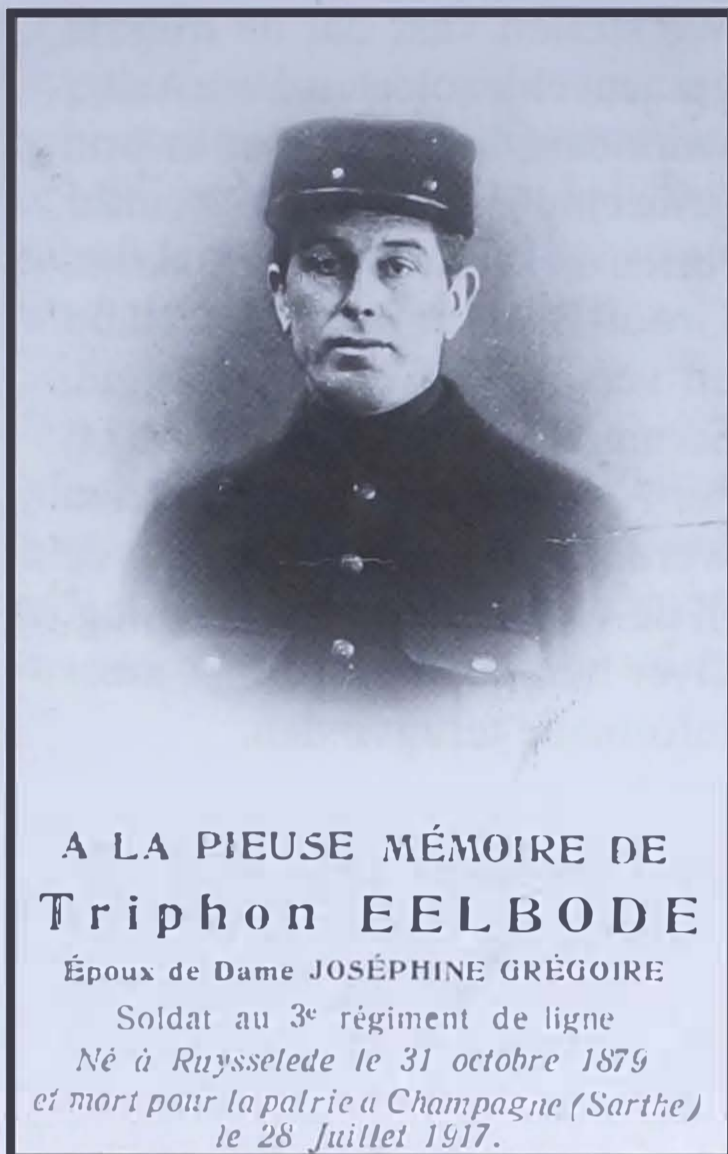
QUINTYN Cyriel (°Aalter, 16.10.1896; +03.05.1916), soldaat bij het 8^e Linie Regiment als zoon van Elodie Quintyn (°Aalter, 19.01.1876)

woonde op Oostmolen-Zuid en gingen in april 1902 te Merendree wonen. Cyriel werd begraven te Adinkerke op de BMB - graf 1426.

EELBODE Triphon
(°Ruisselede, 31.10.1879; +28.07.1917), soldaat 2^e klasse 1899 bij het 3^e Linie Regiment, later 1^e Groepering T.A.G. en was gehuwd met Josephine Gregoire. Hij overleed in Frankrijk en werd te Champagne in het kamp van Auvours (F) – Sarthe begraven op 29 juli 1917. Later bijgezet te Elsene, Hoge Schoolstraat graf 113 - 08.

VAN HEYSTE Camiel
(°Knesselare, 01.02.1893; +Diksmuide, 29.04.1915), soldaat 2^e klasse bij het 2^e Regiment Jagers te Voet, werd oorspronkelijk begraven te Kaaskerke in de tuin van de pastorie.

MARTENS Petrus-Octaaf
(°Bellem, 19.09.1893; +Houthulst, 28.09.1918), soldaat 2^e klasse lichte 1913 bij het 24^e Linie Regiment stamnr. 248, werd geboren als een Van Hoecke. Later werd hij als Martens erkend bij het huwelijk van Charles en Marie-Coleta Van Hoecke op 22 december 1897 te Hansbeke. Hij overleed te Houthulst (Bulkenhoek) en werd begraven op de BMB van Houthulst - graf J402. (KIA)

**A LA PIEUSE MÉMOIRE DE
Triphon EELBODE**

Époux de Dame JOSÉPHINE GRÉGOIRE

Soldat au 3e régiment de ligne

Né à Ruisselede le 31 octobre 1879

et mort pour la patrie à Champagne (Sarthe)
le 28 juillet 1917.

Heer, Gij hebt ons CAMIEL gegeven voor ons geluk; Gij eischt hem van ons weder, wij staan hem af zonder morren, maar met het hart vol bittere droefheid. Heb medelijden met zijne ziel, geef ons sterkte!

† BID VOOR DE ZIEL VAN †

CAMIEL VAN HEYSTE,

Zoon van August en Stefanie De Bleecker.

Geboren te Knesselare den 1 Februari 1893,

soldaat bij het 2de regiment jagers te voet, als held overleden op 't veld van eerte Diksmuide den 29 April 1915 en begraven in den hof der pastorie te Caeskerke.

Lid van 't genootschap van den H. Franciscus-Xaverius.

Deze die wij heden betreuren en indachtig zijn, was zoon van brave kristene ouders, van wien hij zich waardig toonde, want hij ook was edelmoedige kristene. . . Hij stierf voor God en Vaderland!

Alwie huis, of broeders, of zusters, of vader, of moeder om mijnen naam verlaat, die zal honderdvoudig ontvangen, en het eeuwig leven bezitten.

In de bedruktheid waarin wij leven, hoorde CAMIEL eene stem klinken die hem zeide: «Wees een vroom man, en vechten wij voor ons volk en God. De Heer zal echter doen wat goed is in zijn aanschijn.» (II Reg. X, 12.) En hij, als kristen, zijne plichten getrouw en als vrome Vaderlander, antwoordde: «Verre zij van mij dat ik mijn leven zou sparen binst geheel den tijd der verdrukking: want ik ben niet beter dan mijne broeders. Ik zal wraak nemen voor mijn volk en voor het heiligdom, voor onze kinders ook en onze vrouwen.»

Hij sneuvelde . . . 't was Gods wille! Wezen wij, Blijgen, dankbaar voor 't offer van zijn leven en vergeten wij hem niet in onze gebeden.

Vaartwel, lieve Ouders, beminde Broeders en Zusters, mijn offer is volbracht: geerne schonk ik mijn leven, omdat God het wilde, mijne krachten, mijn bloed, tot verheerlijking van 't Vaderland. Ik bied aan God mijn offer, opdat Hij U spare.

[De 4 akten voor de ziel van den Held. (7j. en 7q. afl.)]

Drukkerij O. Arnaut-Goemaere, Knesselare.

We stellen vast dat de meeste gesneuvelde soldaten die te Aalter woonden, meestal niet in hun gemeente werden begraven maar rusten op kerkhoven in Frankrijk, Groot-Brittannië, Zwitserland en verspreid over gans België. Sommigen overleden in dienst bij het Amerikaanse leger. Enkelen werden als vermist opgegeven in de vroege fase van de oorlog. Over hen konden we niet meer informatie terugvinden.

Op 4 december 1918 hield burgemeester August Goeminne een toespraak in bijzijn van de schepenen en raadsleden Bockaert, Verheecke, Willems, De Smet, Steyaert, De Wispelaere en secretaris Faut. Er werd hulde gebracht aan België en de Koninklijke familie. Zijn toespraak beëindigde hij met volgende bewoordingen: *'En nu mijne heren aan het werk. Onze verliezen zijn verschrikkelijk, de arbeid is zwaar, maar met Gods hulp, die ons nimmer verliet, zal weldra ons dierbaar vaderland groter en schoner zijn dan wel ooit. Leve de Koning, Leve De Koningin, Leve de Koninklijke familie.'*

Een ander militair hospitaal (het Britse hospitaal van het college te Veurne) week in januari 1915 naar Hoogstade naar het rusthuis Clep uit. In mei 1916 kwam de leiding ervan in handen van Kolonel-geneesheer Charles Willems. Het hospitaal werd dan een Belgisch Militair hospitaal met 6 houten paviljoenen. Irène Curie (18 jaar) was hier reeds betrokken bij de opbouw van de röntgenafdeling.

Na de wapenstilstand vonden er in de Sint-Corneliuskerk te Aalter uitvaarten plaats *'absente corpo'* (zonder lijk) voor de zielenrust van de overleden parochianen die zonder eucharistieviering ergens elders werden begraven. Twee voorbeelden hiervan zijn de lijkdienst op 4 april 1924 voor Cyriel Verheecke en op 23 maart 1921 voor August Goddijn. Zie ook *Land Van de Woestijne, 28^e jaargang nr.2 - 2003*. De dienst vond telkens plaats om 09.30 uur.

BELGISCHE MILITAIRE BEGRAAFPLAATSEN

Verder zijn er nog volgende Belgische militaire begraafplaatsen die onder het rechtstreekse beheer van het Ministerie van Landsverdediging vallen. We drukken er op dat de aangehaalde cijfers het aantal lichamen weergeven die op het kerkhof begraven werden.

ADINKERKE (Heldenweg)

Er liggen hier 1645 Belgische slachtoffers, 67 van het Britse Gemenebest en 1 Franse soldaat begraven. De begraafplaats werd tijdens de Eerste Wereldoorlog reeds aangelegd. Veel overledenen van het hospitaal L'Océan in De Panne en het militaire hospitaal te Cabour werden hier bijgezet.

DE PANNE (Kerkstraat 69)

We tellen hier ongeveer 3374 Belgische slachtoffers en 36 Fransen. Dit is de grootste Belgische militaire begraafplaats. De aanleg startte reeds tijdens de Eerste Wereldoorlog. Na de oorlog gebeurden er heel wat bijzettingen bij het ontruimen van kleinere begraafplaatsen en noodbegravingen uit de Westhoek. Bij de ingang liggen de graven van de overledenen van de Tweede Wereldoorlog en de oudstrijders.

LIER (Mechelsesteenweg)

Dit kerkhof telt 451 Belgische slachtoffers uit de 1^e Wereldoorlog, meestal militairen overleden tijdens de maanden september-oktober 1914.

HALEN (Liniestraat)

Hier liggen 181 slachtoffers uit de 1^e Wereldoorlog, meestal gesneuvelden van de slag der Zilveren helmen op 12 augustus 1914. Naast het kerkhof ligt een monument ter ere van de gesneuvelden van het 4^e en 24^e Linie Regiment.

LEOPOLDSBURG (Koning Leopold II laan)

We tellen 825 slachtoffers uit de 1^e Wereldoorlog maar er liggen ook slachtoffers uit de 2^e Wereldoorlog en andere politieke gesneuvelde krijgsgevangenen en overleden Russische krijgsgevangenen.

EPPEGEM (Brusselsesteenweg)

Hier liggen 228 Belgische slachtoffers uit de 1^e Wereldoorlog, meestal militairen die sneuvelden bij het beleg van Antwerpen en de gevechten

rond Eppegem en Impe in 1914 en militairen gesneuveld bij de beide uitvallen van Antwerpen.

VELTEM-BEISEM (Brusselsesteenweg)

Op deze begraafplaats liggen 904 Belgische slachtoffers, meestal militairen gesneuveld bij de slag om Haacht, Wespelaar, Keerbergen, Werchter, Rotselaar en deze die gevallen zijn bij de twee uitvallen van Antwerpen in augustus en september 1914.

SINT MARGERIET HOUTEM (Wijngaardstraat)

We tellen 173 Belgische slachtoffers van de 1^e Wereldoorlog. De meeste militairen zijn van het 22^e Linie Regiment gesneuveld op 18 augustus 1914.

CHAMPION (Rue de Fernelmont)

Er staan 491 graven uit de 1^e Wereldoorlog waarvan 178 onbekend. Meestal gaat het om gesneuvelde militairen uit de omgeving van het fort Marchovette en de versterkte vesting van Namen.

STEENKERKE (Steenkerkestraat)

Hier liggen 509 Belgische slachtoffers en 30 van het Britse Gemenebest. 9 graven dragen nog het helden huldezerkje ontworpen door Joe English, gesneuveld te Vinkem. Aanvankelijk werd ook hij hier begraven maar werd later in 1930 bijgezet in de IJzertoren.

BRUGGE (Kleine Kerkhofstraat 62)

510 Belgische slachtoffers en 1 van het Britse Gemenebest vormen deze militaire begraafplaats. Hier werden vooral militairen begraven die overleden zijn in de hospitalen ten gevolge van hun verwondingen bij het verder zetten van het bevrijdingsoffensief. Dit militaire kerkhof maakt deel uit van het burgerkerkhof.

HOOGSTADE (Brouwerijstraat)

Hier tellen we 754 Belgische slachtoffers en 20 soldaten van het Britse Gemenebest.

OEREN (Oerenstraat)

508 Belgische slachtoffers.

WESTVLETEREN (Sint Maartenstraat)

Hier liggen 1206 Belgische slachtoffers en 1 van het Britse Gemenebest.

HOUTHULST (Poelkappellestraat)

Hier rusten 1723 Belgische slachtoffers en 81 Italianen. De Italianen waren krijgsgevangenen van de Duitsers die munitie moesten aanbrengen voor de Duitsers en door hen in de vuurlinie werden gezet.

KEIEM (Keiendorpstraat)

Hier liggen 589 Belgische slachtoffers. Ze sneuvelden meestal in de gevechten van 19 oktober 1914 bij de terugtocht naar de stelling IJzer (bocht van Tervate, Pervijze, Leke en omgeving Diksmuide).

RAMSKAPELLE (Ramskapellestraat)

Hier rusten 634 Belgische slachtoffers, vooral gesneuvelden uit de sector Westende, Lombardsijde en Sint-Joris.

BONCELLES (Rue Fossoul)

Hier vinden we 246 graven.

CHAUDFONTAINE (Rue du Treize Août)

Hier treffen we 71 grafstenen aan waaronder 70 soldaten en 1 burger. 50 soldaten kwamen om bij de ontploffing van het fort op 13 augustus 1914.

WANDRE (Rue Bois de la Dame)

Hier vinden we 214 grafstenen.

OUGREE (Avenue de Centenaire)

Hier liggen 210 soldaten begraven. Meestal zijn het mensen van het 9^e en 14^e Linie Regiment en het 1^e Jagers te Voet die sneuvelden rond 5 en 6 augustus 1914.

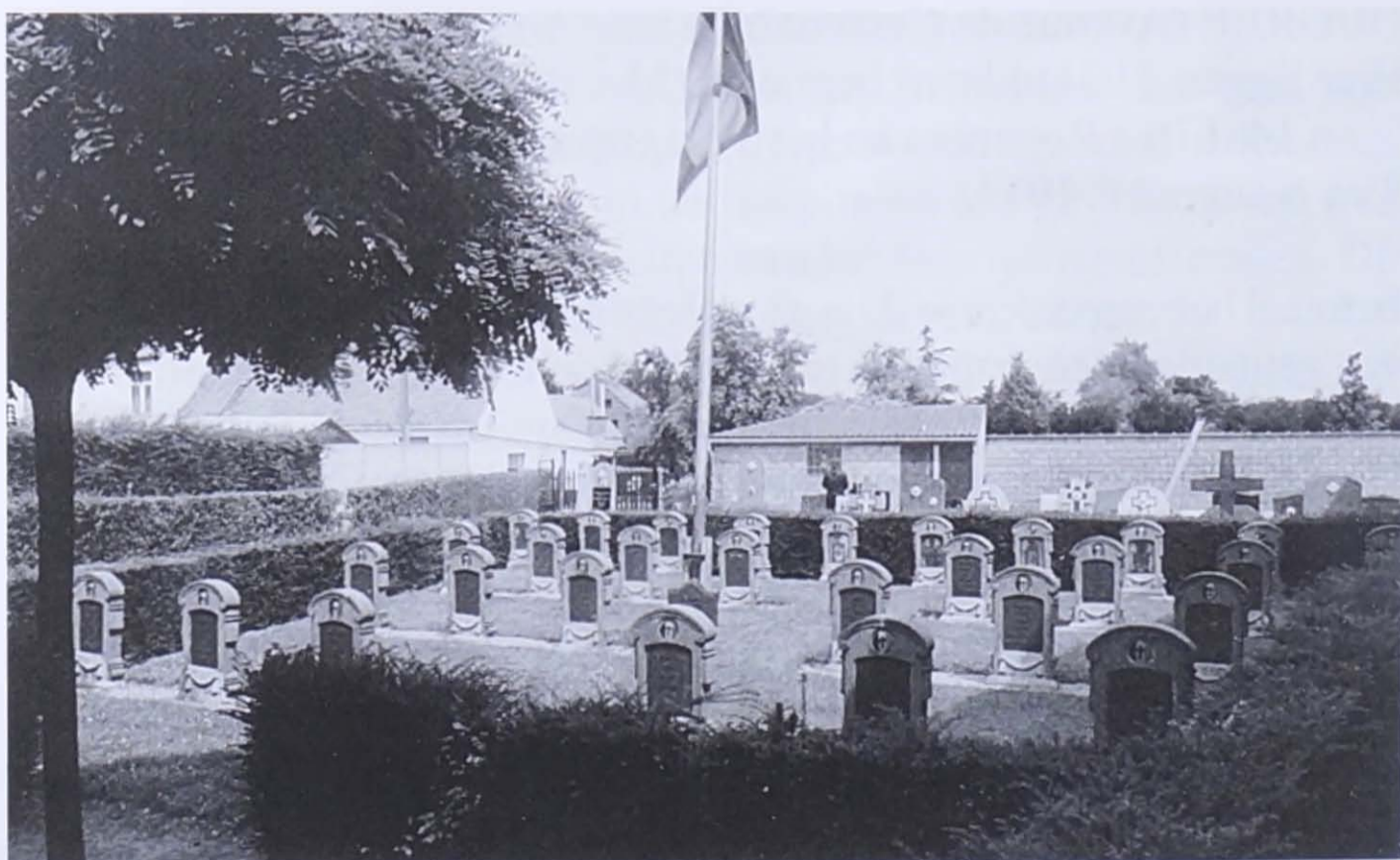
In totaal beheert defensie 21 nationale begraafplaatsen en twee 'Enclos' van gefusilleerden, namelijk te Luik-Citadelle en La Chartreuse. Verder liggen er nog twee Belgische slachtoffers uit de 1^e Wereldoorlog begraven op kerkhoven van het Britse Gemenebest te Zillebeke (1-Birre Cross Road Cemetery) en Ieper (1-Duhalloy A.D.S. Cemetery).

Er valt op te merken dat er 79 ereperken met ongeveer 3174 grafzerken in verschillende gemeenten van België onderhouden worden door de gemeenten op rekening van Defensie, waaronder Aalter met 70 grafzerken - waarvan 1 onbekende en 3 van de 2^e Wereldoorlog. In het midden werden de gefusilleerden van Ertvelde-Rieme en Oostakker en ook de politieke gevangenen begraven. Het bedrag dat de gemeente

Aalter ontvangt, belooft € 12,44 per grafzerk per jaar (cijfers 2007). In Oost-Vlaanderen vinden we 491 Belgische slachtoffers van de 1^e Wereldoorlog, namelijk Dendermonde (Kerkhofweg) 134, Gent (Palinghuizen) 147, Maldegem (Begijnhoflaan) 52 en Adegem Dorp 14, Landegem (Landegem Dorp) 24, Oudenaarde (Groenstraat) 5, Oostwinkel (Oostwinkel Dorp) 10, Zomergem (Kerkhofstraat) 105. Verder vinden we nog militaire graven op gemeentelijke begraafplaatsen (ereperken) in West-Vlaanderen (12 gemeenten), Limburg (5 gem.), Antwerpen (4 gem.), Vlaams-Brabant (14 gem.), Henegouwen (9 gem.), Namen (3 gem.), Luik (6 gem.), Waals-Brabant (4 gem.), Luxemburg (3 gem.) en Militaire regio Brussel Hoofdstad (3 gem.). De provinciecommandanten laten deze kerkhoven 2 maal per jaar inspecteren.

De persoonlijke voorwerpen van de gesneuvelde Aalterse militairen werden door het Ministerie van Landsverdediging via het gemeentebestuur aan hun familie overgemaakt tijdens de periode 26.09.1919 tot 06.09.1920. Meestal gebeurde dit in de vorm van pakjes.

Een bekende overlevende van de Grote Oorlog was Maurits De Baets (°Maria-Aalter (wijk Overleie), 27.12.1893; +1994). Hij diende bij het 1^e Regiment Grenadiers tijdens de Eerste Wereldoorlog. Hij was medewerker bij het oprichten van de NSB-afdeling te Maria-Aalter

Militair ereperk te Oostwinkel.

VERHEECKE Pieter

in 1933. Hij hield tot 1970 herberg *De Springbareel* open te Maria-Aalter. Hij was samen met Ernest De Fauw (1892-1985) de langst levende oudstrijder van Groot-Aalter van de Eerste Wereldoorlog. In 1986 verhuisde hij naar Zwijnaarde in de nabijheid van zijn zoon Henri.

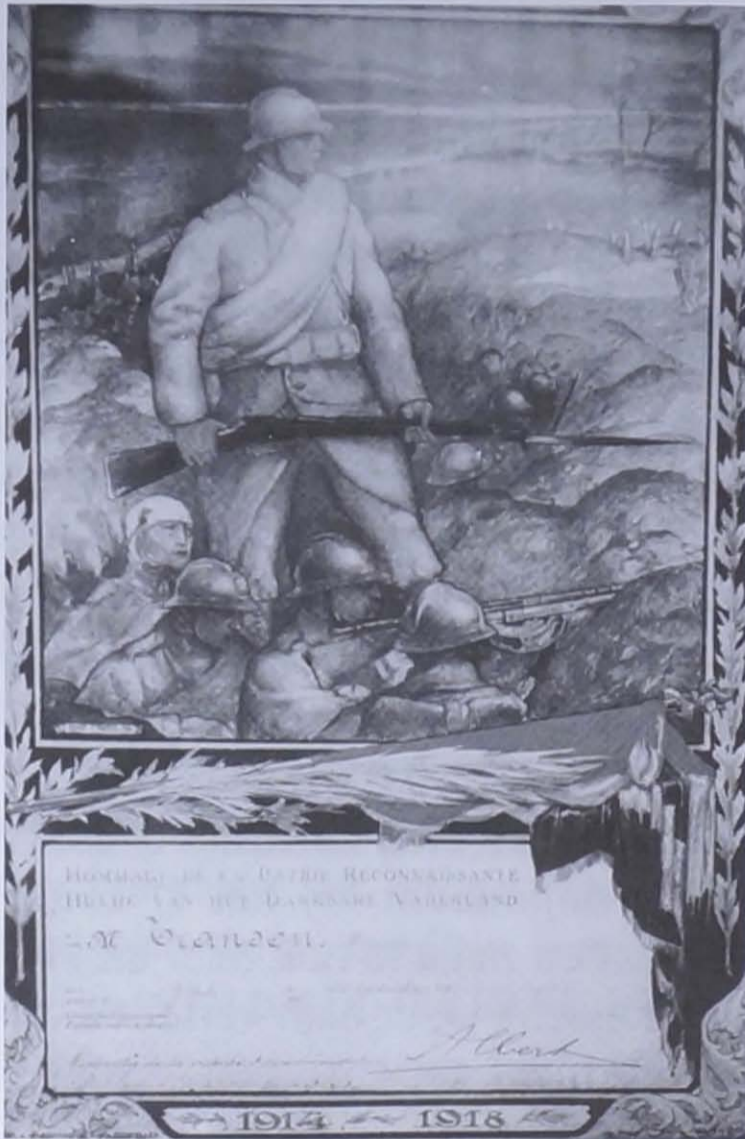
Zie ook *Land Van De Woestijne*, 25^e jaargang nr.1 - 2002.

Een broer van Cyriel Verheecke (°Aalter, 27.04.1873), namelijk Pieter Verheecke (°Aalter, 10.03.1891) eveneens in dienst, overleefde de Grote Oorlog. Hij was ingedeeld bij het 1^e Linie Regiment en maakte ook deel uit van

de 6^e Wielrijders Cie van de 5^e Leger Divisie. Over hem vertellen we meer in een later artikel van ons tijdschrift.

Arthur Verhoustraete (°Aalter, 07.01.1895; +Aalter, 27.05.1971), naar wie onze heemkundige kring genoemd werd, nam eveneens deel aan de Grote Oorlog. Hij vluchtte reeds vroeg naar Engeland en nam als vrijwilliger dienst. Aanvankelijk verbleef hij in het kamp van Auvours (F) nabij Le Mans. Na een opleiding te Calais als radiotelefonist kwam hij in 1916 aan het front terecht in Avekapelle. Later deed hij dienst in het hoofdkwartier van de 1^e Divisie onder bevel van Generaal Bernheim. Vervolgens was hij radiotelegrafist bij een zware artillerie-eenheid van de 3^e Divisie tussen Lo en de IJzer. Bij het eindoffensief in 1918 werd zijn eenheid gedetacheerd bij een groep zware Franse artillerie. Later lag zijn eenheid ook in de omgeving van Knesselare en Ursel op de wijk Berken. Hij zwaait in september 1919 af na zijn militaire dienst in de telegraafkantoren in de Belgische bezettingszone. Hij hield een dagboek bij waarin heel wat interessante informatie te vinden is over deze oorlog.

Alfons-Jozef Van Damme (°Aalter, 16.11.1887), zoon van Leonard en Melanie De Pijper uit de Sterrewijk, overleefde ook de Grote Oorlog. Hij was soldaat bij het 1^e Regiment Jagers te Voet. Paul Van Damme, zijn kleinzoon, beschreef de belevenissen van zijn grootvader in het *Land van De Woestijne*, 26^e jaargang nr. 1-2 - 1993.

Maurits Transon overleefde eveneens de Grote Oorlog en ontving dit mooie aandenken 1914-1918 IJzer getekend door Koning Albert. Maurits (°Gent, 20.09.1884) was de zoon van Emiel (°Aalter) en Monsaert (°Gent). Hij trouwde met Emma Van de Walle uit Aalter en was spoorwegarbeider. Hij woonde in 1925 op Nieuwendam 22 te Aalter.

Virginie Loveling vermeldt in haar dagboek, 'In Oorlogsnood' dat er op donderdag 15 april 1915 een Duitse Zeppelin gevallen was in de omgeving van Maria-Aalter (in de bossen van het Hooggoed). Er zouden 7 doden zijn. Achteraf bleek

dat er 12 inzittenden waren die echter niet gewond raakten en die dachten van te Tielt neergekomen te zijn. De Zeppelin werd in de omgeving van Ieper, bij terugkeer van een opdracht, doorschoten door een Brits vliegtuig. Van het hele verhaal werd in onze pers van toen niets vermeld.

Zie ook *Land Van de Woestijne*, 28^e jaargang nr1 - 2006.

HET AALTERSE MILITAIRE EREPARK

Zoals we reeds hierboven vermeldden, liggen er 61 militairen, slachtoffers van de 1^e Wereldoorlog, begraven op het militair ereperk te Aalter. Daarbij ook een graf van een onbekende. Ze overleden bijna allen tijdens de laatste maanden van de Grote Oorlog bij het offensief aan het Schipdonkkanaal (Hermann Stellung). Ze sneuvelden tussen midden oktober en begin november 1918. Hier liggen ook August Schellebroodt en Armand Sieron uit Aalter begraven. De *Hermann Stellung* werd o.a. ook verdedigd door het '14^e Königlich Bayrisches Infanterie Regiment'.

Het waren vooral de 9^e en 10^e Infanterie Divisie die deelnamen aan de gevechten aan dit kanaal om overgangen te bemachtigen te Landegem en Merendree. Ze kregen hierbij de vuursteun en overzetmiddelen van verschillende Artillerie- en Genie-eenheden. De twee Divisies bestonden vooral uit Jagers te Voet en Linie Regimenten. De 10^e Divisie bevond zich ten noorden van de spoorlijn Brugge-Gent rond de wijk Hamme te Hansbeke en Overbroek te Merendree. De 9^e Divisie, gevormd op 1 januari 1918 met het 1^e, 4^e Jagers te Voet en het 14^e Linie Regiment als infanterietroepen, was ten zuiden van de spoorlijn opgesteld vooral rond de wijk Zande te Hansbeke en in de omgeving van Nevele. Meer noordelijk, rond Ursel, werd de 7^e Infanterie Divisie ingezet onder bevel van Generaal Van Acker. Het 4^e, 23^e en 24^e Linie Regiment maakten hier deel van uit. In de bossen bij Pilkem (Ursel) werden op 26 oktober 1918 verschillende naakte lijken van soldaten aangetroffen, vermoedelijk omgebracht door vluchtende Duitse troepen. Later werd de 7^e Infanterie Divisie afgelost door de 2^e Infanterie Divisie onder bevel van Generaal Cabra.

We deden een summier onderzoek en kwamen tot de vaststelling dat in de buurgemeenten Ursel en Knesselare respectievelijk 13 en 6 militairen sneuvelden, waarvan er 12 op ons ereperk begraven liggen. Te Bellem kwamen we aan 15 slachtoffers waarvan er een tweetal op ons ereperk liggen. Te Nevele sneuvelden eveneens 15 militairen, vooral soldaten van het 14^e Linie Regiment en van het 1^e, 2^e en 4^e Jagers te Voet Regiment. Te Lotenhulle overleden 6 mensen. Hansbeke kende niet minder dan 40 gesneuvelden, vooral militairen van het 13^e, 18^e, 19^e en 20^e Linie Regiment en van het 4^e Artillerie Regiment en Genie personeel. Te Landegem vielen eveneens een 40-tal slachtoffers. Op enkele uitzonderingen na allen toebehorend aan het 1^e en 4^e Regiment Jagers te Voet. Oostwinkel en Ronsele tellen een 20-tal slachtoffers. Hier zijn het vooral militairen van het 2^e, 3^e, 5^e en 6^e Jagers te Voet

Regiment. Ten slotte spant Zomergem de kroon met ongeveer 124 gesneuvelde militairen, meestal soldaten van het 4^e, 7^e, 13^e, 16^e, 23^e en 24^e Linie Regiment en van het 8^e Artillerie Regiment.

We geven hier enkel de eenheden weer met grote verliezen, wat niet wegneemt dat er ook andere militairen van andere eenheden sneuvelden.

Te Aalter zelf overleed een groot deel in de (PCA) verbandpost Kranepoel en in het Evacuatiehospitaal te Maria-Aalter. Als we een kleine som maken, sneuvelden ongeveer een 300 mensen in de korte periode van midden oktober tot begin november 1918.

De gesneuvelde militairen die te Aalter begraven werden, behoren tot 29 verschillende eenheden, meestal militairen van Jagers te Voet, Linie- en Artillerieregimenten. Ze sneuvelden weliswaar niet allen te Aalter, maar werden er later samengebracht op ons militair ereperk. Het nummer op het einde van iedere gesneuvelde stemt overeen met de plaats van het graf op de schets van het militaire ereperk. (zie ook verder op de schets van het ereperk). Op het nummer 9 rust een onbekende.

Infanterie-eenheden

1^e Regiment Jagers te Voet

Rond 22 oktober moet de commandopost van dit Regiment te Aalter gelegen hebben, want hier kreeg Majoor Sabbe (zie verder) van de Korpsverste, Kolonel Leclercq, de opdracht met zijn Bataljon op kop op te rukken naar het Schipdonkkanaal te Landegem.

REYNALD Hubert-Maurice (°Momignies, 29.11.1896; +Lotenhulle, 22.10.1918) , 7^e Cie, hulponderluitenant.

Hij werd later te Aalter begraven in een slaaplaken op 23.10.1918. (DOW) - 10

GERMEE Hendrik (°Bilzen, 18.04.1895), 11^e compagnie, soldaat oorlogsvrijwilliger, klas 1916.

Te Aalter begraven in een slaaplaken op 25.10.1918. (DOW) – 15

VANDENBROUCKE Antoine-Guillaume (°Kuurne, 30.09.1894; +Hansbeke, 01.11.1918), Korporaal militien, lichter 1914, mitrailleur, stamnr. 325/30661. Hij was de zoon van Achiël en Leonie Harduin.

Oorspronkelijk begraven te Lotenhulle op 02.11.1918 en later overgebracht naar Aalter. (KIA) – 45

2^e Regiment Jagers te Voet

LUYPAERT Hendrik-Frans (°Steenhuffel, 05.07.1894; +Nevele, 01.11.1918), 1^e Cie, soldaat 2^e klasse, lichting 1914.

Later bijgezet op het ereperk te Aalter – 47

4^e Regiment Jagers te Voet

DELPRE Emiel-Phillipe (°Châtelineau, 22.06.1892; +Aalter, 31.10.1918), 9^e Cie, soldaat 2^e klasse, lichting 1912, stamnr. 26.766. Gekwetst te Landegem en overleden in de verbandpost te Aalter en aldaar begraven in een slaaplaken op 01.11.1918. (DOW) – 29

DURY Arthur-Corneille (°Reninghelst, 25.12.1897; +26.10.1918), 7^e Cie, soldaat 2^e klasse, lichting 1917.

Te Aalter begraven in een slaaplaken – 17

MEVIS Paul (°Tongeren, 28.05.1895; +Maria-Aalter, 30.10.1918 in het evacuatiehospitaal), 2e Cie, soldaat, oorlogsvrijwilliger, 1915, stamnr. 4674.

Begraven te Aalter in een slaaplaken op 01.11.1918. (DOW) – 30

WILLEMS Joseph-Armand (°Bekegem, 15.04.1893; +26.10.1918 in de ambulance 'L'Océan'), soldaat 2e klasse, lichting 1915.

Te Aalter begraven in een slaaplaken op 27.10.1918. (DOW) – 20

VAN ESSCHE Alfons-Ernest (°Herdersem, 13.03.1894; +Ruisselede, 29.10.1918), soldaat 2e klasse, lichting 1914, stamnr. 28.794.

Aanvankelijk op 30.10.1918 te Ruisselede begraven en later te Aalter bijgezet op het militair ereperk. (KIA) – 44

5^e Regiment Jagers te Voet

DEMUYNCK Remi-Joseph (°Sint Eloois-Winkel, 20.10.1891; +Ursel, 01.11.1918), 6^e compagnie, soldaat 2^e klasse, lichting 1911.

Oorspronkelijk te Ursel begraven op 02.11.1918 en later te Aalter bijgezet op het militair ereperk. (KIA) – 54

1e Regiment Grenadiers

Bij de slag aan de Schelde in november 1918, sneuvelden op 11.11.1918 nog 293 Grenadiers aan de boorden van de Schelde te Eke op het

ogenblik dat de wapenstilstand reeds ondertekend was te Compiègne. Op de scheldebrug te Eke werd hiervoor een monument opgericht waar nog ieder jaar een herdenkingsplechtigheid plaats grijpt.

VERMEULEN Lodewijk-Henri (°Meigem, 03.03.1879; +30.10.1918 in een ambulance van de verbandpost te Aalter), 2e Cie, soldaat 2e klasse, 1899.

Hij werd zwaar gewond aan de dij te Nevele. Op 31.10.1918 begraven in een slaaplaken – 25

DIEUSART Triphon-Cyriel (°Woumen, 28.01.1886; +Ursel, 30.10.1918), 2^e Cie, soldaat, oorlogsvrijwilliger, 1914.

Te Ursel begraven op 02.11.1918 en later bijgezet te Aalter op het militair ereperk. (KIA) – 57

2^e Bataljon Karabiniers Wielrijders

Dit Bataljon, onder bevel van Majoor Dubois, vorderde tussen 19 en 20 oktober van Wingene over Maria-Aalter door de bossen naar Hoekestraatbrug. De 1^e compagnie van Kapitein Boulvin bereikte de brug rond 10.40 uur. Deze was reeds opgeblazen. Met lege biervaten van brouwer Maenhout werd er een overgang gemaakt. Deze eenheid rukte verder op naar Ursel. Op 28 oktober had het 16^e Geniebataljon Hoekestraatbrug praktisch volledig hersteld. Die dag werden er ook vlottende Duitse mijnen op de Brugse Vaart opgemerkt. Op 28-29 oktober werd Ursel dorp zwaar beschoten met artilleriegranaten van 150 mm.

BEUDEL Arthur-Jules (Staf) (°Ieper, 11.01.1891; +Knesselare, 19.10.1918), soldaat 2^e klasse, 1916.

Te Aalter begraven in een kist op 22.10.1918 – 6

VAN HERREWEGHE Joseph-François (Staf) (°Gent, 07.03.1887; +Knesselare, 19.10.1918), soldaat, oorlogsvrijwilliger.

Aanvankelijk te Knesselare begraven door burgers maar later overgebracht naar Aalter op het militair ereperk. (KIA) – 50

2^e Linie Regiment

TIBERMONT Victor-Felix (°Roux, 29.03.1894, +Reibroek bij Aalter, 20.10.1918), 6^e Cie, Sergeant milicien, 1914.

Begraven te Aalter op 21.10.1918 in soldatenkostuum. (KIA) – 1

LIPPENS Hector-Jean (°Gent, 24.09.1892; +Lotenhulle op de Malsem, 20.10.1918), 1^e Cie, soldaat, beroepsvrijwilliger, 1911. Hij woonde te Brussel.

Te Aalter begraven in soldatenkostuum (KIA). – 2

VAN POELVOORDE Hector (°Tielt, 20.08.1893; +Reibroek bij Aalter, 20.10.1918), 6^e Cie, soldaat 2^e klasse, lichting 1913, stamnr. 102/59.048.

Begraven te Aalter op 21.10.1918 in soldatenkostuum. Als VAN POELVORST vermeld in andere documenten. (KIA) – 3

4^e Linie Regiment

Dit Regiment zal vanaf 21.10.1918 met 3 spitsen in de richting van Zomergem trekken. Na Duitse beschietingen met gasgranaten trok het terug tot Knesselare.

DEBAL Maxime (°Oostnieuwkerke, 18.06.1893; +Ursel, 24.10.1918), 9^e Cie, soldaat 2^e klasse, lichting 1913, stamnr. 104/57.736.

Aanvankelijk te Ursel begraven op 27.10.1918 en later bijgezet te Aalter op het militair ereperk. (KIA) – 62

VERMOORTEL Alidor (°Zwevezele, 03.06.1893; +Ursel, 25.10.1918 in een ambulance), 7^e Cie, soldaat 2^e klasse, lichting 1913.

Begraven te Ursel op 27.10.1918 en later te Aalter bijgezet op het militair ereperk. (DOW) - 58

7^e Linie Regiment

SCHELLEBROODT August (°Aalter, 16.08.1886; +Aalter, 17.02.1919), 6^e Cie, soldaat, 2^e milicien, lichting 1917. Hij was de zoon van Hendrik en Angelica Timmerman van Buntelare.

Begraven op het militair ereperk. Vermeld op het monument aan de kerk te Aalter. – 38.

8^e Linie Regiment

DE BELS Oscar-Joseph (°Tielt, 09.03.1891; +Maria-Aalter, 19.10.1918 in het evacuatiehospitaal), 2^e Cie, soldaat, oorlogsvrijwilliger, stamnr. 108/63.036. Hij werd door zijn broer erkend.

Aanvankelijk op 20.10.1918 begraven te Maria-Aalter in bijzijn van pater Verhaeghe Jezuiet, brancardier van het Lazaret. Later overgebracht naar het ereperk te Aalter. (KIA) – 42

DE GRIECK Cyriel-Joseph (°Kortemark, 21.07.1882; +Maria-Aalter, 19.10.1918 in het evacuatiehospitaal), 2^e Cie, hulponderluitenant, lichting 1916, stamn. 108/63545.

Oorspronkelijk te Maria-Aalter begraven in bijzijn van Jezuiet, brancardier pater Verhaeghe op 20.10.1918. Later overgebracht naar het ereperk te Aalter. (KIA) – 41

LYSSENS Jozef-Leonard (°Bazel, 07.07.1893; +Aalter, 23.10.1918 PCA De Kranepoel), 1^e Cie, Korporaal, oorlogsvrijwilliger, lichting 1913.

Begraven te Aalter op 24.10.1918 in een slaaplaken. (DOW) – 13

LIEVENS Jozef-Constant (°Gent, 19.03.1892; +20.10.1918 in de hulppost te Aalter), 2^e Cie, soldaat 2^e klasse, lichting 1912.

Begraven te Aalter op 22.10.1918 in een kist. (KIA) – 7

DE BUYSSCHER Achiël-Camiel (°Gent, 11.03.1895; +Aalter, 20.10.1918), 9^e Cie, Korporaal, oorlogsvrijwilliger, 1914.

Begraven te Aalter op 22.10.1918 in een kist. (KIA) – 47

13^e Linie Regiment

PEETERS Oswald (°Bree, 30.08.1888; +24.10.1918, PCA De Kranepoel te Aalter), 11^e Cie, soldaat, vrijwilliger met premie, 1909.

Begraven te Aalter op 24.10.1918 in een slaaplaken. (KIA) – 12

SIERON Jean-Armand (°Ursel, 08.07.1894; +Aalter, 30.09.1918), soldaat 2e klasse, lichting 1914. Woonde te Aalter op Oostmolen.

Bijgezet op het militair ereperk te Aalter en ook vermeld op het monument aan de kerk te Aalter. – 5

14e Linie Regiment

DESCHAMPS Jean-Baptiste-Hubert (°Thiméon, 27.12.1895; +27.10.1918, in de hulppost te Aalter), 9e Cie, soldaat 2e klasse, 1915.

Te Aalter begraven op 28.10.1918 in slaaplaken. (DOW) – 21

BOSSUYT Karel (°Vichte, 13.10.1890; +Lotenhulle, 23.10.1918), 1e Bn 4e Cie, soldaat 2e klasse, lichting 1910. Hij was de zoon van Alfons en Elodie Vandendriessche.

Later bijgezet te Aalter op het militair ereperk. (KIA) – 48

PARREIN Cyriel-Camiel (°Langemark, 29.12.1894; +27.10.1918, in de verbandpost te Aalter), soldaat 2e klasse, lichting 1914. Zijn ouders verblijven te Sevrai-Couché in het departement Orne (F - bij Argentan).

Begraven te Aalter op 28.10.1918 in een slaaplaken. (DOW) – 22

16e Linie Regiment

Het 2e Bn van het 16e Linie Regiment neemt op 22.10.1918 om kwart over zeven de stelling over van het 2e Bn van het 7e Linie Regiment voor het Schipdonkkanaal. Duitse artilleriebeschietingen veroorzaken erge verliezen waaronder Commandant De Smedt. Het blijft in eerste lijn tot 13.00 uur van 24.10.1918 wanneer het opnieuw afgelost wordt door het 7^e Linie Regiment. Op 29.10.1918 's avonds moet het 3^e Bn van het 16^e Linie Altebei (Bellem) verlaten en komt onder bevel van de 10e Infanterie Divisie. Het neemt deel aan de aanval met deze Divisie tussen Merendree en het Schipdonkkanaal. Tijdens het tegenoffensief van 1918 telde het 16e Linie 136 doden, 246 gewonden en 10 vermisten.

VAN NIEUWENHUYSE Robert-Pierre-Eugène (°Wetteren, 14.12.1883; +Bellem, 22.10.1918 aan het kanaal), 10e Cie, Onderluitenant.

Later overgebracht naar het militair ereperk te Aalter. (KIA) – 61

RAUS Jozef (°Ranst, 16.12.1893; +Knesselare, 22.10.1918), soldaat 2e klasse, 1914.

Begraven te Knesselare op 25.10.1918 en later overgebracht naar het militair ereperk te Aalter. (KIA) – 51

BOUG(Z)ERET Maurice (°Chassepierre, 22.10.1897; +Aalter, 31.10.1918 in de verbandpost), 2^e

Cie, Sergeant, lichting 1916, stamnr. 123.

Begraven te Aalter op 01.11.1918 in een slaaplaken. (DOW) – 27

CRUNELLE Georges-Gustaaf (°Peruwelz, 14.02.1894; +31.10.1918 in de hulppost te Aalter), Sergeant, lichting 1914.

Begraven te Aalter op 04.12.1918. (DOW) – 32

18^e Linie Regiment

SOUGNEZ Jean-Baptiste (°Dison, 07.11.1889; +23.10.1918), 5e Cie, Korporaal, lichting 1909, stamnr. 695.

Begraven te Aalter op 24.10.1918 in een slaaplaken. -11

19e Linie Regiment

TAILLANDIER Gaston (°Valenciennes, 20.03.1895; +20.03.1918, bij de overbrenging naar de PCA De Kranepoel in de ambulance 'L'Océan d'Ange'), soldaat, oorlogsvrijwilliger, 1915, stamnr. 1410.

Begraven te Aalter op 25.10.1918 in een slaaplaken. – 16

LEEMANS Lodewijk (°Herent, 20.06.1895; +12.11.1918), 3e Cie, soldaat 2e klasse, 1916, stamnr. 2736.

Begraven te Aalter op 14.11.1918 in een kist op het ereperk. (ongeval) – 39

20^e Linie Regiment

HOREMANS Jozef-Alfons (°Herentals, 09.10.1896; +24.10.1918, in de verbandpost Aalter), 6^e Cie, soldaat, oorlogsvrijwilliger, lichting 1916, stamnr. 702.

Begraven te Aalter op 24.10.1918 in een slaaplaken. (DOW) – 14

VERCAUTEREN Adolf (°Ledeberg, 22.06.1898; +26.10.1918), 10^e Cie, soldaat, oorlogsvrijwilliger, lichting 1908, stamnr. 1553.

Begraven te Aalter op 27.10.1918 in een slaaplaken. – 19

22^e Linie Regiment

PATTYN Theophiel (°Moorslede, 18.10.1893; +Aalter, 19.10.1918 op het veld van landbouwer P. De Vlieger wonende op Kattewegel), soldaat 2^e klasse, lichting 1913.

Later bijgezet op het militair ereperk te Aalter. (KIA) – 36

24^e Linie Regiment

Dit Regiment werd ingezet aan het Schipdonkkanaal vanuit Knesselare als vervanging van het 4^e Linie Regiment.

DRIESEN Juliaan (°Doel, 20.04.1893; +Zomergem, 27.10.1918), 9^e Cie, soldaat 2^e klasse, lichting 1913, stamn. 157/736. Hij was de zoon van Andreas en Stephanie Penneman.

Begraven te Ursel op 29.10.1918 en later overgebracht naar het ereperk te Aalter. (KIA) - 53

Artillerie-eenheden

1e Regiment Artillerie

DUVIEUSART Edmond (°Bouvignes, 29.05.1889; +01.11.1918, in de verbandpost te Aalter). Beroepsvrijwilliger 1907. 1e Maréchal des Logis Chef.

Begraven te Aalter op 02.11.1918 in een slaaplaken. (DOW) – 31

MELIS Francies (°Lier, 13.05.1891; +22.10.1918), 10e batterij, soldaat 2e klasse, lichting 1911. Hij woonde te Berchem.

Begraven te Aalter op 23.10.1918 in een slaaplaken. – 23

VAN DER LINDEN Theophiel-Francies (°Ekeren, 11.08.1893; +02.11.1918, in de PCA De Kranepoel), 2^e batterij, soldaat 2^e klasse, lichting 1913, stamn. 26028. Hij was zoon van Jean en Marie Muler en de echtgenoot van Prudence-Caroline Plancke. Overlijden te wijten aan de kwetsuren van een bomontploffing op Markette te Bellem.

Begraven te Aalter op 03.11.1918 in een slaaplaken. Ingeschreven in de burgerlijke stand te Aalter op 14.08.1920. Zijn overlijden werd aangegeven door Adjudant Laurent Van De Kerckhove en de 1^e Opperwachtmeester Marcel Wauters. (KIA) – 35

2^e Regiment Artillerie

VAN ASSCHE Gustaaf-Joseph (°Brugge, 20.04.1899; +31.10.1918), soldaat, oorlogsvrijwilliger, depot 2e Leger Korps.

Aanvankelijk begraven te Zomergem op 02.11.1918 en later overgebracht naar het militair ereperk te Aalter. (KIA) – 53

BERNARD Arsene-Joseph-Ghislain (°Chapelle-lez-Herlamont, 04.04.1891; +Zomergem, 31.10.1918), 1e Groep - 2e batterij, Maréchal de Logis lichting 1911. Aanvankelijk te Ursel begraven op 02.11.1918 en later bijgezet op het ereperk te Aalter. (DOW) – 52

4e Regiment Artillerie

Dit Regiment was op 3 november 1918 te Aalter gestationeerd.

VAN BEVEREN Renaat-Benedict (°Oostvleteren 31.03.1893; +Aalter, 21.10.1918), Staf, soldaat 2^e klasse, lichting 1913. Begraven te Aalter in een slaaplaken op 23.10.1918. (KIA) – 8

BERGS Pierre-Chretien (°Hamont, 04.08.1891; +Ruisselede, 05.11.1918), soldaat 2^e klasse, oorlogsvrijwilliger 1912, 65^e Batterij lichte Artillerie, stamnr. 3806. Oorspronkelijk begraven op de gemeentelijke begraafplaats van Ruisselede en later bijgezet op het militair ereperk te Aalter.(DOW) - 43

7^e Regiment Artillerie

VANDERPUTTE Gustaaf-Louis (°Oostende, 12.12.1886; +Aalter, 27.10.1918), Wachtmeester, beroepsvrijwilliger 1908, 1^e Groep - 8^e batterij, stamnr. 157/26.243/438.

Begraven te Aalter in slaaplaken op 28.10.1918. (DOW) – 18

RAVESCHO(O)T Adolf-Robert (°Roeselare, 24.05.1897; +29.10.1918, in verbandpost PCA De Kranepoel), soldaat 2^e klasse, lichting 1913, 9^e batterij, stamnr. 157/2321. Hij was de zoon van Emile en Elvire Van Hee. Adolf was getrouwd met Augusta Deconinck.

Begraven te Aalter in een slaaplaken op 30.11.1918. (DOW) – 24

9^e Regiment Artillerie

DE PRETER Alfons (°Heist-op-den-Berg, 02.09.1897; +30.10.1918, in de verbandpost te Aalter), soldaat 2^e klasse, lichting 1915, 3^e batterij. Hij was de zoon van Victor en Catharina Teurfs.

Begraven te Aalter op 1 november 1918 in een slaaplaken. (DOW) – 28

13^e Regiment Artillerie

VAN DE VEL Eugeen-August (°Schilde, 08.06.1886; +Lotenhulle, 01.11.1918), soldaat 2^e klasse, lichting 1906, 3^e Groep - 1^e batterij, stamnr. 692.

Aanvankelijk te Lotenhulle begraven op 2 november 1918 maar werd later overgebracht naar het militair ereperk te Aalter. (KIA) – 46

14e Regiment Artillerie

DEBUF Arthur-Oscar (°Menen, 30.04.1888; +Ursel, 31.10.1918), Wachtmeester, klasse 1908, 1e Groep - 2e batterij, stamnr. 1296. Hij was de zoon van Aimé en Clemence De Backer.

Aanvankelijk te Knesselare begraven op 2 november 1918. Later, op aanvraag van de commandant van de sector V (Beernem), op 7 september 1924 overgebracht naar het ereperk te Aalter. (KIA) – 55

15e Regiment Artillerie

COURTYN Arthur-Adolf (°Balegem, 02.05.1897; +Ursel, 01.11.1918), soldaat 2^e klasse, lichting 1916, 3^e Groep - 1^e batterij.

Aanvankelijk begraven te Ursel op 2 november 1918 en later bijgezet op het ereperk te Aalter (KIA). – 60

16^e Regiment Artillerie

VANDEBOSSCHE Seraphinuis (°Doel, 17.06.1895; +Aalter, 21.10.1918), soldaat, oorlogsvrijwilliger.

Aanvankelijk begraven op 22 oktober 1918 op de weide van August Baele op Oostmolen maar later bijgezet op het ereperk te Aalter. (KIA) – 37

17^e Regiment Artillerie

STALLAERT Hendrik-Jozef-Adolf (°Dendermonde, 08.09.1898; +Ruisselede, 30.10.1918), soldaat 2^e klasse, lichting 1917, TSF-

Transmissie – draadloze telefonie, stamnr. 796. Hij was de zoon van Benedictus en Romanie Michiels en gehuwd met Celina Martin. Aanvankelijk begraven te Ruiselede en later bijgezet op het ereperk te Aalter. (KIA) – 56

5^e Regiment Lansiers (Trompetter)

SOETAERS Guillaume (Willem) (°Tienen, 21.06.1893; +Vinkt, 13.10.1918), soldaat 2^e klasse, lichting 1913.

Aanvankelijk begraven te Vinkt en later bijgezet op het ereperk te Aalter. (KIA) – 49

Nog 6 andere militairen sneuvelden tijdens de laatste dagen van het offensief aan het Schipdonkkanaal. Van deze mensen vonden we de overlijdensakten terug die te Aalter werden ingeschreven in de burgerlijke stand op 26 december 1919. Van die 6 personen liggen er 4 begraven op het militair ereperk te Aalter. Hun overlijdensakten geven ons heel wat informatie in verband met hun familie, hun graad en eenheid en de aard van hun verwondingen.

Ze overleden allen in de PCA De Kranepoel of tijdens hun overbrenging er naar. PCA De Kranepoel staat voor 'Poste Chirurgical Avancé' (verbandpost). Het is een vooruitgeschoven medische hulppost voor de ingezette eenheden in eerste lijn. Deze post was bedoeld om de eerste dringende zorgen toe te dienen en de triage te maken voor de verdere afvoer naar het veldhospitaal in het achtergebied (Evacuatiehospitaal

in Maria-Aalter of Lazaret in het stationsgebouw met een grote tent erbij). De PCA en het Evacuatiehospitaal hingen af van het 'HMB te Beveren sur Yser' (Belgisch militair hospitaal te Beveren aan de IJzer). Op de overlijdensakten, opgesteld in het Frans, wordt telkens vermeld '*Mort pour la Belgique*'. Waarschijnlijk werden de gedetailleerde overlijdensakten van deze mensen opgesteld op de PCA te Aalter.

EVACUATIEHOSPITAAL VAN MARIA-AALTER

Er werden ook overlijdensakten opgetekend in het Lazaret (evacuatiehospitaal) te Maria-Aalter. We geven hierna een kort overzicht van al deze gesneuvelden. De volgende vier mensen rusten op het ereperk te Aalter.

SESEE Charles-Jozef-Leon (°Vlissingen, 01.08.1895; +31.10.1918, in de PCA De Kranepoel). Hij was de zoon van August en Irma De Voghel. Hij was soldaat oorlogsvrijwilliger met stamnr. 1686 bij het 9^e Regiment Genie. Hij overleed er om 12.00 uur aan de gevolgen van indringende verwondingen aan beide dijen door granaatscherven.

Hij werd op 3 november te Aalter begraven. (DOW) – 33

FERMON François (°Moorsel, 28.11.1885; +31.10.1918, tijdens de overbrenging naar de PCA). Hij was de zoon van Henri en Marie Van Nedervelde. Hij diende als soldaat bij het 9^e Regiment Artillerie (1^e batterij) met als stamnr. 6765. François overleed om 09.30 uur aan kwetsuren aan het linker dijbeen door obusscherven.

Begraven te Aalter op 2 november 1918. – 34

LOMMEL Henri (°Metzert (Tontelange), 01.10.1892; +02.11.1918, in de PCA De Kranepoel). Hij was de zoon van Jean-Baptiste en Ann Ludovicy. Hij was gehuwd met Georgette Jhean. Henri was sergeant bij het 4^e Regiment Jagers te Voet met stamnr. 32216. Hij werd gekwetst te Landegem op 31 oktober 1918 en afgevoerd naar de verbandpost

LOMMEL Henri
(foto: Maurice Thys)

De Kranepoel. Hij overleed er om 15.00 uur door open wonde aan de thorax te wijten aan granaatscherven.

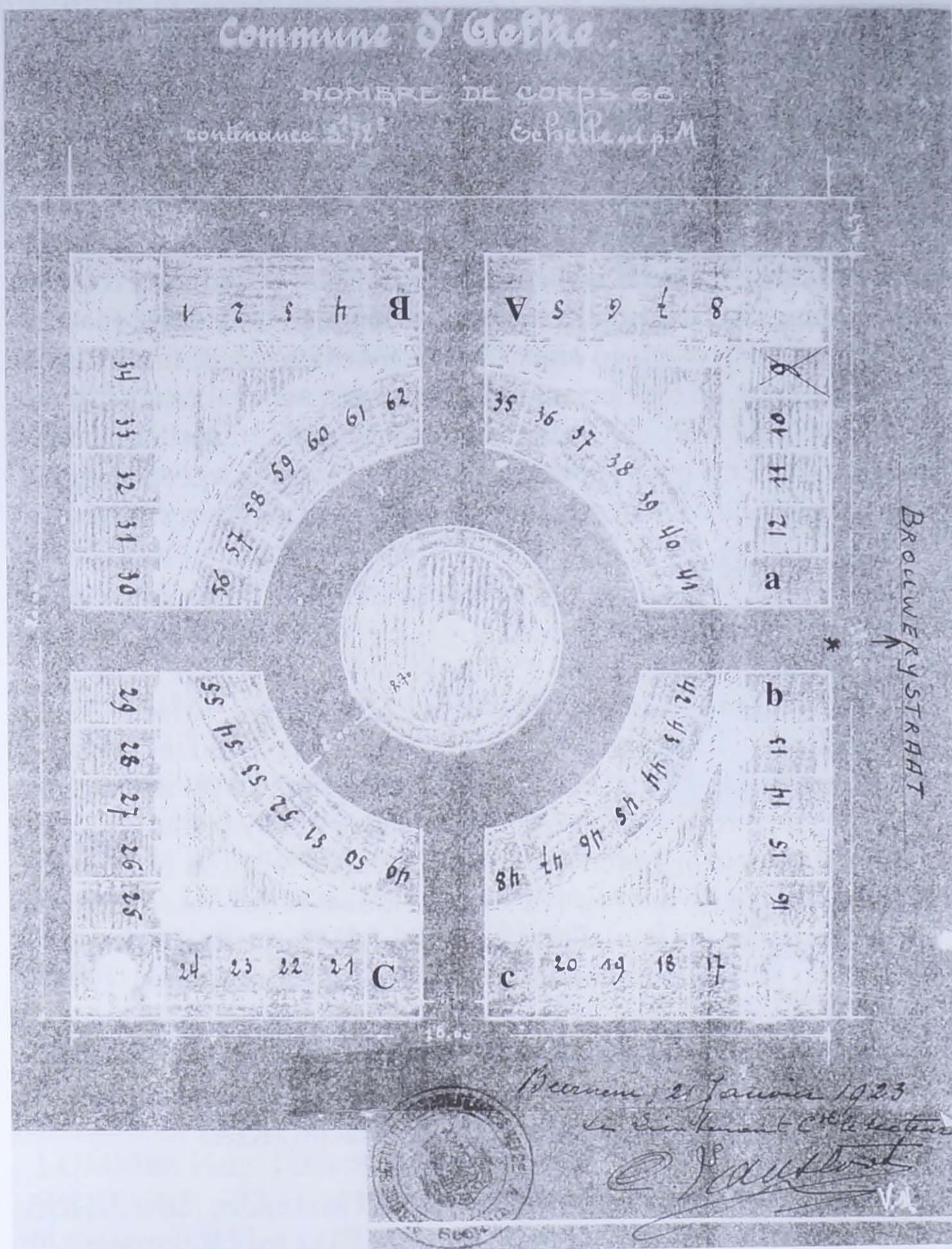
Hij werd begraven op 3 november 1918 en rust nu op het ereperk te Aalter. De overlijdensakte vermeldt 'overleden op 31.10.1918'; zijn gedachtenisprentje spreekt van 02.11.1918. (DOW) – 26

DRION Victor (°Luik, 29.07.1887; +31.10.1918, bij zijn overbrenging naar de PCA De Kranepoel). Hij was de zoon van Desiré en Marie L'Hoers. Hij was gehuwd met Françoise De Brabander. Victor was hulponderluitenant bij het 1e Regiment Jagers te Voet, met stamn. 2118. Voor zijn in dienstneming was hij Substituut Procureur des Konings in Belgisch Kongo. Hij woonde te Luik op de Place de la Reine 34. Hij overleed om 15.00 uur te wijten aan de traumatische amputatie van de rechterarm en open wonde aan de kuit en dijholte door obusscherven. De vraag voor overbrenging naar Schaarbeek werd ingediend op 8 september 1924 en werd toegestaan op 10 september 1924. De overbrenging werd nooit uitgevoerd. – 40

Te Maria-Aalter tekenen we ook nog het overlijden op van de volgende militairen in het Evacuatiehospitaal.

DUMONT Franz-Louis (°Gosselies, 27.06.1893; +Maria-Aalter, 01.11.1918). Hij woonde te Thiméon. Hij was adjudant bij het 6e Regiment Jagers te Voet met stamn. 2401. Franz-Louis was de zoon van Arthur en Irma Delfosse. Hij overleed er om 09.00 uur. Hij werd herkend door zijn vader. De overlijdensakte werd in het Lazaret opgesteld door de hoofdgeneesheer 1e klasse Henri-Joseph Dupont in het bijzijn van Paul-Francis Louis de Saint Remy, kapitein beheerder van de administratie. Hij werd op 2 november 1918 te Maria-Aalter begraven. Hij werd er begraven in het bijzijn van de aalmoezenier van het Lazaret. Ingeschreven in de burgerlijke stand te Aalter op 26 december 1919. Later werd zijn stoffelijk overschot op 31 januari 1919 naar Jambes overgebracht. (KIA)

DE BUF Marcel-Laurent-Gustaaf (°Oostende, 20.12.1895; +01.11.1918). Hij was sergeant bij het 23^e Linie Regiment (11^e compagnie stamn. 2533). Hij was de zoon van Gustaaf en Emmerence-Marie-Mathilde Monteny. Hij overleed om 02.00 uur in het Evacuatiehospitaal. Het zijn opnieuw de hoofdgeneesheer 1^e klasse en dezelfde kapitein die in het gezelschap van brigadier chauffeur Laenen de overlijdensakte opmaken. Eveneens te Aalter ingeschreven op 26 december 1919. Hij werd begraven in het bijzijn

Ereperk volgens nota 21.01.1924 van de sector V van de dienst militaire grafsteden.

van de aalmoezenier van het Lazaret en werd overgebracht naar Oostende op 11 juli 1921. (DOW)

DE WIT Jan-Frans (°Beigem, 14.12.1892. +Zomergem, 30.10.1918). Hij was oorlogsvrijwilliger bij het 16^e Linie Regiment 1^e Bn 2^e Cie met als stamnr. 1341. Francies was de zoon van Jean-Baptiste en Louise Craepelinckx van Beigem in Brabant. Hij sneuvelde te Zomergem en werd vermoedelijk eerst naar Aalter overgebracht. De overlijdensakte werd opgesteld door de dienst 'Inhumation Militaires' van de 2^e Leger Divisie. Hij werd begraven in bijzijn van de aalmoezenier van het Lazaret. Eveneens te Aalter ingeschreven op 26 december 1919 in de burgerlijke stand. Later begraven te Maldegem en op 19 juli 1919 overgebracht naar Oostende. (KIA)

Twee andere militairen die te Maria-Aalter overleden in het Evacuatiehospitaal, nl. De Griek en De Bels, werden hiervoor al vermeld.

Te Maria-Aalter werden ook nog 3 burgers begraven door de aalmoezenier van het Lazaret.

August De Mulder van Vosselare (+03.11.1918), Jan Heuls van Machelen (+03.11.1918) en Raymond Schaeck van Eke-Nazareth (+03.11.1918).

Hun overlijdensakte werd in het Evacuatiehospitaal opgesteld door dokter Dupont.

In verband met het militaire ereperk vonden we nog de volgende interessante gegevens uit de jaren 1920-1930.

Op 11 augustus 1923 vraagt de 'Directeur van de Militaire Grafsteden' aan het gemeentebestuur een antwoord op zijn schrijven van 12 juli 1923 in verband met het afstaan van een perceel grond van ongeveer 400 m² voor het definitief inrichten van het militaire ereperk. In dit schrijven wordt duidelijk gesteld dat de regering besloten heeft de talrijke Belgische militaire graven, verspreid over de vele gemeenten, te hergroeperen. Op dat ogenblik zouden er te Aalter reeds 40 Belgische militairen begraven liggen. Het afstaan van de 400 m² grond op het kerkhof voor het militair ereperk werd op de zitting van de gemeenteraad op 4 augustus 1923 onder artikel 7 behandeld en goedgekeurd.

Met de nota van 21 januari 1924 laat de bevelhebber van de sector V van de dienst militaire grafsteden weten dat de lichamen van de

gesneuvelde soldaten begraven te Aalter, Sint-Maria-Aalter, Knesselare, Lotenhulle, Vinkt, Ruiselede en Ursel zullen ontgraven worden en worden samengebracht op een militair ereperk te Aalter. Er wordt een namenlijst aan toegevoegd van 61 personen. Op deze lijst ontbreken dan nog de volgende militairen: SIERON, STALLAERT, CRUNELLE EN DE BUF; komen er wel op: Alois DE KEYSER, DE BATTY EN HAMELS (die echter niet te Aalter werden begraven op het ereperk).

Er wordt ook een schets aan toegevoegd die praktisch volledig overeenstemt met de huidige ligging van de gesneuvelden die hierboven reeds werden vermeld. Op de schets spreekt men van een aantal van 68 mogelijke graven. Uiteindelijk werden er 61 slachtoffers en 1 onbekende begraven van de oorlog 1914-1918.

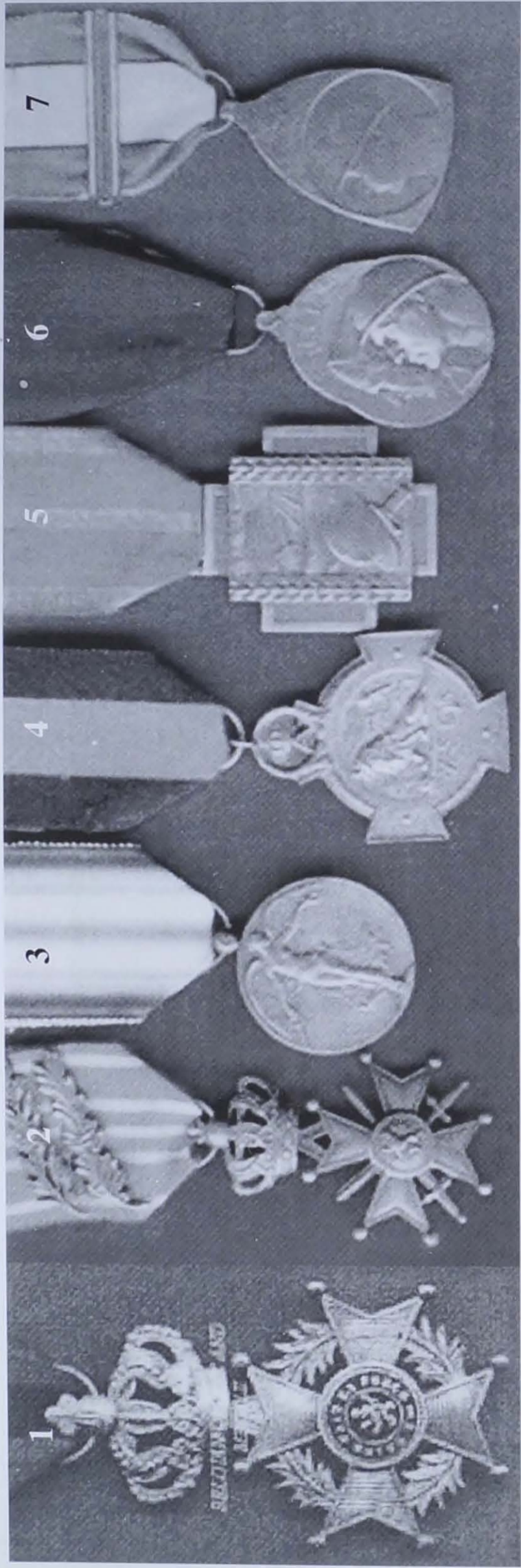
Later werden nog 3 militaire slachtoffers van de Ite Wereldoorlog begraven op het ereperk (A, B, C op de schets). Naast het nummer 4 op de schets rust soldaat, van onbekende eenheid, Jean-Baptiste BERTELS, (°Turnhout, 24.01.1920; +27.05.1940). Vervolgens rechts van graf nummer 5 rust sergeant Omer VAN DE KEERE (°Seraing, 03.10.1912; +25.05.1940) van het 3^e Regiment Genie. Naast het nummer 21 aan de overzijde ligt sergeant Regulus BRAEM (°Koewacht, 13.03.1919; +30.05.1940) van het 6^e Linie Regiment begraven. Het graf nummer 9 is voor de onbekende. Er blijven nu nog drie plaatsen vrij waar eventueel een grafsteen kan worden bijgezet (a,b,c).

In het midden van het ereperk vinden we de graven van de gefusilleerde Aalternaars tijdens de oorlog 1940-1945 en andere politieke gevangenen (5) die omkwamen in een of andere Duitse gevangenis of kamp. In totaal zijn er nu 70 graven.

Later werd in een brief van 7 mei 1925 aan Knesselare gevraagd over te gaan tot het overbrengen van wachtmeester O.A. DE BUF naar Aalter. Zijn stoffelijk overschot werd op 15 mei 1925 bijgezet als graf nummer 55 (dit nummer ontbrak in de lijst van 21 januari 1924 hierboven).

Voorstel van een grafzerk door de Staat.

1 Orde van Leopold II met palm:
Ingesteld bij KB van 22.06.1916.

2 Oorlogskruis:
Ingesteld bij KB van 25.10.1915. Toege-
kend voor daden van dapperheid of
lang-durige frontdienst.

3 Overwinningsmedaille:
(V) Ingesteld bij KB van 15.07.1919.
Toegekend aan allen die dienst deden

tussen 01.08.1914 en 11.11.1918.

4 IJzermedaille:

(Y) Ingesteld bij KB van 18.10.1918 en
gewijzigd op 05.02.1934 in IJzerkruis.
Toegekend aan alle militairen, Belgen en
bondgenoten die tussen 17 en 31 oktober
1914 betrokken waren bij de gevechten
aan de IJzer.

5 Vuurkruis: Toegekend aan diegenen wel-
ke tussen 04.08.1914 en 11.11.1918 min-
stens 12 maanden, al dan niet ononder-

broken, in de gevechtlinie stonden.

6 Daarnaast bestaat ook een medaille
van strijder-vrijwilliger 1914-1918 (inge-
steld in 1930).

7 (14) meestal omcirkeld en onderaan
rechts afgebeeld op de zerk.
Herinneringsmedaille 1914-1918, inge-
steld bij KB van 21.07.1919 aan allen
die dienst deden tussen 01.08.1914 en
11.11.1918.

Het lichaam van DE BATTY (+Knesselare) werd eveneens na de aanvraag op 10 juni 1914 door de commandant van de sector V te Beernem naar zijn haardstede overgebracht (zie verder).

Op 2 april 1925 werd er aan de gemeente Aalter door de 'dienst van de militaire begraafsteden' een voorstel tot overeenkomst voorgelegd voor het eeuwig onderhoud van het ereperk op kosten van Landsverdediging. Voor 1936 was Theophiel De Muynck verantwoordelijk voor het onderhoud van het ereperk en na hem was dit de heer Adiel De Wulf.

De Belgische militaire grafplaten leveren volgende gegevens: familie- en voornaam, militaire rang, regiment, geboorteplaats en datum, "Stierf voor België", overlijdensdatum ; onderaan staan medailles afgebeeld, het spreekt voor zich dat dit een persoonlijk gegeven is en voor ieder verschillend.

Op de militaire grafstenen vinden we naast de gegevens over familie- en voornaam, rang en eenheid, geboorteplaats en datum ook nog andere gegevens zoals 'stierf voor België'.

Onderaan de grafsteen worden ook medailles afgebeeld die voor ieder afzonderlijk verschillend kunnen zijn. Meestal gaat het om volgende eretekens en onderscheidingen (zie p.57).

En om niet te vergeten vermelden we eveneens de gekende frontstrepen en de kwetsuurstrepen die we dikwijls afgebeeld zien op de mouw van de militair. Deze hadden te maken met de tijd van aanwezigheid aan het front en met het oplopen van verwondingen.

Twee burgers van Hansbeke overleden eveneens op de PCA De Kranepoel.

Achiel Braet (°Aalter, 01.11.1870; +31.10.1918).

Hij woonde te Hansbeke. Achiel was de zoon van Ivo en Virignie Van Volsem en echtgenoot van Emilie Vande Veere. Hij overleed om 20.30 uur aan de gevolgen van verwondingen veroorzaakt door obusscherven. De overlijdensakte werd te Aalter opgemaakt op 25 november 1919.

Augusta Bruneel (°Gent, 04.07.1888; +31.10.1918). Zij woonde te Hansbeke. Zij was de dochter van Ivo en Marie Blanckaert.

CARTE DU FEU
VUURKAART

1914 - 1918

Deusselink.
officier en chef

né à Deenen. le 18. 11. 1889
geboren te Deenen den

grade : **Volontair**

à servir pendant la campagne 1914-1918 :

Heeft tijdens den veldtocht 1914-1918 gediend :

22. 8. 1914 tot 1. 1. 1915

du 9. 1. 1915 au 28. 2. 1915

van 4. 5. 1915 tot 9. 5. 1916

au 2de Régiment Karabiniers.

bij het 1. 6. 1916 - 1. 7. 1917

du 1. 1. 1918 au 31. 10. 1918

van 1. 1. 1918 tot

au 1er Régiment Jagers te paard.

N° d'ordre : B. 7133.

Volgnummer :

Signature du titulaire :

Handteekening van den houder :

J. Deusselink

Le Ministre de la Défense Nationale,
De Minister van Landsverdediging,

P. O. - B. B.

L. D. *Keizerlijk Land & Looij
Gemeentelijk hoofd
J. D.*

Nombre de chevrons de front : Acht.
Getal frontstrepen :

Blessures : geen.
Kwetsuren :

Distinctions honorifiques de guerre :
Eervolle oorlogsonderscheidingen :

Oorlogs kruis met palm.

Oorlogskruis.

Commemoratiemedaille

Herinneringsmedaille
van den oorlog. 1914-1918.

Augusta overleed om 06.30 uur aan de gevolgen van verwondingen aan het abdomen door granaatscherven.

Ingeschreven in de burgerlijke stand te Aalter op 30 december 1918.

Hansbeke werd immers vanaf 20 oktober 1918 tot 2 november 1918 heftig beschoten door de Duitse artillerie van uit Merendree, Drongen en Afsnee, en er vielen heel wat slachtoffers. Vele Hansbekenaren sloegen op de vlucht naar Aalter en omgeving. Een vluchteling overleed op Oostmolen bij Kamiel Vergotte, namelijk Henri-

Seraphin Baele (°Hansbeke, 31.01.1893). Zijn overlijdensakte werd te Aalter opgemaakt op 31 oktober 1918. Begin november vielen zelfs 'Gelbkreutz' granaten (gifgas) op Hansbeke met als gevolg 27 doden bij de inwoners. Verder overleden er nog 12 Hansbekenaren te Aalter en 5 te Lotenhulle (meestal te wijten aan ziekte, ouderdom en ontbering, Spaanse griep). Ook de Belgische artillerie schoot bij het eindoffensief met gasgranaten van Franse en Britse makelij. Onze artillerie verbruikte 55% van haar speciale granaten, o.a. 37 000 Ieperietgranaten in september 1918.

Een van de militaire slachtoffers, te Zomergem bevangen door gas, was de korporaal Daniel BOES van het 7^e Linie Regiment. Later schreef hij als jong dichter in zijn gedichtenbundel 'Menschen in de grachten' een gedicht over gas.

gedicht Daniel BOENS (1893 – 1979)

GAS

De trompe blaast. Het lund, dat eenzaam wakend was,
en gansch de blonde lucht, waar de ochtend over daalde,
plots grauw en mistig worden, en het stinkt naar gas —
wyl mannen schieten of met messen slaan..... verdwaalden!

Het vuur slaat om het veld, in 't water, op de post,
het vuur weet niet waar het kan de lijven vinden,
het vuur bonkt luide, en boomen van hun kroon verlost,
en knakt de menschen óp, die dolen, zoo als blinden.

De stank is onuitstaanbaar, wyl de dood er spot.
De maskers om de wangen snijden beeste-snuiten,
de maskers met verwilderde oogen, dwaas of zot,
de lijven verder-drijven tot op staal te stuiten.

De mannen weten niets, zij ademen met vrees.
Hun hand knelt wapens, als een boei de drenkelingen;
zij zien hun vijand niet, die ook gemaskerd rees,
en stormt op hen, verscholen in de gassen-kringen.

Zoo, in den vuilen mist, gebeurt de grootste moord.
De menschen slaan verwilderd op de ontmoette lijven,
hardnekkig ondereen en zonder 't vrienden-woord,
dat zou de broeders van een-anders lichaam drijven.

Tot, na den vuigen strijd, de dampen zijn vergaan,
en in de post, de lijken worden op-geladen,
gemaskerd steeds en stijf, en koel met bloed belaën,
men vindt, zich wurgend nog, om-armde kameraden.

OVERBRENGING VAN MILITAIRE SLACHTOFFERS

Nog vele andere militaire slachtoffers werden aanvankelijk te Aalter begraven maar later overgebracht naar hun haardstede of familie. In verband hiermee vermelden we enkele voorschriften uitgegeven door de militaire overheden.

Reeds op 21 november 1918 kreeg het gemeentebestuur van Aalter een aanvraag tot het ontgraven van een slachtoffer om het in een kist te herbegraven en eventueel later over te brengen naar de haardstede. De vader van soldaat Arthur Gandibleu schreef brieven naar de pastoor en de burgemeester van Aalter. Uit de inhoud van een tweede brief van de vader aan de burgemeester, opgemaakt te Parijs in december 1918, kunnen we afleiden dat een dochter van de toenmalige burgemeester August Goeminne in de villa Kranepoel (PCA) optrad als verpleegster bij de verzorging en het bijstaan van de gekwetsten. Uit de brief blijkt ook dat de burgemeester tegemoet kwam aan de wens van de familie Gandibleu.

In een andere brief aan de burgemeester, op 21 december 1918, vinden we opnieuw een aanvraag om Majoor Jules Sabbe te ontgraven en opnieuw te kisten in het vooruitzicht van een latere overbrenging. Uit het antwoord op 24 december 1918, van de hand van secretaris Joseph Faut, kunnen we opmaken dat dit gunstig werd beoordeeld. Uit andere documenten blijkt zelfs dat de Majoor een tijdje werd bijgezet in een grafkelder van de familie Goeminne.

Deze brieven zijn meestal in de Franse taal opgesteld.

In december 1918 ontvangt het gemeentebestuur van Aalter richtlijnen van de militaire gouverneur van Oost-Vlaanderen, Generaal-Majoor De Blauwe, in verband met het opgraven en het kisten van gesneuvelde militairen.

Op 7 februari 1919 krijgt het gemeentebestuur te Aalter de opdracht van dezelfde militaire gouverneur van Oost-Vlaanderen, om zorg te dragen voor de militaire begraafplaats en de vraag een lijst op te maken met alle mogelijke informatie over de begraven militairen.

Op 20 oktober 1919 wordt door de krijgsbegravingdienst de levering van nationale driekleurige 'kokarden' aangekondigd voor Allerzielen 1920. Deze moeten aangebracht worden op de kruisen van de gesneuvelden.

Op 2 december 1919 ontvangt het gemeentebestuur van de Commandant van de sector V van de militaire begraafdienst te Beernem inlichtingen betreffende de betaling voor het onderhoud van de graven van de militaire slachtoffers.

Anderzijds worden er tal van vragen gesteld aan het gemeentebestuur met betrekking tot de overleden militairen die te Aalter begraven werden. Onder andere vraagt men afschriften van overlijdensakten om administratieve zaken te kunnen regelen, informatie naar de gesneuvelde: waar werd hij begraven, in welke omstandigheden overleden (aalmoezenier erbij of priester, werd er nog iets meegedeeld of achtergelaten) en nog tal van andere vragen. In het gemeentearchief vormen ze een dik pakket briefwisseling. Zo waren er vragen naar informatie over August CARLIER die sneuvelde op het Patersveld. Karel Vlerick en Edmond De Vusser die aldaar woonden, konden meer inlichtingen verschaffen.

Vanuit het Ministerie van Landsverdediging was er ook een vraag over de oorlogsvrijwilliger met premie Emiel-Cyriel ORNELIS. Hij was soldaat bij het 14e Linie Regiment met stamnr. 23273 en werd te Aalter geboren. Ornelis woonde te Bilzen en men vroeg wat er van hem geworden was en of hij eventueel getrouwd was te Aalter.

Ook over Sergeant Georges CRUNELLE waren er vragen door mevrouw Crunelle uit Condé (F). Ze meende te weten dat Georges te Zomergem gekwetst was op 31 oktober 1918 en geëvacueerd werd door een ziekenwagen van de 2e Leger Divisie naar PCA De Kranepoel.

Zo vroeg Adjudant J. Braekman van het 20e Linie Regiment 4e Cie aan de gemeente op 13 juli 1919 om Sergeant Antoine BRAEKMAN te ontgraven en te herbegraven in een kist. Wegens de toen geldende richtlijnen werd dit op dat ogenblik niet toegestaan door het gemeentebestuur.

Er waren vragen over een vermist persoon namelijk Lodewijk VAN BOUWEL (°Antwerpen, 08.01.1893; +Drongen, 06.11.1918). Hij werd volgens de vraagsteller gekwetst op 6 november 1918 en overgebracht naar PCA De Kranepoel. Volgens de dokter en de bevelhebber van zijn eenheid, het 17^e Linie Regiment, werd hij naar de PCA overgebracht. Dit schijnt echter onjuist te zijn. De gemeente kon over deze persoon geen verdere informatie verstrekken. Hij overleed immers te Drongen en werd er aanvankelijk begraven maar rust nu te Wilrijk op het kerkhof Het Schoonselhof L22-13.

Op 3 december 1919 vraagt de Commandant van de sector V van de begraafdienst te Beernem aan de gemeente de toelating opdat korporaal Manil Van Hellemont van hun dienst de begraafdossiers van de militairen te Aalter en Maria-Aalter begraven, zou mogen kopiëren.

Terloops noteren wij dat Luitenant Florent-Leon NOTERMANS (°Aalter, 18.02.1880; +01.09.1920) bij de krijgsgraafdienst werkzaam was te Brugge in de Hoogstraat nummer 18a. Hij was Luitenant betaalmeester bij de Belgische begraafdienst. Hij werd te Brugge op het BMB bijgezet graf 018.

Op 16 februari 1920 verschijnt er een dringend bericht vanwege het provinciale bestuur Oost-Vlaanderen, dienst openbare gezondheid, in verband met het ontgraven en het overbrengen van slachtoffers. Hierin wordt het ontgraven, herbegraven en overbrengen verboden van 15 november 1919 voor de duur van 6 maanden (het verwijst naar de wet van 15.11.1919 en het KB van 18.12.1919 betreffende militaire grafsteden).

Later worden deze bepalingen van het KB hierboven op 18 augustus 1920 terug van kracht tot 15 november 1920, op een paar uitzonderingen na (verrichtingen door de militaire overheden om graven te hergroeperen en om bijkomende identificatie uit te voeren).

De families die hun verwanten wensten over te brengen naar hun haardstede moesten een aangetekend schrijven richten aan het Bestuur van de dienst militaire grafsteden, Hoogstraat 18a te Brugge, binnen de drie maanden vanaf 1 september 1920.

We zien dan verder dat de meeste overbrengingen slechts plaats vonden rond 1921.

Identificatieplaatje van Henri Permentier.

We geven hierna een overzicht van de militairen die aanvankelijk te Aalter begraven werden en nadien werden overgebracht naar hun haardstede of familie.

We vermelden ze chronologisch volgens hun aanvankelijke begrafenisdatum te Aalter.

PERMENTIER Henri (°Laken, 17.05.1892; +Bellem, 20.10.1918), soldaat 2^e klasse, lichte 1918 bij het 8^e Linie Regiment met stamnr. 62893. Hij sneuvelde te Bellem en werd op zondag 20 oktober 1918 te Aalter begraven in soldatenkostuum. Henri werd op 19 juli 1921 ontgraven en op 25 juli 1921 overgebracht naar Laken. (KIA)

DE BAT(T)Y Joseph (°Izel, 08.10.1885; +Knesselare, 19.10.1918), soldaat 2^e klasse bij het 2^e Bn Karabiniers Wielrijders, Staf, stamnr. 1001. Begraven te Aalter in een kist op 22 oktober 1918; overbrenging gevraagd op 10 juni 1924 door de sector V te Beernem en overgebracht naar Izel (Provincie Luxemburg) rond 4 augustus 1924.

CARLIER August-Francies (°Frameries, 16.11.1893; +Patersveld bij Knesselare, 19.10.1918), soldaat (klaren) bij het 2^e Bn Carabiniers Wielrijders. Begraven te Aalter in een kist op 19 oktober 1918, ontgraven op 6 juni 1921 en overgebracht naar Haren op 13 juni 1921. (KIA)

DERAMOUDT Maurice-Armand, soldaat 14^e Linie Regiment 5^e Bn 6^e Cie, stamnr. 114/28045. Overleden te Aalter op 23 oktober 1918 en begraven in een slaaplaken op 23 oktober 1918, ontgraven op 6 juni 1921 en op 13 juni 1921 overgebracht naar Elverdinge.

HAMELS Jean-Baptiste (°Antwerpen, 27.10.1895; +De Panne, 26.10.1918), Sergeant beroepsvrijwilliger bij het 8e Linie Regiment 9e Cie, stamnr. 108/57708. Gekwetst rond Aalter en overleden in De Panne – Ambulance L'Océan. (DOW)

SABBE Jules (°Pecq, 04.09.1870; +Landegem, 22.10.1918), Majoor bij het 1e Regiment Jagers te Voet 2e Bn. Zoon van Desiré en Eugénie Debruyne. Te Aalter begraven op 23 oktober 1918 in zakgoed en daarna overgebracht naar een kelder van de familie August Goeminne. Toelating tot ontgraven werd gevraagd op 16 juli 1921 en overgebracht naar Pecq (Doornik) op 6 augustus 1921. Jules woonde te Marcinelle. (DOW) Later kreeg een kazerne te Bergen de naam 'Majoor Sabbe'.

GANDIBLEU Arthur (°Flenu, 15.09.1897; +23.10.1918, in de verbandpost te Aalter), soldaat 2e klasse, lichting 1916 bij het 18e Linie Regiment 8e compagnie-mitrailleur. Hij was de zoon van Arthur en Leontine Bourguignon. Op 24 oktober 1918 werd hij samen met 5 kameraden begraven in een slaaplaken te Aalter. Op 22 mei 1919 werd Arthur overgebracht naar Flénu. (DOW)

GILLIS Camiel-Hubert (+23.10.1918 in de verbandpost te Aalter), soldaat oorlogsvrijwilliger, 19e Linie Regiment, Staf, stamnr. 2227. Te Aalter begraven in een slaaplaken op 24 oktober 1918 en overgebracht naar Mons op 31 februari 1918 door de familie Niser-Gillis '*Daincalleries Générales*' – '*Rue des Capucines 22*' te Mons. (DOW)

DEFAYS Albert-François (°Lille, 18.08.1890), Reserve Luitenant bij het 4e Artillerie Regiment 3e groep 6e batterij. Begraven te Aalter in een kist op 25 oktober 1918 en overgebracht naar Elsene (Brussel) op 31 januari 1921.

BRACKMAN Antoine-Joseph-Alphons (°Honville-Hollange, 19.03.1890; +24.10.1918 in de verbandpost te Aalter). Hij was Sergeant beroepsvrijwilliger bij het 20^e Linie Regiment 6^e Cie, stamnr. 2670. Begraven in een slaaplaken op 25 oktober 1918, ontgraven op 6 juni 1921 en overgebracht naar Sainlez-Hollange op 13 juni 1921. (DOW)

WILLEMS Hubert-Joseph (°Verviers, 28.07.1894; +Aalter, 25.10.1918), soldaat oorlogsvrijwilliger bij het 19e Linie Regiment 9e Cie, stamnr. 1606. Begraven te Aalter op 26 oktober 1918 in een slaaplaken en overgebracht naar Verviers (Hodimont) op 10 juni 1921. (DOW)

LAMORT André-Jean-Marie (°Vielsalm, 08.02.1898; +Bellem, 27.10.1918), soldaat oorlogsvrijwilliger bij het 1 R.A.L. 5e batterij (auto-kanonniers), stamnr. 6114. Begraven te Aalter in een kist op 28 oktober 1918 en overgebracht naar Vielsalm op 19 september 1921. (KIA)

TILQUIN Dieudonné (°Hautain-Saint-Siméon, 20.09.1888; +Aalter, 28.10.1918), soldaat, lichting 1916, stamnr. 2387. Op 29 oktober 1918 in een slaaplaken te Aalter begraven en overgebracht naar Hautain-Saint-Siméon op 28 februari 1919. (KIA)

ALLY Alfons, burger afkomstig van Landegem maar geboren te Drongen. Overleden te Aalter in de Lostraat op 21 oktober 1918 (58 j). Begraven op 31 oktober 1918 in een slaaplaken. Ingeschreven in de burgerlijke stand te Aalter op 30 december 1918. Hij was de zoon van Joannes-Francies en Julia Van Belleghem en getrouwd met Amelia Lootens. Zijn dochter Marie en de gebuur August Dobbelaere geven het overlijden aan. Later overgebracht naar Landegem.

PIRSON Fernand (°Celles, 24.07.1891; +30.10.1918, in de verbandpost te Aalter), soldaat 14^e Linie Regiment 4^e Cie, stamnr. 114/25224. Begraven in een slaaplaken op 31 oktober 1918 en overgebracht naar Celles-Waremme op 7 februari 1919. (KIA)

WEYMANS Charles (°Merksem, 30.01.1893; +01.11.1918, PCA de Kranepoel), soldaat 14e Linie Regiment 2e Bn 1e Cie, stamnr. 2432. Te Aalter begraven in een slaaplaken op 2 november 1918 en overgebracht naar Merksem op 4 april 1919. (KIA)

COLIN Aimé (°Elsene, 29.05.1889; +Landegem, 31.10.1918), Luitenant bij het Regiment 1e Jagers te Voet. Begraven te Aalter in een kist op 2 november 1918 en overgebracht naar Laken op 8 januari 1919.

MEUNIER Jules-Ghislain (°Thy-le-Château, 27.10.1892; +31.10.1918, in de verbandpost te Aalter), Sergeant bij het 13^e Linie Regiment 4^e Cie, stamnr. 113/25832. Zoon van Joseph Paulin en Marie-Justine Legros. Begraven te Aalter in een slaaplaken op 1 november 1918 en overgebracht naar Thy-le-Château op 1 maart 1919. (DOW)

DE DONCKER Jacques (°Erps-Kwerps, 04.08.1893; +Landegem, 02.11.1918, bij de overbrenging naar PCA De Kranepoel), Onderluitenant bij het 4^e Regiment Jagers te Voet. Ingeschreven in de burgerlijke stand te Aalter op 26 december 1919. Begraven te Aalter in een slaaplaken op 3 november 1918 en overgebracht naar Brussel (Evere) op 14 december 1918. Op de herdenkingsplaat aan de kerk op de Coudenberg wordt verkeerdelijk 'Langheur' vermeld in plaats van Landegem als plaats van overlijden.

FONTAINE Leon (°Doornik, 30.07.1893; +in de ambulance 'L'Océan des Bruges' te Aalter). Maréchal de Logis bij het 4e Artillerie Regiment 65e batterij, stamnr. 3826. Hij was de zoon van Adolph en Adelaïde Lecat. Te Aalter begraven in een slaaplaken

op 3 november 1918 en overgebracht naar Doornik op 29 maart 1919. (DOW)

MASY Jules-Jozef (°Hannuit, 28.02.1888; +01.11.1918, in PCA De Kranepoel), Luitenant bij het 14^e Linie Regiment 2^e Cie, stamnr. 16754. Hij was de zoon van Joseph en Rosalie Kempinaire. Overleden om 23.00 uur door traumatische amputatie van rechterduim, wijsvinger en middenvinger; open wonde door obusscherf aan de linkerschouder met verschillende breuken, eveneens open wonden aan rechterarm en linkerbeen. Op 4 november 1918 in een slaaplaken te Aalter begraven en overgebracht naar Darion op 31 januari 1919. Ingeschreven in de burgerlijke stand te Aalter op 26 december 1919. (DOW)

DELHAIZE Leon-Octaaf (°Limelette, 19.02.1893; +Brugge), soldaat bij het 3^e Regiment Genie (Transmissie), lichting 1913, stamnr. 2330. Hij was de zoon van Jules en Adolphine Hautephenne. Gekwetst binnengebracht op 2 november 1918 in PCA De Kranepoel om 06.30 uur. Verbrijzeling van rechterknie door obusscherf en open wonde aan rechterbeen. Aanvankelijk te Aalter begraven op 3 november 1918 en later overgebracht naar de Belgisch Militaire begraafplaats (BMB) te Hoogstade-graf 00578. Eveneens ingeschreven te Aalter op 26 december 1919. (DOW)

SAVELS Emile-Jean (°Vlissingen, 11.10.1895; +31.10.1918, in PCA De Kranepoel), Sergeant oorlogsvrijwilliger bij het 13^e Linie Regiment 8^e Cie, stamnr. 113/29648. Hij was de zoon van Jean en Stephanie Vlietinck. Overleden om 19.00 uur. Open wonde aan de linker dij door granaatscherf. Breuk van de rotule en kwetsuren aan de rechterkuit door scherven. Te Aalter begraven op 3 november 1918 en later overgebracht naar de BMB in De Panne-graf 00952. Eveneens ingeschreven te Aalter op 26 december 1919. (DOW)

MALISSE Sylvère-Gerard (°Kuurne, 12.03.1893; +02.11.1918, op PCA De Kranepoel), soldaat van de lichting 1913, 16e Artillerie Regiment 2e groep 2e batterij 155 mm, stamnr. 54592. Hij was de zoon van Jean-Baptiste en Pelagie Van Der Stichele. Overleden om 20.15 uur. Indringende wonde in de linkerbuikholte, de thorax en de dij door obusscherven. Voorlopig te Aalter begraven op 4 november 1918-graf 9. (DOW) Ingeschreven te Aalter op 26 december 1919.

Op zijn doodsprentje wordt hij geciteerd in de orders van zijn

Regiment voor heldhaftig optreden tijdens de slag bij Steenstraete in 1915.

VAN ACKER Joseph-Jean-Felix (°Kortrijk, 17.01.1892; +Aalter, 19.10.1918 op wijk Kattewegel), soldaat, lichting 1912, 22e Linie Regiment, stamnr. 596. Hij was de zoon van Arthur en Rosalie Maréchal. Oorspronkelijk begraven op de wijk Kattewegel te Aalter maar nadien overgebracht naar het ereperk. (KIA) Op 2 december 1918 ontving de gemeente reeds een brief met de vraag naar meer informatie over deze persoon.

DE KEYSER Aloïs (+Aalter, op 01.11.1918 in de verbandpost), soldaat bij het 1e Regiment Jagers te Voet 1^e Cie. Te Aalter begraven in een slaaplaken op 2 november 1918. (DOW)

MILLES Francois (+Aalter, 28.10.1918 in de verbandpost), soldaat bij het 1^e Linie Regiment. (DOW)

VELLENS Joseph (+Aalter, 26.10.1918 in de verbandpost), soldaat bij het Regiment 4^e Jagers te Voet. (DOW)

VAN HOOFF François-Leopold (°Duffel, 30.08.1887; +Aalter, 04.11.1918 in de verbandpost), soldaat muzikant bij het 13^e Linie Regiment, lichting 1907. Op 6 november 1918 begraven te Brugge op het BMB, graf 184. (DOW)

Twee Amerikaanse militairen van de Luchtmacht werden aanvankelijk eveneens te Aalter bijgezet op 22 oktober 1918. Het gaat hier om:

- HARWEY Norman, 2^e Luitenant 'Aviateur Americain'. Hij werd begraven in een kist.
- een onbekende 'Aviateur Americain' van 'appareil' 3300. Hij werd eveneens op 22 oktober 1918 in een kist begraven.

**RODE KRUIS:
VERPLEEGSTERS EN
OORLOGSMETERS**

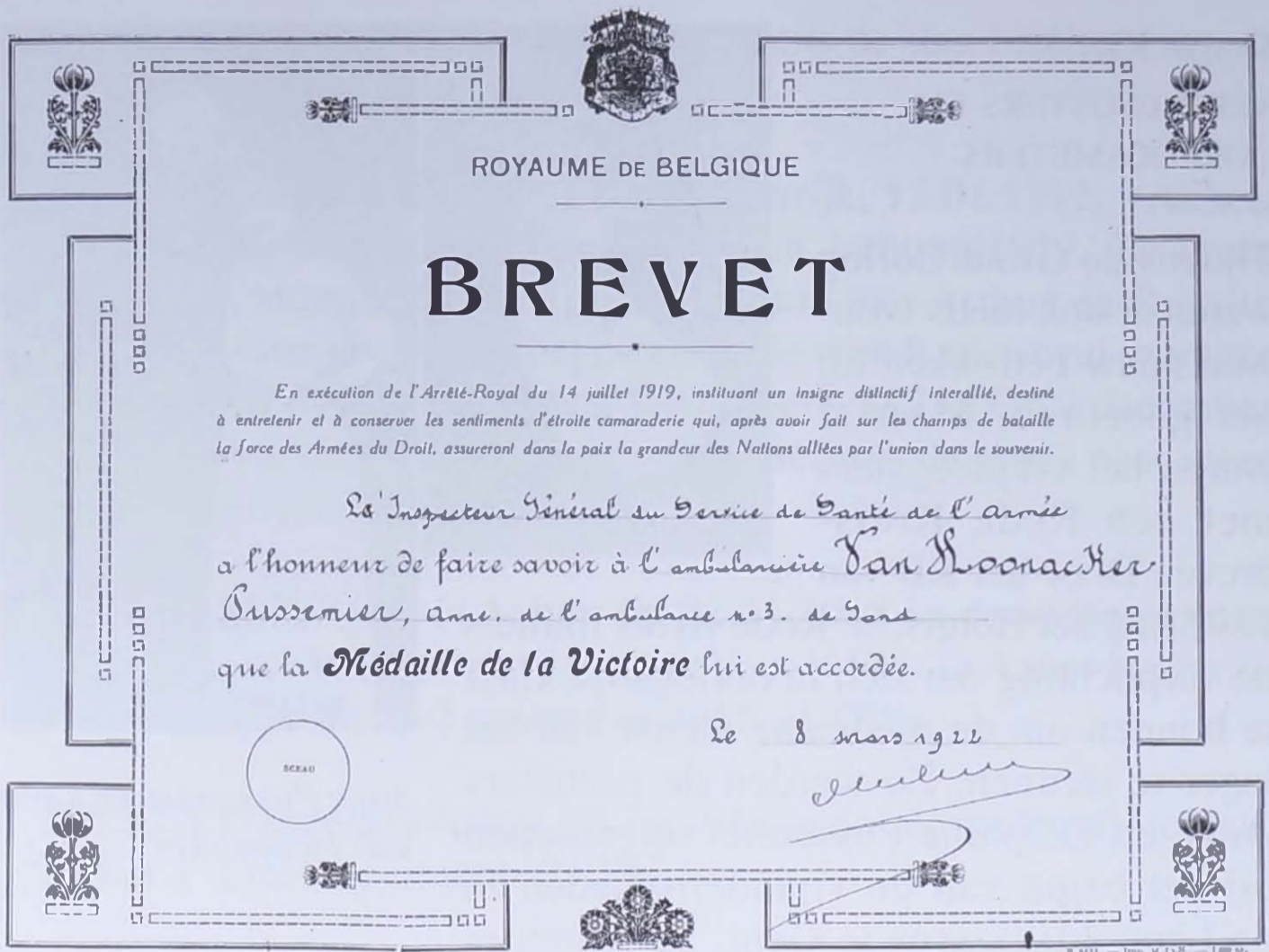
Tijdens de Grote Oorlog waren er ook reeds vrouwen nauw betrokken bij het gebeuren. Meestal waren het verpleegsters met een Rode Kruisbrevet. Door het KB van 1892 had het Belgische Rode Kruis immers de verplichting om zich in oorlogstijd klaar te houden om de medische dienst van het leger te steunen. Zo werden de gezusters Anne en Delphine Pussemier opgeroepen bij het begin van de vijandelijkheden in de Leopoldskazerne te Gent. Ze waren er werkzaam als 'Ambulancièrè'. Na de oorlog werden ze trouwens vereremerkt met de overwinningsmedaille en de herinneringsmedaille van de oorlog 1914-1918. Anne is trouwens de moeder van mevrouw P. Goubau-Van Hoonacker Ghislaine uit Aalter.

Anne Pussemier en Leon Van Hoonacker

Hierbij geven we ook een afbeelding van de bekende oorlogsvrijwilliger, frontverpleegster, Jeanne De Laet (°Willebroek, 20.01.1892; +Waregem, 23.01.1988). Ze wordt dikwijls afgebeeld in gezelschap van Koningin Elisabeth.

Brevetten van Pussemier Anne en haar Rode Kruis-armband met nr.247.

Nu we het over vrouwen hebben, willen we een kort woord wijden aan de oorlogsmeters of 'Marraines de Guerre.' Veel soldaten aan het front schreven aan een oorlogsmeter en bezochten deze zelfs tijdens een verlofperiode of herstelperiode na een verwonding. De soldaten hadden immers naast hun militaire en materiële problemen ook af te rekenen met psychosociale toestanden. Door de bijna volledige afzondering in het frontgebied waren er praktisch geen contacten met de familie en de vrienden in het bezet gebied. Van het thuisfront kwam er soms in maanden geen nieuws. De organisatie 'oorlogsmeters' vond reeds einde 1914 een eerste vorm van ontstaan. Koningin Elisabeth had door haar tussenkomst een grote hoeveelheid sjaals tot bij het front gebracht. Ze vroeg ook aan de gevluchte Belgen in het buitenland om allerlei benodigdheden naar het front te zenden. In deze pakjes werden dan door de afzenders adressen toegestuurd en zo ontstond de eerste vorm van briefwisseling. Overal in Frankrijk, Groot-Brittannië en Nederland zouden door het initiatief van vooraanstaande personen, dikwijls vrouwen van politici, correspondentienetwerken ontstaan zijn.

Later werden deze contacten zelfs uitgebreid naar de Verenigde Staten. Veel van die briefwisseling tussen de 'marraines' en de soldaten is bewaard gebleven. Soms gaf het aanleiding tot ontgoocheling als de soldaat in kwestie er achter kwam dat zijn gesprekspartner een oude lelijke vrouw was. Dit blijkt uit een anekdote verschenen in een boek 'Het oorlogsmanneken uit de maan van 1918'.

Er bestond ook een werk van Vlaamse oorlogsmeters dat echter op veel verzet stootte van de Belgische veiligheidsdiensten. De eentonigheid van het frontleven, de opgelegde taken en de vermoeidheid en de schijnbare zinloosheid van de oorlog beïnvloedden het gemoed van de strijders die bevangen werden door een soort 'Cafard'.

Deze briefwisseling gaf na verloop van tijd ook aanleiding tot een liefdesrelatie tussen de 'marraine' en de soldaat. Na de oorlog werden er zelfs huwelijken opgetekend van soldaten met hun oorlogsmeter. In Engeland werden de oorlogsmeters ook wel eens 'Les petites Anglaises' genoemd. Er werden later over dit onderwerp zelfs toneelstukken geschreven zoals 'Marraines d'Amour' en 'Marraintjesliefde' (blijspel van de hand van August Nobels).

Ook Aalterse soldaten in ziekte- of kwetsuurverlof in Groot-Brittannië kweekten er goede betrekkingen aan met de verpleegsters of met de dochter van de familie waar ze herstelden van hun verwondingen. Onderluitenant Raoul Snoeck (°Gent, 1893; +Klerken, 1918), soldaat van de lichter 1913 bij het 2^e Linie Regiment, beschrijft

zijn briefwisseling met zijn Italiaanse marraine, Anna Bollani, in zijn boek 'In de modder van de IJzervallei' dat in 1998 werd uitgegeven. Hij noemde haar zijn kleine '*Mandrinetta*' of zielendokter, de beste soldatenmoeder ter wereld. Hij leerde haar kennen in 1918 en droeg zijn oorlogsdagboek aan haar op. Zonder in detail te gaan, mogen we zeggen dat de schrijvers meestal mensen waren met een zekere opleiding en die de kennis van de talen machtig waren. Tot hier deze korte bijlage over de oorlogsmeters.

DUITSE MILITAIRE SLACHTOFFERS

Niet alleen Belgische gesneuvelden werden te Aalter begraven. We vonden eveneens een lijst van 13 Duitse militairen welke aanvankelijk te Aalter werden begraven. We voegen hier de namen toe in bijlage.

We stippen aan dat zeker nog een andere Duitse soldaat Eugene KLEIN van het 381^e Duitse Infanterie Regiment, (°Mittersheim - Kreis Strassbourg) ook te Aalter overleed in oktober 1918. Hij overleed aan de vaart rechtover de boerderij van de kinderen Cornelis en werd begraven te Aalter op 19 oktober 1918. Op 17 maart 1920 kwam er op het gemeentehuis een schrijven aan uit Mittersheim (nu Lorraine-Frankrijk) waarin de vader Christoph KLEIN in het Frans vraagt naar meer informatie over zijn zoon: waar gesneuveld, in welke omstandigheden, waar begraven.

Volgens getuigen werd een andere Duitse soldaat begraven naast de 'Debarcadère' (aanlegsteiger) van de fabriek Vanderhaeghen aan de vaart.

Soldaat MAJCHEREZAK Theodore, eveneens van het 381e Duitse Infanterie Regiment, stierf tijdens de overbrenging naar PCA De Kranepoel op 3 november 1918 aan de gevolgen van een perforatie van het abdomen door geweerkogels.

Op 7 augustus 1931 wordt in een brief, opgesteld te Ieper, de toelating gevraagd door de Dienst der Duitse grafsteden in België om over te gaan tot het weghalen van de Duitse slachtoffers begraven op de verschillende gemeentelijke kerkhoven om ze over te brengen naar een krijgskerkhof. De slachtoffers werden door de 'Belgische dienst der militaire grafsteden' ontgraven. Met de medewerking van de 'Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge' vonden we dat ze aanvankelijk werden overgebracht naar een kerkhof te Anzegem. Vervolgens werden ze in de jaren 1955-1957 overgebracht naar het 'Kriegsfriedhof' te Menen. De onbekende Duitser werd bijgezet in het 'Kamaradengrab' te Langemark.

Hierna volgt de overlijdensdatum van de soldaten met het nr. van hun begraafplaats volgens deze Duitse informatiebron.

FLEMMING FRANZ	+16.10.1918	BLOK C GRAF NR.	2729
MAROSE GEORGE	+16.10.1918	IDEM	2730

FURKSTU ALBERT	+ONBEKEND	IDEM	2731
JASCHINSKI ALBERT	+17.10.1918	IDEM	2732
LANTSCH ARTHUR	+17.10.1918	IDEM	2733
FALKOWSKI BOLESLAUS	+16.10.1918	IDEM	2734
HORNBAEGE EWALD	+16.10.1918	IDEM	2735
BRUCKNER JOHANN	+17.10.1918	IDEM	2868
BERGHÖFER PAUL	+17.10.1918	IDEM	2869
STEYMANN OTTO	+17.10.1918	IDEM	2870
KRAL LUDWIG	+18.10.1918	IDEM	2871
MAJECHERCZAK THEODOR	+03.11.1918	IDEM	2872
KLEIN EUGEN	+19.10.1918	IDEM	2873
ONBEKENDE	BIJGEZET TE LANGEMARK		

Te Aalter werd er ook een soort kantine voor de krijgsgevangene soldaten opgericht. Gedurende de maand september (jaar ?) werden dozen met 5 *frankkens* aan soldaten van Aalter, Lotenhulle en Hansbeke die in krijgsgevangenschap vertoefden, verzonden. Aan de behoeftige krijgsgevangenen van Aalter werd er in dezelfde maand tevens kledij toegestuurd.

Kranten van de Krijgsgevangene Soldaten 1914/18

Gedurende de maand September zijn door eigen toedoen of door hulp doozen van 5 franken verzonden aan de volgende Krijgsgevangenen.

Gemeente Aeltre.

- 1 Alfons Vande Veire.
- 2 René Vande Donspele.
- 3 August Beurrier.
- 4 Emiel De Smet.
- 5 Philémon Hutkirk.
- 6 Alidoor De Bruyne.
- 7 Charles Raes.
- 8 Alfons Van Valsens.
- 9 René Schellebroodt.
- 10 Theophil Boterman.
- 11 Julien De Gersens.
- 12 Charles Vande Donspele.
- 13 Modest Smessaert.
- 14 Ernest Baerstjes.
- 15 Florimond Vansepeel.
- 16 August Vansoot.
- 17 Charles De Jaeger.
- 18 Emiel Van Landeghem.
- 19 Felix Ide.
- 20 Camiel Vaghen.
- 21 Oscar De Jaeger.

Gemeente Booterhulle.

- 1 Jan Vermeersch.
- 2 Trifon Van Oyen.
- 3 Alfons De Heve.
- 4 Curiel Wychhuys.
- 5 Joseph Van Kerebroeck.
- 6 Jules Vande Bauwede.
- 7 Hector De Craemer.
- 8 Adolf De Wulf.
- 9 Isidoor De Clercq.
- 10 Charles De Bloek.
- 11 Trifon Vierstraete.
- 12 Arthur Van Tarys.
- 13 Gustaaf Boute.

Gemeente Haasbeke.

- 1 René Van Lyncht.
- 2 Jules Van Oteghem.
- 3 René Van Borshout.
- 4 Oscar de Jaeger.
- 5 Léon Van Oteghem.

Gedurende de maand September zijn aan de behoeftige Krijgsgevangenen van Aeltre verzonden:

- 1 Jersey; 1 onderbroek; 1 paar kouse.

Lijst van de Duitse soldaten die begraven zijn te Aalter.

Lijst der gesneuvelde Duitse soldaten, begraven op het kerkhof van Aalter.

<i>Datum der Begravingen</i>	<i>Nr</i>	<i>Naam</i>	<i>Graden</i>	<i>Regiment</i>
18 October 1918	1	Henning Franz	1/1	27 Reg.
"	2	Sergeant Marose		Welt Reg. J.R. 54.
"	3	Lieut. Fahrste	1/55	Fuß 3 art. Reg.
"	4	Musk. Kaschnicki Albert	M. W. Komp.	54. 7 Reg.
"	5	Feldw. Langsch	Opf. w.	1/9 Fuß art. Reg.
"	6	Musk. Tarkowski	2/5	Uruank Inf. Regt.
"	7	Hamburger	Barf. hafe	K. K. 995.
"	8	Lieut. Pfundner Johann	1/3	Tabart. Regt.
"	9	Onbekannt.		
"	10	Berghofer Carl	Unoffiz.	1/5 Gran. Kap. Inf. Regt.
"	11	Stegmann Otto	4/575	Kron Ltbl.
19 October	12	Inf. Ludwig Kraal	Bay. 74	J. R. 18-10-18.
4 November 18	13	Maicherezak Theodore	72 ^e 6 ^e	381 Inf. Regt. 31X 18

Overlijdensakte van MAJCHEREZAK Theodore.

DÉCLARATION DE DÉCÈS

SERVICE DES INHUMATIONS MILITAIRES

DIVISION D'ARMÉE

Jb. M. B. de Beveren d'Yper

P. C. A. de Kraene Soel

Je soussigné, ^{caporal chef de Sectionnaire} officier d'administration, chargé du susdit service, pour me conformer aux dispositions de l'article 80 du Code civil, donne avis à M. l'officier public chargé de recevoir les actes de l'état civil, que le sieur (1) Maicherezak Theodore (2) Soldat au (3) 381e Reg^t Infanterie Allemande 1re de la matricule, époux de (4) _____ fils de (5) _____ et de (6) _____

_____ habitant à (7) _____

né le _____ 18 _____, à _____, province de _____,

domicilié de droit avant son entrée au service dans la commune de _____

province de _____, est mort ce jour d'hui à _____ pendant son transport au

province de la Flandre Orientale le (8) Trois du mois de Novembre

mil neuf cent dix-huit à _____ heures, par suite d'une plaie

provoquée par un coup de feu

Fait à Kraene Soel, le (8) Trois du mois de Novembre

mil neuf cent dix-huit.

Leff. de Sectionnaire
OFFICIER D'ADMINISTRATION,

Maenaert

Certifié véritable par le soussigné

MÉDECIN CHEF DE SERVICE,

W. J. J. J.

N. B. — Les nom et prénoms du décédé, ainsi que le lieu de naissance, doivent être écrits avec la plus grande exactitude et très lisiblement.

(1) Nom et prénoms du décédé en toutes lettres.

(2) Grade et position.

(3) Indication du corps ou service et de l'unité.

(4) Si le militaire est marié ou veuf.

(5) Nom et prénoms du père du décédé.

(6) Nom et prénoms de la mère.

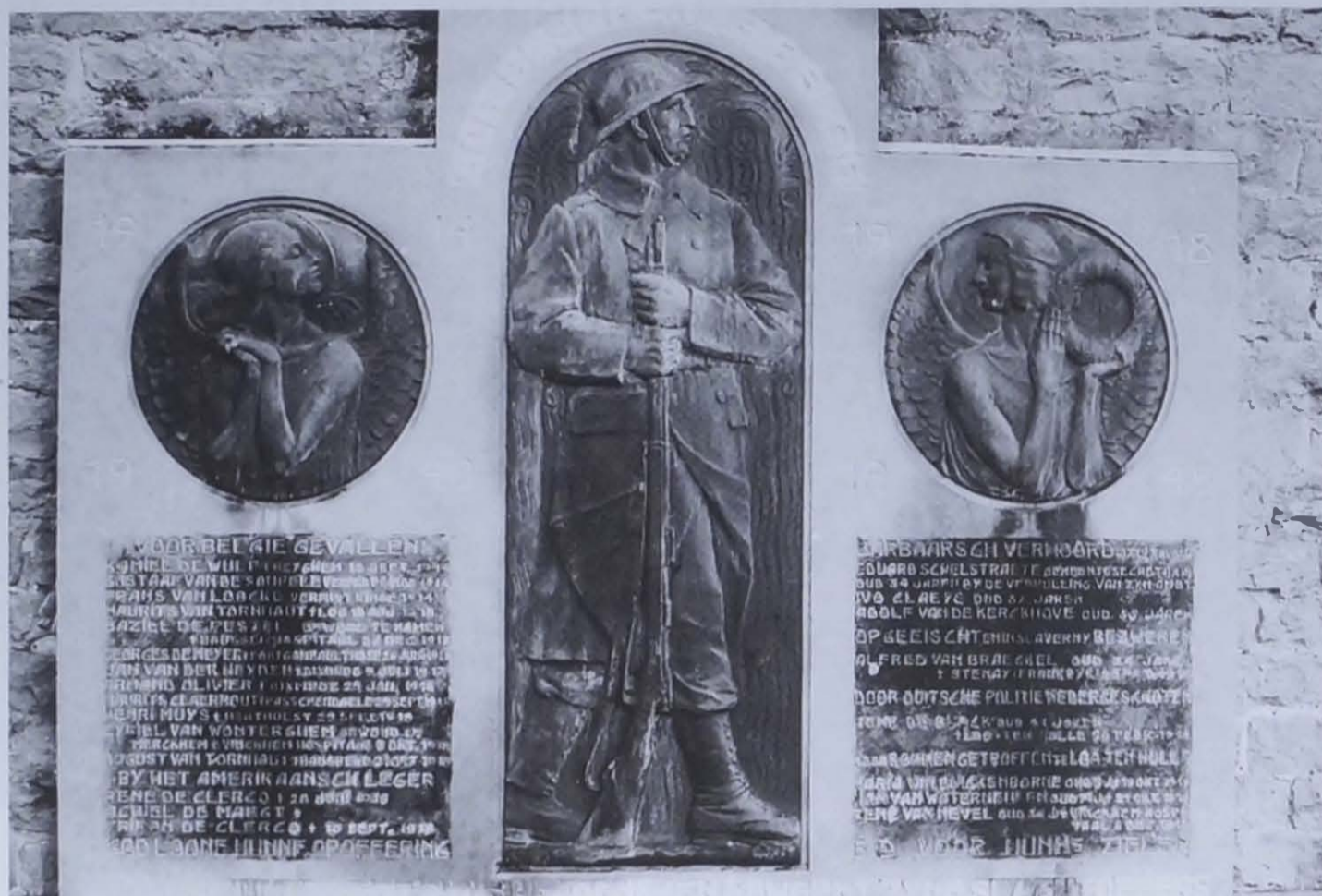
(7) Domicile des parents, pour les militaires appartenant à une puissance étrangère, et pour les autres, dans le cas où l'on ne connaît pas le dernier domicile des décédés.

(8) Date en toutes lettres.

Inhumé le _____ au cimetière _____ de _____

N^o _____ de la tombe.

MILITAIRE SLACHTOFFERS VAN LOTENHULLE

Het monument van de hand van de Gentse beeldhouwer Geo Verbanck (°Gent 22.02.1881; +Wilrijk, 12.12.1961) werd met de financiële steun van de inwoners en de ruime bijdrage van burgemeester Georges Hulin de Loo opgericht. Het werd op 17 april 1921 plechtig ingehuldigd.

Te Lotenhulle vinden we op het monument aan de kerk de namen van de 12 oud-strijders die sneuvelden tijdens de Grote Oorlog 1914-1918. Drie andere soldaten uit Lotenhulle overleden in het Amerikaans leger.

VOOR BELGIE GEVALLEN
 KAMIEL DE WULF † REYCHEN 12 SEPT. 1914
 GUSTAAT VAN DE SOMPELE VERMISTENDE 1915
 FRANS VAN LOECKE VERMISTENDE 1914
 MAURITS VAN TORNHOUT † LEE 15 OKT. 1915
 BAZIEL DE PESTEL GEWONDEN IN NAMEN
 BRUSSEL HOSPITAAL 23 DEC. 1915
 GEORGES DEMEYER † FONT COMBAULT THIST 29 JUNI 1916
 JAN VAN DER HEYDEN † BIXHODE 9 JULI 1917
 ARMAND OLIVIER † BIXHODE 29 JAN. 1918
 MAURITS CLAERHOUT † PASSCHENDAELE 29 SEPT. 1917
 HENRI MUYS † HOUTHULST 29 SEPT. 1918
 CYRIEL VAN WONTERGHEM GEWONDEN IN
 MERCKHEM † VINCHEM HOSPITAAL 3 OKT. 1918
 AUGUST VAN TORNHOUT † HAASBEEK 21 OKT. 1918
BY HET AMERIKAANSCH LEGER
 RENE DE CLERCO † 20 JUNI 1916
 ACHIEL DE MAEGT †
 TRIEON DE CLERCO † 10 SEPT. 1915
GOD LOONE HUNNE OPFEERING

BARBAARSCH VERMOORD 17 OKT. 1915
 EDUARD SCHELSTRAETE GEMEENTESECRETARIS
 OUD 34 JAREN BY DE VERVULLING VAN ZYN AMBT
 IVO CLAEYS OUD 37 JAREN
 ADOLF VAN DE KERCKHOVE OUD 35 JAREN
 OP GEEISCHTEN IN SLAVERY BEZWEKEN
 ALFRED VAN BRAECKEL OUD 34 JAREN
 † STENAY (FRANKRYK) 20 OKT. 1917
 DOOR DUITSCHE POLITIE NEDERGE SCHOTEN
 RENE DE BLOECK OUD 41 JAREN
 † LEE TEN HELLE 26 FEBR. 1918
 DOOR BOMMEN GETROFFEN TE LEE TEN HULLE
 MARIA VAN QUICKENBORNE OUD 30 † 19 OKT. 1918
 JAN VAN WATERNEUWEN OUD 70 † 21 OKT. 1918
 RENE VAN NEVEL OUD 36 † VINCHEM HOSPITAAL
 † 8 DEC. 1918
 OUD VOOR HUNNE ZAKEN

Van deze mensen konden we volgende informatie terug vinden:

DE WULF Ivo-Camiel (°Poeke, 11.02.1893; +12.09.1914, aan de IJzer). Hij was soldaat 2^e klasse van de lichte 1913 bij het 1^e Linie Regiment 1^e Bn 3^e Cie, stamnr. 59.173.

Ivo was de zoon van Alfons-Modest en Elodie-Marie De Baets wonende in de Heirstraat te Lotenhulle. Emiel overleed tijdens de slag aan de IJzer en werd aanvankelijk te Beigem begraven op het gemeentelijk kerkhof en werd later bijgezet te Eppegem. (BMB - graf 08223)

VAN DE SOMPELE Emiel-Gustaaf (°Lotenhulle, 15.02.1893; +1914, aan de IJzer). Emiel was soldaat 2^e klasse lichte 1913 bij het 1^e Linie Regiment, stamnr. 59189.

Hij was de zoon van Carolus-Ludovicus en Amelie Steenbeke van de Kouter-Bellemstraat 30. Vermist in 1914 en overleden op 10 november 1914 tijdens de slag aan de IJzer te Diksmuide.

VAN TORNHOUT Maurice (°Lotenhulle, 08.05.1895; +Lo, 29.08.1915). Maurice was soldaat 2^e klasse oorlogsvrijwilliger bij het 2^e Bn Karabiniers Wielrijders 2 D.C. 2^e Cie.

<p>'t Is schoon voor 't vaderland te sterven, Benijdenswaard bij 't levensderven, Op waarde roem en gloer verwerven, Bij God de kroon der zalgen erven.</p> <p>BID VOOR † DE ZIEL</p> <p>VAN</p> <p>BAZIEL DE PESTEL</p> <p>Zoon van</p> <p>Martinus en van Marie Therese Van Heyste</p> <p>Soldaat bij het 24^e Linierement. Lid der Congregatie der Jongelingen. Geboren te Lotenhulle den 20 November 1887, en heldhaftig gesneeld voor zijn vaderland te Brussel, den 21 December 1915.</p> <p>Er bestaat, heeft Jesus Christus gezegd, geen meder liefdelijk werk dan zijn leven te geven voor zijne vrienden. Welnu, de soldaat die sterft om zijne broeders te redden, aard en altaar van het vaderland te beschermen, oefent op onvergelijkelijke wijze die naasteliefde, en de dood met christelijke gevoelens aanvaard, verzekert hem de eeuwige zaligheid.</p> <p>Christene ouders, weest fier op uwe Zonen! Onze helden worden niet allen op de dagorde des egers gemenud, doch zeker mogen wij voor hen de onsterfelijke kroon der overkorenen verwachten.</p> <p>Bemilde vader, broeders en zusters, ik heb mijn leven voor een edele en heilige zaak gegeven. Bidt God dat Hij mijn offer aanvaardt, opdat wij hier samen bij Hem mogen vereenigd zijn.</p> <p>Zoet Hert van Jesus wees mijne liefde. (1000 dag. afl.) Zoet Hert van Maria, wees mijn heil. (1000 dag. afl.)</p> <p>R. I. P.</p> <p>Druck. B. Schelstraete-De Ren, Lotenhulle.</p>	
--	---

Kerkhof Sainte-Anne-d'Auvay (F).

Hij was de zoon van Camiel en Marie-Ludovica Van Autre-ve uit de Veldhoek-Aalterstraat 5. Aanvankelijk te Leisele begraven op 31 augustus 1915 en ligt nu in De Panne begraven. (BMB - graf B0174)

DE PESTEL Basiel-August

(°Lotenhulle, 26.11.1887; +Brussel, 23.11.1915). Basiel was soldaat 2e klasse lichte 1907 bij het 24e Linie Regiment 1e Bn 2e Cie, stamnr. 53964.

Hij was de zoon van slachter Martinus en Marie-Thérèse Van Heyste uit de Malsem-Kouterstraat 13. Hij ging te Hansbeke wonen op 31 juli 1903 en woonde later te Poesele. Hij werd gewond te Namen en overgebracht naar het hospitaal te Bussel waar hij overleed (Place des Palais). Basiel werd begraven te Brussel-Evere - graf L01-08. Het gedachtenisprentje geeft 29 november aan als geboortedatum, de burgerlijke stand spreekt van 26 november.

DE MEYER Jeroom-Georges-August (°Lotenhulle, 23.10.1894; +26.06.1916). Jeroom was soldaat 2^e klasse lichting 1914 bij het 3^e Linie Regiment 2^e Bn 3^e Cie.

Hij was de zoon van Henri en Marie-Pelagie Van Hecke van de Kleine Plaats – Dorp 3. Hij overleed in 'Fontgombault' hospitaal (F). Hij ligt begraven te Sainte-Anne-d'Auray in de schaduw van de basiliek graf B05.12 (Morbihan). Te Sainte-Anne-d'Auray bij Vannes is de basiliek toegewijd aan de H. Anna moeder Van Maria. Ze wordt ook wel eens de moeder van Bretagne genoemd. Hier werd, naast het Franse kerkhof, een groot Belgisch kerkhof 1914-1918 ingehuldigd op 28 november 1984 door staatssecretaris Firmin Aerts (verkeerdelijk Aerbs op de inhuldigingsplaat). Er liggen hier 274 Belgen begraven die overleden zijn in Frankrijk (Bretagne, Pays de la Loire, Normandië). 4 soldaten overleden in de 'Haute Garonne' en 2 in de 'Hautes Pyrenées' werden er in 1984 aan toegevoegd. Daarnaast rusten ook 427 Franse en 9 Russische militairen van 1914-1918.

VANDERHEYDEN Jean (°Lotenhulle, 22.12.1888; +Kaaskerke, 19.07.1917). Jean was soldaat 1e klasse lichting 1908 bij het 4e Linie Regiment 1e Cie, stamnr. 54692.

Hij was de zoon van Julius en Marie-Mathilde De Brauwer uit de Cynsstraat 23. Begraven op de BMB te Oeren op 11 juli 1917 - graf 123.

OLIVIER Armand-Jean-Baptiste-Zoë (°Ursel, 03.08.1894; +Adinkerke, 29.01.1918). Armand was soldaat oorlogsvrijwilliger lichting 1914 bij het Regiment 2^e Jagers te Voet 4^e Cie mitrailleur, stamnr. 57084.

Hij was de zoon van Florimond en Marie-Louise Meganck uit de Heirstraat 25. Hij werd door gas bevangen en overleed te Adinkerke-Hospitaal Cabour. Begraven op de BMB in De Panne op 31 januari 1918 - graf 3/14. (DOS)

MUYS Henri (°Lotenhulle, 04.11.1888; +Klerken, 18.09.1918). Hendrik was soldaat 2^e klasse lichting 1908 bij het 24^e Linie Regiment 1^e Cie, stamnr. 254.

Hij was de zoon van Charles-Louis en Mathilde Gelaude uit de Barelhoek. Hij sneuvelde te Klerken op 28 september 1918. Hendrik werd op 29 september 1918 begraven te Houthulst op de BMB - graf K416. (KIA)

GELOOF IN JESUS-CHRISTUS. AMEN.

ZALIGE GEDACHTENIS

AAN

HENRI MUYS

ZOON VAN

CHARLES en van MATHILDE GELAUDE.

Soldaat bij het 24^e Linieregiment.

geboren te Lotenhulle den 4 November 1888,
gesneuveld te Houttuist den 29 September 1918.

Hij was lid van de Jongelingen-Congregatie en
van de confrerie van de H. Barbara.

Laatlen het edel is en groot, een voorbeeldige
en tróuwe zoon te wesen, vnaarop christene ou-
ders met fierheid roenten mogen: veel edeler en
grooier is hij die vone Volk en Land te velde
trekt, om met zijn bloed den losprijs er van te
betalen. - Dat wist Henri, en dat deed hij ook.

Tijdens gansch den duur des oorlogs gaf hij
blijk van zijnen moed en zijne dapperheid, zich
steeds aanbiedende voor de gevaarlijkste zen-
dingen; en, 't is als held dat hij slierf, voor de
verlossing en de vrijheid van ons Vaderland! .
(alt eenen brief van den Kapitein zijner Cie)

Beweent uwen zoon, . . beste Ouders, . . maar
schiept moed bij de gedachte, dat hij zich heeft
opgeofferd voor de heilige zaak van het Recht.

Zalig zijn zij die vervolging lijden om de
rechtvaardigheid: want het rijk der hemelen
behoort hen toe.

Jesus, Maria, Jozef,

(7 jar. en 7 quadr.)

Lotenhulle, drakk. R. Schelstraete-De Ren.

VAN WONTERGHEM Cyriel-Eduard (°Poesele, 29.06.1894; +Vinkem, 03.10.1918). Cyriel was soldaat 2e klasse lichting 1914 bij het 7^e Linie Regiment 11^e Cie, stamnr. 107/62687.

Hij was de zoon van Karel en Melanie Van Quickenborne uit Prostdij-Lentakkerstraat 18 te Lotenhulle. Hij werd gewond te Merkem en overleed te Vinkem om 10.45 uur. Begraven op 4 oktober 1918 op de BMB in De Panne - graf F0123. (DOW)

VAN TORNHOUT August (°Lotenhulle, 22.08.1888; +Lotenhulle, 22.10.1918). August was soldaat lichting 1908 bij het Regiment 1^e Jagers te Voet, stamnr. 125/23498.

Hij was de zoon van Camiel en Maria-Ludovica Van Autreve. Hij ging in maart 1911 te Elsene wonen en overleed te Lotenhulle bij het offensief aan het Schipdonkkanaal. Begraven te Lotenhulle op 22 oktober 1918. (KIA)

CLAERHOUT Maurice-Constant (°Lotenhulle, 19.09.1897; +29.09.1918). Maurice was soldaat 2^e klasse lichting 1916 bij het 16^e Linie Regiment 10^e Cie, stamnr. 2527.

Hij was de zoon van schoenmaker Marcus-Alfons en Maria-Clementina Verplaetsen uit het Dorp 32. Hij overleed op 29

september 1918 bij de inname van Moorslede. Hij werd aanvankelijk te Moorslede begraven en later bijgezet te Passendale - graf 1095/3. (KIA)

Hier ook geeft het gedachtenisprentje een andere geboortedatum aan, namelijk 20 september.

<p>Ontvang, o Heer, het offer van mijn bloed Tot heil van Land en Vorst, ons grootste goed!</p> <p>✠</p> <p>DUURBARE GEDACHTENIS van MAURICE CLAERHOUT soldaat bij het 16 linieregiment zoon van Alfons en Clemence Vander Plaetsen geboren te Lootenhulle den 20 September 1897, ge- sneuveld bij de inneming van Moorslede den 29 September 1918.</p> <hr/> <p>● <i>Onberispelijk van gedrag, was onze goede vriend MAURICE een voorbeeld voor zijne kameraden... De brave jongen had een voorgevoel van zijne aanstaande dood... Hij vertrok met geestdrift... man van plicht vreesde hij de heldendood niet... (Uit een brief van den aalmoezenier P. Kockerels).</i></p> <p>Vruchteloos is nu al ons hopen Op een bijden wederkeer! Helden sterven niet ten huize, Maar wel op het veld van eer; Rust dan zacht in Godes vrede! Eens loch vinden wij u weer, Niet op dees ellendige aarde Maar hierboven bij den Heer.</p> <p>Te vroeg is hij van ons gescheiden Hij, dien wij missen, o zoo teer... Niet langer mocht hij hier verbeiden, 't Was raadsbesluit van God den Heer. Gesneuveld is hij voor ons allen: Voor Koning, 't Land, zijn recht, zijn Eer. Het offer is ons zwaar gevallen, Het schenke 't Land de vrijheid weer!</p> <p>H. Hert van Jesus, bescherm België. 300 dag. aft.</p> <p>Réné Schelstraete, Lootenhulle.</p>	
---	--

VAN LOOCKE Frans (°Bellem, 11.05.1890; +1914). Frans was soldaat 2e klasse lichting 1912 bij het 1e Linie Regiment, stamnr. 58209.

Hij was de zoon van Victor en Marie-Romanie Planckaert van Malsem 18. Vermist einde 1914 en vermoedelijk overleden op 13 november 1914 tijdens de slag aan de IJzer bij Diksmuide.

DE MAEGT Achiel (°Lootenhulle, 08.01.1887; +vermoedelijk in Frankrijk rond 1917-1918).

Hij was de zoon van Camiel en Marie-Elodie Maes van op de Grote Plaats 86. Hij emigreerde naar Amerika (South-Bend bij zijn broer Alfons) op 15 maart 1910 met de boot de Zeeland. Hij werd er militair en kwam terug tijdens de oorlog 1914-1918

met het Amerikaans leger. Hij overleed tijdens zijn Amerikaanse legerdienst.

DE CLERCQ Trifon (°Lotenhulle, 28.06.1890; +06.09.1918, in Frankrijk).

Trifon was de zoon van Jan-Francies en Maria-Eulalie Verplaetsen van de Grote Plaats 94. Hij emigreerde naar Amerika op 7 april 1913 met de boot de Franconia vanuit Liverpool. Hij werd er eveneens militair in het Amerikaans leger en overleed tijdens zijn Amerikaanse legerdienst.

DE CLERCQ Renatus (°Lotenhulle, 20.08.1892; +20.06.1918, in Frankrijk).

Waarschijnlijk de broer van Trifon hierboven. Hij overleed eveneens tijdens zijn Amerikaanse legerdienst.

Andere gesneuvelde militairen te Lotenhulle geboren of er overleden.

WALRAEVENS Jules (°Lotenhulle, 25.10.1888; + Calais (F), 20.09.1918). Jules was oorlogsvrijwilliger bij het 10^e Regiment Artillerie 2^e groep 70^e batterij met stamnr. 4582.

Jules was de zoon van klompenmaker August-Bernard (°Comines-F) en Marie-Mathildis Timmerman (°Vinkt). Hij ging te Leuven wonen in januari 1908. Op 23 september 1918 te Calais begraven op de BMB - graf 1019. (DOS)

HUYS Maurice-Jozef (°Lotenhulle, 07.03.1890; +Tienen, 18.08.1914). Maurice was soldaat bij het 22e Linie Regiment lichting 1910, stamnr. 56010.

Hij was de zoon van August-Constant (°Poeke) en Marie-Julia Clincke (°Aalter) wonende op het Dorp maar verhuisde naar Landegem. Hij werd begraven te Grimde necropolis Sint-Pieter.

ORNELIS Gustaaf-René (°Beernem, 24.02.1889; +Lotenhulle, 01.11.1918). Gustaaf was soldaat van de lichting 1916 bij het 13e Artillerie Regiment 3e Groep 2e batterij.

Hij was de zoon van Henri en Clementina Timmerman. Hij woonde toen te Wingene. Later overgebracht naar Beernem.

DELOGE Leopold (°Crupet, 30.10.1887; +Nevele-Lotenhulle, 30.10.1918). Leopold was Onderofficier bij het 7^e Artillerie Regiment

Ongordt men weest heldenzonen! *I Mach. III 2.*
Zij werden koen en bereid om te sterven voor
Wetten en vaderland. *II Mach. VIII 2.*

TOT ZALIG AANDENKEN
VAN MIJNHEER

Maurits Jozet Maria Huys

ZOON VAN

Mijnheer AUGUST en wijlen Mevrouw JULIA CLINCKE

lid van het Artsbroederschap van den
H. Franciscus Xavierus,

soldaat bij het 22^e Linieregiment,

geboren te Lotenhulle, den 7 Maart 1897 en held-
haftig gesneveld voor zijn Vaderland, te Lützen,
den 31 Oogst 1918.

Deze jongeling heeft vroegtijdig de ware wijs-
heid betracht; hij bad om naar in zijn gebed, en zijn
hart verheugde zich in naar; zijn voet betrad den
rechteweg, en van zijne jeugd af volgde hij haar
spoor; zij was hem zeer nuttig; docht, aan nood die
hem de wijsheid gaf, gaf hij de eer. *Eccl. I. 1.*

De heer verheende hem eene sorg, en daarom
heeft hij hem geprezen in den Kerkzang. *Zool. I. 1.*

Toch het Vaderland zijne diensten vroeg,
sprak hij, gelijk de Machabeer: "Zou onze tijd
komen is, laat ons manmoedig sterven voor onze
broeders en geen schandvlek werpen op onzen
naam!" *I Mach. IV. 17.*

Zoo is deze held uit het leven gescheiden, niet
alleen den jongelingen maar ook den ganschen volk
de gehougens zijner dood tot een voorbeeld van
deugd en kloekmoedigheid nalatende. *II Mach. III 31.*

Heilig hert van Jesus, ik heb betrouwen in U.
30 dagen afdant.

Landegem, dr. Van de Castele-Metresonne

lichting 1907, stamnr. 157/121.

Hij was de zoon van Joseph en Marie-Thérèse Wilmart. Hij werd bij het begin van de oorlog reeds geïnterneerd in Nederland. Hij vluchtte de grens over en trachtte zijn eenheid aan de IJzer te vervoegen. Gekwetst door kogels aan beide knieën, werd hij verzorgd in het hospitaal te Brussel. Vervoegde, pas hersteld, zijn eenheid aan de IJzer. Hij sneuvelde op Kerrebroeck (Nevele-Lotenhulle) op zijn verjaardag. Bij een bomontploffing verloor hij een been en brak een arm. Hij leefde nog een uur en overleed in de armen van de aalmoezenier na het overhandigen van zijn paternoster en decoraties voor zijn oude vader. Hij werd te Lotenhulle begraven op 31 oktober 1918 (KIA) en later waarschijnlijk overgebracht naar zijn haardstede.

A LA GLORIEUSE MÉMOIRE

d'un de nos héros tombé en martyr
pour la Patrie

Sous-Officier Léopold DÉLOGE

DE CRUPET

Décédé à Lützenbul, le 31 Octobre 1918, à
l'âge de 33 ans.

Rentré à l'armée, sur l'appel de notre illustre
ROI, contre le perfide envahisseur de notre
Patrie, il fut dès le début emprisonné en Hol-
lande.

Cette réclusion dans l'isolement révoltant son
ardeur, sa vaillance, son amour de la Patrie,
il résolut de franchir la frontière pour rejoin-
dre l'armée sur l'Yser.

Il réalisa son projet en subissant deux coups
de feu qui le blessèrent au genou.

Soigné à Bruxelles et soigneusement guéri, il
vola vers l'Yser où on le voit pendant quatre
ans, prendre part à toutes les grandes actions,
toujours ardent comme un lion et méritant par

Lotenhulle werd grotendeels bevrijd door Franse Alpenjagers die verder oprukten naar Poesele. Vele huizen in Lotenhulle liepen nog schade op door de Duitse beschietingen van achter het Schipdonkkanaal op hun achtervolgers.

† Ter Roemrijke Gedachtenis †
ONZER BETREURDE SOLDATEN & DOELPGENOOTEN

Gevallen tijdens den oorlog 1914-1918.

SOLDATEN BIJ HET BELGISCH LEGER.

De Wulf, Kamiel,	te Beyghem	op 12- 9-14
Vande Sompele, Gustaaf,	te Dixmude	einde 1914
Van Loocke, Frans	te Dixmude	einde 1914
Van Thornhout, Maurice,	te Loo	op 15- 8-15
De Pestel, Baziel	te Brussel	op 23-12-15
De Meyer, Georges	te Fontgombault	26- 6-16
Van der Heyden, Jan	te Dixmude	op 9- 7-17
Olivier, Armand	te Dixmude	op 29- 1-18
Claerhout, Maurice	te Passchendaele	29- 9-18
Muys, Henri	te Houthulst	op 29- 9-18
Van Wonterghem, Cyriel,	te Vinckem	op 3-10-18
Van Thornhout, August	te Hansbeke	op 28-10-18

BURGERS,

Schelstraete, Edouard	te Lootenhulle	op 17-10-14
Vande Kerckhove, Adolf	te Lootenhulle	op 17-10-14
Claeys, Ivo	te Lootenhulle	op 17-10-14
Van Braeckel, Alfred	te Stenay	op 20-10-17
De Block, René	te Lootenhulle	op 26- 2-18
Van Quikenborne, Maria	te Lootenhulle	op 19-10-18
Van Waetermeulen, Jan	te Lootenhulle	op 21-10-18
Van Nevel, René	te Vinckem	op 8-12-18

SOLDATEN BIJ 'T AMERIKAANSCH LEGER,

De Clercq, René	De Mzejt, Achiel
De Clercq, Trifon.	

Aan God alleen, eer en glorie. Thimo I, 17.
 "Omnium Gallorum Belgæ sunt fortissimi" César.

Ik zag een vijand opstijgen. Hij was gelijk aan een
 hulpaard. Woorden van blaspheude waren op zijn wa-
 penrusting gesch even. De wereld liep hem verwonderd
 na en zegde: wie is aan hem gelijk en wie zal tegen
 hem kunnen strijden! Apoc. XIII 1 en 5. Ik zag een vaal-
 paard, en die daar op zat had voor naam de dood, en
 de hel volgde hem, en hem werd macht gegeven om te
 doden door het zwaard en door den honger. Apoc. VI, 8.
*Zulkdanig was de vijand van ons Vaderland. Onze hel-
 den sprongen op en vochten gelijk leeuw, en sneuvel-
 den voor Heer en Vaderland. Hun bloed riep om wraak.*
 Tot hoelang, o Heer, zij de Heilige en Waarachtige,
 oordeel gij niet en wreekt gij niet ons bloed. Hun werd
 gezegd, nog eenigen tijd te wachten tot dat het getal
 der gesneuvelde helden zou vol zijn. Apoc. VI, 10 en 11.
 En zie, met eens hun zion verbleekt. Zij wijken en zij
 vallen gelijk vruchten van een boom, door sterken wind
 geschild. In één uur is hun oordeel gekomen. Apoc. XIII, 9.

*Ons Vaderland was vrij .. bekleed met heerlijkheid en
 roem voor al de volkeren van de wereld. - Ons helden ..!
 hun lijken rusten hier en glider in 't stof der aarde, hun
 naam zal leven in dankbare bewondering door alle ge-
 slachten heen. Hun' zielen rusten bij God in eeuwig
 vrede, want: Wie zijn zij, deze niet wille kleederen be-
 kleed, en van waar komen zij? Ze komen uit groote ver-
 drukkungen en hebben hun' kleederen wit gewasschen
 in het bloed des Lamms. Apoc. VII, 13 en 14.*

*Ons Vaderland is vrij, ons' helden zijn bij God, en Gods
 Engel spreekt tot ons in machtige stem: Vreest den Heer
 aanblijf hem, die den hemel en de aarde en de zee en de
 waterbronnen schep. Apoc. XIV, 17, opdat het met de vol-
 keren zij, volgens het woord van den profet Isayas: Zij
 zullen hun' zwaarden in ploegscharen smeden, en zei-
 sen van hun' speren: een volk zal niet meer het zwaard
 trekken tegen een ander volk, zij zullen zich niet meer
 bereiden tegen oorlog. II, 4.*

FIAT.

Oud-strijders van Lotenhulle na 11.11.1918.

Op de foto herkennen we per kolom van boven naar onder en van links naar rechts:

E.G Van De Sompel, Basiel De Pestel, Armand Olivier, Cyriel Van Wontergem

Ivo-C De Wulf, Maurits Van Tornhout, Jean Van Der Heyden, Hendrik Muys

Frans Van Loocke, J-Georges De Meyer, Maurice Claerhout, August Van Tornhout

Alphonse Van De Kerckhove, René De Block, Renaat De Clercq

E. Schelstraete, F. Van Braeckel, M. Van Quickenborne, Irene Van Nevel, Achiel De Maegt

Ivo Claeys, Jean-Baptiste Van Watermeulen, Trifon De Clercq

MILITAIRE SLACHTOFFERS VAN BELLEM

Te Bellem staan er op het monument aan de kerk, opgericht op 25 april 1920, volgende namen vermeld van gesneuvelde militairen:

DE MEYER Karel-Aimé (°Bellem, 21.04.1897; +Vinkem, 02.10.1918). Hij was soldaat 2e klasse oorlogsvrijwilliger bij het 7e Linie Regiment 8e Cie.

Hij was de zoon van veldwachter Camiel en Marie-Elodie Van Parijs van Dorp 39. Bij het uitbreken van de oorlog nam hij samen met zijn broer Pierre de benen naar Frankrijk. Ze meldden zich aan als oorlogsvrijwilligers. Aimé verbleef tot in 1916 in Engeland, Ierland en Frankrijk. Daarna vervoegde hij het front. Zoals de meeste soldaten in die tijd had Aimé ook een oorlogsmeter of 'Marraine' (Londen) waarmee er briefwisseling gevoerd werd. Uit de briefwisseling blijkt dat hij in maart 1916 in weken geen nieuws ontvangen had van thuis en dat hij reeds 3 à 4 kleine verwondingen opliep, die echter snel genazen, in de strijd. Hij bezocht met zijn broer een gekwetste Bellemnaar (zoon van August Bral). In januari verbleef hij ook voor een kort verlof in Engeland. Verder vernemen we dat de Duitsers opnieuw stikgas gebruikten aan het front in maart 1918 en dat er veel beschietingen waren door de artillerie. Op 2 oktober wordt hij gekwetst te Moorslede en overleed dezelfde dag te Vinkem. Hij werd oorspronkelijk begraven op 4 oktober 1918 in De Panne. Zij broer Pierre meldde dit aan de familie op 2 november 1918. Ingeschreven in de burgerlijke stand te Bellem, akte 19 in 1923.

DE ROO René-Maurice (°Aalter, 05.07.1889; +Pervijse). René was groot van gestalte en daarom waarschijnlijk soldaat 2e klasse lichte 1909 bij het Regiment 1e Grenadiers 1e Bn 1e Cie. Hij was er gekend als 'Den Bels'.

Gedenkteken te Bellem aan de kerk.

DE MEYER Karel

Hij was de zoon van Adolphe en Eugenie Quintyn van Oostmolen. Hij woonde te Bellem bij zijn tante Marie-Christine De Roo en Camiel Goethals uit de Leiestraat 172. Zijn ouders waren immers reeds uitgeweken naar Amerika. Hij sneuvelde te Pervijze tussen 25 en 30 oktober 1914 bij de slag aan de IJzer. Ingeschreven te Bellem, akte 31 in 1924.

DE ROO René

D'HOOGE Joseph-Antoine (°Bellem, 17.05.1892; +Oud-Stuivekenskerke, 29.10.1914). Joseph was soldaat 2e klasse lichting 1912 bij het 1e Linie Regiment 1e Bn 4e Cie met als stamn. 101/58215.

Joseph was de zoon van landman Desiré en Elisa Nuttynck. Ingeschreven te Bellem, akte 21 in 1922.

MAES Basiel (°Aalter, 22.01.1892; +Stuivekenskerke, 22.10.1914). Hij was soldaat 2e klasse bij het 8e Linie Regiment. Gesneuveld bij de slag aan de IJzer.

Basiel was de zoon van Ivo en Pelagie Cooreman uit de Leiestraat 111 te Bellem. Ingeschreven te Bellem bij vonnis van 12 juli 1924, akte 22.

DE VLIEGHER Raymond-François (°Bellem, 24.06.1892; +Adinkerke, 07.11.1918). Hij was soldaat 2^e klasse lichting 1912 bij het 1 R.A.L. 3^e batterij (Zware Artillerie).

Hij was de zoon van landbouwer Eduard-Martin en Marie-Mathilde Gelaude van Spildoorn 3. Overleden om 04.00 uur te Adinkerke, dus vier dagen voor de wapenstilstand. (DOS) Hij was daarvoor nog enkele dagen thuis geweest te Bellem en had er ook de burens bezocht. Hij deed er de Spaanse griep op en bij het vervoegen van zijn eenheid overleed hij enkele dagen later. Zijn naam wordt vermeld op de grafzerk van zijn ouders

DE VLIEGHER Raymond

te Bellem. We weten ook dat Raymond correspondent was voor het soldatenblad 'Vrienden ondereen' voor Bellem. Zijn vader Eduard overleed schielijk op 23 maart 1918. Ingeschreven te Bellem in de burgerlijke stand, akte 23 in 1923.

We vermelden hier dat het blad Vrienden Ondereen in feite de opvolger was van het frontblaadje Ursel Bovenal dat al vroeger werd uitgegeven.

Het verscheen een eerste maal op 27 april 1918 en bevatte allerlei informatie en nieuws over de soldaten, hun familie en verwanten van de gemeenten Ursel, Knesselare, Oostwinkel, Zomergem, Adegem, Ronsele en Aalter. Een tweede editie verscheen op 29 juli 1918. Later verscheen ook nog een nr. 3 en 4.

Meer informatie hierover vinden we in Appeltjes van het Meetjesland nr. 57 van 2006.

Een laatste uitgave verscheen na de wapenstilstand op 1 december 1918. Het werd dan te Oostakker gedrukt bij de beroepsschool Glorieux.

Het is in een van deze blaadjes dat we vernemen dat de vader van Raymond De Vlieghe overleden was op 23 maart 1918. Zo vernemen we ook dat Florimond Van Hecke van Aalter uit Amerika was teruggekeerd om deel te nemen aan de oorlog. We vinden er ook in dat Triphon Eelbode (°Ruisselede) begraven werd in het kamp van Auvours (F). De terechtstelling van Emiel Van Veirdeghem uit Aalter door de Duitsers wegens spionage wordt er ook in vermeld. Ook de namen van de geïnterneerden in Nederland van Aalter en Bellem worden er in vermeld. Voor Aalter waren dit: Alfons Taideman, Renaat Cuvelé, August Waelput, August De Riviere, Octaaf Buysse en Cyriel Corvelijn.

Voor Bellem vermeldt men: Leo Van Den Abeele, Emiel De Clercq, Achiel Verheye, Emiel Van Renterghem, Karel Sladarne, Jules Delannoy en Desiré De Koster.

Tevens vernemen we in de frontblaadjes dat volgende personen krijgsgevangen zijn in Duitsland: Gustaaf De Pauw, Modest Smessaert, Juul Lootens, Modest De Roest, Jules De Gerssem, Charles-Louis Cocquyt, Karel Raes, Marcel Van Laere, Alfons Van De Kerckhove, Leopold Vermeersch. Roland Laisnez bevindt zich in Holland.

Men schrijft ook dat Emiel De Smet rond Luik zou overleden zijn. Deze persoon konden we echter niet identificeren. We vernemen eveneens dat de broers van Marcel Goeminne, George en Alfons, te Aalter 2 maanden hebben vastgezeten in 't soepokot wegens een te grote vaderlandsliefde.

De mensch! zijn dagen zijn als het gras; hij bloeit gelijk de bloem der velden. Dat een zuchtje over hem ga en hij is niet meer. (Ps.)

BID VOOR DE ZIEL

van

IRENÉE HERTELEER,

Korporaal bij het Belgisch Leger,

geboren te BELLEM. den 27 Februari 1894 en gesneuveld voor het Vaderland den 16 October 1918, versterkt door de hulpmiddelen der H. Kerk.

Het zal mij niet voorvallen dat ik mijn leven spaar op de dagen der beproeving! ik ben niet beter dan mijn broeders. Ik zal mijn volk wreken en al wat heilig is . . . wanteenmachtig volk wil ons uit vijandschap verpletteren.

(L. T. Mach. XIII, 5, 6.)

Zijn ziel was God aangenaam. . . . Daarom heeft God zich gehaast hem uit het midden der boosheid te trekken. (Eccli. IV.)

Eenvoudig, minzaam, dienstvaardig en godvruchtig was de afgestorvene een toonbeeld

van christelijke deugd onder de jongelingen zijner gemeente. Een waar voorbeeld was hij ook in de rangen van hen, die voor de heilige en rechtvaardige zaak van ons geliefd Vaderland ten strijde trokken. Hij leefde te midden van hen als een ware christen en volbracht nederig, maar volmaakt zijn plichten jegens Vorst en Vaderland. Na jaren harden strijd zag hij eindelijk het morgenrood der zege over zijn land zich uitbreiden. Gods wegen zijn wonderbaar; een groot offer werd den afgestorvene gevraagd: het offer van zijn leven voor het Vaderland, wanneer de vrede nabij was. Gelijk hij christelijk geleefd en gestreden had, stierf hij als christen, zijn leven God opdragend voor zijn land en voor zijne zoo diep beproefde ouders. God en Vaderland, Vader en Moeder waren de laatste gevoelens van zijn hart, de laatste woorden van zijn mond. Bemind van allen die hem kenden, bemind in 't leger van oversten en zijn kameraden, zal zijn gedachtenis in eer blijven. God zal hem als belooning voor zijn christelijk leven en zijn christelijken dood de glorie des Hemels schenken.

God gaf hem ons, God nam hem ons; Gods naam weze gezegend!

Zoet Hart van Maria, wees mijn heil. 300^d. a.

Drukk. Faut-Vandewalle, Aeltre.

HERTELEER Irené-August-Alfred (°Bellem, 27.02.1894; +Torhout, 16.10.1918). Irené was korporaal van de lichterding 1914 bij het 10e Linie Regiment.

Hij was de zoon van landbouwer Arthur-Joannes en Louise Van De Steene Dorp 53. Aanvankelijk begraven op de gemeentelijke begraafplaats te Bellem in een grafkelder. Ingeschreven bij vonnis van 7 mei 1922 in de burgerlijke stand te Bellem, akte 16 in 1924.

STANDAERT Basiel-Leopold (°Bellem, 01.11.1893; +Zarren, 01.10.1918). Basiel was ruiter soldaat 2e klasse lichterding 1913 bij het Regiment 1e Gidsen met stamnr. 17771.

HERTELEER Irené

Basiel was de zoon van landbouwer August en Rosalie Hauman uit de Leiestraat 135. Hij werd gekwetst aan de hals door een granaatscherf bij een beschieting en overleed kort daarop. Oorspronkelijk begraven te Zarren-Linde op 1 oktober 1918. Na de oorlog werd zijn stoffelijk overschot overgebracht naar Bellem door toedoen van melkvoerder René Van Wynsberghe en schrijnwerker Jozef Saelens uit de nu verdwenen herberg 'De Zandberg'. (KIA) Ingeschreven te Bellem bij vonnis op 7 mei 1924, akte 17 in 1924.

DE MEYER Theophiel (°Bellem, 24.02.1891; +Lampernisse, 27.10.1914). Theophiel was soldaat van de lichte 1911 bij het 1e Artillerie Regiment 80^e batterij.

Theophiel was de zoon van dagloner Henri (°Bellem) en Marie-Virginie De Meulenaere (°Landegem). Hij werd begraven te Oostkerke op 27.10.1914.

DE VLIAGER Gustaaf (°Bellem, 28.08.1895; +23.08.1916). Soldaat oorlogsvrijwilliger bij het 10^e Linie Regiment.

Gustaaf was de zoon van landman Petrus (°Nevele) en Marie-Leonie D'Haenens (°Nevele). Hij werd begraven te Adinkerke op het BMB-graf 01115.

THYS Karel (°Bellem, 14.05.1881; +Bikschote, 11.09.1918). Karel was soldaat van de lichte 1911 bij het 23^e Linie Regiment, stamnr. 2286.

Hij was de zoon van dagloner Julius (°Aalter) en Emma Braet (°Oostkamp). Karel verhuist later naar Knesselare en werd begraven op de BMB te Westvleteren-graf 0752.

Te Bellem sneuvelden nog heel wat andere militairen tijdens de laatste maanden of werden er aanvankelijk begraven. Niet allen werden in de burgerlijke stand te Bellem opgenomen.

AERTS Petrus-Jozef (°Meerle, 02.01.1892; +Bellem, 28.10.1918). Korporaal 'Patrouilleur' bij het 8^e Linie Regiment met stamnr. 108/56.055 van de lichte 1912.

Op 20 oktober 1918 gedood door een sluipschutter in de Moerstraat te Bellem en aanvankelijk begraven aan de hoeve Herteleer te Bellem. Petrus werd later overgebracht naar het kerkhof van Meerle. (KIA)

EVERAERT Jules (°Zillebeke, 14.12.1897; +Bellem, 31.10.1918). Hij was soldaat van de lichte 1916 bij het 8^e Genie Regiment 2^e Cie met stamnr. 1753.

Jules was de zoon van Henri en Catharina Wallepet. Hij woonde te Drincham (F-Nord). Hij werd te Zomergem begraven op de gemeentelijke begraafplaats (GB) graf 006. (KIA)

HOOP Joseph (°Seraing, 03.02.1897; +Bellem, 31.10.1918). Hij was soldaat van de lichte 1916 bij het 8^e Genie Regiment 2^e Cie met stamnr. 1757.

Joseph was de zoon van Ivan en Maria De Meyer. Hij woonde te Lievin (F-Pas de Calais). Joseph werd te Merendree begraven op 31 oktober 1918. (KIA)

HOORNICK Camiel (°Lille, 14.12.1883; +Bellem, 31.10.1918). Hij was soldaat oorlogsvrijwilliger bij het 8^e Genie Regiment, stamnr. 620. Aanvankelijk te Eeklo begraven op 31 oktober 1918 en later bijgezet op de (GB) van Zomergem. (KIA) Overlijdensakte opgemaakt te Bellem op 26 december 1918.

HOFFELT Jean (°Autelbas, 21.01.1882; +Bellem, 21.10.1918). Hij was Brigadier-chauffeur van de lichte 1902 bij de GATA, stamnr. 2917 (*Groupe Administratif des Troupes d'Armée*). Aanvankelijk begraven te Bellem op 21 oktober 1918. (KIA)

MATHEN Raymond (°Arlon, 08.11.1891; +Bellem, 22.10.1918). Raymond was Hulponderluitenant bij het 10e Linie Regiment en werd begraven te Zomergem (GB) 037. (KIA)

KERSTEN Pieter (°Brussel, 17.01.1895; +Bellem, 21.10.1918). Het enige dat we konden terug vinden was dat hij Hulponderluitenant was bij het 4^e Artillerie Regiment.

SMETS Francies-Corneille (°Borsbeek, 13.10.1888; +Bellem, 24.10.1918). Francies was soldaat bij het 17^e Linie Regiment 5^e Cie, lichte 1908 met stamnr. 203.

Hij was de zoon van Jean-Louis en Josephine Verhagen, man van Louise Bruyts. Hij werd later te Brugge begraven BMB graf 454. (KIA)

DE HEYN Joseph (°Jette Sint-Pieters, 05.07.1889, +Bellem, 22.10.1918). Joseph was soldaat bij het 4e Artillerie Regiment 2^e

groep 60e batterij van de lichteing 1909 met stamnr. 1205. Later begraven te Jette op de gemeentelijke begraafplaats. (KIA)

DOUMONT René-Antoine-Pierre-Joseph (°Ham-sur-Sambre, 04.06.1889; +Bellem, 31.10.1918). René was soldaat van de lichteing 1916 bij het 8e Artillerie Regiment met stamnr. 2412.

Begraven te Zomergem (GB) 049. Ingeschreven in de burgerlijke stand te Bellem op 27 juni 1922, akte 18.

MOENS Ernest-August (°Archennes, 17.12.1893; +Bellem, 23.10.1918). Ernest was soldaat, klaroen bij het 8e Regiment Genie 2^e bataljon 2^e Cie, lichteing 1913 met stamnr. 340.

Hij was de zoon van Alesus-Joseph en Maria-Irma Duchesnes. Aanvankelijk te Ursel begraven op 23 oktober 1918. (KIA) Overlijdensakte opgemaakt te velde op 27 december 1918.

SIX John-Jean (°Luik, 04.05.1886; +Bellem, 31.10.1918). Hij was Wachtmeester bij het 8^e Artillerie Regiment 2^e Cie, lichteing 1906 met stamnr. 1304.

John overleed op de wijk Pauwelsbos. (KIA)

STICKER Remy (°Reninge, 11.12.1892; +Bellem, 31.10.1918). Remy was soldaat bij het 2^e Regiment Genie, lichteing 1915 met stamnr. 1915642.

Remy was de zoon van Theophile en Octavie Toulouse. Begraven te Merendree op 31 oktober 1918. (KIA)

VLEMINCKX Louis (°Merksem, 17.10.1896; +Bellem, 22.10.1918). Louis was soldaat bij het 8^e Linie Regiment 3^e Bn 10^e Cie, lichteing 1915 met stamnr. 108.63511.

Aanvankelijk te Bellem begraven op 22 oktober 1918. (DOW)

HOFMANS Francies-Jean (°Heffen, 07.01.1893; +Zomergem, 29.10.1918). Francies was 1^e Sergeant beroepsvrijwilliger bij het 17^e Linie Regiment 5^e Cie, lichteing 1911 met stamnr. 459.

Hij was de zoon van Alfons-Louis en Marie-Louise Van Baelen. Aanvankelijk te Bellem begraven op 29 oktober 1918 en later overgebracht naar de gemeentelijke begraafplaats (GB) te Zomergem. (KIA)

HORCKMANS Lambert (°Ellikom, 20.10.1894; +Zomergem, 29.10.1918). Lambert was soldaat bij het 17e Linie Regiment,

lichting 1914 met stamnr. 117/1042.

Aanvankelijk te Bellem begraven op 29 oktober 1918 en later bijgezet op de (GB) te Zomergem. (KIA)

DAMBIERMONT Marcel-Desiré (°Roloux, 13.01.1897; +Zomergem, 26.10.1918). Marcel was soldaat oorlogsvrijwilliger bij het 17e Linie Regiment, stamnr. 1900.

Aanvankelijk te Bellem begraven op 26 oktober 1918. (KIA)

GIRON Jean-Joseph (°Elsene, 02.04.1901; +Hansbeke, 26.10.1918). Hij was Brigadier oorlogsvrijwilliger bij het 6^e Artillerie Regiment, stamnr. 156/1622.

Aanvankelijk te Bellem begraven op 26 oktober 1918 en later overgebracht naar de (GB) te Zomergem. (KIA)

SPOREN Louis-Remy (°Retie, 30.01.1894; +Zomergem, 21.10.1918). Louis was soldaat klaroen bij het 7^e Linie Regiment, lichting 1914 met stamnr. 107/60385.

Aanvankelijk te Bellem begraven op 26 oktober 1918 en later bijgezet op de (GB) te Zomergem. (KIA)

VERHELST Louis-Herman (°Niel, 30.11.1886; +Zomergem, 22.10.1918). Louis was soldaat muzikant bij het 16^e Linie Regiment, lichting 1906, stamnr 2776.

Hij overleed aan het Schipdonkkanaal. Aanvankelijk te Bellem begraven op 23 oktober 1918. (KIA)

Bellem had veel te lijden van de beschieting vanaf de zondagavond, bij het terugtrekken van de Duitse troepen naar het Schipdonkkanaal, op 19 oktober 1918. Er was vooral veel glasschade aan het kerkgebouw en aan de pastorie. Ook verschillende huizen op de wijk Pauwelsbos en Altebij liepen veel averij op. Boomvellingen en bomtrechters blokkeerden eveneens de weg van Bellem naar Hansbeke. Bij de doortocht van de Duitsers op 14 en 15 oktober 1914 werden ook vele leegstaande huizen geplunderd door de oprukkende troepen.

Te Bellem werd op 22 oktober 1918 aanvankelijk Camiel-Philip-Joseph CLAERHOUT (°Antwerpen, 11.12.1886; +Zomergem, 21.10.1918) begraven. Hij was hulponderluitenant bij het 7^e Linie Regiment 7^e Cie. Hij werd op 22 oktober 1918 op de hoeve Driessens in de Leiestraat begraven en later bijgezet te Brugge BMB-graf 452. (DOW)

Eveneens te Bellem begraven:

1^e Sergeant-Majoor, vrijwilliger met premie 1910, Edgard-Lambert-Ernest BROUWERS (°Kuringen, 26.11.1889; +Bellem, 21.10.1918). Hij diende bij het 8^e Linie Regiment 11 Cie met stamnr. 108/62.856. Hij was gehuwd met Maria-Bertha Coteur. Aanvankelijk te Bellem begraven en daarna te Merendree. Later bijgezet in De Panne BMB-graf D0161. (KIA)

Te Bellem kwamen ook twee burgers om het leven. Een inwoner van Hansbeke op de vlucht, Marie-Leonie Union (°Aalter, 26.11.1869)

stierf op de wijk Markette te Bellem. Haar overlijdensakte werd te Bellem opgemaakt op 10 december 1918. Philemon de Keyser van Lovendegem sneuvelde er ook.

MILITAIRE SLACHTOFFERS VAN POEKE

Te Poeke noteren we op het gedachtenisprentje 'Roemrijke Gedachtenis aan de helden van Poucque' volgende namen van slachtoffers:

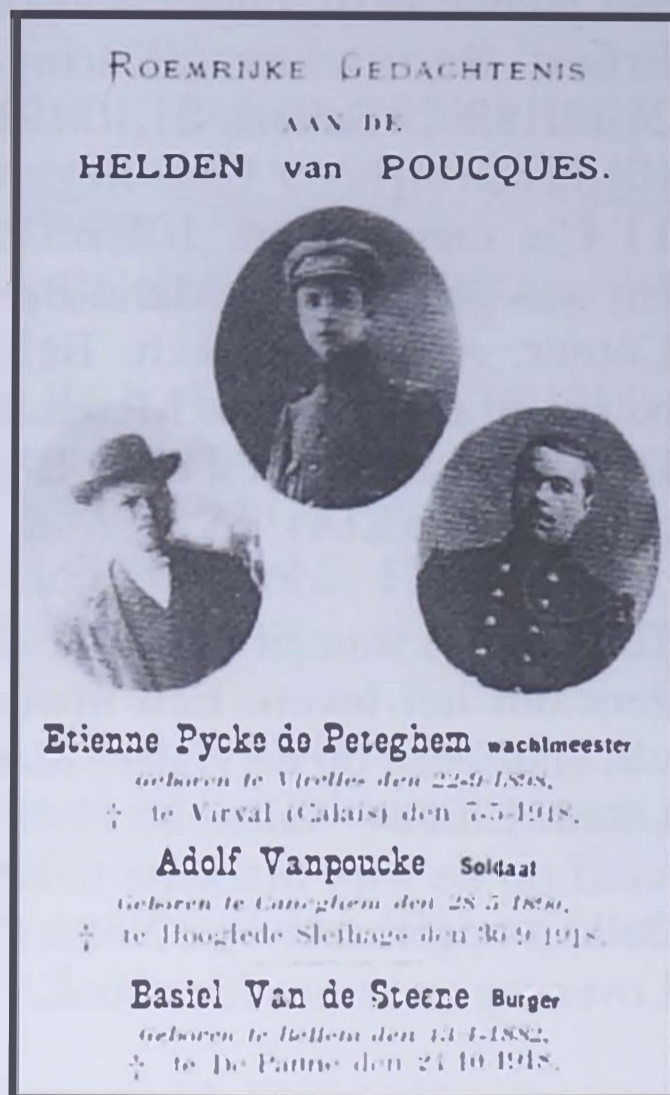
PYCKE de PETEGHEM
Etienne-Alfred-Robert
(°Virelles, 22.09.1898; +Virval, 07.05.1918).

Etienne was Wachtmeester oorlogsvrijwilliger bij het 1e Regiment Gidsen.

Hij was de zoon van kasteelheer René-Victor en De Clerque-Wissocq de Lousberge Christine-Lucie-Marie uit de Kasteelwijk 2. Hij overleed om 15.00 uur tijdens zijn opleiding bij een valpartij van zijn paard te Virval. Oorspronkelijk te Guines (F) begraven op 10 mei 1918.

VAN POUCKE Adolphe
(°Kanegem, 28.05.1890; +Sleihagen, 30.09.1918). Hij was soldaat 2^e klasse, lichting 1910 bij het 1^e Regiment Jagers te Voet 10^e Cie, stamn. 125/24663.

Hij was de zoon van landbouwer Henri en Elodie Marie Maeyens van de Grote Boswijk 5. Aanvankelijk begraven te Hoogstade op de gemeentelijke begraafplaats, hij ligt nu begraven op de BMB te Houthulst graf G1-1586. (KIA)

Gedenkplaat te Poeke aan de kerk.

VAN OVERBEKE Alfons-Jozef (°Poeke, 03.04.1885; +Rabosée, 06.09.1914). Alfons was soldaat van de lichter 1905 bij het 9e Linie Regiment-1091.

Hij was gehuwd met Ernesta Willems. Hij werd begraven te Rabosée (gelegen bij Barchon in Wallonië).

DE VRIENDT Maurice (°Poeke, 24.05.1894; +03.10.1918). Maurice was soldaat bij het 4e Regiment Jagers te Voet.

Hij was waarschijnlijk de zoon van Leonie De Vriendt (°Poeke, 25.11.1872). Hij emigreerde in oktober 1912 naar Amerika maar was terug in België op 14 mei 1914.

Twee Franse soldaten sneuvelden eveneens te Poeke bij het offensief van 18 tot 20 oktober 1918.

Een Duits soldaat werd ook bijgezet op het kerkhof te Poeke in dezelfde periode.

Op de plaat aan de kerk zijn de namen van de slachtoffers zeer moeilijk en bijna niet meer leesbaar.

Poeke werd op 19 oktober 1918 kort na de middag bevrijd door Franse troepen. Deze kwamen van Ruiselede en behoorden tot het 159^e Infanterie Regiment. Bij hun terugtocht brachten de Duitse troepen heel wat vernielingen aan in de straten en aan de huizen in het dorp.

BURGERSLACHTOFFERS VAN AALTER

Niet alleen militairen waren het slachtoffer van de Grote Oorlog. Ook verschillende burgers uit Aalter en omgeving overleden door de strijd die geleverd werd in onze provincie.

Op de monumenten te Aalter, Lotenhulle, Bellem en Poeke worden hun namen vermeld. Op 3 oktober 1918 werden te Aalter alle weerbare mannen tussen de 15 en 60 jaar samengeroepen op de markt en afgesloten op het kerkplein met de hekkens. Ze werden te voet via Bellem, Hansbeke, Merendree en Oostakker naar Lokeren gebracht. Onderweg en te Lokeren zelf namen enkelen de benen en wisten te ontsnappen. Op 7 oktober 1918 kwamen er 350 uit de omgeving van Aalter te Lokeren aan. Zij werden ondergebracht en verzorgd bij burgers. Te Lokeren kwamen vele Aalternaren om door een griep epidemie (Spaanse griep) en door ontbering en werden aldaar begraven.

Overleden te Aalter

LAMIROY Hendrik
(°Mulle, 01.01.1854;
+Aalter, 16.09.1918) (64j).

Hoofdtreinwachter overleden op de Statiewijk ten gevolge van een bombardement op Sint-Corneliusdag door een geallieerd vliegtuig. De bom kwam terecht op het erf van August Ardeel die toen rechtover (ten noorden) het huidige station woonde. Hendrik was de zoon van Petrus en Juliana Tollenaere. Hij was getrouwd met Leonie Paumen. Hij was familie van de Bisschop van Brugge.

Waakt, want gij weet niet op welk uur uw Heer komen zal.

ZALIGE GEDACHTENIS
van Mijnheer

HENRI LAMIROY,

Echtgenoot van Dame

MARIE LEONIE PAUMEN,

bijzondere Hoofdtreinwachter bij de Staatsspoorwegen: Voorzitter der Verbroedering der Vlaamsche Hoofd- en treinwachters van Kortrijk;

Vereerd met de Herinneringsmedalie van Z. M. Leopold II en met het Burgerskruis van 2de klas; geboren te MULLEM den 1 Januari 1854 en door een ongelukkig toeval schielijk overleden te AELTRE den 16 September 1918.

O wreede dood, hoe scheidt gij ons vanéén!

Heden is de mensch en morgen verschijnt hij niet meer! O groot geheim der dood, hoe goed leert gij ons wat wij in de wereld zijn.

Minzaam van aard, goedwillig jegens eenieder, was hij van allen bemind; ook dompelt zijn afsterven ons in rouw en verdriet; — doch 't zijn Gods werken, dat uw Wil geschiede, o Heer!

Vaartwel, duurzame ECHTGENOOTE, beminde KINDEREN en lief KLEINKIND, ik ben overgegaan tot een beter leven, welhaast hoop ik met U in het hemelsch Vaderland den goeden God te loven en te danken; bidt voor mij en Gij, mijn zoon, priester des Allerhoogsten, vergeet mij niet in het H. Sacrificie.

Mijn Jesus, barmhartigheid! (100 dagen afaat.)

Drukk. Faut-Vandewalle, Aeltre.

BOGAERT Hector-Paulus (°Oostkamp, 08.10.1856; +Maria-Aalter, 16.09.1918) (61j). Overleden aan het station van Maria-Aalter ten gevolge van een luchtbombardement. Hij was bareelwachter en was de zoon van Carolus en Sylvia Houwaert. Hij was getrouwd met Emma-Maria Goormachtigh (°Sint-Andries, 17.11.1857).

DE POURCQ Charles-Leon (°Anzegem, 09.01.1896; +Aalter, 21.10.1918) (22j). Charles is omgekomen te Oostmolen-Zuid door de beschieting van oktober 1918. Hij was de zoon van Remi-Adolph en Elodie-Rosalie De Cock.

SIEMOENS Marie-Rosalie (°Aalter, 29.09.1864; +Maria-Aalter, 18.10.1918) (54 j). Ze overleed aan de gevolgen van een geallieerd luchtbombardement op een Duits konvooi, geladen met materiaal van de *Flugplatz* en een veld *Lazarett*, op de spoorwegkaai. Zij was de dochter van Karel-Lodewijk en Blandina Tack. Zij overleed aan het station van Maria-Aalter. Ze was de echtgenote van Felix Van Hyfte en baatte de herberg 'Cafe de la Gare' uit. Zie ook het artikel in het *Land van de Woestijne* door Henri De Baets.

LOOTENS Helena (°Bellem, 10.05.1888; +Aalter, 20.10.1918) (30 j). Helena overleed door de beschieting van oktober 1918. Zij werd te Bellem geboren als de dochter van August die getrouwd was met Constantia Secelle. Zij overleed in de Stationsstraat. Ze was getrouwd met postbode Adiel De Cramer.

SMESSAERT Petrus (°Aalter, 30.08.1851; +Aalter, 20.10.1918). Hij overleed eveneens door de beschieting van oktober 1918. Hij was de zoon van Judocus en Eugenie Dierickx. Petrus was op 16 juni 1909 te Aalter getrouwd met Delphine Smessaert en overleed op Biesem.

LASEUR Remi (°Aalter, 02.01.1899; +1918). Hij was de zoon van Achiël en Maria-Elodie Gussé uit Maria-Aalter 67. Hij was waarschijnlijk een gedeporteerde arbeider.

Zalgt ziju de dooden, die in den Heer sterven.
Apoel. XIV.

✠

DUURBARE GEDACHTENIS
van

Helena-Valeria Lootens
echtgeroote van
Joannes-Adiel De Cramer
geboren te Bellem den 10 Mei 1888, en als slachtoffer
gevalien der Duitsche beschieting den
20 October 1918.

→:|:←

Gods oordeelen kan niemand doorgronden en zij
ne wegen kan niemand naspeuren. Wie kent de in-
zichten des Heeren, of son wien heeft hij zijne ge-
heimen bekend gemaakt? Dat zijn heilge en aan-
biddelelike wil geschiede, op de aarde als in den he-
mel.

O God, gelukkig hij, die uwe troostende stem
aanhoort! Gij zijt onze eenige vriend in het ongel-
uk, en op ons lijdend hert, stort gij den zoeten kal-
sen der zoete hoop. H. Eohren.

Variwel, **beminde Echtgenoot en lieve
Kinderkens**, de Heer heeft mij tot een beter leven
geroepen. Weest biddzaam in de kwellingen des le-
vens en God zal het loonen. Vergeet mijne ziel niet,
Tot wederziens in het hemelsch ston.

Mijn Jesus barmhertigheld. 100 d.

Aelste, drukk. Faut-Vandewalle.

VAN WONTERGHEM Elodie (°Aalter, 30.12.1841; +Brugge, 09.11.1918). Ze overleed in de Mariastraat C44 aan de verwondingen die ze opliep tijdens de beschieting van oktober 1918. Zij was de dochter van Jean-Baptiste en Francisca Van Kerrebrouck en weduwe van Leopold Van De Walle (°Aalter, 18.11.1840; +Aalter, 17.11.1857).

VAN PAEMELE Frederic (°Aalter, 07.04.1874; +Brugge, 30.11.1918). Hij overleed tijdens dezelfde beschieting van oktober 1918. Hij was de echtgenoot van Camilla De Roest (°Aalter, 17.10.1878). Hij overleed in de Gasthuisstraat C1 te Brugge.

VAN VEIRDEGHEM Emiel (°Aalter, 18.12.1858; +Brugge, 17.09.1915). Op 10 november 1894 trouwde hij te Aalter met Romanie Van Parijs van Lovendegem. Emiel was uitbater van de herberg *Het Schoonzicht* aan het station. Hij werd door de Duitsers te Brugge gefusilleerd. Later, op 26 oktober 1919, werd hij met veel eerbetoon overgebracht naar Aalter en er begraven. Later meer hierover in een volgend artikel van ons tijdschrift.

VAN VEIRDEGHEM Emiel

Overleden als gevolg van de wegvoering naar Lokeren door de Duitsers in oktober 1918:

VAN GANSBEKE Triphon (°Meigem, 06.09.1860; +Aalter, 20.11.1918). Hij overleed in de Bellemstraat aan de gevolgen van een ziekte opgedaan te Lokeren bij de wegvoering. Triphon was de zoon van Karel-Francies en Eugenie Martens. Triphon was getrouwd met Maria-Leonie Vermeersch (°Lotenhulle, 12.11.1847).

VRIENT Maurits (°Aalter, 04.09.1900, +Aalter, 23.10.1918). Maurits overleed op Oostergem aan de gevolgen van een ziekte opgedaan bij de wegvoering naar Lokeren. Hij was de zoon van Joannes en Virginie-Elodie Raes.

LEFEBRE Raymond (°Aalter, 21.04.1902; +Aalter, 12.04.1919). Raymond overleed aan de gevolgen van zijn wegvoering naar Lokeren. Hij was de zoon van August en Maria Bockaert uit de Bellemstraat 29.

EELBODE Henri (°Aalter, 29.04.1879; +Aalter, 24.10.1918). Henri overleed aan een ziekte die hij opgedaan had gedurende de wegvoering naar Lokeren. Hij was de zoon van Carolus-Ludovicus en Melanie De Ram en de echtgenoot van Maria-Sidonie De Poorter (°Aalter, 26.11.1884).

COOREMAN René (°Aalter, 17.06.1902; +Aalter, 22.05.1918). René was de zoon van schoenmaker Henri en Elodie Van Dycke. Hij overleed in de Stationsstraat aan de gevolgen van een ziekte die hij opgedaan had bij de wegvoering naar Lokeren.

Overleden te Lokeren ten gevolge van ziekte (Spaanse griep en ontbering):

HOSTE Raymond (°Aalter, 03.06.1896, +Lokeren, 17.10.1918). Hij was de zoon van Ivo en Louise De Greve uit de Stationsstraat. Zijn tweelingbroer Gaston overleed als oud-strijder te Brugge op 11 november 1918.

TAGHON Cyriel (°Ruisselede, 13.11.1891; +Lokeren, 21.10.1918). Cyriel was de zoon van Ivo en Leonie Van Ackere. Hij was getrouwd met Martha-Maria De Meyer (°Lotenhulle, 30.10.1872) en woonde op Kattewegel.

VAN NIEUWENBURGH Marcel (°Aalter, 28.12.1902; +Lokeren, 21.10.1918). Hij was de zoon van Frederik en Marie-Louise Van Den Bossche.

LIEVENS Gustaaf (°Aalter, 20.04.1875; +Lokeren, 21.10.1918).

O Heilig kruis onder uwe schaduwe rust en hoop ik.

✠

ZALIG AANDENKEN
van

MARCEL VAN NIEUWENBURGH;

geboren te Aeltre den 28 December 1902 en als
uitgedrevene godvruchtig
overleden te Lokeren den 21 October 1918,
versterkt door de H.H. Sacramenten.

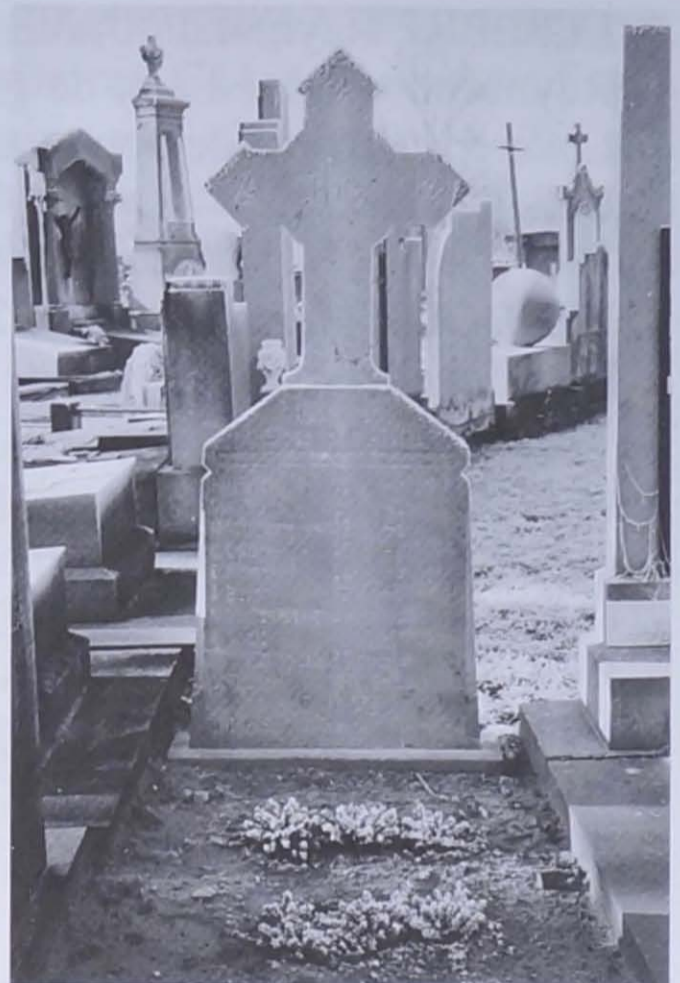
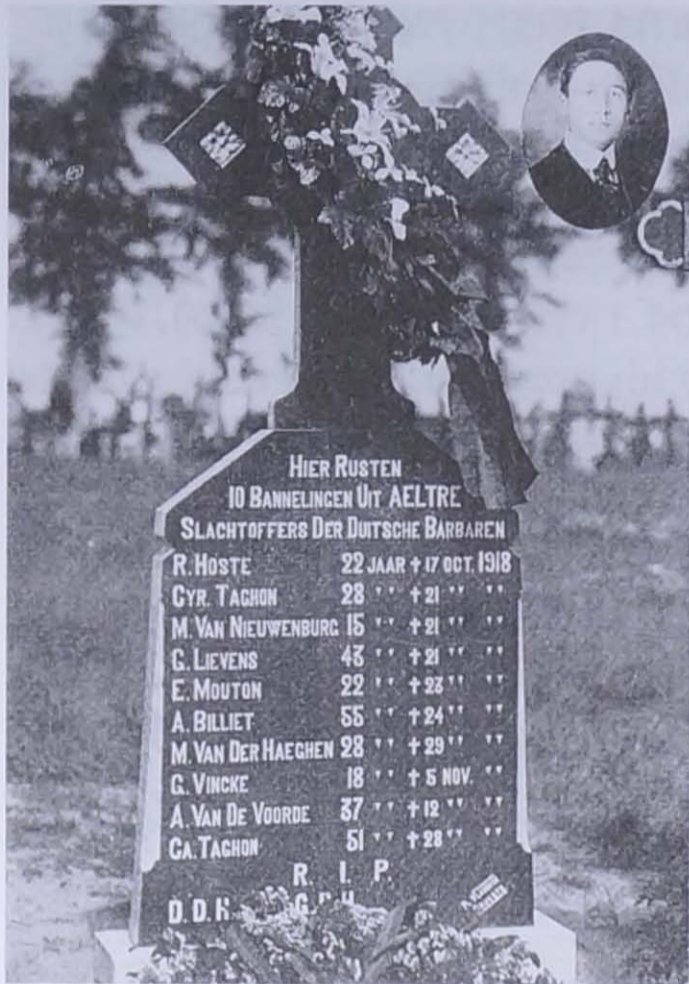
De lieve jongeling, dien wij zoo ha tscheurend
komen te verliezen was een toonbeeld van deugd-
zaamheid. God liet hem de beproeving overkomen:
meedoogenloos wierd hij aan de trefde zijner min-
nende ouders ontrukkt, om in het ellendig balling-
schap de dood te vinden. — De liefderijke zorgen,
waarmede zijne lijdensdagen omringd werden, de
smeekste gebeden konden hem de gezondheid
niet terug schenken... — O God! uw heilige Wil
geschiede.

Beminde, Ouders, Broeders en Zusters, wij waren
samen zoo gelukkig. Doch bitterheid komt soms de
zoetste liefde in den weg te staan. Vergeet nochtan
uw leed en looft God. Wij blijven elkander lief-
hebben, « want ik ga tot Gods schoonen hemel »
(woorden van den stervenden jongeling) waar ik
voor u bidden zal. Vaartwel!

Zoet Hart van Maria, wees mijne zaligheid,
300 d. a. n.

Mijn Jesus vermhertigheid. 100 d. a. n.

Aeltre, dr. Faug-Vandewalle.

Gedenkteken te Lokeren.

Gustaaf was de zoon van Joannes en Julia De Vos uit de Lostraat en echtgenoot van Augusta De Groote (°Lotenhulle, 30.10.1872).

MOUTON Edmond (°Aalter, 11.11.1896; +Lokeren, 23.10.1918). Hij was de zoon van Frederic en Mathilde De Groote. Hij woonde te Maria-Aalter.

BILLIET Arthur-Charles (°Aalter, 15.03.1863; +Lokeren, 24.10.1918). Arthur was schoenmaker en de zoon van Theophiel en Victoria Coppens uit de Stationsstraat. Hij was getrouwd met Elodie Schoonaert (°Aalter, 03.10.1866).

VAN DER HAEGHEN Maurice (°Gent, 27.04.1887; +Lokeren, 29.10.1918). Maurice was de zoon van Gustaaf en Marie-Elodie Van Parijs wonende op Biesem en echtgenoot van Elodie Lievens (°Poesele, 10.05.1885).

VYNCKE Gustaaf (°Beernem, 08.09.1900; +Lokeren, 05.11.1918) (18 jaar). Gustaaf was de zoon van Kamiel en Romanie De Meyer.

VAN DE VOORDE Alfons (°Knesselare, 05.07.1881; +Lokeren, 12.11.1918). Hij was de zoon van Adolf en Virginie Landuyt en

echtgenoot van Marie-Emilie Compernolle (°Ruisselede, 09.06.1882).
Ze woonden op Maria-Aalter.

TAGHON Camiel (°Ruisselede, 07.08.1867; +Lokeren, 28.11.1918).
Camiel was de zoon van Charles-Louis en Blandina Dooge. Hij
was de broer van Nathalie Taghon die getrouwd was met Frederic
Pollier van Oostmolen-Zuid.

Ze rusten op het kerkhof van Lokeren. Ze overleden allen in het
gesticht van de H. Benedictus in het Kerkstraatje te Lokeren.

Over deze weggevoerden naar Lokeren werd reeds meer informatie
verstrekt in de *Geschiedenis van Aalter* door Luc Stockman.

Het aantal weggevoerden lag waarschijnlijk hoger. Velen namen de
benen tijdens hun tocht te voet naar Lokeren terwijl anderen toch
overleefden ondanks de ziekte (Spaanse griep). Maurice Laroy, een
overlevende, heeft het wedervaren van zijn groep vanaf 3 oktober
1918 tot 12 november 1918 in een klein notaboekje opgetekend. De
heer Christiaan Rutsaert stelde dit boekje ter beschikking van onze
heemkundige kring.

Op 2 april 1919 werd Lokeren bedankt door het gemeentebestuur van
Aalter met volgende bewoordingen: *'We danken het stadsbestuur,
het nationaal Comité, de zusters van het hospitaal en gans de
bevolking voor het goedgehartig onthaal en de lieflijke zorgen en de
milde ondersteuning verleend aan een groot deel van onze mannelijke
bevolking, welke door de barbaarse vijand aan hun familie onttrokken
en gedurende 6 weken in ballingschap gezonden werd.*

Een andere burger overleed in de Sint-Antoniuskliniek op 14 oktober
1918.

VAN DE WAECKERE Cyriel (°Ardoeie, 28.02.1883; +Aalter,
14.10.1918). Hij was de zoon van Francies en Eugenie Brulez. Hij
werd te Ardoeie gekwetst tijdens de beschietingen en werd door de
Duitsers meegenomen naar de kliniek Sint-Antonius te Aalter alwaar
hij kort nadien overleed.

BURGERSLACHTOFFERS VAN LOTENHULLE

Te Lotenhulle vonden ook enkele burgers de dood te wijten aan de wreedheden van deze Grote Oorlog. Reeds vroeg in oktober 1914, bij de doortocht in de gemeente van de Duitsers, gebeurden vreselijke feiten. In zijn boek *Dorp in de Spiegel* beschrijft Arnold Strobbe in detail de moordpartij van 17 oktober 1914 op de gemeentesecretaris Eduard Schelstraete, de bakker Ivo Claeys en op de kleermaker Alphonse Van De Kerckhove. Daarin worden niet minder dan 5 versies uit de doeken gedaan over het gebeuren.

Eduard (°Lotenhulle, 21.08.1860; +Lotenhulle, 17.10.1914).

Eduard was de zoon van Petrus en Joanna-Catharina Martens. Hij was getrouwd met Leonie-Marie Meganck. Hij woonde op Kouter 2.

Ivo (°Poeke, 06.03.1877; +Lotenhulle, 17.10.1914).

Ivo was de zoon van Constant en Rosalie De Nobele. Hij was tewerkgesteld als bakkersgast bij bakker-herbergier Louis Van Braeckel en getrouwd met Pauline Vanderheyden. Samen woonden ze op Dorp 36.

Alphonse (°Lotenhulle, 06.05.1879; +Lotenhulle, 17.10.1914).

Alphonse was de zoon van August en Olivia Meirhaege van het Dorp.

Enkele inwoners stierven te Lotenhulle door de gevolgen van de bombardementen midden oktober 1918.

VAN NEVEL Irené (°Landegem, 17.01.1882; +Vinkem, 08.12.1918). Hij was de zoon van Theodoor en Maria Stevens. Irené was de echtgenoot van Maria-Elodie Lips wonende Kouter 2 te Lotenhulle. Hij overleed in het hospitaal L'Océan te Vinkem. Hij werd getroffen door een mitrailleurkogel aan het linkerbeen (septecennie). Aanvankelijk te Vinkem begraven op 10 december 1918.

VAN QUICKENBORNE Marie-Elisabeth (°Lotenhulle, 13.09.1915; +Lotenhulle, 19.10.1918). Zij was de dochter van August en Maria-Celina Galle (°Meigem) wonende Heirstraat 41. Ze overleed in de Heirstraat te Lotenhulle. August was eerst gehuwd geweest met Maria-Ludovica De Clercq (1843-1913).

VAN WATERMEULEN Jan-Baptiste (Jantje Poot), (°Lotenhulle 09.10.1844; +Lotenhulle, 21.10.1918). Hij was stoelenvlechter en de zoon van Jean-Baptist en Nathalia De Meyer (°Vinkt) wonende in de Meulestraat bij Emiel-Cyriel Cleppe. Overleden in de Meulenstraat 111 te Lotenhulle.

DE BLOCK René (°Meigem, 13.06.1877). René werd op 26 februari 1918 door de Duitse politie neergeschoten in de Dorpsstraat nummer 61. Hij was dienstknecht en de zoon van August en Silvia Cannoot.

VAN BRAECKEL Felix-Alfred (°Lotenhulle, 24.07.1883; +Stenay, 20.10.1917). Hij was de zoon van Bruno (°Poesele) en Maria-Leontine Slock wonende Nevelestraat 76. Hij was op 3 mei 1916 te Lotenhulle gehuwd met Maria-Florida Vermeersch. Hij stierf in erbarmelijke omstandigheden als opgeëiste te Stenay in een Zivil Arbeiter Bataillon (ZAB) in de omgeving van Sedan. Het ZAB werd door de opgeëisten 'de hel van Sedan' genoemd. De meeste gedeporteerden stierven er van ontbering en ziekte. Ze moesten er achter het front van Verdun zwaar werk uitvoeren met een karige voedselbevoorrading in erbarmelijke hygiënische omstandigheden.

*Staande v.l.n.r. : Cyriel Iket, ?, Alfons Peltijn, Alfred Vander Bauwheede, Oscar Peltijn, Triphon De Block; 2e rij: Cyriel Cleppe, René De Reu, Adolf Neve, René De Meyer, Aimé Braet, 2 West-Vlamingen, Jeroom Van Watermeulen; 3e rij: August Delarue, ?, Leon Kekijn, Jules Martens, Emiel Lampaert, René Van Watermeulen, Alfons Lambert, Alfons De Saer; Onderaan: Staf Persijn, Kamiel Vanderbeken, Gerard Huys, Michel Van Watermeulen, Robert Slock.
(Foto Arnold Strobbe).*

Ook Henri Claerhout van Doomkerke werd er ziek en stierf van ontbering in het hospitaal van Longwy op 28 september 1917. Andere gedeporteerden van Doomkerke en Ruiselede waren: Maurice en Oscar Vanackere, Henri Cleppe en Miel Beel (te Eeklo in augustus 1917 gefusilleerd), Adolf Beel en August Van Rykeghem. Sommigen overleefden die hel maar stierven jong of waren getekend voor gans hun leven. Henri Mortier overleefde de hel maar was voor 60% invalide. Gustaaf De Muyt overleed er aan zware koorts en ook Theotiem D'Hulst stierf in het kamp aan ontbering.

Vijf andere opgeëisten van Ruiselede overleden te Hooglede op 5 februari 1918 bij een geallieerd bombardement. Het waren: Maurice De Mey, Achiël Martens, Hyppoliet Poelvoorde, Modest Van Oost en Emiel Vastenhaeghe.

MEHUIS Bertha-Marie (°Machelen, 12.01.1913; +Roeselare, 05.01.1918). Ze woonde te Lotenhulle en was de dochter van Adolf en Marie-Elisa Van De Weghe. Zij overleed te Roeselare in het Hospitaal, Brugse Steenweg. In de burgerlijke stand te Lotenhulle werd ze bij het besluit van 10.12.1922 opgetekend als 'gestorven voor België'.

Daarenboven werden talrijke personen gegijzeld om te gaan werken voor de Duitsers in de streek rond Kortemark. Allen konden veilig terugkeren naar Lotenhulle op 12 juli 1918.

Na de oorlog werd op de Grote Plaats een vrijheidsboom geplant onder het burgemeesterschap van Hulin de Loo. Enkele jaren terug werd er door het gemeentebestuur terug een plataan aangeplant.

Verder vinden we in het boek van Arnold Strobbe nog meer interessante informatie over de Grote Oorlog te Lotenhulle en ook te Poeke. In het boek over *de geschiedenis van Lotenhulle* is heel wat informatie te vinden over de bezettingsperiode 1914-1918. De rol van de toenmalige burgemeester Hulin de Loo, die goede contacten had met de Duitse Etappencommandant te Deinze, wordt er uitvoerig in behandeld.

Marktzanger Lieven Bauwens (Tamboer) maakte over de Duitse soldatenlieven een lied op de melodie van 'La Madelon' een bekende Franse schlager.

Voor 't Vlaamse volk

Wil ik nu een liedje zingen

Maar 't is nochtans van de beste soorte niet

Maar toch, ik wil die schandelijke dingen

Iets zeggen van wat er in ons land is geschied.

*'t Is van die vrouwen, helse wijven,
En van die meiskes, schoon en snel,
die dachten dat den Duits zou blijven
maar 't was alras een ander spel*

*Nu is dat Duits gebroed
Nu uit ons land voorgoed
En vele van die meiskes
Zijn nu reeds beboet.
't Is toch te wreed
Wat die meiskes hebben gedaan
Maar ze hebben ook hun straffe niet ontgaan
Onze soldaten waren spoedig daar
En vlogen seffens in hun haar
Rap als de wind sloegen ze de boel kapot
Terwijl die meiskes riepen: ach Here, ach God
Maar tevergeefs, de schare mee ne wip
En met den tip gaf elk ne knip en g'had ne strip.
(uit het boek Dorp in de Spiegel van Arnold Strobbe)*

Een ander spotlied werd op de Klaphulle te Ruiselede in een herberg
gezongen door de weerbare mannen.

*'Daar aan de IJzer, daar krijgt dien keizer al op zijnen dikken kop'
en*

*'Het is een schande van den Duits te willen vechten tegen 't kleine
Belgenland'.*

Verder klonk het als volgt:

*'En 'k wens dien keizer den dubbelen zot een stuk ijzer tegen zijne
kop. Ik wens hem veel zweren zijn lichaam vol om in te smeren met
vitriol. 'k Wens den keizer van Duitsland duizend ongemakken.'k Wens
de keizer van dat land dat hij niet kan kakken.'*

INKWARTIERINGEENHEDEN TE AALTER

Tijdens de laatste maanden voor de wapenstilstand verbleven ook heel wat verschillende militaire eenheden op het grondgebied van Aalter en omgeving.

Zo vonden we er volgende Linie Regimenten: het 2^e, 7^e, 8^e, 10^e, 11^e, 13^e, 16^e, 18^e, 19^e en 20^e, het 1e Regiment Carabiniers en het 7e, 8e, 10e, 16e en 18e Artillerieregimenten en 1e RAL (zwaar artillerieregiment) waren er ook gestationeerd. Ook het 4e en 15e Regiment Genie verbleven er alsook de 5e Cie Genie Auxiliaires. Transmissietroepen, transporteenheden, versterkingseenheden, Prévoté eenheden (politie), "Etappe eenheden" en nog andere, sloegen er hun tenten op. Soms was dat voor verschillende dagen en weken. Ze waren vooral in hoeven en huizen te Maria-Aalter, Oostmolen, Kestelstraat, Lostraat, Stratem, Stationsstraat, Brug-Zuid, Bellemstraat, Weststraat en nog vele andere wijken te Aalter en in de onmiddellijke omgeving ingekwartierd.

Burgers die logement verschaften, kregen een vergoeding van 0,30 fr. per persoon voor de eerste dag; de andere dagen bedroeg dit 0,05 fr.; voor hogere officieren was dat 2 fr. en voor lagere officieren 1 fr. Soms moesten ze ook instaan voor de levering van vers stro voor de ingekwartierde troepen.

In het Sint-Antoniushospitaal werden ook transmissietroepen en eenheden van de gezondheidsdienst ondergebracht. Op het kasteel te Maria-Aalter, bij de heer De Mast de Maeght, logeerden er eveneens troepen.

In verschillende bronnen vonden we ook dat Koning Albert I kort te Ursel en te Lotenhulle voorbijkwam rond 24 en 31 oktober 1918. Hij bezocht te Ursel de Generaal Drubbel, Commandant van de 2^e legerafdeling, die zijn commandopost had opgeslagen in het kasteeltje Verbrugge op de wijk Roose. Te Lotenhulle zou hij voorbijgekomen zijn in het klooster aan de kerk.

We voegen hier nog enkele gegevens in verband met de Grote Oorlog aan toe.

Het noodrantsoen voor de soldaat 1914-1918 bestond hoofdzakelijk uit harde biscuits, cornedbeef, een blikje thee en bouillonblokjes. In het dagrantsoen vonden we meestal volgende ingrediënten: brood, pekelvlees, hutsepot en varkensvlees in blik, bonen, suiker, thee, pruimen- en appeljam en boter in blik.

Normaal verliep de beurtrol aan het IJzerfront voor de troepen in eerste lijn als volgt: 3 dagen front, 3 dagen piket (reserve) en 3 dagen rust. De aanwezigheid aan de frontlijn kon oplopen tot een langere periode in geval van hevige offensieve acties door de vijand.

VERLIEZEN

Ten slotte geven we ook nog een overzicht van de verliezen van beide partijen: geallieerden en Duitsers met bondgenoten.

Geallieerden

<i>NATIONALITEIT</i>	<i>GEMOBILISEERD</i>	<i>GESTORVEN</i>	<i>GEWOND</i>	<i>GEVANGEN OF VERMIST</i>
Russen	12 000 000	1 700 000	4 950 000	2 500 000
Fransen	8 410 000	1 375 000	4 266 000	537 000
Britten	8 904 467	908 371	2 090 000	191 000
Italianen	5 615 000	650 000	947 000	600 000
Amerikanen	4 355 000	126 000	243 300	4500
Japanners	800 000	300	907	3
Roemenen	750 000	335 000	120 000	80 000
Serviërs	707 343	45 000	133 148	152 958
Belgen	267 000	13 716	44 686	34 659
Grieken	230 000	5000	21 000	1000
Portugezen	100 000	7222	13 751	12 318
Montenegrijnen	50 000	3000	10 000	7000
TOTAAL	42 188 810	5 125 115	12 831 004	4 121 090

Duitsers en bondgenoten

Duitsers	11 000 000	1 773 700	4 216 058	1 152 800
Oostenrijk-Hongarije	7 800 000	1 200 000	3 620 000	2 200 000
Turken	2 860 000	325 000	400 000	250 000
Bulgaren	1 200 000	87 500	152 390	27 029
TOTAAL	22 850 000	3 386 200	8 388 448	3 629 829
<i>Algemeen totaal</i>	<i>65 038 000</i>	<i>8 538 315</i>	<i>21 219 425</i>	<i>7 750 919</i>

WE EINDIGEN MET VOLGENDE INFORMATIE

Foto van het vaandel van de nationale vereniging van oorlogsinvaliden van Aalter van de beide wereldoorlogen. De vlag werd opgehangen in het gemeentehuis te Aalter naast de raadzaal in 1998.

Uittreksel uit het dagboek van Fonske Versmissen, slachtoffer van een artilleriebeschieting met gas in de omgeving van Bellem-Zomergem.

29 oktober-12 november 1918

"Aan de vaart van Brugge naar Gent, Balemebrugge, Aaltere (Knesselaere op een uurke afstand). Ons compagnie moest drijposten geven. Links drijman met een sergeant en een geweermitrailleuse. Rechts drijman met een korporaal, in het midden zaten ik en Boet. We zaten zo ongeveer een vijftig meter van elkaar. We lagen in open veld. Niets beschutting hadden wij, alleen een weinig struikgewas voor ons. Spoedig waren we met de schup aan 't spaden om toch maar een gat in den grond te hebben om er in te kruipen. Diep konden we niet graven want we ondervonden dat we spoedig water in ons kot zouden krijgen. Van tijd tot tijd kwam er een geweerkogel overgevlogen. Hoe ver de Duitschers daar van ons zaten, konden we maar denken, maar het kon wel een honderd meter zijn.

Heel den nacht werd er veel geschoten en tegen den morgen trokken ze nog heviger aan de kanonnen. Op een oogenblik hoorde men een

GEMEENTE AELTRE.

TER GELEGENHEID DER KERMISFEESTEN

ZONDAG 30 SEPTEMBER 1928 om 2½ u.

PLECHTIGE

INHULDIGING

van het VAANDEL der OORLOGSINVALIEDEN

Afdeeling AELTRE en omtrek.

2000 Frank PREMIEN, Frank 2000

Goedgekourd door het college van Burgemeester & Schepenen, den 29 Augusti 1928.

De Secretaris,
Jos. Faut.

Burgemeester en Schepenen,
Graaf W. de Gramme,
Jul. Verheeeke, Aug. Goemine.

Druck. FAUT, Aeltre.

Foto van de inhuldiging van het vaandel van de oorlogsinvaliden 1914-1918 met Aalter-kermis op 28 september 1928.

obus afkomen gesuisd, en het was geen kleintje. Boem! Daar viel hij vast bij ons, geen vijftien meter afstand. Juist over ons ging hij in den grond en gaf een zware schok en gekraak. De vlam sloeg ons in de oogen en klompen aarde kregen we op ons lijf. Als een wonder werden we niet gekwetst. Zoohaast deze obus was gevallen, begon het er te stinken, 't Was juist of er in een beerput geschoten was en de vuilnis de velden overspreiden. Doch neen, dat was het niet. Het was een gaasch obus. Wij zaten er maar slecht want op aflossen moesten we niet denken. Ons gaaschmasker hadden we niet aangedaan daar men dan weinig of niets kan zien, vooral wanneer het donker is.

's Morgens vroeg den 30ste, wanneer het daglicht begon aan te breken, zouden we toch maar een stuk brood eten. Maar neen, niets eten konden we binnen krijgen en we moesten maar braken om over te geven. Heel de dag bleven we dan nog in den grond zitten totdat we 's avonds afgelost wierden. Bijna heel het tweede peloton was van de gaasch gepakt. We gingen naar een hoef aan Aaltere brug.

Den 1ste november was ik 's morgens bij den dokter geweest daar ik mij ziek bevond. In de namiddag ben ik met zes anderen achteruit gezonden. Om 17u gingen we naar een bijgevoegd gasthuis. Vandaar moesten we om 20u in eenen auto en reden naar het hulphospitaal van

Maria Aalter, een groote tent. Met Allerzielen vertrokken we om 14u met de trein naar Brugge. De zwaargewonden werden uitgeladen, wij reden verder naar Calais in Frankrijk. Daar kwamen we toe op 3 november, een zondag en wierden te logeren gelegd in een smidse aan de rue de Vic. Op 4 november kwam ik bij den dokter en kreeg ik voor medicijnen een paar lepels water met het noodige erin. Op 5 en 6 november hetzelfde.

Op 9 november bij den dokter geweest en toen werd gezegd dat ik en een vijftig man weg moesten naar Villers Le Sec. Na twee dagen en nachten op een brancard in een trein kwamen we op 11 november (maandag) in Bayeux aan. Met de tram en de auto bereikten we het groot hospitaal van Villers Le Sec. Er lagen daar een achthonderd zieken en gewonden. Diezelfde dag rond 16u werd er aangekondigd dat het wapenstilstand was. Dat was een [vreugde, zelfs de zwaargewonden zouden hun bed verlaten hebben als ze konden... Volgende dag werd ieder onderzocht door den dokter. Hij zegde mij dat ik ook een bronchit had. Eenige dagen later begon in mijn hals groote zweren uit te breken. Ik heb daar vele dagen mee geloopt. En dan zegde men mij dat dit mijn geluk was daar dit allen wonden waren waardoor de gaasch uitbrak.”

Gedenkplaat van de vos (Vlaamse oudstrijder) Transon Maurits uit Aalter.

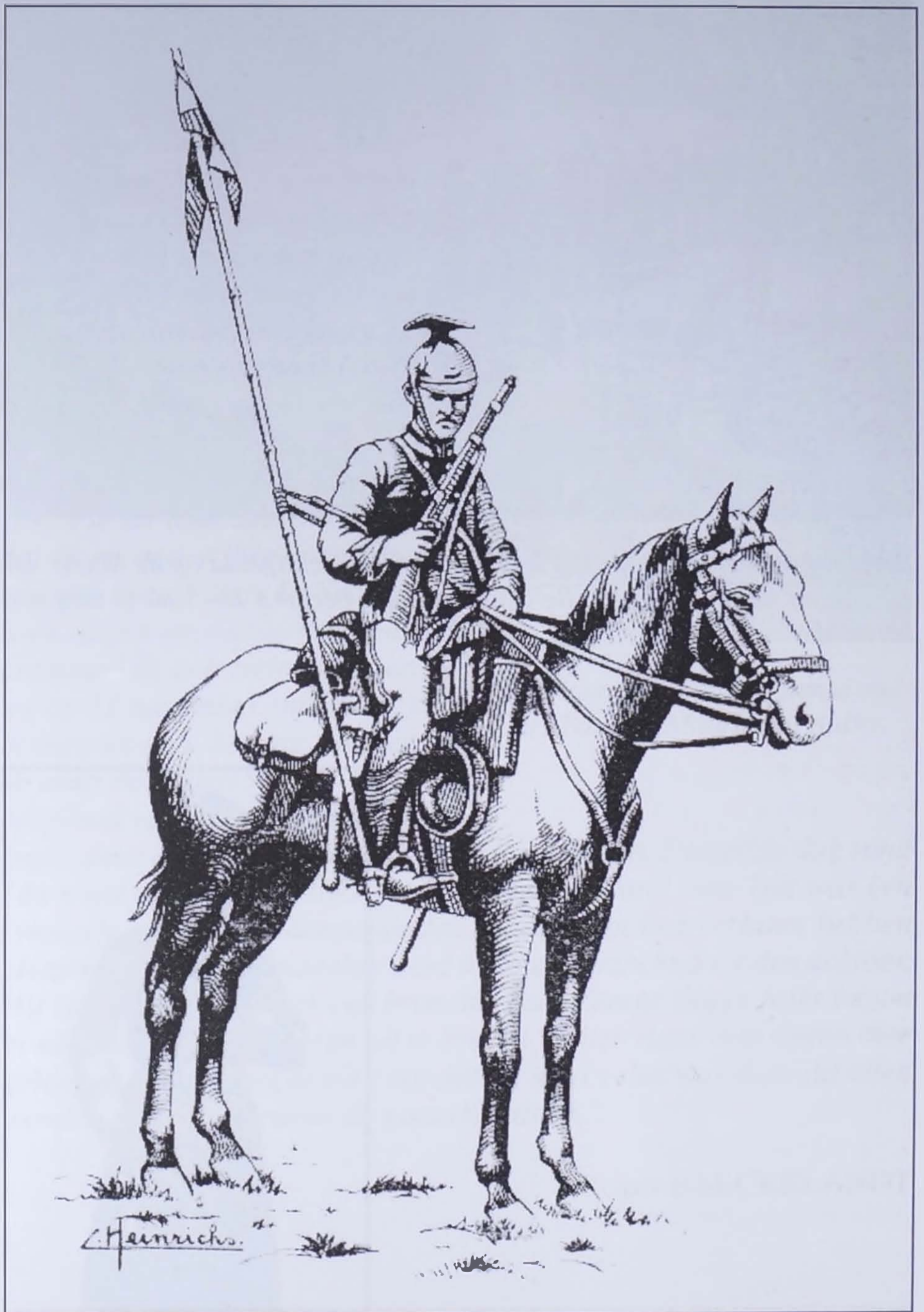
Roger BAECKELANDT

Bevrijdingsstoet augustus 1919 te Aalter. Slotplechtigheid op de Markt. De schade op de hoek van de Bellemstraat aan herberg De Valk is nog niet hersteld.

Uhlanenwachtmeester met typische helm en lange mantel.

Lansier met sjapka.

Bronnen:

- gemeentelijk archief Aalter 547-1: *Gevolgen oorlog 1914-1918*.
gemeentelijk archief Aalter 542-24: *Inkwartiering 1914-1918*.
gemeentelijk archief Aalter 547-46: *Militaire begraafplaatsen*.
Land Van de Woestijne 4^e jaargang nr.1 - 1981 (Maurice Thys)
Land Van de Woestijne 14^e jaargang nr.3-4 - 1991 (Maurice Thys)
Land Van de Woestijne 16^e jaargang nr.1-2 - 1993 (Paul Van Damme)
Land Van de Woestijne 19^e jaargang nr.1-2 - 1996 (Henri De Baets)
Land Van de Woestijne 22^e jaargang nr.2 - 1999 (Maurice Thys)
Land Van de Woestijne 25^e jaargang nr.1 - 2002 (Henri De Baets)
Land Van de Woestijne 28^e jaargang nr.1 - 2005 (Roger Baeckelandt)
Land Van de Woestijne 29^e jaargang nr.1 - 2006 (Peter Laroy)
Land Van de Woestijne 30^e jaargang nr.1 - 2007 (Roger Baeckelandt)
GEVAERT Marc, STROBBE Arnold, VAN DE MOORTELO Jozef, *Dorp in de Spiegel (Lotenhulle)*.
VAN DE VEIRE Jozef, *Frontblaadjes in Appeltjes van het Meetjesland*, nr.57, 2007.
LAROY Peter, *Komst van de Duitse troepen in Aalter 1914-1918* in Appeltjes van het Meetjesland, nr.53, 2002.
BASTIAEN Filip, *Noodgeld in het Meetjesland 1914-1918* in Appeltjes van het Meetjesland, nr.52, 2001.
MARTENS Albert, *Hansbeekse doden tijdens de 1^e W.O.*
BAUWENS J., *De IJzer, het ultieme front*, Davidsfonds.
SNOECK P., *In de modderbrij van de IJzervallei*.
SCHEPENS Luc, *1914-1918 - Een oorlog in Vlaanderen*.
STOCKMAN L., *Geschiedenis van Aalter*.
BASTIAEN F., HOSTE I., LAROY P., STOCKMAN L. en STROBBE A., *Geschiedenis van Lotenhulle*.
STOCKMAN L., HOSTE I., *Geschiedenis van Poeke*.
TAGHON P., *Gent 1940*.
Liber Memoriales Bellem (1914-1918).
internetsite 1914-1918 : <https://www.inflandersfields.be/#dodenregister>
internetsite 1914-1918 : <http://users.pandora.be/ABL1914/BWG/grafsteen.htm>
internetsite: <http://www.geocities.com/belgianarmypre1914/BWG/html>
De oorlogsmeters: http://www.thesis.net/oorlogsmeters/oorlogsmeters_corpus.htm
The British Journal of Nursing: *The Queen's Canadian Military Hospital*.
Burgerlijke stand en bevolkingsregisters van: Aalter, Lotenhulle, Bellem en Poeke.
Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge e.V.
Boek *Vuurkruisers 1914-1918*.
Tijdschrift *De Belle*, jaargang 2.
Tijdschrift *Oud Ruysede*
Vox-magazine, 31^e jaargang, november 2004 en info mvl
Documentatie Mevr. Goubau P.-Van Hoonacker
Eigen documentatie

O YZER, O YZER, WEES GEGROET!

(nagevolgd op "De Schelde")

1.

In den Wereldoorlog
Stond ons land voor d'Overmacht
Maas en Schelde weken... (*bis*)
Maar de Yzer brak die "Macht"
Des juichen wij: o Yzer, o Yzer,
O sterke, onverwinbare vloed
Wees gegroet!

2.

Door het schoone Vlaandren
Waar de krijg heeft uitgewoed,
Vloeit de vrije Yzer (*bis*)
Maar de vrijheid kostte bloed,
Toch juichen wij: o Yzer, o Yzer,
O sterke, onverwinbare vloed
Wees gegroet!

3.

Door het nijvre Vlaandren
Vroolijk zingend eeuwen lang
Vloei 'de dierbre Yzer (*bis*)
Vrij van vreemden band en dwang!
Dan juicht gansch België: o Yzer, o Yzer,
O sterke, onverwinbare vloed,
Wees gegroet!

M. C. Ternayen.

Lied gezongen met 't vooruitzicht op de eindoverwinning, den 11^{en} Februari 1916.

Belgische Militaire uniformen, jagers te voet (1914).

1e Sergeant René Christiaens in 1919 bij demobilisatie te Ruiselede.

Oud-strijders met hondenspan. Uiterst links Jules Van Parijs (1891-1981) van Lotenhulle.

Koning ridder

BIJLAGEN

EENHEDEN DIE TE AALTER GESTATIONEERD WAREN

(OKTOBER-NOVEMBER 1918)

Dit is een namenlijst van de personen waar de eenheden of onderdelen ervan werden gelogeed tijdens te Aalter de oorlog 1914-1918 gedurende de periode van 20 oktober tot midden november 1918.

We beperken ons tot de infanterie, de artillerie en de genietroepen. Naast de hierna vermelde eenheden waren er nog tal van andere troepen gelogeed bij de inwoners van Aalter, onder andere militairen van de transsporeenheden die belast waren met het vervoer van levensmiddelen, munitie en de uitrusting voor de troepen in lijn. Verder waren er ook nog: de transmissie-eenheden (telegrafisten), de etappetroepen, de park genietroepen, de versterkingen in personeel en nog vele andere. Ook de administratieve onderdelen, de medische eenheden en de gendarmerie-elementen (Prévoté) maakten er deel van uit.

NAAM EENHEID NAAM BETROKKE NE	WOONPLAATS	DUUR
2e Linie Regiment		
<i>2e Bn - 8e Cie</i>		
VAN ACKER	Maria-Aalter	22.10.1918
<i>10e Cie</i>		
DUBRON	Sterrestraat	21.10.1918
GOEMINNE	Sterrestraat	id. + levering stro
7e Linie Regiment		
<i>Staf</i>		
DE KEYSER Emiel	Aalterbrug	27.10 tot 29.10.1918
DE BRUYCKER	Aalterbrug-Zoutziederij	27.10 tot 29.10.1918
LOOTENS Eduard	Weststraat	27.10 tot 29.10.1918
DE GRAUWE Charles	Weststraat	27.10 tot 29.10.1918
<i>1e Cie</i>		
DE MIL- René	Dries	30.10.1918
DE GRAUWE Charles	Dries	30.10.1918
8e Linie Regiment		
<i>3e Bn - 10e Cie</i>		
VAN CLEVEN Charles	Brug-Zuid	23.10 tot 02.11.1918
CLYNCKE Louise	Brug-Zuid	23.10 tot 02.11.1918
BAELE Charles	Brug-Zuid	23.10 tot 02.11.1918
DE LOOF Emiel	Brug-Zuid	23.10 tot 02.11.1918
CANNOOT	Brug-Zuid	23.10 tot 02.11.1918
<i>8^e Cie</i>		
VAN DEN EYNDE	Oostmolen-Zuid	24.10 tot 02.11.1918
DE MILDE Achiël	Oostmolen-Zuid	24.10 tot 02.11.1918

<i>6^e Cie</i>		
DE SCHRIJVER Frederic	Oostmolen-Zuid	24.10 tot 02.11.1918
WAEPUT August	Oostmolen	onbekend
STEENBEKE P.	Oostmolen	onbekend
CORVELEYN Theophiel	Oostmolen	samen de som van 88,35 fr.
VERVYNCK A.	Oostmolen	samen de som van 88,35 fr.
MORTIER Edmond	Oostmolen	samen de som van 88,35 fr.
VAN DEN HENDE August	Oostmolen	samen de som van 88,35 fr.
VAN NESTE	Oostmolen	samen de som van 88,35 fr.
<i>9^e Cie</i>		
VERSIGGHEL Theophiel	Brug Zuid	23.10 tot 30.10.1918
VAN LOOKE Charles	Brug Zuid	23.10 tot 30.10.1918
HUYVAERT Petrus	Brug Zuid	23.10 tot 30.10.1918
EGGERMONT Victor	Brug Zuid	23.10 tot 30.10.1918
10^e Linie Regiment		
<i>1^e Bn - 4^e Cie</i>		
VAN ACKER Adiel	Maria-Aalter	20.10 tot 26.10.1918
<i>1^e Bn - 3^e Cie</i>		
ROTS	Maria-Aalter	02.11.1918
DENEVE Karel-Lodewijk	Maria-Aalter	02.11.1918
WYCKHUYS Charles	Maria-Aalter	02.11.1918
HAECK Pierre	Maria-Aalter	23.10 tot 31.10.1918
HAECK Ferdinand	Maria-Aalter	23.10 tot 31.10.1918
<i>2^e Bn - 5^e Cie</i>		
MAST DE MAEGDT	Kasteel	22.10 tot 01.11.1918
LAMBERT August	Maria-Aalter	22.10 tot 01.11.1918
<i>1^e Bn - 4^e Cie</i>		
Wed. VAN SLAMBROECK	Steenweg op Aalter	20.10 tot 26.10.1918
GEIRNAERT Petrus	Steenweg op Aalter	20.10 tot 26.10.1918
<i>3^e Bn - 1^e Cie</i>		
LAMBERT-COLPAERT C.	Steenweg op Aalter	20.10 tot 30.10.1918
VAN OOTEGHEM Henri	Steenweg op Aalter	20.10 tot 30.10.1918
VANDENBROECKE	Steenweg op Aalter	20.10 tot 30.10.1918
LOMME Eduard	Steenweg op Aalter	20.10 tot 30.10.1918
DE MEYER	Steenweg op Aalter	20.10 tot 30.10.1918
DE FAUW Theodoor	Steenweg op Aalter	20.10 tot 30.10.1918
<i>1^e Bn - 5^e Cie</i>		
VAN MALDEGHEM August	Kestelstraat	02.11.1918
SAESENS Theophiel	Kestelstraat	02.11.1918
<i>1^e Bn - 4^e Cie</i>		
SANTENS Theophiel	Kestelstraat	02.11.1918
<i>8^e Cie</i>		
SAESENS Camiel	Aalter	20.10 tot 26.10.1918
<i>3^e Bn - 11^e Cie</i>		
MAERTENS Camiel	Maria-Aalter	22.10 tot 31.10.1918
VERMEULEN Camiel	Maria-Aalter	22.10 tot 31.10.1918
CLAEYS Octaaf	Maria-Aalter	22.10 tot 31.10.1918

DE MEYER	Maria-Aalter	22.10 tot 31.10.1918
STEYAERT	Maria-Aalter	22.10 tot 31.10.1918
<i>1e Bn - 3e Cie</i>		
STROBBE Henri	Aalter-Lostraat	27.10 tot 31.10.1918
Wed. STEYAERT	Aalter-Lostraat	27.10 tot 31.10.1918
DEPRÉ Frederic	Aalter-Lostraat	27.10 tot 31.10.1918
VAN DE KEERE August	Aalter-Lostraat	27.10 tot 31.10.1918
DUYCK Jean	Aalter-Lostraat	27.10 tot 31.10.1918
VAN GAVER Jeroom	Aalter-Lostraat	27.10 tot 31.10.1918
HAECK Ferdinand	Aalter-Lostraat	27.10 tot 31.10.1918
<i>3e Bn - 11e Cie</i>		
GOETHALS Charles	Aalter-Lostraat	1 dag in november
VERSELE	Aalter-Lostraat	1 dag in november
WILLEMS	Aalter-Lostraat	1 dag in november
MADOU Theophiel	Aalter-Lostraat	1 dag in november
VAN DER VENNET	Aalter-Lostraat	1 dag in november
<i>6^e Cie</i>		
VAN LAERE - onderwijzer	Maria-Aalter	22.10 tot 01.11.1918
Wed. VAN SLAMBROECK Charles	Maria-Aalter	22.10 tot 01.11.1918
school Maria-Aalter	Maria-Aalter	22.10 tot 01.11.1918
<i>4^e Cie</i>		
MADOU Henri	Kestelstraat	27.10 tot 02.11.1918
BLONDIA Charles	Kestelstraat	
<i>1^e Bn - 4^e Cie</i>		
Wed. SAELENS Camiel	Kestelstraat	1 dag
<i>8^e Cie</i>		
Wed. VAN SLAMBROECK Charles	Maria-Aalter	23.10 tot 26.10.1918
MAST DE MAEGDT (kasteel)	Maria-Aalter	23.10 tot 26.10.1918
VAN DE WALLE Victor	Maria-Aalter	23.10 tot 26.10.1918
GEIRNAERT Pierre	Maria-Aalter	23.10 tot 26.10.1918
<i>4^e Cie</i>		
VAN ACKER	Maria-Aalter	27.10 tot 02.11.1918
<i>2e Cie</i>		
MESTDAGH Alfons	Lostraat	1 dag november
MADOU Theophiel	Lostraat	1 dag november
VAN DE KEERE Frederic	Lostraat	1 dag november
LAMBRECHT Charles	Lostraat	1 dag november
<i>9e Cie</i>		
WILLEMS Octaaf	Oostmolen	06.11.1918
VAN DEN BROECKE René	Oostmolen	06.11.1918
ARDEEL Eugène	Patersveld	06.11.1918
TAILDEMAN Theophiel	Patersveld	06.11.1918
MARTENS Jules	Patersveld	06.11.1918

<i>3e Cie</i>		
DE FAUW Theodoor	Maria-Aalter	20.10 tot 21.10.1918
<i>2e Cie</i>		
Wed. DE GERSEM	Nieuwe Dreef	15 dagen in oktober
VAN DE KEERE August	Nieuwe Dreef	15 dagen in oktober
MOUTON Frederic	Nieuwe Dreef	15 dagen in oktober
LAMBERT-LIPS	Maria-Aalter	27.10 tot 31.10.1918
<i>2e Cie</i>		
DE FAUW Leonard	Maria-Aalter	27.10 tot 31.10.1918
VAN LERBERGHE Arthur	Maria-Aalter	27.10 tot 31.10.1918
DE MUYT Alfons	Stratem	21.10.1918
VAN GAVER Jeroom	Maria-Aalter	27.10 tot 31.10.1918
DEPRÉ	Nieuwe Dreef	27.10 tot 31.10.1918
PATTHEEUWS Leon	Maria-Aalter	27.10 tot 31.10.1918
11e Linie Regiment		
<i>7e Cie</i>		
POOT Baudouin	Schuurlo	17.11.1918
13e Linie Regiment		
<i>9e Cie</i>		
BUYSSE François	Lostraat	27.10 tot 29.10.1918
GYSELBRECHT	Lostraat	27.10 tot 29.10.1918
Wed. MEIRE	Lostraat	27.10 tot 29.10.1918
GELDHOF René	Lostraat	27.10 tot 29.10.1918
DE COCK Henri	Lostraat	27.10 tot 29.10.1918
Wed. DE GRAEVE	Lostraat	27.10 tot 29.10.1918
VAN DE WALLE Theophiel	Lostraat	27.10 tot 29.10.1918
<i>7e Cie</i>		
ROTS Ernest	Lostraat	27.10 tot 29.10.1918
VANDERSCHRAEGEN Leo	Lostraat	27.10 tot 29.10.1918
SMESSAERT J.	Lostraat	27.10 tot 29.10.1918
DE GRAEVE Charles	Lostraat	27.10 tot 29.10.1918
DE WULF	Lostraat	27.10 tot 02.11.1918
<i>11^e Cie</i>		
MADOU Theophiel	Lostraat	27.10 tot 02.11.1918
VANDERVENNET	Lostraat	27.10 tot 02.11.1918
WILLEMS	Lostraat	27.10 tot 02.11.1918
VERSELE	Lostraat	27.10 tot 02.11.1918
DE VREESE Henri	Bellemstraat	2 dagen in oktober
<i>12^e Cie</i>		
BILLIET Edgard	Markt-Casino	2 dagen in oktober
VAN NIEUWENBURG F.	Markt-Het Lam	2 dagen in oktober
CORTEVILLE Theophiel	Stationsstraat	2 dagen in oktober
LAMBERT Camiel	Stationsstraat	2 dagen in oktober
16^e Linie Regiment		
<i>3^e Cie</i>		
Broers en zussen CORNELIS	Weststraat	voor 28,15 fr.
VAN WYNSBERGHE B.	Weststraat	voor 10 fr.

CLYNCKE Pierre	Weststraat	voor 18 fr.
18^e Linie Regiment (69 man)		
<i>1^e Bn - 1^e Cie</i>		
DE FAUW Henri	Maria-Aalter	19.10 tot 20.10.1918
VROMAN Camiel	Maria-Aalter	19.10 tot 20.10.1918
Wed. DE GERSEM	Maria-Aalter	19.10 tot 20.10.1918
VAN DE KEERE August	Maria-Aalter	19.10 tot 20.10.1918
MOUTON Frederic	Maria-Aalter	19.10 tot 20.10.1918
19^e Linie Regiment		
<i>4^e Cie</i>		
TAGHON Henri	Aalter	07.11 tot 09.11.1918
VERCAMMEN Vital	Aalter	07.11 tot 09.11.1918
VERVYNCKT Alfons	Aalter	07.11 tot 09.11.1918
<i>2^e Bn - 8^e Cie</i>		
MESTDAGH	Bellemstraat	1 dag november
VAN DAMME Modest	Bellemstraat	1 dag november
WILLEMS August	Bellemstraat	1 dag november
PYFFEROEN August	Bellemstraat	1 dag november
DE MUYT	Bellemstraat	1 dag november
<i>5^e Cie</i>		
SMESSAERT August	Bellemstraat	van ? tot 17.11.1918
DE VREESE Henri	Bellemstraat	van ? tot 17.11.1918
VERHAEGHE Theodoor	Bellemstraat	van ? tot 17.11.1918
VERMEERSCH Gentiel	Bellemstraat	van ? tot 17.11.1918
DE REVIERE Alfons	Bellemstraat	van ? tot 17.11.1918
POLFLIET Henri	Bellemstraat	van ? tot 17.11.1918
VERMEERSCH Aloïs	Bellemstraat	van ? tot 17.11.1918
VAN DE Walle Jules	Bellemstraat	van ? tot 17.11.1918
NEIRYNCK Louis	Bellemstraat	van ? tot 17.11.1918
DE DONCKER Louis	Bellemstraat	07.11 tot 16.11.1918
DE VliegHER Jules	Bellemstraat	07.11 tot 16.11.1918
VAN DAELE Modest	Bellemstraat	07.11 tot 16.11.1918
VERMEERSCH Felix	Bellemstraat	07.11 tot 16.11.1918
VAN OVERBEKE Cyriel	Bellemstraat	07.11 tot 16.11.1918
<i>1^e Bn - 2^e Cie</i>		
VAN TORNHOUT Henri	Drogenbrood	07.11 tot 09.11.1918 en 17.11.1918
DE CLERCQ August	Drogenbrood	07.11 tot 09.11.1918 en 17.11.1918
TAGHON Henri	Drogenbrood	07.11 tot 09.11.1918 en 17.11.1918
DE ROO Florimond	Drogenbrood	07.11 tot 09.11.1918 en 17.11.1918
DE DECKER Edmond	Drogenbrood	07.11 tot 09.11.1918 en 17.11.1918
HERTELEER August	Drogenbrood	07.11 tot 09.11.1918 en 17.11.1918
DE MUER Hector	Drogenbrood	07.11 tot 09.11.1918 en 17.11.1918
STANDAERT	Drogenbrood	07.11 tot 09.11.1918 en 17.11.1918
Kinderen VERMEERSCH	Drogenbrood	07.11 tot 09.11.1918 en 17.11.1918
DE WAEPENAERE	Drogenbrood	07.11 tot 09.11.1918 en 17.11.1918
<i>4e Cie</i>		
VERMEERSCH Félix	Bellemstraat	22.10 tot 29.10.1918

<i>10e Cie</i>		
CODDENS August	Bellemstraat	07.10 tot 29.10.1918
COOREMAN Henri	Bellemstraat	07.10 tot 29.10.1918
VAN DER HEYDEN Emiel	Bellemstraat	07.10 tot 29.10.1918
<i>9e Cie</i>		
Wed. DIERICKX	Stationsstraat	07.10 tot 16.11.1918
ALYN Alfons	Stationsstraat	10.11 tot 17.11.1918
LIPPENS Eugenie	Stationsstraat	10.11 tot 17.11.1918
MOERMAN	baan naar Knesselare	10.11 tot 17.11.1918
<i>1^e Cie</i>		
MAERTENS J.	baan naar Knesselare	samen goed voor 7,55 fr.
MAERTENS D.	baan naar Knesselare	
MORTIER Edmond	baan naar Knesselare	53, 55 fr.
VEREECKE Jules	baan naar Knesselare	
MORTIER Henri	baan naar Knesselare	
DE POURCQ	baan naar Knesselare	60,45 fr.
VANDENBROECKE	baan naar Knesselare	
<i>3^e Cie</i>		
DE MIL Achiel	Oostmolen	08.11 tot 17.11.1918
DE MEYER Henri	Oostmolen	08.11 tot 17.11.1918
GOETHALS Petrus	Oostmolen	08.11 tot 17.11.1918
HAUTEKEETE Jules	Oostmolen	08.11 tot 17.11.1918
VERDUERE Alfons	Oostmolen	08.11 tot 17.11.1918
BEUSELINCK Theophiel	Oostmolen	08.11 tot 17.11.1918
DIERICKX Henri	Oostmolen	08.11 tot 17.11.1918
<i>12^e Cie</i>		
COCQUYT Camiel	Stationsstraat	08.11.1918
VAN DE WALLE Emiel	Stationsstraat	08.11.1918
RUTSAERT Edmond	Stationsstraat	08.11.1918
LANDUYT Emiel	Stationsstraat	08.11.1918
OPSOMER Gustaaf	Stationsstraat	08.11.1918
HENDRYCKX Louis	Stationsstraat	08.11.1918
SPELIER Alfons	Stationsstraat	08.11.1918
VAN PARIJS Henri	Stationsstraat	08.11.1918
MARTENS	Stationsstraat	08.11.1918
WERBROUCK	Stationsstraat	08.11.1918
<i>11^e Cie</i>		
DE JAEGHER W.	Stationsstraat	07.11 tot 16.11.1918
DE BUSSCHER	Stationsstraat	07.11 tot 16.11.1918
VAN PARIJS (gezusters)	Stationsstraat	07.11 tot 16.11.1918
Wed. DIERICKX Jozef	Stationsstraat	07.11 tot 16.11.1918
20^e Linie Regiment		
<i>7^e Cie</i>		
VERSELE Alfons	Bellemstraat	31.10 tot 01.11.1918
VAN DERVENNET Medard	Bellemstraat	31.10 tot 01.11.1918
MADOU Charles	Bellemstraat	31.10 tot 01.11.1918
WILLEMS	Bellemstraat	31.10 tot 01.11.1918
REVIERE	Bellemstraat	31.10 tot 01.11.1918

<i>1^e Bn - 1^e Cie</i>		
DE FAUW Theodoor	Maria-Aalter	08.11 tot 16.11.1918
VERHEECKE Charles	Maria-Aalter	08.11 tot 16.11.1918
VAN PAMEL Camiel	Maria-Aalter	08.11 tot 16.11.1918
Wed. PERSIJN Edmond	Maria-Aalter	08.11 tot 16.11.1918
MESTDAGH Henri	Maria-Aalter	08.11 tot 16.11.1918
VERMEULEN P.	Maria-Aalter	08.11 tot 16.11.1918
DE NAEYER Florimond	Maria-Aalter	08.11 tot 16.11.1918
VAN PARIJS Basiel	Maria-Aalter	08.11 tot 16.11.1918
NOTTEBOOM Theophiel	Maria-Aalter	08.11 tot 16.11.1918
VAN PAMEL Frederic	Maria-Aalter	08.11 tot 16.11.1918
VAN DEN BUSSCH E.	Maria-Aalter	08.11 tot 16.11.1918
MARTENS A.	Maria-Aalter	08.11 tot 16.11.1918
MARTENS J.	Maria-Aalter	07.11 tot 09.11.1918
DE POURCQ	Maria-Aalter	07.11 tot 09.11.1918
MORTIER A.	Maria-Aalter	07.11 tot 09.11.1918
VAN DEN BROECKE J.	Maria-Aalter	07.11 tot 09.11.1918
VAN LERBERGHE Charles	Maria-Aalter	07.11 tot 09.11.1918
LAGASSE Ferdinand	Maria-Aalter	07.11 tot 09.11.1918
VEREECKE Jules	Maria-Aalter	07.11 tot 09.11.1918
<i>3^e Bn - 10^e Cie</i>		
VAN DE KEERE	Maria-Aalter	31.10 tot 02.11.1918
VAN DE VEIRE	Maria-Aalter	31.10 tot 02.11.1918
LAMBRECHT	Maria-Aalter	31.10 tot 02.11.1918
<i>8e Cie</i>		
VAN ACKER Adiel	Maria-Aalter	03.11 tot 16.11.1918
<i>7e Cie</i>		
Wed. VROMAN	Maria-Aalter	07.11 tot 16.11.1918
Wed. STEYAERT	Maria-Aalter	07.11 tot 16.11.1918
VAN DE KEERE August	Maria-Aalter	07.11 tot 16.11.1918
MOUTON Frederic	Maria-Aalter	07.11 tot 16.11.1918
DE PRÉ Frederic	Maria-Aalter	07.11 tot 16.11.1918
Wed. DE GERSEM	Maria-Aalter	07.11 tot 16.11.1918
CLAES Constant	Maria-Aalter	07.11 tot 16.11.1918
VROMAN Raymond	Maria-Aalter	07.11 tot 16.11.1918
DE FAUW Henri	Maria-Aalter	07.11 tot 16.11.1918
REYGAERT August	Maria-Aalter	07.11 tot 16.11.1918
STEYAERT August	Maria-Aalter	07.11 tot 16.11.1918
<i>2^e Bn - 5^e Cie</i>		
SUTTERMAN Charles	Maria-Aalter	07.11 tot 16.11.1918
MAERTENS Charles	Maria-Aalter	07.11 tot 16.11.1918
DE FAUW August	Maria-Aalter	07.11 tot 16.11.1918
CLYNCKE Theophiel	Maria-Aalter	07.11 tot 16.11.1918
HERTELEER Emiel	Maria-Aalter	07.11 tot 16.11.1918
VAN KERREBROECK E.	Maria-Aalter	07.11 tot 16.11.1918
SCHEPENS P.	Maria-Aalter	07.11 tot 16.11.1918

<i>3^e Bn - 10^e Cie</i>		
kasteel	Maria-Aalter	07.11 tot 08.11.1918
TANGHE Henri	Maria-Aalter	07.11 tot 08.11.1918
<i>2e Bn - 5e Cie</i>		
BLONDIA Charles	Kestelstraat	30.10. tot 02.11.1918
PYFFEROEN August	Kestelstraat	30.10. tot 02.11.1918
GYSELBRECHT Jean	Kestelstraat	30.10. tot 02.11.1918
DE COCK Henri	Lostraat	30.10. tot 02.11.1918
GELDHOF René	Lostraat	30.10. tot 02.11.1918
DE GRAEVE Henri	Lostraat	30.10. tot 02.11.1918
SMESSAERT August	Bellemstraat	30.10. tot 02.11.1918
Wed. MEIRE	Lostraat	30.10. tot 02.11.1918
HERMAN Hector	Maria-Aalter	20.10 tot 21.10.1918
<i>12e Cie</i>		
BUYSSE Ivon	Maria-Aalter	20.10 tot 21.10.1918
VERMEIRE Aloïs	Maria-Aalter	20.10 tot 21.10.1918
Vr. DANNEELS-MARTENS	Maria-Aalter	20.10 tot 21.10.1918
VAN BELLEGHEM Leonard	Maria-Aalter	20.10 tot 21.10.1918
VANDEPUTTE Constant	Maria-Aalter	20.10 tot 21.10.1918
COMPERNOLLE Eugène	Maria-Aalter	20.10 tot 21.10.1918
<i>8e Cie</i>		
DE BACKER Florimond	Maria-Aalter	10.11 tot 16.11.1918
1e Regiment Carabiniers		
<i>8e Cie</i>		
VLEURICK Armand	Buntelare	?
BUYSSE Cyriel-Adolf	Buntelare	?
VAN VYNCK	Buntelare	?
<i>11e Cie</i>		
levering van schrijfpapier en bureaumateriaal voor de som van 22,15fr. op 26.10.1918		
4^e Genie Regiment		
<i>2^e Cie</i>		
DE BLEECKERE Charles	Maria-Aalter	04.11.1918
SCHEPENS	Boomkweker Maria-Aalter	04.11.1918
WITTEVRONGEL Cyriel	Oostmolen	04.11.1918
VAN DAMME Charles	Bellemstraat	04.11.1918
SCHEPENS C.	Oostmolen	04.11.1918
VEREECKE F	Oostmolen	04.11.1918
Wed. WILLEMS Octaaf	Oostmolen	
Kinderen VANDENBROECKE	Oostmolen	25.10 tot 26.10.1918
VAN DAMME Theophiel	Oostmolen	25.10 tot 26.10.1918
Genie 55^e Cie		
WILLEMS Henri	Stationsstraat	03.11 tot 08.11.1918
REMY Emiel	Stationsstraat	03.11 tot 08.11.1918
15^e Bn Genie		
<i>1^e Cie herstellingen</i>		
SANTENS	Aalter	2 dagen in november

HOOREWEGHE August	Aalter	
VERVYNCKT Yvo	Aalter	
4^e Leger Divisie		
<i>2^e Cie herstellingen</i>		
STURTEWAGEN Felix	Stationsstraat	30.10 tot 02.11.1918
THEYS Theopiel	Stationsstraat	30.10 tot 02.11.1918
VAN MALDEGHEM August	Stationsstraat	30.10 tot 02.11.1918
SCHOONAERT Octaaf	Stationsstraat	30.10 tot 02.11.1918
RUTSAERT Emiel	Stationsstraat	30.10 tot 02.11.1918
BUYSSE August	Stationsstraat	27.10 tot 02.11.1918
Zusters VAN DE WALLE	Stationsplein	27.10 tot 02.11.1918
<i>Staf van de 1^e Divisie Genie</i>		
VERPLAETSE Henri	Kattewegel	24.10 tot 25.10.1918
DE VRIESE Jules	Kattewegel	24.10 tot 25.10.1918
1^e Leger Divisie 1^e Brigade Artillerie - 8^e Batterij		
VAN NIEUWENBURG Felix	Markt (Het Lam)	03.11 tot 06.11.1918
VAN LANDSCHOOT	Brouwerijstraat	03.11 tot 06.11.1918
MORTIER Petrus	Aalter	03.11 tot 08.11.1918
Kinderen BUYSSE	Aalter	03.11 tot 08.11.1918
SMESSAERT	Aalter	03.11 tot 08.11.1918
WELVAERT Jules	Sterrestraat	03.11 tot 08.11.1918
DE ZUTTER Arthur	Sterrestraat	03.11 tot 08.11.1918
7^e Regiment Artillerie - 3^e groep - 3^e Batterij 105 mm		
hoeve D'HULSTERS	Stwg op Lotenhulle	03.11 tot 09.11.1918
hoeve DE RIVIERE	Stwg op Lotenhulle	03.11 tot 09.11.1918
1^e Regiment Zware (RAL) Aie - 4^e groep - 2^e Batterij		
FRANCOIS Charles	Stratem	27.10 tot 04.11.1918
VERBEKE Jules	Stratem	27.10 tot 04.11.1918
10^e Regiment Aie - 3^e groep - 2^e Batterij		
Wed. QUINTIJN	Oostmolenstraat	22.10 tot 01.11.1918
SMESSAERT Adolf	Oostmolenstraat	22.10 tot 01.11.1918
<i>Staf</i>		
VAN DE WALLE Jules	Markt-Aalter	22.10 tot 01.11.1918
VAN LANDSCHOOT	Markt-Aalter	22.10 tot 01.11.1918
BRUNEEL	Stationsstraat (brouwer)	22.10 tot 01.11.1918
VERBRUGGE Basiel	Brouwerijstraat	22.10 tot 01.11.1918
16e Regiment Aie - 2e groep - 3e Batterij		
DE SMET Jan	Oostmolen	21.10 tot 02.11.1918
BOMERÉ August	Oostmolen	2 dagen in november
<i>11e groep - 13e Batterij</i>		
DE SUTTER Jan	Aalter	05.11 tot 07.11.1918
LIOPPENS Camiel	Aalter	05.11 tot 07.11.1918
MATTHEEUWS Alfons	Aalter	05.11 tot 07.11.1918
VERDONCK Camiel	Aalter	05.11 tot 07.11.1918
MAEYENS Eduard	Aalter	05.11 tot 07.11.1918
HOOFT Alfons	Aalter	05.11 tot 07.11.1918

<i>Staf</i>		
CRAPPÉ	Bellemstraat	27.10 tot 05.11.1918
16e Legerdivisie 18e Regiment Aie - 3e groep - 2e Batterij		
COOPMAN Francies	Stratem	21.10 tot 05.11.1918
BLONDIA Edmond	Stratem	21.10 tot 05.11.1918
FRANCOIS Charles	Stratem	22.10 tot 26.10.1918
VERBEKE Jules	Stratem	22.10 tot 26.10.1918
18e Regiment Aie - 1^e groep - 2^e Batterij		
DE GRAUWE Charles	Weststraat	4 dagen in november
DE NEVE Charles	Weststraat	4 dagen in november
VANDENBROECKE Edm.	Weststraat	4 dagen in november
LOOTENS Eduard	Weststraat	4 dagen in november
STROBBE Camiel	Weststraat	4 dagen in november
VLEURICK Eduard	Weststraat	4 dagen in november
<i>2e groep - 1e Batterij (155 mm)</i>		
ALLEMEERSCH G.	Dries	05.11 tot 07.11.1918
Wed. MORTIER	Dries	05.11 tot 07.11.1918
BUYSSE F.	Dries	17.11 tot 23.11.1918
BRUNEEL Charles	Dries	
Brigade Zware Aie (ARCA en PARA) Peloton automobile de réparation et de Rav.		
HUYS Gustaaf (postbode)	Stationsstraat	03.11 tot 09.11.1918
Kinderen DE SMET	Stationsstraat	03.11 tot 09.11.1918
Wed. VAN PARIJS	Stationsstraat	17.11 tot 23.11.1918
LIEVENS	Stationsstraat	17.11 tot 23.11.1918
18e Regiment Artillerie - 3e groep - 1e Batterij		
ENGELS	Weststraat	05.11 tot 07.11.1918
LEDEGANCK	Weststraat	05.11 tot 07.11.1918
VAN DE VELDE		
6^e Leger Divisie 8e Regiment Artillerie - Staf		
LAROY August-onderwijzer	Aalter	05.11 tot 07.11.1918
<i>1e groep - 1e Batterij 105 mm.</i>		
DE MIL Emiel	Aalterbrug	05.11 tot 07.11.1918
DELANNOY Achiel	Aalterbrug	05.11 tot 07.11.1918
VAN DE WALLE Arthur	Aalterbrug	05.11 tot 07.11.1918
DE KEYSER Desiré	Aalterbrug	05.11 tot 07.11.1918
VAN LAECKE August	Aalterbrug	05.11 tot 07.11.1918
DE BREUCK Vital	Aalterbrug	05.11 tot 07.11.1918
BOUTE Charles	Aalterbrug	05.11 tot 07.11.1918
VAN DE KERCKHOVE	Aalterbrug	05.11 tot 07.11.1918
LAROY Henri	Aalterbrug	05.11 tot 07.11.1918
VYNCKE Theophiel	Aalterbrug	05.11 tot 07.11.1918
VAN DE WALLE Emiel	Aalterbrug	05.11 tot 07.11.1918
HUTSEBAUT Emiel	Aalterbrug	05.11 tot 07.11.1918
RUTSAERT Amand	Aalterbrug	05.11 tot 07.11.1918
Wed. DE MEYER	Aalterbrug	05.11 tot 07.11.1918

(1)

Section E, n° 8

Modèle n° 5.
Model n° 5.

Article 36 du règlement sur les
Artikel 36 van het reglement der

prestations militaires
militaire voorstrekkingen

II B^{on} (Gr.)

5. C^o (Esc^{on}, Batt^o)

2e Régiment de ligne

QUITTANCE DE PAIEMENT pour le logement avec ou sans nourriture chez l'habitant
KWIJTBRIEF VAN BETALING voor het logement met of zonder voedsel bij den inwoner.

Le Bourgmestre de la commune d' *Aetha*, province de *S. Orientale*
De Burgemeester der gemeente, provincie

reconnait avoir reçu de (2) *Commandant de la 5e Co*, la somme de (3) *quinze francs, soixante Cms*
erhent ontvangen te hebben de som van

à titre d'indemnité pour les prestations suivantes : *du 30-10-19 au 2-11-19*
als vergoeding der volgende verstrekkingen :

Bourget-Calais (1698)

CANTONNEMENT AKYTONNEMENT	CATÉGORIES CATEGORIËN	OFFICIERS, SOUS-OFFICIERS ET SOLDATS OFFICIEREN, ONDEROFFICIEREN EN SOLDATEN						CHEVAUX PAARDEN		
		LOGEMENT AVEC NOURRITURE Logement met voedsel			LOGEMENT SANS NOURRITURE Logement zonder voedsel			NOURRITURE Voedsel		
		Nombre de journées Getal dagen	Prix par journée Prijs per dag	Total Totaal	Nombre de journées Getal dagen	Prix par journée Prijs per dag	Total Totaal	Nombre de rations Getal rantsoenen	Prix par ration Prijs per rantsoen	Total Totaal
Ordinaire Gewoon	Lieutenants généraux Luitenant-generaals									
	Général-majors Generaal-majoor»									
	Officiers supérieurs Opperofficieren									
	Officiers subalternes Lagere officieren									
	Sous-officiers et soldats On erofficieren en soldaten				312	0,05	15,60			
	Chevaux Paarden									
Abri Schuil	Hommes Manschappen									
	Chevaux Paarden									
TOTAUX. Totalen							15,60			
TOTAL GÉNÉRAL FR. : Algemeen totaal fr.		<i>quinze francs, soixante Cms</i>								

Le 2-11-1918

LE BOURGMESTRE,

(4)

- (1) Indiquer pour quel état-major, corps, partie de corps ou service la réquisition a été faite.
Aanduiden voor wat staf, korps, onderdeel van korps of dienst de requisitie gedaan is.
- (2) Nom, grade et position de l'autorité qui effectue le paiement.
Naam, grand en stand der militaire overheid die de uitbetaling doet.
- (3) Somme en toutes lettres.

SITUATION de l'effectif pour servir à la liquidation du paiement fait pour
 OPGAVE der getalsterkte om door de vereffening te dienen der gedane betaling voor logement
 logement avec ou sans nourriture d'autre part
 met of zonder voedsel, op de ommezijde aangeduid

DÉSIGNATION des PORTIONS DU CORPS — AANDUIDING der onderdelen van het korps	NOMBRE — GETAL		OBSERVATIONS — AANMERKINGEN
	D'HOMMES — manschappen	DE JOURNÉES — dagen	
Blontia C.	11	3	$11 \times 3 \times 0.05 = 2.55$
Ketelkerf n. 2. A.			
Cyffroeg Amy.	10	3	$10 \times 3 \times 0.05 = 1.50$
Ketelkerf n. 1. A.			
Cyffbreeft jeun	24	3	$24 \times 3 \times 0.15 = 3.60$
Koestraat n. 53 A.			
Deeook plein	13	3	$13 \times 3 \times 0.05 = 1.95$
Koestraat n. 50 A.			
Gelthof R. A.	14	3	$14 \times 3 \times 0.05 = 2.10$
Koestraat n. 51 A.			
De Grauwe H.	13	3	$13 \times 3 \times 0.05 = 1.95$
Koestraat n. 49 A.			
Tonessaerf	8	3	$8 \times 3 \times 0.05 = 1.20$
Roude de Bellem A.			
Heederve Meir	5	3	$5 \times 3 \times 0.05 = 0.75$
Koestraat n. 52			
Totaal	104	3	$104 \times 3 \times 0.05 = 15.60$
Certifici lincere a la somme de quinze francs tourant			
			Le 2-11-19
			Le Commandant de la g.
			<i>[Signature]</i>

Een voorbeeld van een betaling van een logement.

HOOFDSTUK 2

NU ER GEEN LEVENDE GETUIGEN MEER ZIJN

Er zijn wellicht weinig oud-strijders van de Eerste Wereldoorlog waarvan geschreven verhalen zijn overgebleven. Daarom meen ik er goed aan te doen, aan twee, waarvan het wel zo is aandacht te besteden. Het zijn twee totaal verschillende persoonlijkheden, waarmee ik ook om totaal verschillende redenen zelf contacten heb gehad.

De eerste is mijn eigen oud-onderwijzer, later zelfs schoonvader, Emiel De Schryver, de tweede is onze eminente geschiedkundige Arthur Verhoustraete, waarmee ik al sinds 1943 in het kader van heemkunde en plaatselijke geschiedenis geregeld in aanraking kwam.

Beiden waren eerder zwijgzaam over die oorlogsjaren, maar hebben op de een of de andere manier interessante schriftelijke neerslagen van hun belevenissen nagelaten.

EMIEL DE SCHRYVER

Emiel De Schryver was als onderwijzer eerder zwijgzaam over de Grote Oorlog. Ik zat drie jaar bij hem in de klas en nooit sprak hij bij de geschiedenislessen over zijn persoonlijke belevenissen, noch toonde hij de vele voorwerpen die hij uit die periode had bewaard – en die we nog altijd met eerbied koesteren, zoals zijn tabakzak met de Belgische kleuren, zijn zakspiegeltje enz. - Ook als schoonzoon kon ik weinig gedetailleerd uit die tragische jaren vernemen. Tot hij bijgaand relaas schreef.

We laten hem zelf aan het woord en vullen hier en daar aan, wat we uit zijn talrijke nagelaten brieven, documenten, foto's, voorwerpen konden opmaken. Dat alles bewaarde hij in een houten koffertje, dat wonder genoeg, wellicht bij het eindoffensief, is buitgemaakt op de vijand. Het draagt in gotische letters de titel "10 wurfgranaten".

Ik schreef daarnet "aan het woord". Eigenlijk schreef hij het relaas pas op 90-jarige leeftijd, toen de toenmalige secretaris van de oud-strijdersvereniging, wijlen Maurice Michiels, herhaalde malen had aangedrongen, om toch een en ander op te schrijven, wat hij dan ook deed met zijn nu al fel gehavend prachtig handschrift.

Vanaf 11 november 1918, wapenstilstandsdag, hield hij wel een klein "calepintje" bij waarin hij tot bij zijn "congé illimité" alles zorgvuldig opschreef. 'Congé illimité' niet zo vreemd, want bijna alles was toen nog in het Frans, zoals je lezen zult in het verhaal van "zijn oorlog".

Maar laten we hem nu eindelijk zelf aan het woord:

Ik ben de zoon van een smid van het landelijke gemeentje Poeke dat te dien tijd rond de 700 zielen telde. Mijn vader en moeder hadden een gezin van liefst 12 kinderen grootgebracht. Ik zelf was er de zevende geborene van en ben er thans de enige overlevende van. Ik voel mij tevreden er deel te hebben van uitgemaakt.

In het jaar 1911, op mijn negentiende levensjaar, heb ik mijn onderwijzersdiploma behaald in de normaalschool van St-Niklaas-Waas. In februari 1912 ben ik vastbenoemd als onderwijzer in Sint-Maria-Aalter, waar Mr. Van Laere schoolhoofd was.

In augustus 1914, toen de D. legers naderden, ben ik, op aandringen van Henri Soudan, burgemeester, gevlucht tot in Parijs, na lange lijdensweg aangekomen, samen met mijn broer Jan, eveneens onderwijzer, gediplomeerd in 1914.

Na een vervelend verblijf, met andere vluchtelingen, werden wij er weggehaald, om dienst te doen in het onderwijs: Jan in Vichy, ik in een verbeteringsgesticht dicht bij Parijs, namelijk in Sarterouville-Montesson.

Inderdaad: Emiel verbleef, als logé, bij zijn schoolhoofd Van Laere, tot hij samen met zijn jongere broer Jan naar Frankrijk vluchtte. Hij werd hier in Aalter zelfs als vermist opgegeven, omdat hij zijn vertrek naar Frankrijk niet had gemeld. Maar in zijn geboortedorp Poeke was dit niet het geval. Er bestaat een document, daterend van 5 september 1914, waarin zijn "eenzelveigheid" wordt bewezen, getekend door schepenen De Kesel, bij afwezigheid van Burg. Baron Pycke de Peteghem, die onder de wapens is.

Op 17 oktober 1914 bevestigt, in Boulogne s/Mer, de Vice Consul van Spanje (sic) in naam van de Consul van België, op dat ogenblik in "Dunkerque", daar zijn aanwezigheid, met melding van zijn vertrek naar Rouen.

Op 11 december 1914 bevestigt, in Etrépagny (Eure) (tussen Rouen en Beauvais) de "maire" zijn vertrek ("Vu du départ"). Op 14 december 1914 is Emiel, wellicht met zijn broer Jan, in de "Légation de Belgique".

n. 6866

Koninkrijk België
Provincie Oost-Flaanderen
Arrondissement Leuven

Gemeente Poppel.

Getuigschrift van Eenzelvigheid
afgeleverd aan Emiel De Schryver
onderwijzer, geboren te Poppel, den
18 juli 1891, gehuwd te Maria-
Aelre, tijdelijk te Poppel ver-
blijvende, in verlof, bij zijne ouders.

Poppel, den 5 july 1914
Voor den Burgemeester
ouders de wapens
De Schepene

Emiel De Schryver

Persoonsbeschrijving

Estalte 1.30

Haar blond

Voorhoofd breed

Werkblauw blond

ogen grijsblauw

Neus gewoon

mond id

Knevels blond

Aard -

Handteeken
van den
dager

Em. De Schryver

klein blond

Aangezicht ovaal

Kleur bleek

Bijzondere teeken -

Refugié sans ressources
Vu au Vice Consulat d'Espagne
à Boulogne sur Mer le 17 Oct. 1914
Pour le Consul de Belgique
Le Vice Consul d'Espagne

Vu au Consulat
d'Espagne le 11 X 1914
Castellón

Emiel De Schryver

W. Van der Linden
Pour le Ministre

Vu à la Legation de Belgique
Paris, le 14 DEC 1914

Getuigschrift van eenzelvigheid afgeleverd aan Emiel De Schryver op 5 juli 1914.

Dit zijn de omzwermingen waarvan Emiel spreekt. Die worden door bestaande documenten gestaafd. - We laten hem nu weer verder aan het woord.

Wij schaamden ons zo te zitten luieriken als jonge, gezonde kerels, terwijl ons broeders streden en sneuvelden voor hun Vaderland.

Wij vertrokken en vervoegden, als vrijwilligers, het leger. (Aangifte als vrijwilliger in Montesson op 17 maart 1915). – Zo kwamen wij terecht in het kamp Auvours, niet ver van de stad Chartres. In het kamp kregen we een korte militaire opleiding en werden naar het front gestuurd als brancardiers, vermits we het diploma bezaten van het Rode Kruis, om als eerste hulp op te treden voor het verzorgen van gekwetsten.

Inderdaad, wie toen voor onderwijzer leerde, kon door bijkomende cursussen, een getuigschrift bekomen, dat niet alleen getekend werd door de voorzitter van "La Croix Rouge de Belgique" (hier Prins De Ligne) maar ook door de minister van Landsverdediging (hier: De Coune). Emiel De Schryver kreeg dit attest (dat nog bestaat) op 1 december 1911, jaar van zijn diplomering als onderwijzer.

We werden allebei ingelijfd in het 13^e Linierement; niet in dezelfde compagnie. Ik zat in de 3^e, samen met Broeder Marcel, een Waalse broeder.

Ik vond tussen de bewaarde documenten een inschrijvingsbulletin gesitueerd in Montesson en gedateerd op 17 maart 1915, getekend door de plaatselijke burgemeester, waarin hij zich aanbiedt. Er is ook nog de militaire matriculekaart met stamboeknummer 2471. Die vermeldt, dat hij op 28 juni 1915 "présent" was bij de C.I.B.I. in Auvours en dat hij de 7e februari 1916 ingedeeld werd bij de 3e compagnie van het 13e Linierement. Natuurlijk was dit alles gesteld in het Frans. Hier is Emiel nog steeds "soldat-brancardier" en dit blijft hij nog tot oktober 1917.

Auvours was en is nog steeds een militair kamp en manoeuverterrein op 12 km ten westen van de Marne. Het diende in WO1 ook als uitrustingsplaats voor Britse en Belgische soldaten, maar, jammer

Emiel De Schrijver als jonge soldaat.

Uiterst rechts zien we Emiel in het kamp te Auvours.

genoeg ook als strafkamp voor Vlaamsgezinde soldaten die zich tegen de verdrukking van hun moedertaal durfden verzetten. En hier volgt een getuigenis van iemand die het meemaakte.

Dit regiment was Waals. De soldaten meestal waren dat ook, op enkele uitzonderingen na. Als de orders van het leger 's morgens voor de compagnie werden afgelezen, was dat vanzelfsprekend in 't Frans en eindigden steeds met de woorden: "La même chose pour les flamands!" tot de commandant mij na korte tijd vroeg, de tekst te vertalen ten behoeve van de weinige Vlaamse soldaten. Wat ik dan ook graag deed.

Het verhaal, dat nu van zijn hand volgt en dat hij niet dateert, speelt zich af in de maand juli van 1916. Er bestaat namelijk een getuigenschrift van, gedateerd op 10.07.1916, waarin zijn "médecin chef de service" (getekend onleesbaar) hem feliciteert voor zijn moed en toewijding.

Op zekere nanoen, we zaten in eerste lijn in de streek van Diksmuide, werden we opgeschrokken door een oorverdovend gerommel van kanonschoten, bliksems van ontploffingen en omringd door pekzwarte rookwalmen. De vijand was een aanval aan het voorbereiden. Bij ons was iedereen op zijn best voorbereid. Er zullen slachtoffers vallen.

Frère Marcel en ik werden geroepen om bij de commandant te verschijnen. Deze deelde ons mee, dat onze 1e luitenant Lambert

13e R.^e de ligne. 10.7.16.

Je vous félicite pour le courage et le dévouement dont vous avez fait preuve.

Le Médecin chef de service,

Justus
Au brancardier De Schrijver E.

Het attest van Emiels overste over de volbrachte opdracht als brancardier.

ernstig gewond was en op hulp wachtte in Abri nr. 1 van loopgracht nr. ?? Na deze mededeling sprak de commandant geen woord en ook geen bevel. Broeder Marcel keek in mijn richting en zie: "Venez, Emile" En we gingen, ieder gevaar trotserend. We namen de gekwetste op en brachten hem zonder kleerscheuren in de post van het Rode Kruis, waar altijd een dokter van dienst was om de eerste verzorging toe te dienen, waarna de slachtoffers nog naar een hospitaal werden overgebracht.

Helaas! grote teleurstelling, al onze moeite ten spijt; de dokter van dienst stelde vast, dat 1^e Lt. Lambert overleden was. Onze commandant wenste ons proficiat met de tentoongespreide moed en zelfopoffering. Wij hadden onze plicht gedaan. De dokter loofde ons eveneens.

De Ct. heeft echter die daad aan de generaal bekend gemaakt. Enige weken later werden Fr. Marcel en ik uitgenodigd tot een militaire plechtigheid op het zeestrand van De Panne, waar we in aanwezigheid van nog andere militairen door koning Albert het oorlogskruis op de borst werden gespeld. Aan dat ereteken heb ik altijd gehouden. Niet omdat ik meen, dat er een verdienste aan verbonden was – we hadden

slechts als brancardiers onze plicht gedaan – maar ik wist waarom ik ze kreeg.

Verder zul je kunnen lezen hoe Emiel De Schryver het uitreiken van eretekens relateert .

Al die andere eretekens zeggen me niets en juist daarom ging ik ze op de gemeente niet afhalen. Een uitzondering, gemaakt, de laatste maal, om Mijnheer Delannoy, die op mijn aanwezigheid aandrong, ben ik gegaan. Ik heb ze, bij gelegenheid van feesten allerhande nooit uitgehaald.

Inderdaad... Maar ze werden hem, samen met de bijhorende getuigschriften dan wel thuisbezorgd. We bezitten er toch enkele van.

Maar vullen we verder de oorlogsgebeurtenissen met hun droeve en ook blije dagen verder aan aan de hand van bewaarde documenten, brieven, foto's enz. Die wijzen erop dat Emiel werd aangezien als iemand die wel geschikt was om hoger op te klimmen in rang en ook verantwoordelijkheid kon dragen voor strijdende eenheden.

Op 4 oktober 1917 wordt hij dan ook "corporal". Hij volgt daarvoor een cursus in Bayeux en keert terug naar het front, waar hij het bevel krijgt

Typische foto van een cursuskamp. Emiel staat op de eerste rij de vierde van rechts.

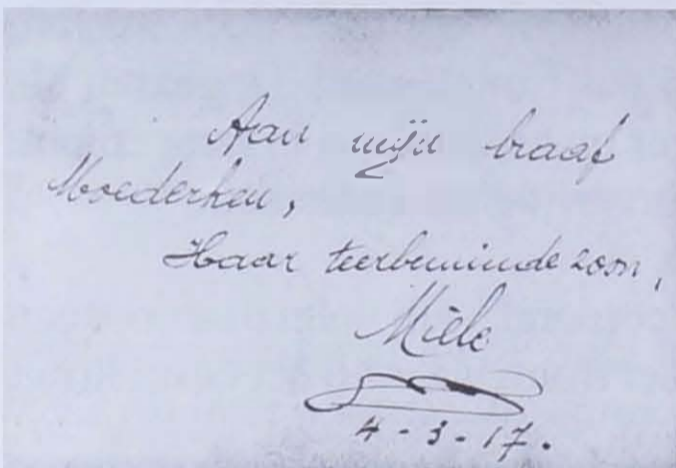

Foto die Emiel op 4 maart 1917 klaarmaakte om die desgevallend aan zijn moeder te sturen.

over een peloton. Daarvan bezitten wij een zorgvuldig bijgehouden "calepintje" waarin de namen van zijn "mannen", zelfs met hun adressen staan opgetekend, zorgvuldig zelfs wie Vlaams- of Franstalig is. We vonden zelfs een gevechtsofstelling bij een Waterloo.

In hetzelfde boekje staan ook al de namen van de Poekenaars die in de Eerste Wereldoorlog onder de wapens waren.

We vinden er ook het adres van Modest van Assche O.S.B., de latere Dom van Steenbrugge. Emiel had voor deze legeraalmoezenier een grote waardering en hielp hem boeken verspreiden onder de manschappen. We bezitten zelfs het "Gebedenboek voor de Vlaamse Soldaat" gekregen door Dom Van Assche. Ook na de Wereldoorlog onderhield Emiel nog contacten met zijn oud-aalmoezenier.

Maar het was niet altijd aan het front dat men onze jongens aantrof.

Een loopgravenoorlog van bijna vier jaar gaf, door afwisseling in de stellingen, ook kansen op verlof. De bestemming van Emiel was telkens Folkestone (Engeland) waar hij een bevriende familie ontmoette die woonde "Villa Brandfort, Marine Crescent 10 Folkestone". Daar woonde toen ene familie Wieme waarmee ook na de oorlog, toen ze weer naar Oostende verhuisden, verder vriendschappelijke relaties werden onderhouden.

Maar er waren ook de zogenaamde "marraines" of oorlogsmeters, waarvan we een groot aantal, soms romantische brieven in het Frans en in het Engels hebben gevonden, soms vergezeld van mooie poëzie en foto's.

Van foto's gesproken... het jaar 1917 met zijn voortdurende aanvallen, was er een van vele gevaren. Toen liet hij ook een aantal foto's maken, die hij met schriftelijke opdrachten, voor zijn familie, moeder, broers en zusters bestemde, wellicht om bij gebeurlijke slechte afloop als souvenir te dienen. Teksten als: "Voor mijn braaf moederke..." enz. zijn daarbij veelbetekenend.

Ondertussen heeft hij, bij een kort verlof ook enkele dagen doorgebracht aan de Franse kust, bij de mooie kliffen van Fécamp, waar de door de familie goed bewaarde foto bij de kust werd genomen. Maar langzamerhand naderen wij het einde van de Wereldbrand.

Op zekere dag, in augustus, geloof ik, kreeg ik medegedeeld, dat ik, voor bewezen diensten een verlof van 10 dagen naar Italië kreeg. Ik was vroeger al 2 maal (als bedorven kind!) naar Engeland mogen in verlof gaan. Die verlofbrief liet op zich wachten. Niemand kreeg nog verlof! Geheimhouding? 't Kwam uit. 't Was offensief der vriendenlegers. Een verlossing voor ons. Of we er levend of dood uit kwamen deed ons niets.

Wat hierboven verteld wordt, moet wel gebeurd zijn in de lente van 1918. Tot dan toe was het westelijk front een echte loopgravenoorlog gebleven, met periodieke aanvallen van beide kanten, aanvallen die vaak duizenden slachtoffers kenden aan beide kanten, zoals men kan lezen in meer algemene benaderingen van de krijgsverrichtingen in 1918.

Maar ondertussen was ook de militaire status van Emiel De Schryver veranderd. In februari 1918 volgt hij in St.-Loo een cursus voor onderofficier en wordt dan ook op 8 april sergeant. Vanaf 28 juni 1918 is hij ingedeeld bij het 19^e linieregiment in de 2^e Cie en op 6 augustus volgt hij in Caillon (Eure) een nieuwe cursus die hem de weg naar het officierenstatuut opent. Hij wordt dan ook adjudant.

En zoals hij zelf meedeelt, begint ook aan het Vlaamse Westfront het eindoffensief. Waar de Duitsers het in de maanden maart en april nog eens hadden geprobeerd aan het Franse front en ook in Vlaanderen, was dit faliekant uitgelopen, vooral omdat hun thuisfront in het moederland in de grootste moeilijkheden begon te verkeren: strenge winter, hongersnood, stakingen, revolutie, desertie enz. Daarbij stortten één voor één hun bondgenoten in elkaar: Bulgarije, Turkije, Oostenrijk, Hongarije, enz.

Op 8 augustus komt dan, tussen Ancre en Avre, de zwaarste nederlaag en begint ook bij ons op 28 september het eindoffensief met de Belgen ten noorden van Ieper en de Britten ten zuiden ervan. En hadden de Belgen pas op 13 oktober de IJzer overgestoken, zo staan ze op vijf dagen tijd voor Eeklo en is het hele noorden van West-Vlaanderen bevrijd. Hier en daar pleegden de aftrekkende Duitsers nog van die zinloze daden van gefrustreerde wraakvoelende verliezers als het springen van kerktorens, bruggen... Maar ook, zoals bij het Schipdonkkanaal van heftige weerstand.

Emiel vertelt zelf.

We gingen goed vooruit, langs Roeselare, Maria-Aalter tot aan de kruisvaart in Hansbeke. Enige dagen stop en dan naar Gent. In Baarle-Drongen sliepen we in een bevroren rapenveld. Terug naar Gent toe. Daar was 't liedje voor de D. uit. Wapenstilstand.

Volgens gepland order volgden we de aftrekkende verslagenen in dag-etappen tot aan de Rijn. Als standplaats hadden we Crefeld a/R. Na enkele dagen wacht werd ik uit de Cie weggezonden om dienst te doen op het militaire hoofdkwartier, als hulp van majoor Massart

2/19 L'adjudant De Schryver
est autorisé à se rendre à Hansbeek
faire visite à de la famille.
Le 4-XI-1918
Le Commandant de la Cie,
Debaere

Emiels toelating om een bezoek te mogen brengen aan zijn familie in Hansbeke.

ter versterking van de Rijn. Daar ben ik gebleven tot Februari 1919 om als onderwijzer terug dienst te doen.

De voorgaande alinea wordt echter door Emiel De Schryver heel gedetailleerd in het zogenaamde "calepintje" waarin hij van dag tot dag zijn wedervaren vertelt, beginnend op de bewuste dag van de Wapenstilstand, 11 november. We lichten daar een en ander uit. Alles weergeven, zou onze bijdrage te lang maken.

Wapenstilstand 11.11.18
Na den wapenstilstand, nog nen dag of 5 in rust op Oostmolen (Aeltre) en dan op weg naar Duitschland.

Wapenstilstand 11.11.18.
Na den wapenstilstand nog nen dag of 5 in rust op Oostmolen (Aeltre) en dan op weg naar Duitschland.
1ste etape: Aeltre - Drongen: 't was gevrozen, goed gaan, tegen Drongen gekomen smokkelregen, die stilaan aankwint - gekwartierd bij nen boer in een ijzeren beddeke, nogal goed geslapen (2 nachten). De boer was familie van Fr. Van Wassenhove.
2de etape: Drongen - Laarne.
Goed weer; gevrozen. De mannen liggen in de school bij de zusters. Ik met andere gegradeerden in een klas in een bed - goed geslapen. Oscar Raman, Meehuys, vrouw en kind, 3 maanden oud en een zekere De Wilde, onderwijzer ontmoet - een goed glas bier gedronken en een goede sigaar

Bladzijde uit Emiels' calepintje.

1ste etape: Aeltre-Drongen:

't was gevrozen, goed gaan, tegen Drongen gekomen smokkelregen die stilaan aankwint – gekwartierd bij nen boer in een ijzeren beddeke, nogal goed geslapen (2 nachten). De boer was familie van Fr. Van Wassenhove.

2de etape: Drongen – Laarne:

goed weer; gevrozen. De mannen liggen in de school bij de zusters. Ik met andere gegradeerden in een klas in een bed - goed geslapen. Oscar Raman, Meehuys, vrouw en kind, 3 maanden oud en een zekere De Wilde, onderwijzer ontmoet – een goed glas bier gedronken en een goede sigaar gerookt. (1 nacht geslapen)

3de etape: Laarne-Moerzeke:

goed weer; gevrozen. De mannen bij de burgers; waren heel goed. Ik bij een oud moederken met 2 zonen (een soldaat), heel goed geweest. Kennis met dikke Marie, gaan wandelen naar Kastel. (2 nachten)

4de etape: Moerzeke–Hever:

nog altijd goed weer. De mannen bij de burgers. Ik bij vluchtelingen uit Antwerpen: heel zeer goed, alles met hen meeëten – koeken bakken.

– 1ste Sgt majoor neven mij. Met Scieur buiten, de vrouw haar krollen af. Waar de mannen liggen in de danszaal ook. (1 nacht)

5de etape: Hever–Willebroek:

regen, niet te hard. Mannen in de school. Ik bij jonggetrouwden met Vader bij. Heel goed. (1 nacht)

6de etape: Willebroek–Betekom:

Slecht weer. In de school toekomen; heel 't regiment in dat dorp, dus geen plaats voor mij. Ik van gedacht, in school slapen; er was vuur, dus niet slecht. Wjl ik uitgegaan was, had de onderwijzer vernomen, dat er ook een van die "soort" in 't school sliep. Hij was wel 30 maal naar mij komen zoeken; eindelijk kwam ik toe en moest bij hem binnen, koffie drinken en eten, niet gewild, daar ik geëten had, niets aan te doen. Voor het slapen, chocolade drinken, daar niet willen slapen, moeten, goed, slapen gegaan in een kamer; zeker netter en schoner als die van een baron. Wat nieuws: dat riekt er zo aangenaam, op den lavabo reukwerk (allerhande fleschjes), poudre de riz op de schouw. Schoone portretten van juffers, ja, nu was het zeker; dat ik in de kamer der juffer sliep, die misschien zelf op den grond sliep. (Het was een jong en net meisje, heel gediensstig, blond, niet te groot, rond de 21 à 22 jaar)

7de etape: Betekom–Diest:

slecht weer. Toegekomen in de stad was 't één juichen en roepen, dat ooren en zien verging, zoodanig dat we ons muziek niet meer hoorden, dat op eenige meters voor ons ging. De mannen slapen per 2 of 4, soms 6 in een huis met bedden, heel goed, ik bij een Wwe die twee zonen en 2 dochters heeft, die beiden naar de normaalschool van Tirlemont gaan. Heel goed ontvangen, niet mogen koffie drinken zonder serviette. Heel goed bed, of course, goed geslapen.

8ste etape: Diest–Alken:

flauw dorp. Mannen bij de boeren. Ik bij den chef. De menschen spreken heel moeilijk (ich en mich enz.) 1 nacht.

9de etape: Alken–Tongeren:

Smoorig weer. Heel goed ontvangst. De mannen als officieren gelogeed, mogen zelfs hun eten naar de keuken niet halen, moeten daar eten. Ik bij een oude heer en vrouw. Schoon huis, goed gelogeed. 's Avonds uitgegaan, patisserie eten bij Jeanne. (2 nachten)

10de etape: Tongeren–Milmort (6 km van Luik).

Mannen in 't school. Ik bij schoolmeester in stroo met chef.

11de etape: Milmort–Herve:

Goed weer. Goed ontvangen. Veel huizen kapot van 1914 nog. Slapen in een café. Lt. De Bouche terug, ik naar 't klooster. (1 nacht)

12de etape: Herve–Montzen:

Regenachtig weer. Goed ontvangen niettegenstaande op 800 m. van de grens. Ik met 1ste Sgt. majoor Crombé in een huis slapen: Duitsch huis, wordt om 6 ½ uur 's avonds stuk geslagen, bij de mannen gaan slapen. (1 nacht)

13de etape: Herve–Kettenis 4-12-18:

volop in Duitschland – Smoorachtig weer, weinig regen. Welk contrast bij de vorige dagen, geen vlaggen, geen gejuich, geen volk meer langs de banen. Met 1ste Sgt. Major op 't dorp in een restaurant: goed gelogeed.

14de etape : Kettenis–Aix-la-Chapelle:

vuil onder de voeten. 't Volk staat ons verwonderd te bezien. Ze groeten goed: hoed tot op den grond. Heel 't regiment in een kazerne. Ik met 1ste Sgt Maj. in een patisserie. Bij 't aankomen bestelt 1ste Chef pastijen met koffie, honing voor mij na 3 quart uurs- 's morgens koffie (1 nacht)

15de etape: Aix-la-Chapelle – Neusen (12 kilm. de Aix):

Vroeg toegekomen, daar 't niet ver was. Vuil onder de voet, anders prachtig weer. – Ik met 1ste Sgt. Major bij een grooten boer: goed: ze halen ons alles aan; we maken pudding.

16de etape: Neusen–Jülich:

mannen in een oud hospitaal. Ik met 1ste Chef bij burgers: goed. 2de dag, Zondag, ik garde police, dus niets van stad gezien. Maandagmorgen vertrekken naar Hochneukirch, vies weer.

17de etape: Jülich–Willich:

Mannen in danszaal; ik met 1ste Sgt. Majoor bij burgers; heel goed gekwartierd (Hollanders). Door Gladbach en Odenkirchen getrokken met gansch 't Rt. (La valse des chapeaux !??)

18de etape: Willich–Uerdingen:

Smoorig weer, niet veel regen nochtans. Gansch de D.I. met Arie en heel den boel defileren in Crefeld. Schoone stad: Voor Generaal De Ceuninck.

Mannen in school, goed met vuur en alles. Ik in een schoon huis met 1ste fameuze kamer.

10e Division d'Infanterie
Etat-Major.

Je soussigné, Ferol Henri, capitaine-
commandant à l'Etat-Major de la 10 D.I., certifie
que l'adjudant De Schryver, Emile, retenu pour
motif de service à l'Etat-Major de la 10 D.I., sera
envoyé en congé, à Belth, à la date du 4 février
1919.

Crefeld, le 4 février 1919,
Le capitaine-Commandant,

De toelatingsbrief van de commandant dat Emiel met onbepaald verlof mag gaan op 4 februari 1919.

Quitté la 2me Cie le 17-12-18 à Uerdingen pour rejoindre le C.I.D.I.
En congé illimité, sauf rappel à la date du 4 février 1919.

Hiermee eindigen de notities in het kleine "calepintje" van Emiel De Schryver, maar niet de laatste brief. We laten hem dus weer aan het woord.

En tot slot van dit ellendig ineengeflanst verhaal: mijn eigen mening, de mening dus van een begrepsd iemand, maar die het toch echt meent. Hier ga ik dan. Als ik aan het edel doel, dat Mr. Michiels zicht voorstelt op best vermogen behulpzaam wil zijn, is het omdat het niet mij, maar mijn makers – een handvol maar meer – betreft en dat het enige zal zijn dat van ons aller overblijft om het nageslacht te herinneren, dat er in de gruwelijke jaren 1914–1918 duizenden jonge telgen in de bloei van hun leven zijn gesneuveld ter verdediging van hun Altaar en Haard. Vaderlandsliefde was toen nog geen ijdel woord.

Met mijn innigen dank van de makers en de mijne aan Mr. Michiels, zet ik een punt achter dit schrift. Ik blijf steeds, zo nodig, een bereidwillig helper.

Emiel

ARTHUR VERHOUSTRAETE

Het zou te verwonderen zijn, mocht onze eminente historicus Arthur Verhoustraete, in geschriften, geen sporen hebben nagelaten over zijn belevenissen in de Eerste Wereldoorlog.

Inderdaad, Arthur noteerde daarover heel wat. Nu wij, na 90 jaar, het einde van deze oorlog herdenken, mocht ik van zijn neef Johan, twee "relikwieën" gebruiken, om de belevenissen van zijn oom te lezen en die voor de lezers van "zijn" heemkundig tijdschrift weer te geven. Er bestaat, ten eerste, een notitieboekje begonnen in Engeland, met de jaren 1914 tot eind 1917, met van tijd tot tijd aantekeningen. Daarnaast bestaat er ook een heel gedetailleerde zakagenda van het kalenderjaar 1918, waarin Arthur per dag noteert wat hij meemaakt en vooral, wat hij, gezien zijn bevoorrechte positie als radiotelegrafist, verneemt.

Voor de lezer, die zich wellicht niet meer herinnert hoe de eerste levensperiode van Arthur verliep, hier eerst een kort overzicht:

7 jan. 1895: Arthur wordt geboren in de Lostraat als oudste van 18 kinderen.

1907: Hij beëindigt zijn lagere school bij meester Aloïs Alyn en wordt telegrambesteller bij het kantoor van Aalter-Station.

april 1910: bevordering tot telegrafist door zelfstudie per briefwisseling over zijn vak, maar ook Engelse en Franse lessen.

12 sept. 1912: klerk in het telegraafkantoor van Brugge.

augustus 1914: begin Wereldoorlog.

15 sept. 1914: te voet naar zijn kantoor te Brugge; vlucht naar Blankenberge, met vissersboot naar Calais.

16 okt. 1914: overtocht naar Engeland (Folkestone).

Arthur als jonge bediende, telegrambesteller.

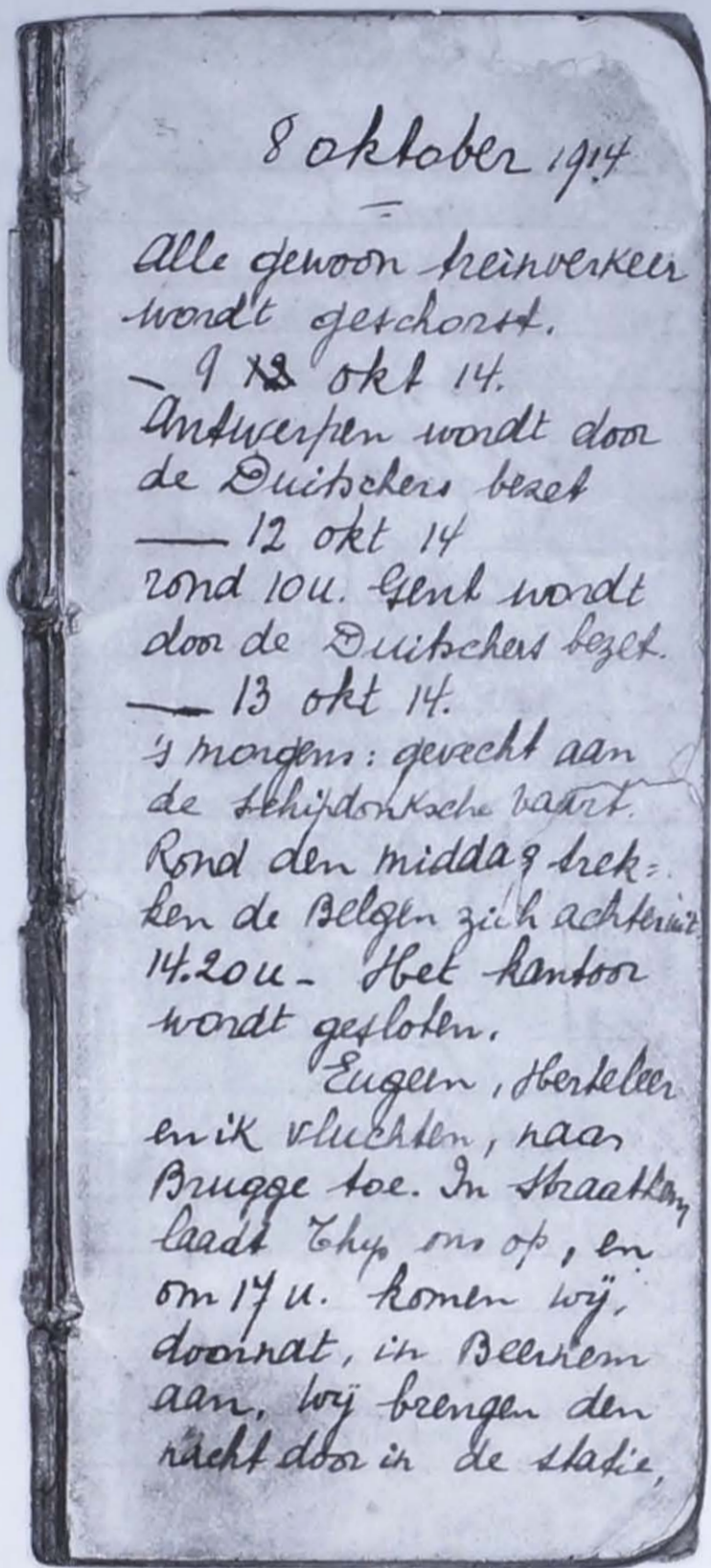
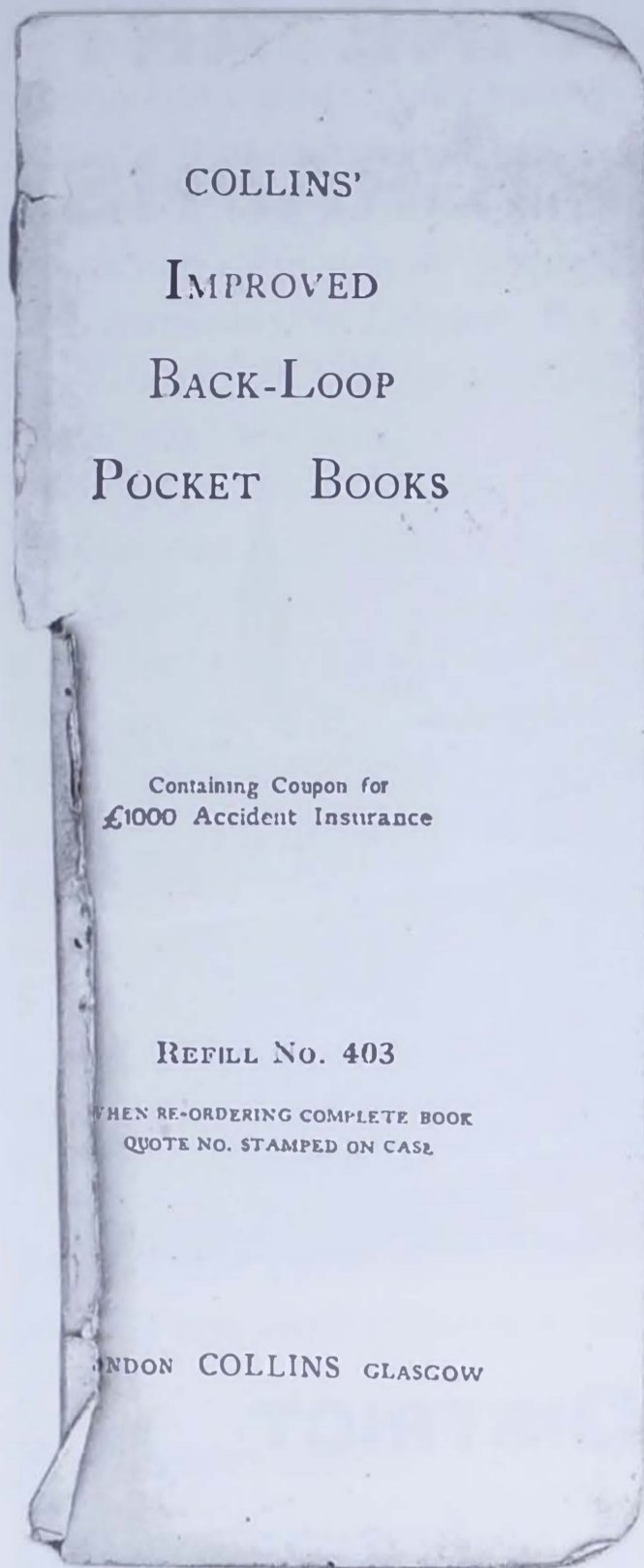
5 dec. 1914: assistent in telegraafkantoor in Bath.
13 maart 1915: aangifte als vrijwilliger.
23 juli 1915: afgekeurd voor werkelijke dienst, maar goed voor hulpdiensten.
1916 -17: als TSF naar en aan het front: artilleriepost 3^e Divisie.
1918: gedetacheerd bij groep Franse zware artillerie; maakt daar het eindoffensief mee.
22 okt. 1918: van Dentergem even naar huis.
11 nov. 1918: in kasteel te Deurle.
30 sept. 1919: afgezwaaid en terug naar telegraafkantoor te Brugge tot eind 1924.
eind 1924: bediende bij het Radio-Elektrisch Centrum te Ruiselede tot oppensioenstelling.

De twee voornoemde notitieboekjes kunnen wij natuurlijk niet integraal weergeven. We lichten hier en daar enkele frappante notities, vooral uit dit van 1918, waarin hij van dag tot dag zijn belevenissen en frontberichten noteert.

Zijn eerste "Collins' Improved Back-Loop Pocket Book(s)" begint op 8 oktober en daarin beschrijft hij, wellicht al in Engeland, zijn eerste avonturen.

*8 oktober 1914: Alle gewoon treinverkeer wordt geschorst.
9 oktober 1914: Antwerpen wordt door de Duitschers bezet.
12 oktober 1914: rond 10 uur: Gent wordt door de Duitschers bezet.
13 oktober 1914: 's morgens: gevecht aan de Schipdonkse Vaart. Rond den middag trekken de Belgen zich achteruit. 14.20: Het kantoor wordt gesloten. Eugene Herteleer en ik vluchten naar Brugge toe. In Straathem laadt Thys ons op en om 17u. komen wij doornat in Beernem aan. Wij brengen de nacht door in de statie, maar ik heb de gansche nacht niet geslapen.*

.....
14 oktober 1914: Niet kunnende 't akkoord komen, wat wij zouden doen besluiten we, op aandringen van Alfons, de nacht bij hem door te brengen. Wij doen een wandelingje in de stad en rond 19u. komen wij in de Kerkstr. twee Duitse wielrijders tegen. Dank aan Alfons vinden wij plaats op de sloep B.8, die om 21u. de haven

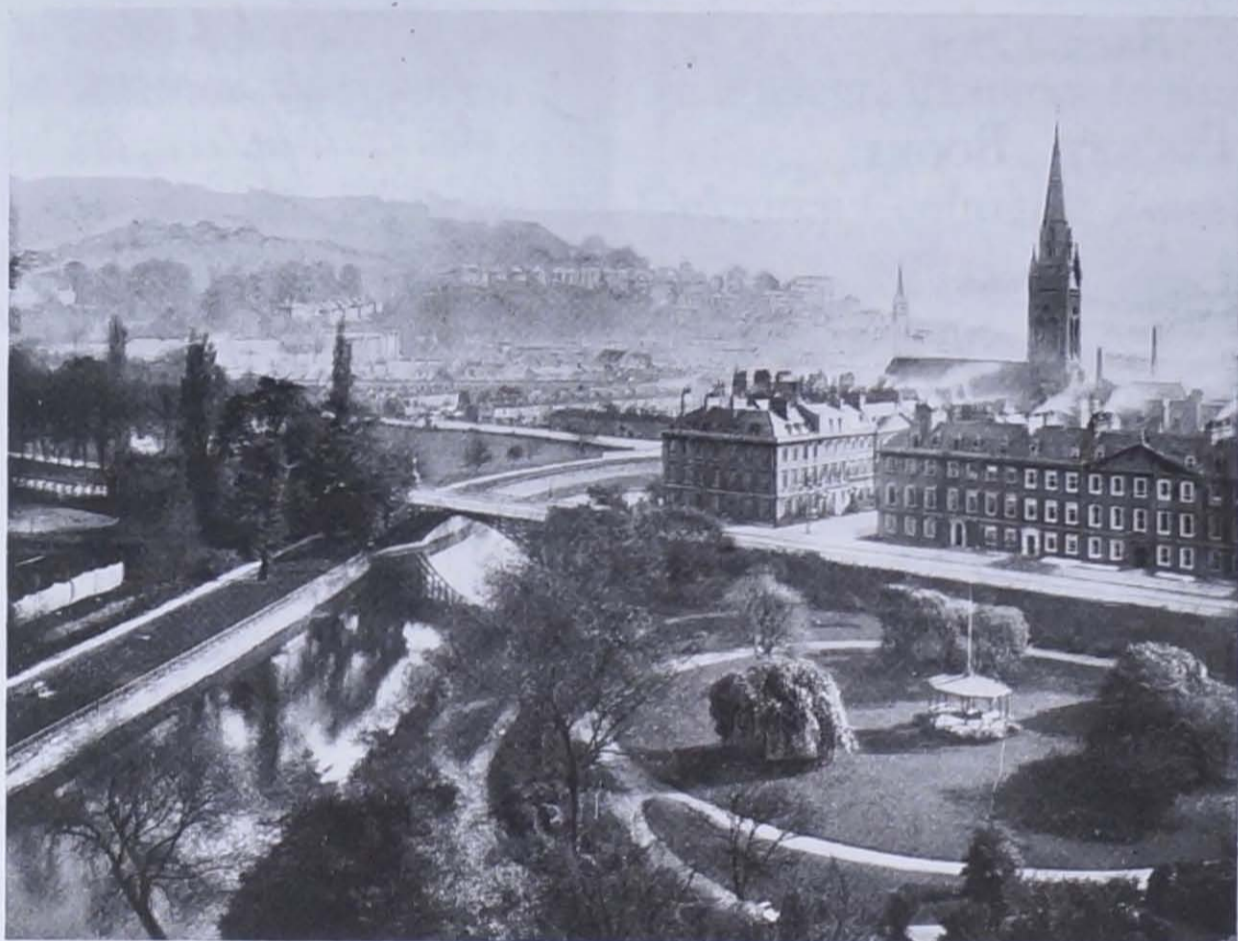

De omslag en eerste bladzijde van Arthurs eerste notitieboekje.

verlaat voor Frankrijk. Rond 23u. ankeren wij in volle zee ter hoogte van Nieuwpoort. Slapeloze nacht op het dek, deels binnen in het schip, waar de reuk alles behalve aangenaam is.

15 oktober 1914: 's Morgens vroeg het schip uit, met het vaste besluit er niet meer binnen te gaan. Om 6u. varen wij verder. In Duinkerke mogen wij niet binnen. Om 14.15u. komen wij in Kales aan, maar de haven helemaal belemmerd zijnde met gevluichte sloepen, kunnen wij

NINETY-SIX FINE ART PHOTOGRAPHS

VIEW FROM EMPIRE HOTEL

BATH AND DISTRICT

PUBLISHED BY
ROCK BROS., LTD.,
LONDON

R. A. Verhoestrom
Bath, 24-10-1914,

Het voorblad van een fotoboek over Bath aan de Avon, een stad waar Arthur een lange tijd werkzaam was.

maar om 15u. aan wal stappen. Na wat geëten te hebben bieden wij ons aan bij den consul, die ons een paspoort geeft om 's anderendaags naar Engeland te vertrekken. Slaping konden wij niet vinden, en wij waren radeloos, toen een heer, Mr Revel, ons een onderkomen bezorgt in een ledig huis, op strooi. Als dekking hadden wij onze pardessus, maar wij hebben allen goed geslapen. In Kales namen wij een vriend

van J. Dhont in ons gezelschap op.

16 oktober 1914: In de zeehavenstatie komen wij Cyriel Verheecke, De Spiegelaers, Deloddere's en Alph. Hutsebaut tegen. Om 10.15 vertrekken wij uit Kales voor Folkestone met de maalboot "Le Nord". Op de boot ontmoeten wij twee collega's; Van Damme en Bauwens van Oostende. 12 u. Landing in Folkestone. Voor de vluchtelingen wordt een trein gereed gemaakt voor Londen, die om 14.45 vertrekt. 17u. Aankomst in Londen. Per bus worden wij naar St. Anne's Home, Streatham Hill S.W. gevoerd. Hier is het eten niet opperbest, maar de slaping is excellent.

24 oktober 1914: 12.15u. Verlaten St. Anne Home. 15u. Vertrekken uit Paddington voor Bath. 18u. aankomst in Bath. Wij worden gelogeerd 93, Sydney Place.

4 november 1914: Gentil Seys wordt naar het "Frome Rd. House" (hospitaal gedaan).

27 november 1914: Wij gaan naar het postoffice om geëxamineerd te worden; in zicht van onze aanneming aldaar.

1 december 1914: Eugene ontvangt een brief van thuis. Alles goed in Aalter.

5 december 1914: Ik word aangenomen als "Assistent" in het telegraafkantoor in Bath. Eugene ontvangt een brief van zijn broeder Joseph, die maar naar Holland gevlucht is, eenigen tijd nadat de Duitschers in Aalter gekomen waren. Meer nieuws van Aalter.

7 december 1914: Brief voor Eug. en een voor mij van Alb. Seys, die zegt bij ons thuis geweest te hebben, en dat alles daar goed is.

We springen naar...

24 februari 1915: Ontvang mijn eerste brief van thuis. Alles is er nog goed. Hoe tevreden ben ik niet !

13 maart 1915: Wij zijn heden 5 maanden weg van huis. En voor hoe lang nog. Ik neem het besluit mij als vrijwilliger aan te geven.

27 maart 1915: Ik zend een brief aan de Minister van Oorlog. Zoo mogelijk mijne inlijving vragen bij de telegrafisten der Genie.

3 april 1915: De Minister antwoordt mij, dat ik onder de toepassing van het Besluitwet op het Contingent val en dat ik er mij dus zal aan te conformeren hebben. Het staat me echter vrij, ten allen tijde in een wervingsbureel in Londen, Folkestone of Southampton aan te bieden. Echter op aandringen van kameraden in Frankrijk, die dergelijk antwoord van de Minister gekregen hebben, besluit ik nu maar te wachten, tot dat ik met de 1915 klas zal opgeroepen worden.

Een typische groepsfoto van in het opleidingskamp van Auvours.

.....

15 mei 1915: Gentil sterft. De Heer hebbe zijn schoone ziel.

18 mei 1915: Begrafenis van Gentil.

31 mei 1915: Ik word opgeschreven als deel uitmakende der lichting van 1915.

1 juli 1915: Brief van Jules Beirnaert.

18 juli 1915: Ontvang verwittiging dat ik Vrijdag 23 a.s. voor de geneeskundige Commissie in Londen moet verschijnen.

23 juli 1915: Geneeskundig onderzoek in St. Anne's Home. Vertrek uit Bath om 9.30: Lengte 1m68, gewicht 54 kg. in plaats van 59 kg. borst 79 cm in plaats van 81 cm; Afgekeurd om reden van organische flauwte (debility congénitale) voor werkelijke dienst, maar goed voor hulpdiensten.

24 juli 1915: 9.45 vertrek uit Tulse Hill Station naar Southampton. Aankomst om 12u. logeren in de dokken, vertrek voor den Haver (Le Havre: Arthur laat zijn Vlaamse reflex zien, cfr. ook met Kales i.p.v. Calais) om 7u. 's avonds. Geen slaap.

25 juli 1915: aankomst in den Haver om 2u. 's morgens. Verlaten den Haver om 2u. 's noens.

26 juli 1915: Geen slaap. 's Morgens komen in Champagne tegen Le Mans aan, en gaan vandaar naar het kamp van Auvours. Heb gansch de morgen zwarte gedachten. Ik ben hier toch zoo alleen. En alles is hier zoo gansch anders, dan wat ik gewoon ben. 's Avonds echter heb

ik een vriend gevonden en alles is terug zonneshijn. Mahieu, die hier moet zijn, is niet te vinden. Men is hier wel. Eten meer dan genoeg.
27 juli 1915: Ga over naar 8ste Sectie v.d. Cie. Des subsistants. Vind Mahieu hier.

2 aug. 1915: Aanvraag aan Mr. Wibier voor T.S.F.

5 aug. 1915: Russen ontruimen Warschau . (krijgt dus al informatie over T.S.F.) Vind hier R. De Vlieger uit de Diepestraat en Alfons De Bruyne uit de Sterrestraat.

23 aug. 1915: Eene maand geleden dat ik in Bath vertrokken ben. Men laat ons weten, dat Mathieu en ik geproposeerd zijn om te vertrekken naar Kales voor de T.S.F. Hoe eerder, hoe liever, want wij vervelen ons hier.

Hier sla ik weer een paar maanden over waarin hij oorlogsgebeurtenissen en nieuwe ontmoetingen meldt.

13 okt. 1915: 't Is heden een jaar geleden, dat ik thuis verlaten heb. God geve dat het geen ander jaar meer dure vooraleer wij kunnen terug gaan

.....

Ook hier slaan we een paar maanden over.

25 dec. 1915: Vertrekken naar Kales. Aankomst en presentatie in de T.S.F.

.....

6 maart 1916: Vertrek naar 't front, naar E.M. Artill. 3de D.A. Overnacht in De Panne bij Moerman.

.....

12 maart 1916: Vertrek naar de tranchées (55C post 43) rond 8.30. Tranchées maken goeden indruk op mij. Ben hier links van Dixmuide dicht bij de "petrooltanks". Vind het hier aangener dan in 't kampement.

.....

19 maart 1916: Ga naar Wulpen om J. Beirnaert te bezoeken. Zie hier ook: J. De Mynck, G.V.D. Velde, Osc. De Sutter, H. de Wispelaere en Pier Verhecke.

.....

20 juni 1916: Ga in verlof voor 7 dagen naar Engeland. Kan enkel den 22en uit Kales vertrekken. Ontmoet Emiel aan den boot, hij reist mede tot aan Londen. Kom aan in Bath den 23n om 2.30 's morgens. Logeer bij Miss Williams. Mrs Ludger is in Weston O/M en kan naar

Bath niet komen.

Verneem gedurende mijn verblijf in Eng. dat de Engelsche troepen met goeden uitslag raids ondernomen hebben op de D. liniën en op een tiental plaatsen doorgebroken hebben. Vertrek uit Bath om 0.20 den 28/6. Moet tot 29/6 in Folkestone op een boot wachten. Ontmoet hier terug Emiel en reis met hem tot Kales. Zeeziekte voor de eerste maal.

.....

23 juli 1916: Een jaar binnen. Dank God. 't Heeft nog geen slecht jaar geweest. Hoop echter, dat het geen ander jaar meer zal duren.

.....

13 okt. 1916: Reeds twee jaar weg van huis. Droeve herinnering. Mijn God voor hoe lang nog.

25 nov. 1916: Alea jacta est. (Het lot is geworpen. Red.) Onze divisie gaat in repos en wij gaan mede. Na 9 maanden in dezelfde secteur gebleven te hebben met de 3de en 1ste divisie moet ik hen toch verlaten. Ik had liever hier gebleven, want ik heb de streek leeren kennen en beminnen. Vaarwel dus Avecapelle, Rousdamme. Vaarwel Eggewaardscapelle, Steenkerke... 't Spijt me u te moeten verlaten.

.....

11 dec. 1916: Om 18u. aankomst in Mailly, Sommesons (Aube) Te voet naar Mailly.

31 dec. 1916: 1916 van welk jaar wij zoveel verwacht hadden, loopt ten einde. Eilaas, wij hebben bitter teleurgesteld geweest in onze beste en duurbaarste verwachtingen. Zal 1917 beter wezen. Gave 't God.

1 jan. 1917: Mijn God, ik offer U al 't lief en leed van dit jaar tot uwe meerdere eer en glorie, tot heil mijner ziel, tot lafenis der geloovige zielen; voor mijn duurbaar Vaderland, opdat wij de eindoverwinning zouden bekomen, en tot verzedelijking van ons leger. Ik beveel aan u, o mijn God, mijne geliefde ouders, mijne broeders, zusters, bloedverwanten, vrienden en weldoeners, en al dezen voor wie ik enigzins bidden moet, ook de geloovige zielen. Bescherm en zegen België, onze wapens, ons leger, onze Koning en onze bondgenooten. Help mij zuiver leven en geef mij alles wat ik noodig heb tot mijn geestelijk en tijdelijk welzijn, gedurende de loop van het Nieuwe jaar. "I offer myself wholly and unreserved by to Thee tot do and supper what ever thou commandest or permittest. Do Thou with me what Thou wilt." Nogmaals, O Heer offer ik U mij geheel en al, desnoods mijn leven tot heil van mijn Vaderland en tot verzedelijking van ons leger. Eindelijk smee ik U, mijn God, ons dit jaar de zege en den Vrede te geven. Da nobis pacem. Laat ons toe dit jaar terug te keeren naar onze duurzame ouders. Ik smee er U om, O zoete Jezus, door de liefde die

Gij hebt jegens uwe Moeder Maria. Mijn lieve engelbewaarder en gij mijn hemelsche moeder Maria, bescherm mij en help mij in de loop van dit jaar en voor altijd. G.z.J.C.

2 jan. 1917: Vertrekken terug naar 't front. Ben blij genoeg. Vertrokken uit Mailly om 16 uren.

4 jan. 1917: Aankomst in Adinkerke om 3u. 's morgens.

.....
17 jan. 1917: Rond 1u. vertrekken naar Oostvleteren, onze nieuwe secteur: Slecht weer, koud.

Van nu af tot midden februari strenge vorst, feitelijk koudste winter die ik ooit kende.

.....
7 maart 1917: Ben vandaag op 't front. Dank God voor 't afgelopen jaar, dat voor mij zoo goed gepasseerd is, doch moge ik toch geene verjaardag moeten vieren in dezelfde voorwaarden.

16 maart 1917: Verlof van 11 dagen tot den 27n voor Bath. Verneem in Londen de inname van Bapaume en Roye en begin Duitsche retraite.

Verder nog allerlei frontberichten via zijn T.S.F. Bloedig jaar aan het front.

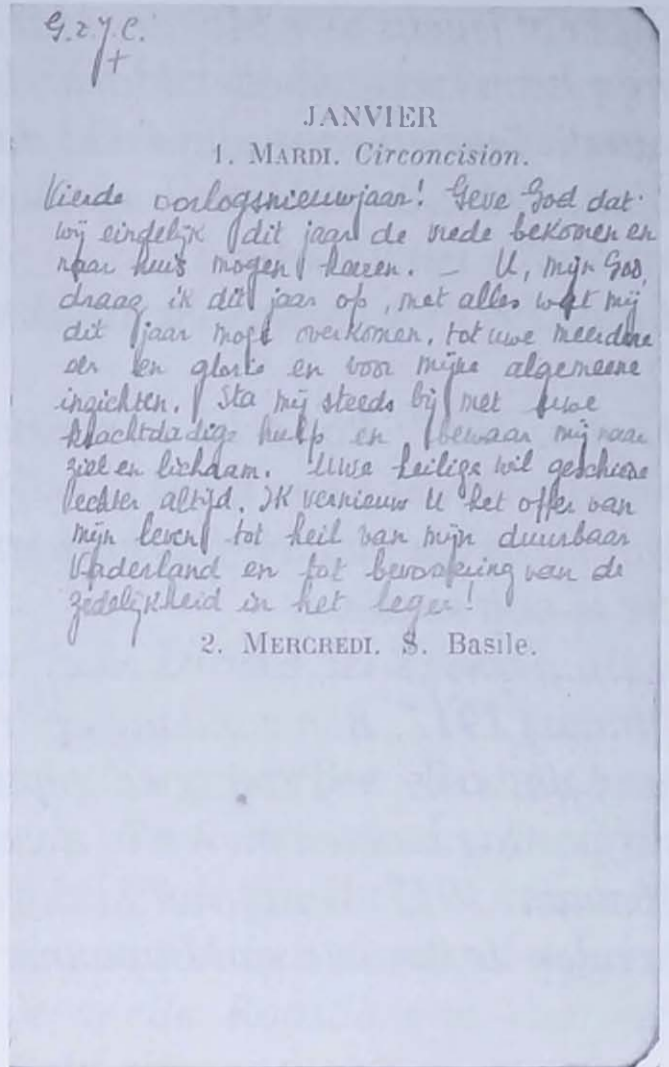
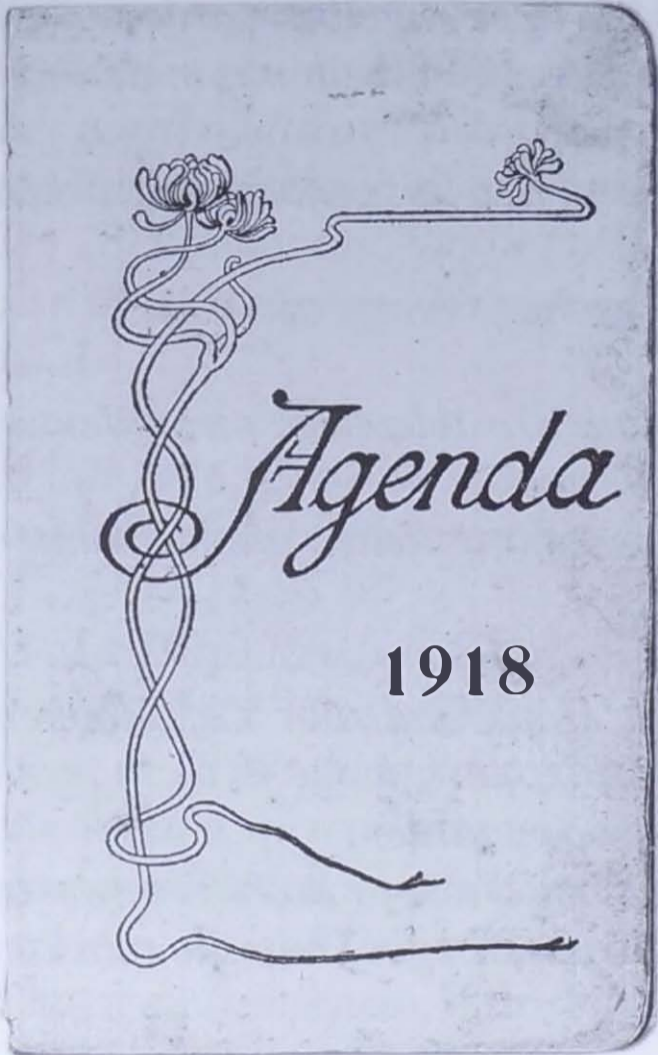
9 juni 1917: Laat mij opschrijven in het Gulden Boek v/h Belg. Leger van het H. Hart.

.....
22 juli 1917: Vertrek naar Steenkerke. Russ. nederlagen in Galicie rond 20 juli (verliezen Kaluss, Halicus, Tarnopol, Stanislau, Kolomea etc. Kaluss en Halicus waren nog maar pas door de Russen genomen).

31 juli 1917: Na een artillerievoorbereiding die alle voorgaande overtrof, vallen de Fr. en de Engelschen aan op gansch het front IJzer-Leie. Vooruitgang op gansch de lijn: Franssen nemen Bixschoote en Steenstraete, Engelschen Hollebeke, Banneville, St. Julien, Pilkem, Hoop, Fresenberg, Verloren Hoek, Westhoek.

Hier volgen weken lange tijd alleen frontmededelingen als: *Langemark genomen, 3de slag in Vlaanderen, 4de slag in Vlaanderen, Poelcapelle genomen.* Maar ook de vermelding van een Pauselijke tussenkomst bij de zogenaamde middenrijken, ook aangaande de toekomst van België.

13 okt. 1917: 3de verjaring van vertrek uit Aalter. Nog veel langer; mijn God?

De omslag alsook de eerste bladzijde uit het tweede agendaatje van Arthur.

25 okt. 1917: naar Lourdes in verlof.

.....

21 maart 1918: D. offensief tusschen Senseé en Oise.

1 mei 1918: Kaart uit Antw. voor Jos. met nieuws van huis. Bevestiging van dood van Pol.

Hierna verminderen de aantekeningen tot korte vermeldingen over het weer, over geslaagde of mislukte kleine offensieven. Daarna begint Arthur met een echte zakagenda waaruit wij de belangrijkste feiten uit het laatste oorlogsjaar opnemen. Het zal de lezer opvallen, dat hoe verder het oorlogsverhaal van Arthur loopt, hoe minder de aantekeningen betrekking hebben op zijn persoonlijke emotionele toestand. Het heimwee en de zorgen lijken eerder wat gestabiliseerd.

4 jan. 1918: Na persoonlijk aandringen bij Mr. D'Hollander om een aalmoezenier te bekomen, wordt Mr. D'Hollander als dusdanig aangesteld.

.....

8 apr. 1918: Arthur van Antwerpen gedood in "Boyau de la Mort" door dum-dum in het hoofd. R.I.P. (Deze Arthur was ook een Verhoustraete, neef van onze Arthur)

.....

27 mei 1918: Offensief tusschen Noyon en Reims. Soissons, Chateau Thierry. Marne bereikt van Chateau Thierry tot Verneuil. Duitse aanvallen tusschen Vanailon en Brimont.

.....

15 juni 1918: Oostenrijksche nederlaag op Italiaansche front van Astico tot aan zee.

23 juni 1918: Oostenrijksche terugtocht tot achter de Piave: ontruimen de rechteroever.

24 juni 1918: (Ik vat samen: red.) Er is sprake van vredesvoorstellen van Kühlmann. Minister Balfour vraagt om die te doen.

.....

15 juli 1918: Duits offensief tusschen Chateau Thierry en Main de Massige. Marne overgestoken van Fossey tot Dormans. Fiasco.

18 juli 1918 : Fransch tegenoffensief tusschen Fontenoy en Belleau.

20 juli 1918 : Franschen melden reeds 20.000 gevangenen en 400 kanonnen. Duitschers ontruimen wat zij op 15 juli hadden veroverd op de Zuid-kant van de Marne.

Hier volgen dagenlang dag na dag meldingen van veroveringen aan het Franse en Engelse front. Wij springen naar ...

31 aug. 1918: Fransche drukking breidt zich uit tot N. van Soissons. Begin Duitse aftocht in de "Leiezak" . Kemmelberg bezet. Van 15/7 tot 31/8 maakten de bondgenoten buit: 128.302 gevangenen – 2.069 kanonnen – 1.734 mijnenwerpers – 13.763 machinegeweren.

Vaak nog geeft onze 'T.S.F.-luisteraar' zulke gedetailleerde bilans van veroveringen.

Wij kunnen die niet allemaal weergeven.

12 sept. 1918: Amerikaansch offensief aan St. Michael.

14 sept. 1918: Oostenrijk-Hongarije vraagt om vredesonderhandelingen.

.....

18 sept. 1918: Fr. En Eng. Off. aan de Somme.

.....

28 sept. 1918: Offensief aan Belgisch front. Belg. berichtgeving meldt Woume-Broodseinde: 4.000 gevangenen – Passendale-Zonnebeke, genomen 150 kanonnen – 600 gevangenen. Fr. Offensief ten Z. van St. Quentin.

29 sept. 1918: naar Poelkapelle (namiddag) – Belg. berichtgeving

meldt lijn Diksmuide, Staden (berg), Passendale, Moorslede. Lichte elementen op 3 km. Van Roeselare: 5.500 gevangenen en 100 kanonnen.

Bulgarije tekent wapenstilstand te Saloniki.

Fransch offensief in de streek van Laon en gedeeltelijke inneming van Domremy.

30 sept 1918: in Poelkapelle, Amersveld, Staden, Oostnieuwkerke. Bulgarije aanvaardt militaire voorwaarden van de geallieerden. Wapenstilstand treedt in om 12 uur.

Sedert 26/9 namen de Fransen 13.000 gevangenen, 300 kanonnen tussen Suippe en Ayonne. Off. tussen Aisne en Vesle – Vijand wijkt op Aisne terug.

.....

2 okt. 1918: In de namiddag n. Westrozebeke. Gheluwe bezet. In de nacht ontruimen Duitschers Armentiers en Lens.

.....

5 okt. 1918: Duitse terugtocht naar de Suippe N. van Reims en tussen Caselet en Crèvecoeur.

Oostenrijk, Turkije en Bulgarije bieden aan de vrede te bespreken op basis van 14 art. v. Wilson. Vragen algemene wapenstilstand. Boodschap van D. Regering aan Wilson waarin ze om vrede verzoeken.

.....

8 okt. 1918: Cambrai.

Wilson antw. Aan D. vragende of zij, ja of neen, de 14 artikelen aanvaarden en vraagt, als voorwaarde wapenstilstand de ontruiming van de bezette gebieden. Vraagt ook of kanselier (Prins Max. Red.) in naam van D. volk spreekt.

9 okt. 1918: Wilson wijst D. vredesboodschap af.

.....

12 okt. 1918: Duitse antwoord aan Wilson. Aanvaardt voorwaarden van Wilson en bereid tot ontruiming. Kanselier spreekt in naam van D. regering en D. volk.

13 okt. 1918: Naar hoeve langs weg Moorslede (vierkanthoeve). Fr. La Fère en Laon.

14 okt. 1918: 's Namiddags dichtbij Statie. Den Aap. Offensief op Belg. Front.

Handzame, Kortemark, St. Jozef, Hooglede, Beveren, Rumbek, Beitem, Winkel-St. Elooi, Roeselare, Izegem. 6.000 gevangenen.

Turkije door bemiddeling van Spanje vraagt wapenstilstand en vredesonderhandelingen.

15 okt. 1918: Gits en Lendeledede genomen. Engelschen bij Moorslede

en bereiken Menen.

8.000 gevangenen en 80 kanonnen.

16 okt. 1918: 's Middags Izegem, Boschmolen. Izegem bezet. Keiem, Wynendale, Lichtervelde, Ardoorie, Ingelmunster (statie).

Leie bereikt bij Bavikhove. Engelschen bezetten Heule.

Durazzo: Wilson antwoordt aan Max V. Beieren (kanselier. Red.): Wapenstilstand hangt van hem niet af en kan enkel onderhandelen met zij die recht heeft van besluiten.

17 okt. 1918: 's Middags naar Ingelmunster (Vijf wegen) op weg naar Meulebeke.

Belgische infanterie (voetvolk) komt Oostende binnen: Oudenburg, Zedelgem, Ruddervoorde.

Uitkanten Brugge bereikt: Zwevezele, Pitthem, uitkant Thielt.

Leie van Mandel tot Harelbeke. Franschen in Douai.

19 okt. 1918: 's Morgens Meulebeke. Gansch Belg. Kust ontzet. Linkervleugel Hollandsche grens; rechtervleugel te Aalter.

Fr. en Belg: Lootenhulle, Vynckt, Gothem, Wielsbeke. Eng. zes km. van Kortrijk.

West-Vlaanderen gansch bevrijd.

20 okt. 1918: 's Morgens Dentergem. Belg. langs kust Moerkerke, Maldegem, Ursel, Aalter.

Z.O. Sluis, Maldegem, Ursel, Poeke, Markegem.

D. antwoordt aan nota Pres. Wilson van 14 okt: aanvaardt ontruiming. Protest tegen beschuldigingen, dat Rijksdag niet meewerkt aan resolutie.

21 okt. 1918: Naar huis geweest.

Hier volgen dagen met voortdurende verplaatsingen, met verdere onderhandelingen op internationaal niveau, met bilans van veroveringen op alle fronten, wapenstilstand met Turkije, met nog een paar dagen bezoek aan huis, enz.

31 okt. 1918: Van huis naar Torhout. 1/15 A (zijn regiment. Red.) vertrokken; vind 's avonds echelon op Urselsteenweg in Aalter.

Aanval op Belg. front mislukt. Oostenrijk zendt parlementariër om wapenstilstand te onderhandelen.

1 nov. 1918: In 1/15 A rond Zomergem. Moet naar peloton. Naar Santens geweest, vannacht thuis. Anzegem, Tiegem en Elsegem. Schelde bezet van Z. Melden tot Eecke. Deinze, Oudenaarde.

Prés. Wilson zendt nota naar Berlijn, zeggende Alliées hebben tot 14 punten toegetreden. Verzoekt Duitsch parlement. naar Foch te sturen.

*2 nov. 1918: Ruddervoorde (St. Hubert) in 3de Peloton T.S.F.
D. trekken zich terug op Gent en Schelde. Eekloo, Waarschoot,
Lievevaart, Zomergem.*

3 nov. 1919: Trente, Triest, Udine bezet.

*Vaart van Gent-Terneuzen, Westen Gent, Schelde vanaf Zwijnaarde.
Van 1ste klas genoemd.*

.....

*6 nov. 1918: naar p.p. O.G. 3 L.A. (Ruisselede: weldadigheidsscholen)
Vervins, Réthel, Baisieux.*

Amerikanen in Sedan.

.....

*8 nov. 1918: Wapenstilstandskondities aan D. onderhandelaars
meegedeeld; moeten aanvaarden of weigeren voor maandag (11
november. Red.) om 11u. Voorlopige wapenstilstand geweigerd.*

.....

*11 nov. 1918: Wapenstilstand met Duitschland om 6u. gesloten.
Begint om 11 uur.*

12 nov. 1918: Naar huis geweest. Republiek in Berlijn uitgeroepen.

.....

14 nov. 1918: Naar Gent geweest. Republiek in Weenen roepen.

15 nov. 1918: Bezoek van Ernest en Kamiel.

Verder worden de plaatsen van de oprukkende achtervolgende
verbonden opgegeven van Wetteren tot Diest en verder.

18 nov. 1918: Antwerpen (Intrede van de koning)

.....

22 nov. 1918: Intrede van de koning in Brussel.

.....

*30 nov. 1918: Intrede van de koning te Luik; (7 Boulevard Rogier)
Belgische voorwacht in Aken.*

*1 dec. 1918: Amerikanen overschrijden lijn Winterscheid, Masthark (?),
Muhlbach, Cordel, Trier, Saarbrücken, Traben. Belg. Leger bezet
Eupen.*

.....

*5 dec. 1918: Belg. bericht meldt: intrede lichte eenheden, bezetten
München-Gladbach, Geilenkirchen. Infanterie bereikt Hongen (?) en
Morsbach.*

*6 dec. 1918: Belg. lichte elementen bezetten Neuss op linker Rijnsoever
voor Düsseldorf.*

7 dec. 1918: Belgen in Krefeld.

.....

10 dec. 1918: Vertrek naar Aken.

.....

13 dec. 1918: Wapenstilstand verlengd tot 17.01.19

14 dec. 1918: in Aken.

Arthur blijft daar tot 30 september 1919, in dienst bij de T.S.F. tot hij zijn "congé illimité" krijgt en naar huis terug kan om zijn dienst te hernemen in het telegraafkantoor te Brugge.

Bij nader toezien blijkt dat onze beide oud-strijders ongeveer in dezelfde periode in het opleidingskamp van Auvours verbleven. Of ze mekaar daar hebben ontmoet, is nergens vermeld en... we kunnen het hen niet meer vragen.

Jos DE DONCKER

HOOFDSTUK 3

OORLOGSLIEDEREN (1914-1918)

OORLOG EN MARKTZANG

Als u dacht hier veel liederen te vinden die heldendaden en beroemde veldslagen beschrijven en verheerlijken, al dan niet overgoten met een nationalistisch sausje, dan hebt u het mis. Het overgrote deel van de oorlogsliedereren beschrijft noch min noch meer de grote menselijke ellende die de oorlog met zich meebracht. En dat is niet alleen het geval voor de oorlog van 1914-1918.

De opgeroepen soldaat die zijn vrouw of geliefde, kinderen, vader, moeder en vrienden uit zijn vertrouwde dorp moet verlaten. Of diegenen die achterblijven en hun man, zoon of vader zien vertrekken met de grote onzekerheid hem nog ooit terug te zullen zien.

Oorlogsliedereren zijn dan ook zelden geschreven en gezongen door de 'officiële instanties', maar door onze toenmalige marktzangers of onbekende geïnspireerde soldaten aan het front. Mensen uit het gewone volk, die de oorlogsellende des te meer aanvoelden.

Wat die vier donkere jaren tussen 1914 en 1918 betreft: nooit weekte een oorlog zoveel emoties los, nooit werd een oorlog zoveel bezongen (het archief van Roger Hessel bevat meer dan 300 liederen en naar zijn zeggen bestaan er nog honderden meer!) en beschreven als de Eerste Wereldoorlog.

Ook nu nog, negentig jaar na het beëindigen ervan, is de 'Grote Oorlog' zoals hij ook wordt genoemd, nog even actueel als boeiend en spreekt hij zowel bij de jongeren als bij de oudere generatie tot de verbeelding. Er gaat nog steeds geen jaar voorbij zonder dat er in Vlaanderen een of ander boek verschijnt met betrekking tot die wereldbrand.

De marktzangers van toen waren de enigen die aan het onnoemelijk leed van de burgers aandacht besteedden. Zij bezongen alle ellende die de Eerste Wereldoorlog teweeg bracht. Zij volgden op de voet de grote historische maar ook de 'kleine' menselijke gebeurtenissen. Hun repertoire met zowel de fictieve als de waargebeurde verhalen, hun triestige, sociale en ook hun minneliedereren droegen ontegensprekelijk allemaal de stempel van de oorlog.

ONHEILSTEKEN?

Op 11 september 1909 werd de komeet Halley waargenomen in Duitsland. De verwachting was dat de komeet meer dan een jaar voor een fraai schouwspel zou zorgen. Maar het volk was er niet gerust in. *"Het is allemaal de schuld van de sterre met de steirt"*, was het gangbare oordeel van dorpsfilosofen, die wisten te vertellen dat de komst van een staartster altijd gepaard gaat met onheil en doffe ellende, rampen en oorlog. Sommigen dachten zelfs dat het einde van de wereld in zicht was...

Maar de marktzangers zagen het allemaal veel minder somber in en hechtten niet veel geloof aan al die onheilsvoorspellingen. Bewijs daarvan een kluchtlied uit 1910 van een onbekende zanger.

DE WERELD VERGAAT

(3 van de 5 strofen)

Vrienden 't is tijd om uw paksken te maken
Doe maar uw potten en pannen bijeen
Tracht als gij kunt nog wat vreugde te maken
Vreugde en verdriet lopen op 't laatste been
't Aardsch firmament begint reeds te verdoven
't Schijnt dat de zon en de maan ons verlaat
Niemand die dwingt u om dat te geloven
Maar 't is de roep dat de wereld vergaat
Dat hij vergaat, dat hij vergaat

Dat de wereld vergaat (bis)
Waartoe nog goed ons te wasschen, te scheren
Waartoe nog goed een schoon hemd aan te doen
Laat ons maar drinken en smullen en smeren
Wij mogen ons geld en ons oordjes verdoen
Tiste gij moet ons een kieken gaan halen
Er loopen kiekens genoeg langs de straat
Het is niet noodig er voor te betalen
Aangezien dat toch de wereld vergaat
Dat hij vergaat,...

Eindelijk moest er het toch eens van komen
't Werd ons voorspelt door de ster met de steert
Ik heb gelukkig mijn voorzorg genomen
Mijn laatste cent is vertuit en verteert
Ben ik gedwongen wat schulden te maken
Zet men mij heden of morgen op straat
'k Lach er wat mee want te kan mij niet baten
Aangezien dat toch de wereld vergaat
Dat hij vergaat,...

DE OORZAAK

Op 28 juni 1914 werd Frans Ferdinand (°Graz, 18.07.1863) en zijn vrouw Sophie Chotek (°Stuttgart, 01.03.1868) in Sarajevo (Bosnië en Herzegovina) met een wapen van FN Herstal doodgeschoten door Gavrilo Princip. De aanslag was waarschijnlijk beraamd door De Zwarte Hand, een geheime nationalistische Servische groepering. Naar aanleiding van deze moord verklaarde Oostenrijk de oorlog aan Servië. Deze gebeurtenissen werden gebruikt als aanleiding tot de Eerste Wereldoorlog, al lagen de oorzaken daarvan elders.

Vijf jaar nadat het natuurfenomeen werd waargenomen, kregen de onheilsprofeten dan toch gelijk. Op 28 juni 1914 werd in Sarajevo, de hoofdstad van Bosnië, de Oostenrijkse aartshertog Frans Ferdinand, samen met zijn echtgenote Sophie, bij een aanslag gedood. Die aanslag was de oorzaak van een reeks ultimatus en oorlogsverklaringen tussen Europese landen. De Eerste Wereldoorlog was een feit.

In een lied over de oorlog tussen Oostenrijk en Servië drukt de onbekende zanger de hoop uit dat België niet bij de oorlog zou worden betrokken.

DEN OORLOG TUSSCHEN OOSTENRIJK EN SERVIË *zangwijze: Amoureuse Ballade*

**Een kreet klinkt in 't land, men hoort t'allen kant
De menschen vol droefenis spreken
Den oorlog is daar, zucht ieder zoo zwaar
Met al zijn ellende en gevaar
De moeders zijn vol schrik geslagen
En vol van angst hoort men hen afvragen**

Wat is toch ons lot in 't verschiet
Niemand weet het niet wat de toekomst ons biedt
Iedereen grijpt de wapens in d'hand
En zeggen, 't is voor 't Vaderland

Refrein:

Weldra gromt de stem der kanonnen
Want den oorlog is reeds begonnen
Meenig moedig held zal worden neergeveld
Voor zijn land stervend op 't slagveld
Met kogels en met bajonetten
Zal men gans Europa bezetten
En zaaien de dood onder kleinen en groot
Met een vreeslijken hongersnood

Meenig moeders hart ziet met droeve smart
Haar zoon naar het leger vertrekken
Meenig jonge maagd zucht droevig en klaagt
Omdat haar minnaar wordt gevraagd
Zij denken vol angst ingenomen
Zal hij nog ooit naar huis wederkomen
Of sterven daar in 't verre land
Waar geen bloedverwant hem drukt eenen hand
Waarom vergiet men al dat bloed
Het volk die zooveel lijden moet

O mijn Belgenland, mijn duurzaamste pand
Mocht men u voor 't onheil bewaren
Dat men u voortaan, in vrede laat gaan
Op uwe schoone gloriebaan
Wij Belgen wij vragen de vrede
Wij hebben reeds al genoeg gestreden
Maar toch zijn wij altijd bevrijd
Wanneer den vijand den grens overschrijd
Wij strijden met wapens in d'hand
En sterven voor ons Vaderland

Slotrefrein:

Richten wij te samen een bede
Voor 't welzijn van 't volk en de vrede

**Dat men hier niet schend ons lieve Belgenland
Gansch onringt door een vreemde pand
Dat men hier geen rampen komt stichten
Of geen moorderij komt verrichten
Blijft van onze grens 't is de vurige wensch
Hier in België voor iedere mensch**

HET EERSTE JAAR

Maar de hoop van deze onbekende marktzanger bleek al gauw een ijdele hoop te zijn, want op 4 augustus 1914 viel Duitsland ook ons land binnen. Ondertussen woedde in Frankrijk de verschrikkelijke slag aan de Marne.

Zoals ook in het begin van de Tweede Wereldoorlog dachten vele mensen dat met de 'moderne' oorlogsmiddelen van die tijd de strijd ongeveer binnen het jaar zou beslecht zijn.

In de liederen van het eerste oorlogsjaar vind men dan ook, naast het beschrijven van het 'klassieke' oorlogsleed, nog vaak heroïsche passages van moed, dapperheid en vaderlandsliefde. In een lied uit het geschreven liedboek van soldaat Achiel Baele (1893–1965) uit Aalter luidt het refrein:

**O! Belg gij zijt maar klein
Maar gij draagt uwe smarten en pijn
Met fierheid en geduld
Want de vijand zal ons nooit doen buigen
Al zijn wij door zijn schuld
In de diepste ellendige eeuwen
Wij Belgen strijden voor het bestaan
Ons land zal nooit vergaan**

*Soldaat Achiel Baele
(Aalter 1893 - 1965).*

Maar de Duitsers walsten over ons land en na de val van Brussel op 20 augustus besloot koning Albert I zijn leger tot achter de IJzer terug te trekken.

De Duitsers kwamen echter ook niet verder dan de IJzer, waar op bevel van koning Albert, de dijken werden doorstoken. Daardoor kwam een uitgestrekte strook land langs de stroom onder water te staan. De legers groeven zich in en dat was het begin van een vier jaar durende bloedige strijd.

HET VADERLANDSLIED

der Belgische dappere soldaten 1914-1915.

(Verboden nadruk)

Zang : de Brabançonne.

1° Couplet.

Over tijd, ja over 1000 jaren,
Was de moed en de dapperheid gekend,
Van Belgenland : zij vreesden geen gevaren.
Voor den vijand stonden zij altijd present.
Met 't zwaard in d'band, om het bloed te doen stroomen,
Voor bunnen vorst en voor bun Vaderland.
Laat ze maar op onze heiden komen :
De Vlaamsche leeuw heeft meer als eenen tand. (3 maal)

2° Couplet.

O, dapperen belg, het bloed vloeit door uwe aderen ;
Gij zijt bezielt met leeuwenmoed en kracht,
't Is het voorbeeld over tijd van onze vaderen :
Zij vreesden niet, ook voor de groote macht ;
Voor den vijand zag men bun niet schroomen,
Zij riepen al : leve ons Belgenland ;
Wee, degene die ons moet tegenkomen :
De Vlaamsche leeuw heeft meer als eenen tand. (3 maal)

3° Couplet.

O, dappere Vorst, Gij ziet dat wij niet beven ;
Wij zien Uwe moed en Uwe dapperheid.
Onder Uw gebied zullen wij sterfvan of leven,
Wij luisteren niet naar vrouw of kinderen geschrei.
Hoe wreed het is bun tranen te zien stroomen ;
Een afscheidskus, vaarwel, goef mij de hand.
Koeragie, vrouw, 'k zal toch eens wederkomen :
De Vlaamsche leeuw heeft meer als eenen tand. (3 maal)

4° Couplet.

Ach, kinderen lief, de vijand komt ons tergen,
Het uur is daar dat ik vertrekken moet ;
Als echten belg mag ik geen wapens verbergen,
Vol moed strijd ik tot mijnen laatsten druppel bloed :
Voor ons schoon rijk dat in vrede mochte leven ;
En nu onteerd door 't vuige Duitscheland,
Wordt gij eens groot, wilt voor geen wapens beven :
De Vlaamsche leeuw heeft meer als eenen tand. (3 maal)

5° Couplet.

Ach, Ouders lief, mijn knie heb ik gebogen,
Voor U en God, voor Vorst en Vaderland ;
Gelijk een leeuw vecht ik met stralende oogen,
Geen voet deins ik achteruit voor den vijand.
Sterf ik de dood, val ik op 't slachtveld neder,
't Zal zijn met eer voor mijn lief Vaderland.
Adieu ! Vaarwel ! 'k zal bij u k:eren weder :
De Vlaamsche leeuw heeft meer als eenen tand. (3 maal)

6° Couplet.

Zoo spreekt een belg, hij voelt zijne aderen beven ;
't Is toch wreed wat men nu heden ziet :
Vrouw en kinderen ziet men langs straten zwegen
Geen woning meer, zij sterfven van verdriet ;
Zij roepen al : koeragie, lieve zonen,
Verdrijft den vijand uit ons Vaderland.
Gij, rijken mensch, wilt bun u w liefde toonen :
De Vlaamsche leeuw heeft meer als eenen tand. (3 maal)

7° Couplet.

Hare Majesteit de Koningin der Belgen,
(Neemt een exempel aan haar edel bloed)
Haar Moederbart is bezielt om ons te helpen,
In alle smart waarin men lijden moet.
Ja, ook Vorstin, zoo lang, een belg zal leven,
Zal hij strijden voor Vorst en Vaderland.
Uwen fierer naam zal eeuwig zijn beschreven :
De Vlaamsche leeuw heeft meer als eenen tand. (3 maal)

8° Couplet.

O, dappere Vorst, men hoort overal verkonden
Uw heldenmoed en Uwe dapperheid,
Van in Parijs tot in de stad van Londen
Roept men U toe : leve zijne Majesteit !
Gij zijt gekend voor den leider der helden,
En onbevreesd staart Gij de toekomst aan.
De wereld ziet, bewondert U we telgen :
De Vlaamsche leeuw heeft meer als eenen tand. (3 maal)

9° Couplet.

De storm woedt ons uit vreemde streken ;
Blijft dus Vlaming. Waal, vereenigt met hart en ziel.
Ons voorgeslacht heeft nooit een stap geweken ;
En streed met moed, en zegespraakle of viel.
Zij roepen ons toe : bewaart het erf uwer vaderen,
Bewaart den roem, de eendracht maakt de macht .
O, luistert nooit naar lafaards of verraders,
Weg met alwie ons vaderland veracht. (3 maal)

(Einde).

Gedicht door BUTAYE Henri,
Beveren-bij-Rousbrugge
met toestemming van de Koninklijke familie van
Belgie.

Druk E. WILLEMS, Grootte Markt, Poperingbo.

Op de tonen van de Brabançonne bezong marktzanger Henri Butaye in 1915 de dapperheid van de Belgen, zowel Vlamingen als Walen, en de heldenmoed van onze vorst en vorstin. De laatste zin van het refrein luidt dan ook niet zonder retoriek: "De Vlaamsche leeuw heeft meer als eenen tand."

Uit: 'De filosofen van de straat' door Roger Hessel p.226

DE VOLGENDE JAREN

In het begin van de oorlog haakten veel marktzangers af, maar zij die bleven, hebben tijdens en na de oorlog in tientallen liederen voornamelijk de ellende van de oorlog bezongen. Wel werden de liederen vóór hun verschijnen door de Duitsers gecensureerd.

Streekgenoot Theofiel Vandermeersch uit Ruiselede maakte een poëtisch nieuwjaarslied in 1916. Er staat bij vermeld dat het gecensureerd werd op 2 maart 1916.

NIEUWJAARSLIED

Ruysselede 1 januari 1916

(eerste strofe)

De sneeuw viel neer op 't naakte veld de wind blies in de straten

Er wierd aan 's rijkmans deur gebeld van weezen gansch verlaten

Zij blikken met in 't oog een traan zoo droevig voor hen henen

En zeggen met een hert zoo zwaar verschooning, 'k wensch u zalig jaar

Een droevig is verdwenen...

'Van piket' in de loopgraven.

Brancardier Emiel De Schryver en medesoldaten in maart 1916.

De toon van heldhaftigheid in de liederen veranderde snel. Zeker toen duidelijk werd dat men te maken had met de opkomst van een voor die tijd moderne vorm van oorlogsvoering, met de inzet van gifgas en de grootschalige materiaalslag, waarin voor het individu geen plaats was.

Op 22 april 1915 probeerden de Duitsers, als eersten in de oorlogsgeschiedenis, het zeer giftige chloor- of mosterdgas. Het waren de linies bij Ieper die eerst door het moordend gas werden getroffen (vandaar de benaming Yperiet).

Marktzanger Alois Van Peteghem bezingt de gifgasaanval en de gevechten rond Ieper, maar tracht toch nog, o.a. in het refrein, het nationaliteitsgevoel aan te wakkeren.

DEN BLOEDIGEN SLAG VAN STEENSTRAETE –

22 april 1915

zangwijze: Viens près de moi

(eerste twee strofen en refrein)

Steenstraete 't woord alleen doet beven menigeen
Den naam al van dien wreeden slag staat op het Belgische vlag
Onz' mannen streden daar misprijzend het gevaar
De overmacht was groot, 't was elkeens dood
En toch dat klein getal bleef sterk en pal

Van 's morgens vroeg begon het moordend duitsch kanon
Den eersten rang werd weggemaaid de dood werd daar gezaaid
Daar komt den doodentolk een blauwe grijze wolk
't Was gas die gezonden werd van uit de vert
't Was voor d'onzen een ramp, dien doodenden damp

Refrein:

Hoort, wat wild geroep, wat sterke groep
De duitse monsters komen nader
Ja hun macht is groot door 't moordend lood
Worden van d'onz' er veel gedood
Maar zij houden stand en overmand
Ontruimt den duitsch daarop Steenstraete
Ja Belgen wees fier, 't is dezen slag
Waarop ons land zich roemen mag

Toch werd er sporadisch nog een kluchtlied gemaakt waarbij o.m. met de tegenslagen van de vijand de spot gedreven werd.

In de vroege morgen van 13

april 1915 stortte een Duitse zeppelin neer op een sparrenbos in Aalter. Hij was opgestegen op de basis Gontrode en had de (tijdens de vlucht afgeblazen) missie geallieerde stellingen in de streek van Poperinge te bestoken.

De Gentenaars hadden hem 's morgens zien opstijgen en vernamen later de teloorgang van het luchtschip.

Straatmuzikanten maakten er meteen een liedje over:

**'k Heb een zeppelin zien vliegen
't Was een Duitse, zonder liegen!
Ze hebben er naar geschoten
Ze hebben hem gepast,
Hij ligt nu met zijn kloten
In de Aalterse bossen vast!**

In vele liederen krijgt de beschrijving van de ellende die de oorlog met zich meebrengt de bovenhand.

Voor de soldaten die de verschrikkelijke gifaanval overleefden, maar er blijvende letsels aan overhielden (voornamelijk blindheid), was de ellende nog lang niet voorbij. Bij hun thuiskomst werden zij niet altijd liefdevol opgevangen en voelden ze zich uitgesloten door hun handicap. Tientallen marktliederen handelen over afwijzingen door vrouw of verloofde.

Marktzanger Aloïs van Peteghem bezingt de 'positieve' terugkeer in 'De wederkomst van een blinden soldaat' en de 'negatieve' in 'De klacht van een blinde soldaat door zijn vriendin verlaten', waarvan we van beide een paar strofen en het refrein geven.

DE WEDERKOMST VAN EEN BLINDEN SOLDAAT

zangwijze: Ferme tes jolies yeux

Er kwam over eenige dagen een IJzersoldaat naar zijn huis
Hij was met de blindheid geslagen en hij droeg het front-
eerekruis

Hilda zijn vriendin ging hem tegen z'omhelsde hem innig en teer
En hij vroeg haar dan heel verlegen bemint gij mij nog evenzeer
Nu ik het gezicht heb verloren blijft een droevig lot mij beschoren

Refrein:

Ach liefste zoet 'k ben blind 't is nacht voor g'heel mijn leven
Wordt ik nu nog bemind zijt gij mij trouw gebleven
'k Heb toch zooveel verdriet zooals gij komt bemerken
Ik kan voor u niet werken verstoot mij daarom niet

Slotrefrein:

'k Blijf u altijd getrouw dat lag steeds in mijn zinnen
Ik zal worden uw vrouw en u eeuwig beminnen
Voor ons beider bestaan zal ik nu moedig strijden
Ik zal uw hart verblijden zoo zal ons 't leven gaan

DE KLACHT VAN EEN BLINDE SOLDAAT DOOR ZIJN VRIENDIN VERLATEN

zangwijze: Ne rendez pas les hommes fou

Op mijne vraag voldeed men mijne zinnen
Men leidde mij naar 't huis van mijn vriendinne
Vanwege haar was de ontvangst zeer koel
Ik begreep gauw haar gedacht en haar doel
In dienen staat kwam zij mij te beklagen
Maar als ik haar tot mijn gade kwam vragen
Zei ze Robert dat kan toch niet bestaan
Werken kunt gij niet zoo kan het niet gaan
En zoo wierd ik door Lena afgezeid
Ik boog het hoofd in mijn smart en droefheid

Refrein:

Wat ongeluk toch blind te zijn dat veroorzaakt mij hartepijn
Toen mijn vriendin mij kwam 't aanschouwen zei ze Robert

'k kan u niet trouwen

Die woorden troffen mij zoo hard 't ging als een moordpriem
door mijn hart

Mijn smeeken kon niet baten in den druk heeft zij mij verlaten

De wreedheden gepleegd op de Belgische burgerbevolking door de Duitse bezetter, tart alle verbeelding. Folteringen, terdoodveroordelingen en executies waren niet uit de lucht. De vijand ronselde daarenboven nog vrijwilligers en deporteerde onder dwang werkweigeraars naar de Duitse werkkampen.

Tientallen marktliederen verschenen over die 'gedwongen landverraders', zoals de arbeiders zichzelf noemden, o.a. in volgend lied.

DE OPGEËISCHE MARTELAARS DIE VOOR 'T VADERLAND VIELEN

zangwijze: Ferme tes jolies yeux

tekst: G. Simon en Fr. Timmerman

(laatste strofe)

Daar viel menig dapperen braven onder 's vijands ruwe geweld
En werd als de and'ren begraven in 't fransche geteisterde veld
Omdat hij hem niet wilde geven aan die broedermoorders de
hand

Ontnamen de beulen hem 't leven verhongert maakten z'hem
van kant

Herinnert u die Vlaamse helden vergeten kunt gij dat toch niet

Ook Vlaanderens bekendste marktzanger Lionel Bauwens, beter bekend onder de naam Tamboer, werd in 1918 opgepakt in Eeklo en in het Noord-Franse Halewijn tewerkgesteld. Daar schreef hij het lied 'Den Europeeschen Oorlog'.

Met de geruchten van een nakende overwinning van de geallieerden nam ook de inbreng van heldenmoed en vaderlandsliefde weer toe.

DEN EUROPEESCHEN OORLOG

zangwijze: Sous les ponts de Paris

tekst: Lionel Bauwens (Tamboer)

(2 strofen en refreinen)

Zij randen ons schandelijk aan wij hadden niets misdaan
Zij kwamen met hun overmacht wie had dat toch verwacht
Ach menig man van dorp en stad werden daar door hun
gebonden
Veel arme lieden afgemat werden zoo naar Duitschland
gezonden

Ach menig man die werd ontrukkt van vrouw en kinders teer
Denkt toch eens naar wat een zucht dat zij lieten in 't gewezen
Den vaderzin met al zijn min moest treuren met 't hart vol
ellende

O neen dat was niet naar zijnen zin waar moest hij hem toch
komen wenden

Refrein:

Maar wij zijn van 't Vlaamsche bloed en strijden met veel
moed

Wij willen sterven ofwel overwinnen

Wij zijn soldaten die elkaar beminnen

Wij strijden met elkaar en vreezen geen gevaar

Allen te samen met 't wapen in d'hand voor 't duurbaar
Belgenland

Slotrefrein:

Met ons geweer in d'hand zal er ons Belgenland

Blijven bestaan en ook overwinnen

Voor onzen Vorst blijven er onze zinnen

O neen ons duurbaar pand dat krijgt hier nooit Duitschland

Wij blijven strijden in weelde en nood allen ja tot den dood

NAAR HET EINDE TOE

Indien mogelijk werd de toon van de liederen naar het einde van de oorlog toe nog dramatischer. Nog meer werd het accent gelegd op de vreselijke ellende van doden en gewonden die de strijd met zich meebracht en op de klachten van het thuisfront.

Dit kan niet duidelijker geïllustreerd worden door 'Het lied van Boezingen', uit een liedschrift van Victoria De Brabandere (1918).

De tekstschrijver/zanger is onbekend, maar waarschijnlijk een frontsoldaat, zoals velen die oorlogliederen schreven.

Boezingen lag achter het front en daar konden de soldaten een paar dagen verpozen en de verschrikking van de loopgrachten even vergeten.

HET LIED VAN BOESINGHEN

zangwijze: Ferme tes jolis yeux

**Kom vrienden en wees niet verlegen en luistert naar mijn treurig
lied**

**Gaat ziet eens langs die droeve wegen naar Boesinghen waar men
veel ziet**

**Wat hebben wij daar veel geleden aan Vlaanderens kleine rivier
Zoolang hebben wij daar gestreden wij kenden geen rust of
plezier**

**Laat ons toch die plaats nooit vergeten daar hoorde men gezucht
en getier**

Refrein:

**Wij allen nog zo jong moesten reeds hulp verlenen
Terwijl men lustig zong zat moeder steeds te wenen
Zij heeft zoveel gedaan om ons groot op te brengen
Op 't slagveld van Boesinghen ziet men veel kruisjes staan**

**En waren die dagen vervlogen van menige rust en plezier
Soms waren wij zoo zeer bewogen en stond op rijen van vier
Om naar de loopgrachten te treden gaan strijden en zo af te zien
Wij hebben zoovele geleden maar moesten daar toch weerstand
bien**

Er werd toch zoo dapper gestreden en velen gesneuveld misschien

En stonden wij soms eens te praten in groepjes aan d'Yper-
leebaan
Hoe men ons dorp moest verlaten van ouders en liefste moest
gaan
Terwijl een van ons dat vertelde ontplofte daar een projectiel
Die zoovele makkers neerverde en voor onze voeten daar viel
Nu ziet men veel kruisjes te velde gedenk toch die helden hun
ziel

Slotrefrein:

Daardoor zag men voortaan wie er daar was gevallen
Hij had zijn plicht gedaan om 't helpen zegepralen
Nu hoort men op zijn graf een vogel treurig zingen
Uw vriend rust in Boesinghen die zijn jong leven gaf

*De last van vier lange jaren oorlog werd bijna ondraaglijk.
Dit wordt treffend verwoord in een lied van streekgenote Octavie
De Zutter (echtgenote van Victor De Lille, uitgever van 't
Getrouwe Maldegem) in juli 1918.*

OORLOGSLIED

zangwijze: De wereld, de wereld is rond

Ach! d'oorlog, ach d'oorlog, wat duurt hij toch lank.
Nog linkt er geen uitscheen al loopt het al krank!
We zijn hem zoo moede, zoo moede, zoo moe.
De vrede, de vrede, wanneer komt z'ons toe?

Naar d'Opperste Rechter ons bede gericht.
Geen Vorst of geen Keizer die niet voor hem zwicht!
Van bommen, granaten, heel 't oorlogsgedoe,
Verlos ons toch, Heere, wij zijn 't al zo moe!

De toon in sommige liederen werd ook bitsiger. Men kan gerust spreken over protestliederen tegen de oorlog.

'Oorlog aan de oorlog' is wellicht het bekendste anti-oorlogslied dat ooit in Vlaanderen werd uitgebracht. Het lied werd na 1918 door het gouvernement op de lijst van verboden liederen geplaatst. Tot diep in de jaren twintig was het dus verboden het te zingen...

Weg 'sentimentele ellende' en 'heldhaftige beschrijvingen', de tekst spreekt voor zich.

OORLOG AAN DE OORLOG

zangwijze: Torna a Surriento

(uit een liedschrift van mevrouw De Graeve uit Brugge)

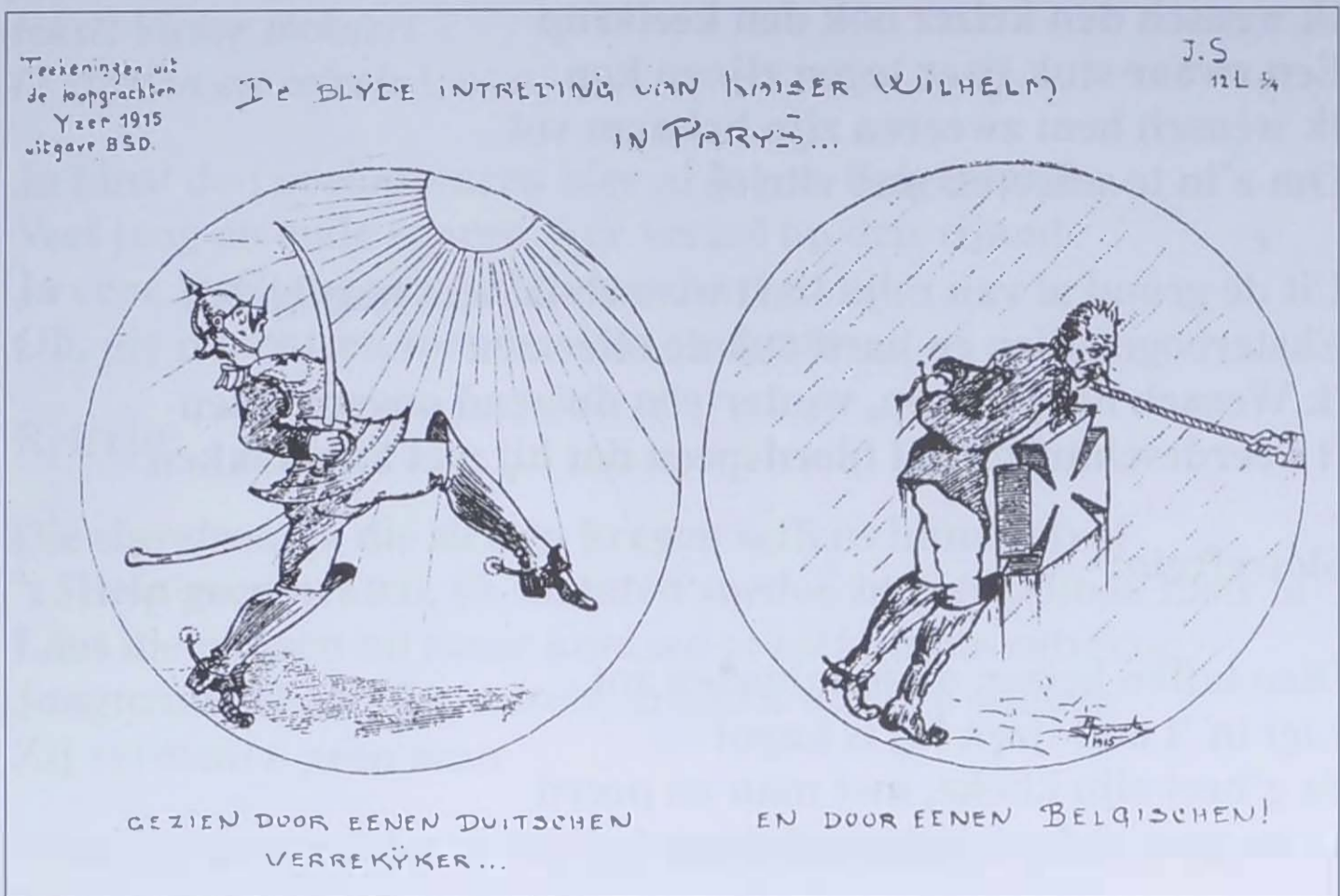
**Volkeren ontwaakt uw zoonen willen slechts in vrede wonen
Weg het moordend veld van eer nooit neen nooit geen oorlog
meer**

**Weg met leugens over helden die kreveerden op de velden
Aan den woesten oorlogsbrand offert men de jeugd van 't land
Duizenden en duizend braven liggen naamloos hier begraven
't Is alsof hun stemme zegt ziet wat dat de oorlog brengt**

**Volkeren ontwaakt, uw zoonen willen slechts in vrede wonen
Leeft zoals gij leven moet besmeurt de velden nooit met bloed
Wilt gij nu als menschen leven doet wat dat er staat geschreven
Offert nutteloos in rouw uwe kinderen en uw vrouw
Volkeren gij marionetten zult gij u dan nooit verzetten
Laat het door uw ziele gaan doet den oorlog oorlog aan
Refrein:**

**Nooit brengt het geweer aan zijn volkeren eer
Maar slechts de dood
Neen nooit geen oorlog meer**

HET EINDE EN DE NASLEEP

Karikatuur van keizer Wilhelm II van Duitsland (1916).

Het einde van de oorlog zorgde voor euforische toestanden. Woede en verdriet maakten plaats voor spot en leedvermaak aan het adres van de Duitse bezetter.

Ook de marktzangers lieten zich als vanzelfsprekend in die euforie meeslepen. In hun schimpliederen is het vooral keizer Wilhelm II die het moet ontgelden.

Als nieuwjaarscadeau wenst marktzanger Victor Bekaert hem de meest verschillende ziekten toe...

NIEUWJAARSWENSCH AAN DEN KEIZER

zangwijze: De vlieger

tekst: Victor Bekaert

(2 strofen en refreinen)

'k Wensch den keizer van Duitschland een ongelukkig leven
Groote pijn in ieder tand een apces of zeven

'k Wensch hem 't ergste flericijn op zijn armen, beenen
't Romaties mag er bij zijn in zijn voeten, teenen

Refrein:

**Ik wensch den keizer ook den keelkrop
Een zwaar stuk ijzer tegen zijnen kop
Ik wensch hem zweeren zijn lichaam vol
Om z'in te smeeren met vitriol**

**Uit de grond al van mijn hart wensch ik hem nagelgaten
Eksteroogen diep en hard ook de olievaten
'k Wensch hem kloven, winterteên duizend ongemakken
't Peerdeschurf en het bloedspeen dat hij niet kan kakken**

Slotrefrein:

**Dien laffen keizer, dien dubbelen zot
Ligt in 't oud ijzer, hij is kapot
Ja g'heel zijn klieke, met man en peerd
Is nu geen sieke tabak meer weerd**

Maar de euforie van de bevrijding maakte gauw weer plaats voor de harde werkelijkheid. De mensen beseften dat de ellende van vier jaar oorlog niet stopt van vandaag op morgen met een wapenstilstand. De naweeën zijn voor velen minstens zo erg als wat ze tijdens de oorlog meemaakten.

Vooreerst kwamen er, zoals na elke oorlog, vergeldingen. Burgers die tijdens de oorlog - voor welke reden dan ook - de zijde van de bezetter kozen, vielen na de oorlog onvermijdelijk in ongenade bij het volk. In een vlaag van blinde, en soms ook van onverantwoorde woede, werden zowel spionnen, mensen die handel dreven met de Duitsers, verklikkers en ook vrouwen die zich aan de Duitsers hadden 'gegeven', gevisieerd.

De marktzangers waren in vele liederen de vertolkers van die wraakgevoelens. De titels zijn duidelijk: 'De nasleep van den Bloedigen Oorlog', 'Den Vader van Armand dreef handel met den Vijand', 'De Spion, de verrader van België', ...

Vrouwen die zich tijdens de oorlog met de Duitsers hadden 'bezig gehouden', wachtte een onaangename verrassing en een heel grote vernedering. In het openbaar en in het bijzijn van tientallen nieuwsgierigen, werden zij de haren afgesneden. Victor Bekaert verwoordt het zo in een lied:

PIF, POEF, PAF, HUN HAAR MOET AF

zangwijze: den Tippererie

tekst: Victor Bekaert

(2 strofen en refrein)

Ja binst den oorlog waren hier al in ons Belgenland
Veel jong en oude snaren zeer verzot op den vijand
Ja eene Duitsche pin viel in hun hart en zin
Oh, die plamotsen toonden hen veel min

Refrein:

Die slavetsen, ja die sletsen kregen seffens hunne straf
't Hielp geen praten, de soldaten sneden hulder schoon haar af
Laat die motsen nu maar knotsen al met hunne rattekop
Jongmans schuwt die valsche trinken want ze stinken
Zij verdienen geen man

Maar nu onze soldaten sloegen het Duitsch leger plat
En zie die meisjes zaten daarmee ook op hulder gat
Zij hadden zooveel spijt het spel was uitgevrijd
Zij waren hunne pinnemannen kwijt

De euforie maakte ook plaats voor het besef dat België sociaal-economisch plat lag. Het land telde miljoenen werklozen, een gedeeltelijk verwoeste industrie en... de schatkist was leeg. De bevolking had alle respect voor deugden als vaderlandsliefde en heldenmoed, maar daarmee alleen werden de magen niet gevuld. Oorlogsverminkten, oorlogsweduwen en –wezen bleven in de kou staan en hun gemor klonk luider met de dag.

Eens te meer waren de marktzangers de vertolkers van die schrijnende problemen. Echte protestliederen waren het gevolg.

Bij een fictief bezoek aan een soldatenkerkhof kort na de oorlog 'klinkt een stem uit het graf'.

DE STEM UIT HET GRAF

zangwijze: Amoureuse ballade

Ik had lang gewacht, eindelijk toch gebracht bezoek aan de
soldatengraven

Die grond, 'k zeg het vrij, met kruisjes daarbij maakten grote
indruk op mij

'k Herdacht daar het doorstane leed dat veel koene braven
Zo jeugdig van hert en gezond rusten in dien grond, zo plots de
dood vond

Des nachts in ene dromerij sprak een stem uit het graf dan tot mij:

Refrein:

Voor wat hebben wij zo geleden, voor wat hebben wij zo gestreden
Voor wat gaven wij met enen heldenmoed ons jong leven en al
ons bloed

Hebben zij niet genoeg met onz' lijken, moeten vrouwen en
kind'ren bezwijken

Voor hem die zijn bloed voor het vaderland gaf

Sprak een stem tot mij uit het graf

Het is ongehoord, sprak die stem verstoord hoe men
soldatenweduwvrouwen

Behandelde tot, met een armoespot men heeft geen medelij met
ons lot

Schrijven zij dan voor hun pensioen zo nodig van doen in armoe
en rouwe

Die met zijn kinderen in nood gaan bedelen om brood, sterven
honger dood

Hebben wij niet genoeg verdriet dat men zelfs geen hulpe
aanbiedt

Ziet men soms op straat, met bleek droef gelaat d'invaliden lopen
gebogen

Met het hoofd te neer slent'ren heen en weer d'helden lieten op
't veld van eer

Gezondheid en mannelijke kracht gaat over hun macht, alles is
verdwenen

Is dat nu hun enige loon te strijden voor volk en voor
koningskroon

'k Vervloek al dat oorlogsgeweld die veel jonge levens neerveldt

TOT SLOT

Het historisch en sociaal belang van de oorlogsliederen van de marktzangers kan niet overschat worden. De honderden oorlogsliederen van, tijdens en na '14-'18 vormen als het ware een geschiedenisboek van die periode. Vooral het menselijk leed staat daarbij centraal.

Bij gebrek aan andere media vertolkten de marktzangers uit die tijd op elk moment wat bij de bevolking leefde. In hun liederen schuwden zij niet in het minst het sentiment. Ze speelden in op de gevoelens die op de verschillende oorlogsmomenten bij de bevolking leefden. Dat komt in onze huidige rationele tijd, waarin alles 'cool' moet zijn, zeker overdreven over. We zijn geneigd vele van die liederen minachtend als 'smartlappen' te bestempelen, zonder rekening te houden met de tijdsgeest en de –omstandigheden. Maar zij verdienden, net als in de rest van de eerste helft van de 20ste eeuw, eerder de titel 'levensliederen'.

De vele 'droeve' liederen getuigen misschien dat onze voorouders meer hun emoties durfden te tonen. Ze getuigen zeker van een collectief medeleven met hen die in de miserie zaten.

De marktzangers die tijdens de oorlog actief bleven, brachten op het einde en na de oorlog hevige anti-Duitse liederen. Het gevolg op lange termijn was, dat zij tijdens de Tweede Wereldoorlog door de Duitsers zeer wantrouwig werden bekeken. Daardoor zegden sommigen onder hen in die periode dan ook het marktzangersleven vaarwel.

Erik WILLE

Bronnen:

HESSEL R., *De filosofen van de straat – 450 jaar marktzangers in Vlaanderen*, 2004.

HESSEL R., *Lionel Bauwens, de onvergetelijke Tamboer*, 1984.

DHANENS P. - DE DECKER C., *Een eeuw luchtvaart boven Gent - deel 1 – 1785-1939*, Erembodegem, 2008.

VAN DAMME P., *Aalterse oud-strijder van 1914-1918- Achiël Baele*, Land van de Woestijne 17^e jg. nrs.1-2, 1994, p.19-26.

Liedarchief Roger Hessel

Liedschrift van oud-strijder Achiël Baele, archief Paul Van Damme.

Fotoarchief Jozef De Doncker

INHOUDSTAFEL

HOOFDSTUK 1: EINDE VAN DE GROTE OORLOG 1914-1918 door Roger BAECKELANDT

Gebruikte afkortingen	4
Inleiding	5
Aalterse militaire slachtoffers	7
Militaire slachtoffers van Maria-Aalter	25
Belgische militaire begraafplaatsen	33
Het Aalterse militaire ereperk	39
Infanterie-eenheden	40
Artillerie-eenheden	47
Evacuatiehospitaal van Maria-Aalter	52
Overbrenging van militaire slachtoffers	61
Rode Kruis: verpleegsters en oorlogsmeters	69
Duitse militaire slachtoffers	73
Militaire slachtoffers van Lotenhulle	77
Militaire slachtoffers van Bellem	87
Militaire slachtoffers van Poeke	96
Burgerslachtoffers van Aalter	98
Overleden te Aalter	98
Overleden door wegvoering	100
Overleden te Lokeren door ziekte	101
Burgerslachtoffers van Lotenhulle	104
Inkwartieringeenheden te Aalter	108
Verliezen	109
Geallieerden	109
Duitsers en bondgenoten	109
We eindigen met volgende informatie	110
Eenheden gestationeerd te Aalter	119

HOOFDSTUK 2: NU ER GEEN LEVENDE GETUIGEN MEER ZIJN. door Jozef DE DONCKER

Emiel De Schryver	131
Arthur Verhoustraete	145

HOOFDSTUK 3: OORLOGSLIEDEREN door Erik WILLE

160

LAND VAN DE WOESTIJNE

Tijdschrift van de Heemkundige Kring Aalter, gesticht in 1977.
Verschijnt in maart, juni, september en december.

Uitgegeven met steun van het Gemeentebestuur van Aalter,
het Provinciebestuur Oost-Vlaanderen en de Vlaamse Gemeenschap.

Verantwoordelijke uitgever: Jan Defruyt, Kestelstraat 67, 9880 Aalter

Bankrekening : nr. 442-6594361-40 - Heemkundige Kring Aalter.

Lidmaatschapsbijdrage : gewone leden : € 12,50

steunende leden : € 25,00 of meer

Overname uit het tijdschrift is toegelaten mits schriftelijke toelating
van de redactie. Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van
zijn tekst.

BESTUUR

Voorzitter : Willy STEVENS, Groenevijvers 8, 9910 Knesselare
09 374 44 58 - willystevens1@skynet.be

Ondervoorzitter : Peter LAROY, Brouwerijstraat 84, 9880 Aalter
09 375 14 86 - peter.laroy@pandora.be

Secretaris : Jan CAMERLINCKX, Schuurlo 12, 9880 Aalter
09 374 79 82 - jan.camerlinckx@skynet.be

Ledenbeheer : Eliane DE POORTER, Leurebroekdreef 1, 9880 Aalter
051 68 89 91 - arnelidepoorter@pandora.be

Penningmeester : Dries ALYN, Bellemstraat 49, 9880 Aalter
09 374 23 60

Redactie en layout : Jan DEFRUYT, Kestelstraat 67, 9880 Aalter
09 374 65 81 - jan_defruyt@scarlet.be

LEDEN : Robert VERHELST, Stationsstraat 74, 9880 Aalter
09 374 41 36 - robert.verhelst@scarlet.be

Roger BAECKELANDT, Ekenakker 2, 9880 Aalter
09 375 13 77 - roger.baeckelandt@scarlet.be

Walter VERVALLE, Langendamdreef 62, 9880 Aalter
09 374 54 63 - walter39be@yahoo.com

MEDEWERKERS : Erik WILLE, St.-Pietersveld, 8750 Wingene
051 65 50 29 - erik.wille@skynet.be

Etienne VAN EEGHEM, Ter Weibroek 53, 9880 Aalter
09 374 76 81 - etienne.vaneeghem@skynet.be

Rik CLAEYS, Kleine Weg 25, 8700 Tielt
051 40 63 20 - Rik.Claeys1@pandora.be

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de
Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete” Aalter

31e jaargang - nr. 4 - 2008

Driemaandelijks (oktober, november, december 2008)

Afgiftekantoor: 9880 Aalter

P209393

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de
Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete” Aalter

31e jaargang - nr. 4 - 2008

WAT BRENGT ONS 2009

Het jaar 2008 loopt, kruipt, sleept, strompelt naar zijn einde. Het einde bereikt zij in ieder geval. We mogen ons kijkkastje niet open zetten, de krant openslaan of winkelen ... iedereen heeft er de mond vol van. En toch... blijven we hopen op betere tijden.

Wordt er aan onze kinderen nog verteld over de zeven magere en de zeven vette jaren? Nu ja, zeven is een magisch, een heilig getal. Het getal zeven heeft een speciale symbolische betekenis in de oude oosterse culturen. De zeven planeten met de zeven dagen van de week vormen een zevenpuntige ster. Tot daar ons wiskundig betoog.

Met het verschijnen van het vierde nummer van ons tijdschrift eindigen we ons werkjaar 2008. De evocatie van het einde van WO I met de daaraan verbonden tentoonstelling en speciale uitgave van ons tijdschrift, was een hoogtepunt in 2008. Wij danken dan ook iedereen, leden en niet-leden, die hebben bijgedragen tot het succesvol voortbrengen van die activiteit.

In 2009 zullen we in de eerste plaats trachten ons lezerspubliek te verwennen met degelijke artikels en activiteiten. We hopen op onze wandelingen echter wat meer respons te krijgen.

Verder wensen we u allen een voorspoedig en gelukkig 2009 waar de gezondheid de troefkaart van uitmaakt.

Het bestuur

Wijzigingen voor boekje 31e jaargang nr. 3

Tot onze spijt hebben we toch nog enkele onnauwkeurigheden terug gevonden in onze publicatie over de Eerste Wereldoorlog. Gelieve volgende aanpassingen aan datagegevens uit te willen voeren in ons voorgaande boekje:

- pag. 7 "De Lannoy Aimé °Aalter 23.01.1881" i.p.v. 1915
pag. 20 "Van De Kerckhove Alfons +04.11.1914"
 i.p.v. 11.04.1914
pag. 23 Lees bij Verheecke Cyriel "op 16.05.1915"
 i.p.v. 1917
pag. 27 "Carrette René +Pervijze, 22.10.1914"
 i.p.v. 22.1.1914
pag. 41 Lees "21 Grenadiers" i.p.v. 293.
pag. 79 Bijschrift bij foto: lees
 "Kerkhof Sainte –Anne-d'Auray (F)."

Het bestuur

JOSEPH F. VERHELLE EN 'THE AMERICAN DREAM'

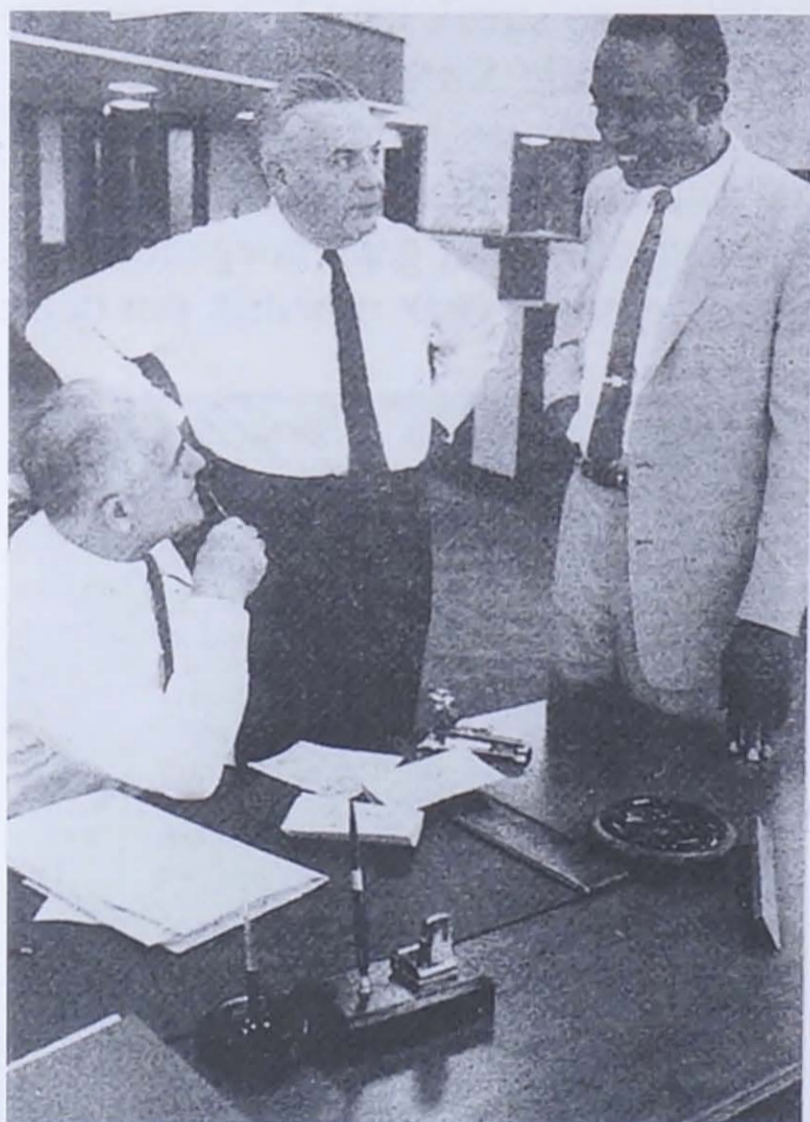
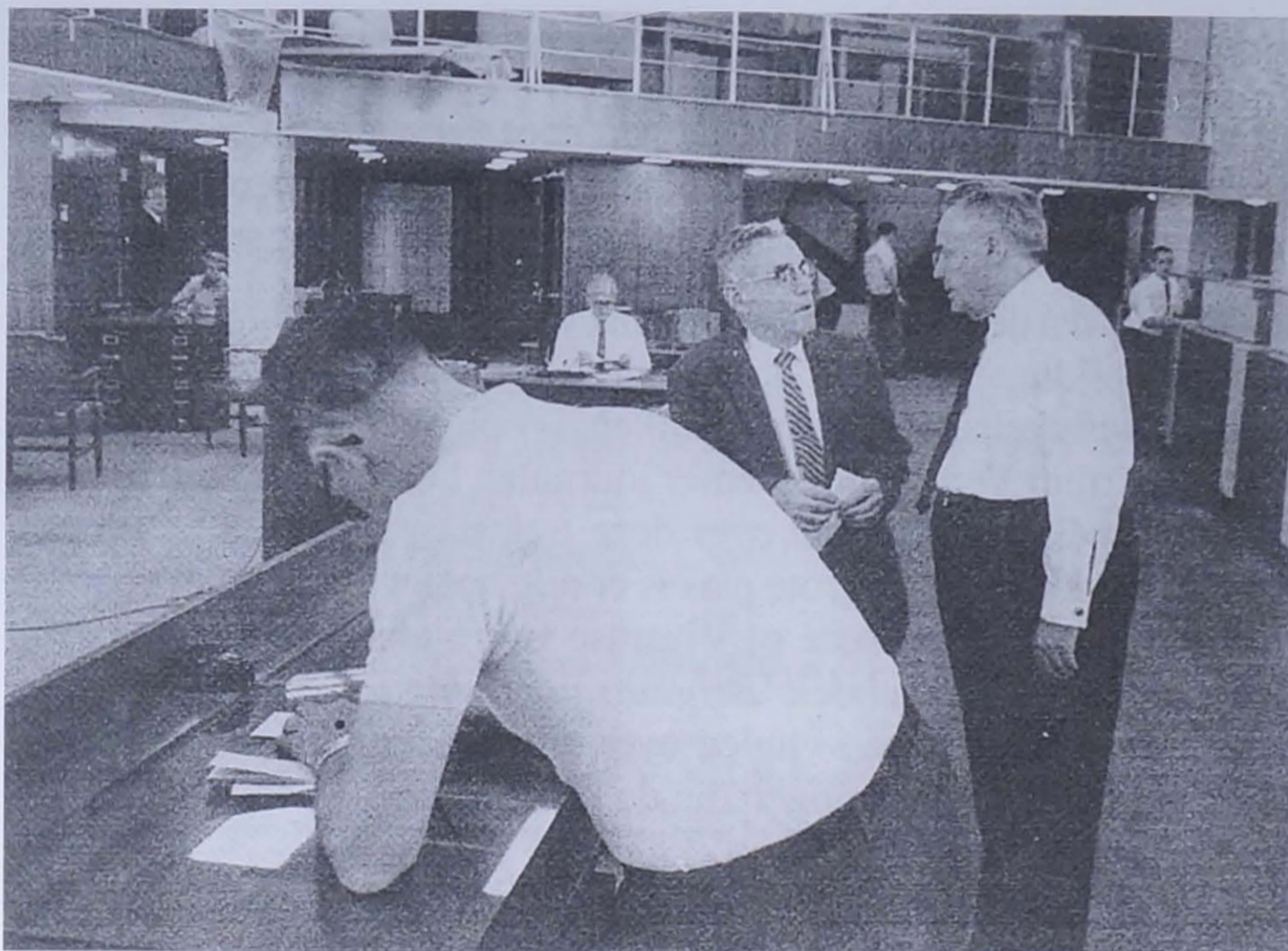
De migratie van streekgenoten naar de Verenigde Staten is een onderwerp dat de voorbije jaren op flink wat belangstelling kon rekenen. Naast de bijdragen die met de regelmaat van een klok in heemkundige en lokaal-historische bladen opduiken, is ook het succes tekenend dat eertijds Arthur Verthé, en recenter journalist Dirk Musschoot te beurt viel met overzichtswerken over deze trek naar Amerika ⁽¹⁾. En ook aan de overkant van de grote plas is er nog heel wat interesse voor het verleden van de Belgische of Vlaamse voorouders. Getuige daarvan het recent verschenen boek '*Belgians in Michigan*' ⁽²⁾ of de vele sites waar men gegevens kan vinden over uitgeweken landgenoten. Daar zijn het vooral de genealogen die de kar trekken.

Dat hoeft niet te verbazen: de oudere bevolking in Oost- en West-Vlaanderen zal vaak positief antwoorden op de vraag of zij familie in de Verenigde Staten hebben. Ook in onze streek kent bijna iedereen wel een ver of dicht familielid dat naar *de States* is vertrokken en het er heeft gemaakt, van '*miserie*' gestorven is of na verloop van tijd toch maar is teruggekeerd. Achter iedere uitwijking schuilt inderdaad een verhaal. Door het wegvallen van generatiegenoten of familieleden van de tweede generatie is het vaak moeilijk om deze verhalen te reconstrueren laat staan te bewaren in ons lokaal collectief historisch geheugen. Genealogen leveren verdienstelijk werk maar brengen op basis van de beschikbare bronnen vaak niet meer dan een aantal data, verwanten, beroepen en woonplaatsen in kaart.

Wij zagen ons met al deze beperkingen geconfronteerd toen wij iets meer te weten wilden komen over een zekere Joseph F. Verhelle, die in het begin van de twintigste

Joseph Verhelle, voor de deur van zijn woning in Grosse Pointe, Michigan.

Joseph Verhelle als bankier, in zijn hemdsmouwen, tussen de klanten of tussen zijn medewerkers.

eeuw met zijn familie uit Aalter naar Amerika was geëmigreerd. Wij botsten eerder per toeval op deze naam. Volgens een klein bericht in het weekblad *'t Getrouwe Maldegem* zou deze man een niet onaanzienlijke functie vervuld hebben binnen het bankwezen in Detroit ⁽³⁾. Hij zou zelfs aan de basis hebben gelegen van de ingrijpende hervormingen die de Amerikaanse banken in de jaren 1930 ondergingen. Een bankwezen dat overigens in diepe crisis zat als gevolg van de moeilijke financiële situatie in die tijd ⁽⁴⁾.

Consultatie van de literatuur over de Aalterse ge-

De indrukwekkende woning in Grosse Pointe, Michigan.

schiedenis leerde ons dat deze Verhelle wellicht een vergeten figuur was. De standaard-werken over onze landgenoten in Amerika maken er ook maar zuinig melding van, tenminste in woorden. In het boek *Belgians in America* staat Joseph Verhelle vermeld als "the financial wizzard of Detroit". Arthur Verthé en Bernard Henry vermelden

op hun beurt in *Vlaanderen in de wereld* dat hij een "hoog aanzien verwierf in het Amerikaanse bankwezen" ⁽⁵⁾. Meer vonden we niet. Onze nieuwsgierigheid was dus geprikkeld om op speurtocht te gaan in het verleden, over de grote plas.

Voor de uitwijking naar Amerika is het eerste aanknopingspunt meestal het archief van Ellis Island. Zoals geweten dienden de nieuwelingen die naar Amerika kwamen, te passeren via de controlepost op Ellis Island. Daar gebeurde registratie en onderzoek ⁽⁶⁾. De historicus vindt er vrij makkelijk aankomstdatum,

familie en toekomstige verblijfplaats terug. Na de registratie valt meestal het zwarte gat. Tenzij men contact krijgt met de nazaten, is het moeilijk om van op afstand de verdere levenswandel van de emigranten na te gaan. De groei van het internet heeft daar gelukkig voor een stuk verandering in gebracht. De praktijk wijst echter uit dat het toch vaak gissen blijft of men de juiste aanknopingspunten heeft. Pas na heel wat biografisch speurwerk in historische krantencollecties uit de Verenigde Staten, slaagden wij in februari 2008 er uiteindelijk toch in om in contact te komen met de nazaten van de familie Verhelle ⁽⁷⁾. En het vermoeden dat wij op basis van wat bronnenmateriaal reeds hadden, werd vrijwel meteen bevestigd. Gewezen Aalternaar Joseph F. Verhelle vulde op zijn manier de 'American Dream' in. Met deze bijdrage, 100 jaar na de afvaart van de familie Verhelle naar de Verenigde Staten, willen wij alvast een deel van het levensverhaal van Joseph 'Joe' Verhelle reconstrueren.

DE FAMILIE VERHELLE

Laten wij beginnen met een schets van het gezin waarin Verhelle opgroeide. Zijn vader, Edmond Verhelle, wordt geboren op 31 oktober 1865 en zal een groot deel van zijn jeugd doorbrengen bij zijn grootmoeder Francisca De Vroe in de Brouwerijstraat. Op 19 april 1893 huwt Edmond Verhelle, die intussen vermeld staat als timmer-

man, met Emma Andries. Emma woont ook in de Brouwerijstraat. Zij is de dochter van Bruno Andries, varkenskoopman en herbergier. Ze betrekken na het huwelijk een woning in de *Statiestraat* maar keren naderhand terug naar de Brouwerijstraat (wellicht woning Andries). Edmond Verhelle weet van wanten en bouwt een klein bedrijfje uit als timmerman-aannemer.

Het gezin neemt al vlug uitbreiding.

Volgende kinderen worden geboren:

- Marie Alida Verhelle (°Aalter, 06.05.1894);
- Franciscus Antonius Josephus Verhelle (°Aalter, 02.01.1898);
- Mathilde Anna Josepha Verhelle (°Aalter, 31.07.1900);
- Henri Verhelle (°Aalter, 15.12.1905).

In 1895 werd ook Magdalena Anna Verhelle geboren te Aalter maar zij leefde slechts enkele maanden (°25.07.1895; +19.10.1895).

Volgens de officiële vermelding in het bevolkingsregister vertrok de familie Verhelle op 4 mei 1908 naar Noord-Amerika⁽⁸⁾. De kinderen waren dus respectievelijk 14, 10, 8 en 3 jaar. Bij zijn aankomst in de vsa gaf Edmond Verhelle merkwaardig genoeg als beroep 'herbergier' op. Hij zou in eerste instantie verblijven bij een zekere E. Vermeersch in Chicago. In die stad zou Edmond Verhelle de rest van zijn leven blijven wonen. Zoon Henri (Henry) Verhelle, trouwde op latere leeftijd, hertrouwde maar had geen kinderen. Marie en Mathilde trouwden niet. Blijkbaar kreeg Edmond na aankomst in de Verenigde Staten nog een dochter, Josephine Verhelle, die woonde in Thousand Oaks, Californië.

De beweegredenen voor emigratie naar de Verenigde Staten konden nogal divers zijn. Het ging van persoonlijke motieven (vb. familiale tegenslag) over sociaal-economische situaties (vb. armoede) tot ondernemersdrang (vb. nieuwe

Mijnheer en mevrouw Joseph F. Verhelle met hun zoon-priester.

markten). In het geval van Edmond Verhelle is het vertrek misschien wel in de hand gewerkt door een brand van twee jaar ervoor.

Eind april 1906 ontstaat op een zondagnamiddag rond half vier brand "in de werkhuizen van m. Edmond Verhelle". Hij wordt dan omschreven als 'ondernemer', waarmee men wellicht bedoelt aannemer. Volgens het verslag is de schade aanzienlijk: "Gansche stapels hout werden de prooi der vlammen; al het gereedschap der timmerlieden en der metsers werd vernield. Gelukkig konden de pompiers gebruik maken van den grooten regenput der aangenomene school en den brand beperken. Er is verzekering, doch veel hout, onlangs toegekomen, was nog niet verzekerd. De algemeene schade mag op ruim 12.000 frank geschat worden. Een der pompiers bekwam gevaarlijke verwondingen. De oorzaak van den brand is onbekend." ⁽⁹⁾ Kan dit de tegenslag zijn die bijdroeg tot de migratie?

Het zou wel kunnen. Een interessant verhaal hierbij is alvast dat volgens mevrouw Pat Verhelle, haar schoonvader Joseph F. Verhelle meer dan eens vertelde dat hij als kind een erge brand had veroorzaakt. Is dit de brand waarover hij het had? Was de kleine Joseph wat aan het spelen in de werkplaats van zijn vader en startte hij zo ongewild de brand? En had die brand misschien tot gevolg dat aannemer Verhelle in de problemen kwam en ten langen leste zijn heil ging zoeken in de Verenigde Staten? Hoewel er geen sluitende antwoorden kunnen worden gegeven, is dit verhaal ons inziens niet zo irreëel...

KLOKKENLUIDER VAN HET BANK- EN FINANCIËWEZEN

Laten wij ons echter verder concentreren op de figuur van Joseph F. Verhelle. Tijdens de Eerste Wereldoorlog neemt Joseph dienst in het US Marine Corps. Hij steekt er meteen bovenuit: hij brengt het tot de op dat moment jongst aangestelde officier ooit ⁽¹⁰⁾. Na de oorlog en zijn legertijd kiest hij voor een carrière in het bankwezen.

Op dertigjarige leeftijd, in 1928, wordt hij bij de *Illinois Merchant Trust Company* benoemd tot 'comptroller' ⁽¹¹⁾. Het Amerikaanse bankwezen is in die jaren een sector in volle ontwikkeling. Heel wat bedrijven fusioneren en veranderen van naam. Dit biedt natuurlijk ook heel wat kansen voor een jonge en ondernemende man als Joseph F. Verhelle. In 1929 vinden wij hem reeds terug als 'assistant comptroller' in een advertentie van de *Continental Illinois Bank and Trust Company*,

met Chicago als hoofdzetel. Die instelling wordt op dat moment als wellicht de grootste bank ter wereld beschouwd. Dit '*financieel genie*', zoals hij meer dan eens zal worden genoemd, schiet als een raket omhoog.

In 1930 verhuist Joseph F. Verhelle van Chicago naar Detroit. Hij wordt er '*comptroller*' van de *Detroit Bankers Company*. Voor het bank- en financiewezen zijn het intussen moeilijke tijden. De Verenigde Staten zijn na de beurskrach van Wall Street (1929) in een bijzonder slecht economisch klimaat terechtgekomen. Bedrijven gaan kopje onder, het leger werklozen groeit aan en financiële instellingen hebben alle moeite van de wereld om de verliezen op te vangen. De *Detroit Bankers Company* houdt echter stand en komt het moeilijke begin van de dertiger jaren door. De verkiezing van Franklin Delano Roosevelt tot president in 1932 vormt een belangrijke keerpunt in deze zogenaamde Grote Depressie. President Roosevelt lanceert een aantal actiepunten (New Deal) die tot herstel moeten leiden. Een van die maatregelen betreft ook een nauwere controle op het Amerikaanse bankwezen. Commissies worden in het leven geroepen en onderzoeken gaan van start.

Ook de *Detroit Bankers Company* krijgt een doorlichting. Dat hoeft niet te verwonderen. De bank (met op dat moment een kapitaal van 800 miljoen dollar) heeft immers zowat 60% van de financiële markt in Detroit in handen en speelt in de hele staat Michigan een niet onaanzienlijke rol. Het hoogtepunt van het onderzoek speelt zich af in de senaatscommissie die zich intensief met deze materie bezighoudt. Verhelle heeft intussen eind 1932 zelf de bank verlaten als '*comptroller*', maar wordt als kroongetuige gehoord. Zijn ontslag heeft immers alles te maken met de praktijken die juist door de commissie worden onderzocht en het is duidelijk dat hij de malversaties aan het licht heeft gebracht.

Tijdens de hoorzittingen blijkt dat Verhelle in oktober 1931 een document heeft opgesteld waarin zwart op wit staat dat de bank door de algemene economische toestand een verlies heeft geleden van maar liefst 48 miljoen dollar. De *Detroit Bankers Company* was sterk genoeg om deze tegenslag aan te kunnen. Het topmanagement besloot evenwel dit niet naar buiten te brengen. In het jaarverslag repte het bedrijf met geen woord over dit verlies en keerde integendeel zelfs winst uit aan de aandeelhouders! Verhelle zat als '*comptroller*' in een lastig parket. Enerzijds diende hij dit aan te klagen, anderzijds kon

deze bekendmaking de bank opblazen en tot heel wat ellende leiden. De druk van bovenaf was bovendien bijzonder groot. Volgens Verhelle adviseerde Eugen Meyer, toenmalige *Governor of the Federal Reserve Board*, in hoogsteigen persoon om dit verlies niet bekend te maken. Deze bekentenis veroorzaakte de nodige deining bij de onderzoekers. Verhelles getuigenis stond meteen in de *New York Times*: "*Meyer named by Witness. Former officer of Detroit Group Says Ex-Reserve Head Urged a Write-Down of Assets*" ⁽¹²⁾.

Het hele voorval had Verhelle blijkbaar doen nadenken over de blijkbaar beperkte rol die hij zelfs als 'comptroller' maar kon spelen. In mei 1932 had een van de directeurs van de bank aan Verhelle gevraagd een rapport te maken over bepaalde financiële praktijken binnen het management van de bank. Een van Verhelles conclusies luidde dat een aantal praktijken ethisch onaanvaardbaar waren. Verhelle had aan het licht gebracht dat een aantal topmensen (waaronder een van de stichters van de maatschappij) sjoemelden met hypotheeken. Toen deze nota ter sprake kwam op de hoorzittingen van de senaatscommissie, anderhalf jaar later, getuigde Verhelle in eer en geweten. De gewezen auditor van de bank verklaarde min noch meer dat het hier om zeer ongewone praktijken ging en dat hij bovendien maar het topje van de ijsberg zag. In de archieven waren nog heel wat meer eigenaardige

Van links naar rechts: zoon Bob (Robert) Verhelle, Joseph F. Verhelle, zoon Joseph C. Verhelle SJ, mevrouw Frances Verhelle, dochter Frances (Kristifek-Verhelle) en William Verhelle.

zaken te vinden, maar daar had hij geen toegang tot gekregen. Op basis van de beschikbare gegevens zouden de topmensen zich alles samen voor ongeveer 1 miljoen dollar persoonlijk hebben verrijkt door hypotheekenzwandel, zo luidde het.

Op het moment dat deze bekentenissen naar voren kwamen, hadden de meeste betrokkenen (al dan niet onder dwang) de bank reeds verlaten. Deze eerlijkheid en getuigenissen werden

Joseph F. Verhelle niet door iedereen in dank afgenomen. De man die binnen de bank het intern onderzoek had geleid, vond dat Verhelle toch enkele van de meest gerespecteerde burgers van Detroit had zwartgemaakt en daarbij echt wel zijn "*slechtste beentje had voorgezet*". Bekeken van de andere zijde is het gewoon opmerkelijk te noemen dat Verhelle zijn rol als waakhond perfect speelde. Hij had gehandeld in eer en geweten, ook al moest hij daarvoor tegen de stroom ingaan.

De vraag kan gesteld worden in welke mate zijn achtergrond meespeelde? Leefde als kind van een eerste generatie nieuwe Amerikanen nog de herinnering aan de ellende waarover hij zoveel had gehoord en misschien de eerste jaren ook wel had in geleefd? Wilde hij vermijden dat de kleine man die zijn geld aan de bank had toevertrouwd in '*miserie*' zou eindigen? Onmogelijk wellicht om deze vragen te beantwoorden, maar toch... Uit zijn verdere levenswandel blijkt alvast dat Verhelle een groot rechtvaardigheidsgevoel had en dat hij probeerde plichtsbewust zijn job uit te voeren ⁽¹³⁾.

Eerlijk duurt het langst, zegt het spreekwoord en dit was blijkbaar ook hier het geval. Joseph F. Verhelle zou vanaf dan een glansrijke carrière maken binnen het bankwezen. Hij reorganiseerde vanaf 1934 de *Manufacturer's National Bank*. Hij werd er vice-voorzitter en controller. Na tien jaar hield hij het voor bekeken en werkte een tijdje als consultant. Maar in 1949 keerde hij terug naar het bankwezen. Verhelle werd de topman van de *City Bank of Detroit* (vier jaar), vervolgens van de *Public Bank* (1957) en de *Tri-City Bank* ⁽¹⁴⁾.

In die harde wereld loochende Joseph F. Verhelle zijn afkomst niet en gaf hij blijk van een eigenzinnige stijl ("*banking in shirtsleeves*", "*de bankier in hemdsmouwen*" omschreven sommigen het) ⁽¹⁵⁾. Verhelle botste vaak met de ideeën van de conservatieve Amerikaanse bankiers. Telkens was de oplossing om dan maar zelf een nieuwe bank op te richten. Hij was taai en vechtlustig, durfde risico's nemen en nieuwe projecten uit de grond stampen.

Naast die eigenzinnige aanpak was hij ook bijzonder sociaal geëngageerd. Uit artikels en getuigenissen halen we volgende voorbeelden aan. De eerste zwarte die ooit in de Raad van Bestuur van een bank uit Detroit werd opgenomen, had dat te danken aan Verhelle. Dit was een niet mis te begrijpen signaal. Hij zou het overigens steeds voor minderheden opnemen. Halfweg de jaren 1950 richtte hij een bank

op met "a Negro insurance executive, a number of Irish politicians, a Polish manufacturer, a Jewish merchant and some Italian contractors" ("een zwarte verzekeringsmakelaar, enkele Ierse politici, een Poolse industrieel, een Joodse handelaar en enkele Italiaanse zakenlui")⁽¹⁶⁾. Een bont gezelschap, steeds afkomstig uit een minderheidsgroep.

Die sociale aandacht was ook terug te vinden in het feit dat hij - zeker op latere leeftijd - vaak als enige bankier in Detroit leningen wilde toestaan aan mensen die hun eigen onderneming wilden oprichten. Eenmaal geslaagd, vertelden deze mensen dan aan wie het maar wilde horen, dat zij alles te danken hadden aan 'old Joe Verhelle'. Verder steunde hij ook de vakbonden. Deze hadden lange tijd niet zo'n goede naam in de vSA⁽¹⁷⁾. Verhelles bank stond bijvoorbeeld open voor de *United Auto Workers (UAW)*. Toen de familie Kennedy in de jaren 1950 de macht van de vakbonden wilde aan banden leggen, raakte hij dan ook in een lastig parket. Hoewel Verhelle de Kennedy's persoonlijk kende, beleefde hij wel moeilijke momenten⁽¹⁸⁾.

De combinatie van zijn financieel inzicht en zijn sociaal engagement leidde er ook toe dat Verhelle in allerlei bestuursraden werd gevraagd. Hij zetelde onder andere in de raad van bestuur van vijf ziekenhuizen in Detroit maar evengoed bij de *Pfeiffer Brewing Company* of de *Detroit Grand Opera Organization*, de *Detroit Historical Society* en de *Detroit Athletic Club*.

KERK EN GEZIN

Joseph Verhelle bracht uit Vlaanderen ook een streng katholiek geloof mee. Hij zou het tot op het einde van zijn leven trouw blijven. Ook op dat vlak bleef Verhelle niet langs de zijlijn staan. Toen eind de jaren 1930 het aartsbisdom Detroit zo goed als failliet was, zorgde de bankier voor een financieel plan dat op termijn voor redding zorgde. En toen in 1946 de aartsbisschop van Detroit, kardinaal E.A. Mooney, in Rome werd ontvangen bij de paus, maakte Joseph Verhelle deel uit van het selecte gezelschap dat de man vergezelde. Hij deed aan christelijk geïnspireerde liefdadigheid en kreeg een aantal hoge en belangrijke katholieke onderscheidingen⁽¹⁹⁾.

Joseph Verhelle bouwde ook aan een warm gezinsnest in Grosse Pointe, Michigan. Hij had er een prachtig huis met veel kunst, meestal Vlaams van oorsprong. Zijn vrouw, Frances Marian Jank, die twee jaar ouder was dan hem, was afkomstig uit Milwaukee, Wisconsin⁽²⁰⁾.

Het gezin kreeg vier kinderen:

- Joseph Verhelle (°1921): net zoals in de goede Vlaamse traditie werd de oudste zoon priester (jezuiet). Hij stond in voor het dopen van de kleinkinderen, de communies en de huwelijken binnen de familie.
- Fran Verhelle (°1922)
- William Verhelle (°1924, gehuwd met & Angela). Hij werkte eerst mee in de bank van Joe Verhelle maar koos uiteindelijk net zoals zijn broer om een andere weg uit te gaan. Hij had samen met zijn vrouw 20 jaar een 'nursing home' (een 'rust- en verzorgingstehuis'). Hij verhuisde naderhand met zijn zoons Bill en Joe samen naar Rochester.
- Robert Verhelle (°1936) en diens echtgenote Patricia verlieten Grosse Pointe in 1978. Zij leven in Petosky, Michigan. Hij gaf na het afscheid van het bankwezen les economie; zijn vrouw doet in vastgoed.

Uit de correspondentie blijkt dat hoewel de familie niet echt meer dicht bij elkaar woont, zij toch nog steeds hecht aan elkaar hangt. Dit is voor een groot stuk het werk van Joseph Verhelle. Ondanks het vele werk koesterde hij immers het gezinsleven. De nazaten bezorgden ons heel wat gegevens die daarop wijzen maar die misschien minder relevant zijn om hier op te nemen. Wel kan nog vermeld worden dat hij af en toe nog wel eens een zin in het 'Vlaams' eruit gooide. Hij hield nog enorm van chocolade maar was als uitmuntend golfspeler evengoed veramerikaniseerd. Op 1 september 1974, 76 jaar oud, overleed Joseph Verhelle aan de gevolgen van kanker in het *Bon Secours Hospital* ⁽²¹⁾.

... EN AALTER?

Ergens in het collectief geheugen van de familie leeft nog de kennis dat zij afkomstig was uit Aalter (ook al heeft de ambtenaar bij de inschrijving in de vSA 'Aeltre' vervormd tot 'Geltre')⁽²²⁾. Joseph Verhelle rakelde blijkbaar bij gelegenheid het verhaal op dat hij met de Amerikaanse Marines tijdens de Tweede Wereldoorlog in Aalter was geweest en dat hij op de kerktoren had gezeten om de Duitsers in de gaten te houden (een sterk verhaal, maar wie weet...). Kort na de oorlog bezocht hij volgens de overlevering dan nog eens Aalter (bij zijn trip naar Rome, zie hoger) en zou hij op het kerkhof gezocht hebben naar graven van verwanten. Diens zoon Bob en echtgenote Pat kwamen

Bezoek aan Aalter in 1968 door mevrouw Pat Verhelle en haar echtgenoot.

Boven: huis in de Brouwerijstraat net over de rotonde.

Onder: verdwenen smidse en 'discount', naast de kinderopvang en de kleuterschool in de Brouwerijstraat.

in 1968 op bezoek. Aan de hand van de aanwijzingen van Joseph Verhelle probeerden zij in de Brouwerijstraat te lokaliseren waar de familie had gewoond, overigens zonder veel succes zo blijkt ⁽²³⁾. Uit de positieve reacties en informatie die wij kregen op onze vragen blijkt alvast dat zij nog steeds gefascineerd zijn door hun wortels op het oude continent. Deze Verhelle-tak heeft zich sindsdien verder gezet en in het spoor van hun stamvader *'stellen zij het allemaal wel...'*

Peter LAROY

Noten:

1. VERTHE, A. *150 Years of Flemings in Detroit*. Tielt, 1983, 141p.; MUSSCHOOT, D. *Wij gaan naar Amerika. Vlaamse landverhuizers naar de Nieuwe Wereld*. Tielt, 2002, 247p.
2. COOK, B.A. *Belgians in Michigan*. East Lansing, 2007, 110p. Anders dan de titel doet vermoeden is dit recent verschenen boek overigens niet zo spectaculair. Het past in de reeks *'Discovering the Peoples of Michigan'* die de Michigan State University Press uitgeeft. Het bevat in bijlage zelfs een paar 'Belgische' recepten (mosselen, witloof,...) en geeft de regels weer van 'Bien'. ("A card game," zo schrijft men er bij).
3. *'t Getrouwe Maldegem*, 6 januari 1935. Deze notitie maakten wij in 2005. Het was dus toch nog een zoektocht van ongeveer drie jaar om het plaatje rond te krijgen.
4. Toen wij maanden geleden aan deze bijdrage begonnen, hadden wij er uiteraard geen idee van dat dit thema nog eens zou actueel worden in het najaar van 2008 (bijvoorbeeld: 'Strauss-Kahn roept staten op economie te stimuleren' in *De Standaard*, 13 oktober 2008: "De IMF-topman herinnerde aan de fouten die hebben geleid tot de grote depressie van de jaren 1930. 'We kunnen dat niet laten gebeuren', benadrukte de Fransman. 'We mogen niet wachten tot banken bankroet gaan en jobs verloren gaan. We moeten sneller handelen dat toen. Tussen de beurscrash van 1929 en maart 1933, toen een nieuwe president aantrad, gingen twee van de vijf grootste Amerikaanse banken dicht en klom de werkloosheid tot bijna 25 procent', haalde hij aan.")
5. SABBE, P.D. & BUYSSE, L. *Belgians in America*, Tielt, 1960, p.315; VERTHE, A. *Vlaanderen in de Wereld*, Tielt, 1972, p.400.
6. Deze aankomst is overigens heel mooi weergegeven door MUSSCHOOT, D. *Op.Cit.*, p.143. Let wel dat Ellis Island in gebruik was enkel in de periode 1892-1954.
7. Contact met kleinzoon William 'Bill' Verhelle via e-mail op 23 februari 2008. Contact met schoondochter Pat Verhelle op 26 februari 2008, 28 februari 2008, 29 februari 2008, 1 maart 2008, 10 maart 2008 en 12 maart 2008.
8. Gemeentearchief Aalter, *Bevolkingsregisters* (diverse).
9. *'t Getrouwe Maldegem*, 29 april 1906. Per toeval verscheen een paar weken eerder nog een ander bericht over Verhelle: "Jan Mignauw, timmerman bij den heer Edmond Verhelle, aannemer, kwam van eene ladder naar beneden. Zijn voet gleed uit en hij viel ten gronde. Hij heeft inwendige verwondingen."

10. In de *Chicago Daily Tribune* van 16 augustus 1918 onder de titel "*Eight Chicagoans Get Marine Corps Lieutenancies, Five in Other Branches*" staat vermeld dat Joseph F. Verhelle, 4155 North St. Louis Avenue wordt bevorderd.
11. In de *Chicago Tribune*, 19 maart 1929 vinden wij in een advertentie van de *Continental Illinois Bank and Trust Company* J.F. Verhelle terug.
12. In onze krantentaal zou dit iets zijn als: "*Getuige vernoemt Meyer. Ex-medewerker Detroit Group zegt financiële topman wilde knoeien*".
13. Reconstructie op basis van *The New York Times*, 26 januari 1934, 27 januari 1934, 2 februari 1934; *Chicago Daily Tribune*, 26 januari 1934, 27 januari 1934, 30 mei 1935; *The Hammond Times*, 26 januari 1934; *Securities and Exchange Act of 1934* (in voetnoot vermelding Joseph Verhelle); *Stock Exchange Practices. Hearings before the Committee on Banking and Currency*. Library of Congress, 1933 (diverse vermeldingen).
14. Reconstructie op basis van *The New York Times*, 21 februari 1952, 13 oktober 1966; *Business Week*, 15 augustus 1959, p.76-82.
15. *Ibid.*
16. *Business Week*, 15 augustus 1959, p.82.
17. In de jaren 1950 ging de Amerikaans overheid op zoek naar banden tussen de vakbonden en de onderwereld en organiseerde een groot onderzoek.
18. Meegedeeld door mevrouw Pat Verhelle.
19. *The New York Times*, 25 februari 1941; *The Herald Press*, 16 januari 1946; mededelingen van mevrouw Pat Verhelle.
20. Nota ons bezorgd door de familie, dd. 24 juni 2001 en mededelingen door mevrouw Pat Verhelle.
21. Uitgebreid overlijdensbericht terug te vinden in *Grosse Pointe News*, p.11. Zijn echtgenote overlijdt twee jaar later: overlijdensbericht terug te vinden *Grosse Pointe News*, 25 maart 1976.
22. Wij maakten hierover een aantekening op de genealogische site van Ellis Island.
23. Zoals mevrouw Pat Verhelle schrijft: "*In 1968, my husband and I visited Aalter (...) on a very cold and windy day. (...) My husband's father had written a rough diagram of where his school and church were and we found those buildings (...).*"

Onze bijzondere dank gaat uit naar de familie Verhelle die uitvoerig berichtte over Joseph Verhelle en ons een mooi pakket interessante foto's opstuurde, waarvan enkele gebruikt ter illustratie bij deze bijdrage.

ALFONS CORTIER

Alfons Cortier (°Aalter, 18.04.1881; +Bellem, 15.01.1964), oud-strijder van de Eerste Wereldoorlog, trad in het huwelijksbootje te Bellem op 5 mei 1909 met Ludovica (Louise) Neiryck (Neyrinck?) (°Bellem, 23.02.1889; +Bellem, 16.12.1974). Op het gemeentehuis te Bellem tekenden Charles Cram, gemeentesecretaris en Camiel De Meyer, veldwachter, als getuigen van dit huwelijk.

OUDERS VAN ALFONS CORTIER

Zijn vader, Seraphinus Cortier (°Aalter, 21.04.1855; +Aalter, 16.09.1907), woonden op Oostmolen-Zuid te Aalter. Seraphinus was landarbeider van beroep. Hij was getrouwd te Aalter op 3 december 1879 met Maria-Ludovica De Blaere van Ruiselede (°Ruiselede, 19.01.1858; +Bellem, 31.12.1926).

Na de dood van haar man Seraphinus is zij hertrouwd te Bellem op 3 januari 1912 met Camille Hallaert. Hij was metser en woonde op Bellemdorp in het huisje waar de ouders van Marcel Lievens woonden in de toen nog niet bestaande Schoolstraat. Toen ook zij stierf, is Camille in 1928 verhuisd naar Antwerpen.

Kinderen van het koppel Cortier – De Blaere waren:

- Emma (°Aalter, 29.01.1880) x Edmond Van Durme; vertrokken naar Amerika.
- *Alfons* (°Aalter, 18.04.1881) x *Ludovica-Maria Neiryck*

Louise Neyrinck, echtgenote van Alfons Cortier, als jong meisje.

Louise aan de ingang van het oud-gemeentehuis te Bellem in 1950.

- Maria (°Ruisselede, 24.03.1883); verhuisd als dienstmeid in 1901 naar Gent.
- Cyriel (°Aalter, 12.06.1891; +Aalter, 03.11.1891)

De ouders van Ludovica-Maria Neiryck waren: Petrus Neiryck (°Lotenhulle, 21.10.1854; +Bellem, 26.01.1894) (landwerker) en Paulina Claeys (°Bellem, 23.12.1857; +Bellem, 25.01.1916) (borduurster). De akte van overlijden van Petrus Neiryck vermeldt dat Bruno De Reu, schoonbroer en Karel Van Parijs, landleurder het overlijden hebben aangegeven.

Petrus huwde met Pauline Claeys te Bellem op 8 juni 1887. Bij dit huwelijk waren volgende getuigen aanwezig: Charles Cram, gemeentesecretaris; Camiel De Meyer, veldwachter; Louis De Lannoy, broodbakker en Kamiel Hallaert, metser (de tweede man van Maria-Ludovica De Blaere).

De bruid, bruidegom en de moeders van beiden konden niet tekenen door ongeletterdheid.

Ze woonden op Switten. Na de dood van haar man verhuisde zijn vrouw naar het dorp op Bellem.

Kinderen van dit koppel:

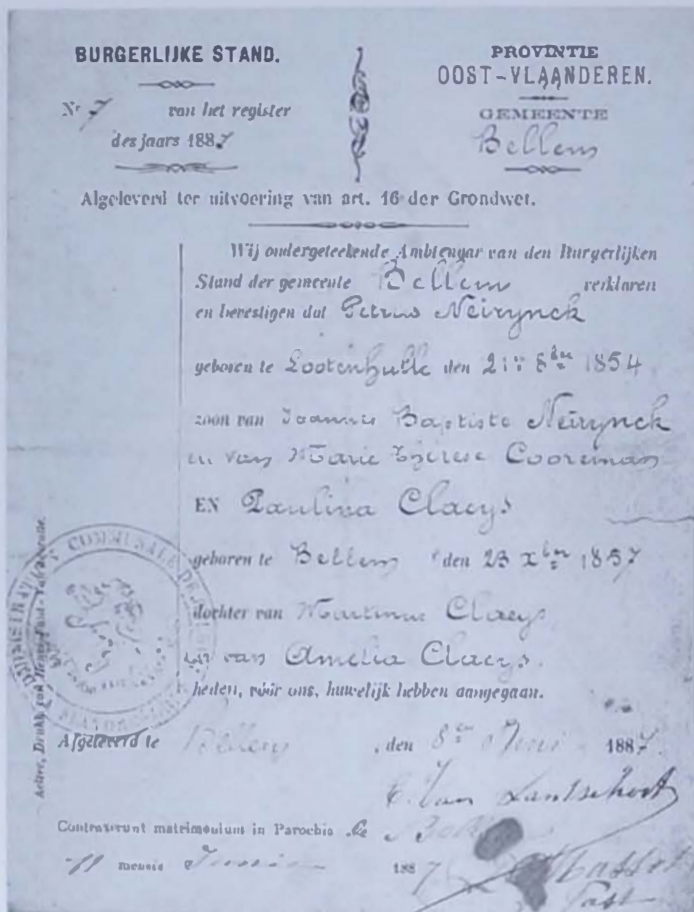
- Theophiel (°Bellem, 21.12.1887; +Bellem, 04.05.1918); brouwersknecht.
- Ludovica-Maria (°Bellem, 23.02.1889) x Alfons Cortier
- Irma (°Bellem, 26.12.1890) x De Prest; borduurster en verhuisd naar Gent in 1919.
- Henricus (°Bellem, 28.11.1892); verhuisd naar Gentbrugge in 1920.

Maria-Ludovica (Louise) De Blaere, moeder van Alfons Cortier.

LEVENSVERHAAL VAN ALFONS CORTIER

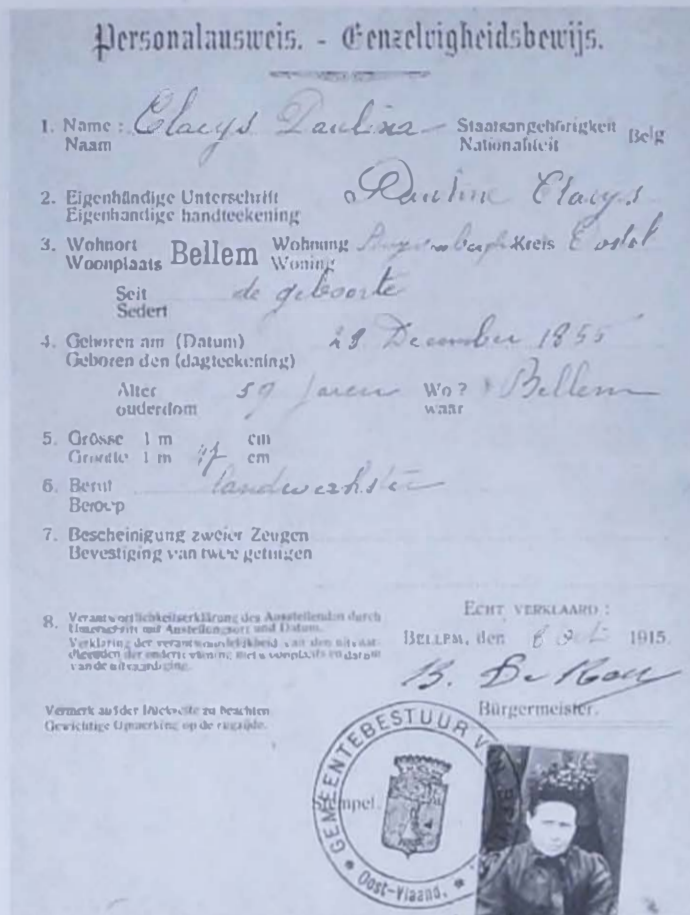
Hij is afkomstig van Oostmolen-Zuid te Aalter. Na zijn legerdienst, van 1 oktober 1901 tot 17 november 1903 - amper 22 jaar oud, is hij vertrokken als hoeveknecht naar Wallonië, meer bepaald naar Charleroi en daarna naar Montigny s/Sambre. In die periode van het "Arme Vlaanderen" trokken veel jonge lieden naar boeren die ook onze contreien hadden verlaten.

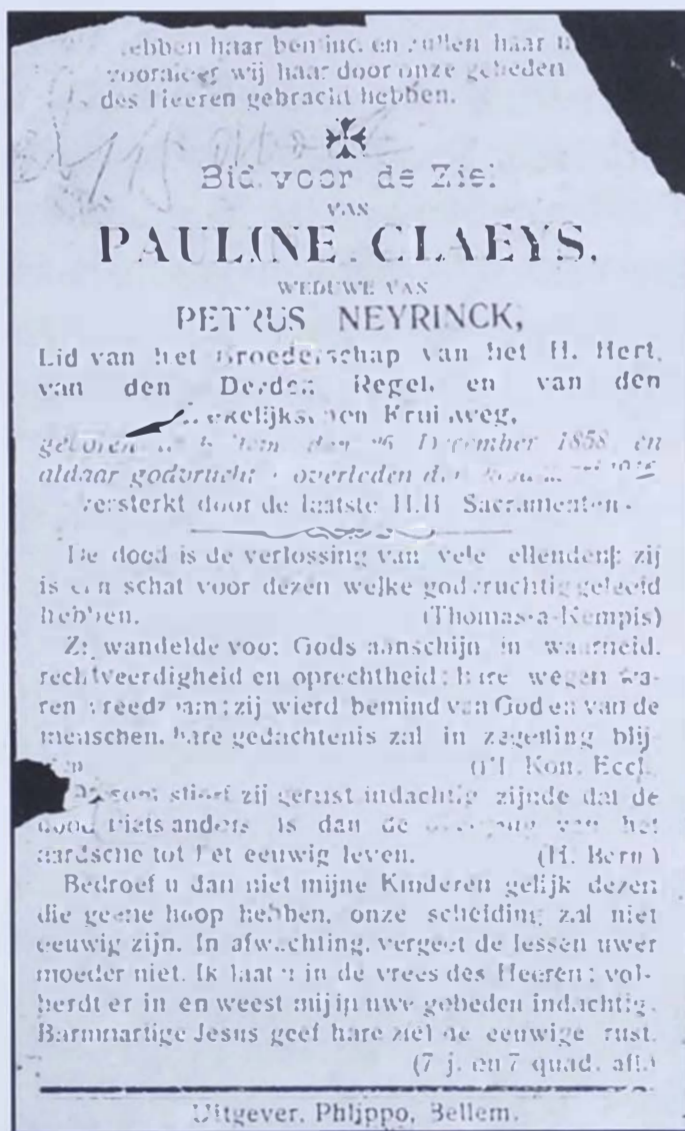
Een bladzijde uit het trouwboekje van Petrus Neirynech en Paulina Claeys.

In 1907 kwam hij terug naar de ouderlijke woning en maakte er nadien kennis met zijn toekomstige vrouw. In 1909 trouwt hij met Ludovica-Maria Neirynech en gaan ze samen wonen op Stuivenberg te Bellem. Hij verdiende zijn brood als brouwersknecht. Vanaf 1920 verhuisden ze naar de Sterrestraat op de wijk Markette te Bellem en hij zal vanaf dan werken als landsman op de hoeve van het "Hospice Van Caeneghem" te Bellem.

Het "Hospice" was een initiatief van grootgrondbezitter Jacob-Lieven Van Caneghem, die in een brief van 9 oktober 1839 bepaalde dat hij op zijn kosten een "lokaal" zou laten bouwen "om te dienen voor een eeuwig hospitaal,

Eenzelvigheidsbewijs van Paulina Claeys tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Gedachtenisprentje van Pauline Claeys.

Enkele bewoners in de tuin van het Hospice. In het midden staat Zuster Blondina.

draegende den naem van Caeneghemhospitael, bestemd voor den onderhoud van de inwoners dezer gemeente". Het Hospice werd in 1863 opgericht en herbergde tot 1952 gewoonlijk acht tot tien personen die verzorgd werden door een aantal kloosterzusters van Gijzegem. De eerste bestuurster van het Hospice was Rosalie Lievens (°1819; +1881). Eén van de bekendste zusters was, "Zuster Blondina".

Op de gronden rond het Hospice, namelijk in de Ommegang, stond er toen een kleine boerderij waar vruchten geteeld werden. Er waren ook stallingen voor het kweken van koeien en varkens. Vruchten en vlees waren bestemd voor het personeel en de inwoners van het Hospice. Op dit bedrijfje heeft Alfons, samen met Arthur De Vreese, jarenlang gewerkt.

Wanneer er een begrafenis was in Bellem moest Alfons de klok van de kapel van het Hospice laten luiden.

Voor hij met pensioen ging, heeft hij nog enkele jaren gewerkt bij een boer in Vosselare.

Ook later zal hij nu en dan een handje toesteken bij zijn buur, landbouwer Emiel Lemey samen met De Bruycker Jozef, gepensioneerde stoker

Alfons Cortier bij zijn trouwe vier-voeter.

Alfons Cortier met dochter Denise in de tuin van het Hospice in 1934.

van de spoorwegen en tevens ook oud-strijder.

Het was een heerlijke tijd op de boerderij waar de een de andere nu en dan eens in het ootje nam. Fons Cortier was verlekkerd op kleine vogels om ze op te eten. Op een dag had hij op de akkers zijn vogelnet uitgespreid en zat aandachtig te wachten tot er genoeg vogels rond zijn net liepen. Hij hoorde plots een vreemd geluid en draaide zich om. Ongelooflijk, daar stonden twee gendarmes in uniform. Boer Emiel Lemey had de bedienaars van de wet uitgenodigd om onze vogelvanger te verschalken. Achteraf bleek het maar een grap te zijn en met z'n allen hebben ze nadien een goeie borrel gedronken.

Kinderen van Alfons Cortier en Louise Neiryck:

- Maria-Anna; fabriekswerkster
- Marcel; overleden op nog geen 2-jarige leeftijd.
- Magdalena; verhuisd in 1931 naar de Kestelstraat; ongehuwd; heeft jaren gediend op het kasteel van Bellem.
- Maria-Margaretha; overleden een paar maanden na haar plechtige communie aan de gevolgen van rode koorts.
- Margaretha-Germaine; gestorven nog geen jaar oud.
- Denise x André Willems (+Gent, 17.12.2006)
- Urbaan x met Martha Planckaert

Hofstede van Emiel Lemey die nu bewoond is door zijn kleinzoon Denis Lemey.

V.l.n.r. Alfons Cortier, Clara Van Parijs (met hoed), Denis Bouckaert en Yolande Lemey (neef en nicht van Denis Lemey), Gerard Lemey (vader van Denis) en Emiel Lemey (grootvader). Let ook eens op het model van deze oude pikmachine.

Alfons is thuis gestorven op Markette. Er stonden toen vier kleine huisjes dicht bij elkaar. In de volksmond sprak men over "De Vierschaar". Zijn vrouw woonde de laatste acht jaar van haar leven bij haar dochter Denise in de toenmalige Kerkstraat te Bellem (nu Museumstraat).

Alfons Cortier was oud-strijder van de Eerste Wereldoorlog. Zijn normale militaire dienst heeft hij volbracht bij het 1ste Regiment Jagers te voet van 1 oktober 1901 tot 17 november 1903. Hij werd nadien tweemaal terug opgeroepen, namelijk in 1904 en 1905.

Op 1 augustus 1914 werd Alfons opnieuw onder de wapens geroepen. Drie dagen later vielen de Duitse troepen België binnen en zijn we in staat van oorlog. Alfons deed zijn dienst bij het 1ste Regiment Jagers te voet. Reeds op 23 augustus 1914 werd hij krijgsgevangen genomen in de omgeving van Aalst en werd overgebracht naar Duitsland, meer bepaald in de gemeente Schneverdingen in de Lünernerburger

Gezin A. Cortier – L. Neiryneck.

*Boven v.l.n.r.: het echtpaar Cortier met dochter Maria;
 onderaan: Denise, Magdalena en Urbaan.*

Heide (provincie Niedersachsen) op een twintigtal kilometer van Rotenburg aan de Wümme, onze verbroederingsgemeente en een dertigtal kilometer van de gemeente Zeven waar mijn schoonvader, Omer Morthier, krijgsgevangen was in 1940. Hij is er samen met sergeant-majoor Georges Hotton van het 11de Linie van Hasselt en soldaat Fernand Verplancke uit Brussel. Hij moest dagelijks meehelpen op de grote boerderij, werd er goed behandeld en had over het eten niet te klagen. In die periode waren er in die streek veel boerderijen met 300 tot 500 ha akkerland. Op 2 januari 1919 werd hij vanuit Duitsland gerepatriëerd naar België en op 1 februari 1919 kreeg hij definitief verlof van het leger.

Ik ben het, zegt de Heer, die alle goeden he-
 loon en alle godvreezenden deugdeijk beproef.

†

Ter zaiiger gedachtenis
 van

Marie-Marguerite Cortier
 dochter van

Alphonse en Ludovica Neiryneck,
 geboren te Bellem den 21 September 1916 en
 aldaar godvruchtig overleden den 25 August 1923.
 Versterkt door de H. H. Sacramenten der
 Stervenden.

God in zijne ondoorgrondbare wijsheid men-
 gelt het geluk dezer aarde met vele bitterheden,
 opdat wij een ander geluk zouden betrachten,
 waarvan de zoetigheid niet bedriegelijk is.
 (H. Aug.)

Wij weenen ó Heer, wij weenen bitter, omdat
 de dood haarzoo onvoorziens heeft weggerukt...
 maar wij troosten ons, want Gij zijt vol barm-
 hertigheid en goedheid. Uwe barmhertigheid
 is zoo groot, dat zij oneindig alle verstand en
 oordeel overtreft.

Teerbeminde Ouders, ik sterf, maar mijne
 liefde voor u sterft niet. Ik blijf u in den Hemel
 beminnen gelijk ik u op aarde bemind heb. Daar
 zal ik u door mijne gebeden honderdvoudig we-
 dergeven al hetgeen gij voor mij op aarde
 deedt. (H. Berchmans)

Lieve gezellinnen, volhardt in de deugd en
 weest mij in uwe geheden indachtig.
 Barmhertige Jesus, geef haar de eenwige rust.
 (7 j. en 7 quadr. afl.)

Uitgever L. Waelput, koster, Bellem.

*Gedachtenisprentje van Maria-
 Marguerite Cortier, dochter van
 Alfons en Louise Neiryneck.*

Medegevangene Sergeant-Majoor Georges Hotton van het 11^e Linie. Op de achterzijde van deze foto staat: Aandenken van mijne gevangenschap aan mijnen besten vriend Alphonse Cortier – Georges Hotton.

Oud-strijder Alfons Cortier (°Aalter, 18.04.1881; +Bellem, 15.01.1964).

*Gros · wende b Schneeverdingen,
rastwirtschaft Wilhelm Röhrs*

Boerderij waar Alfons Cortier krijgsgevangen was – 1915-1918.

Foto genomen op de boerderij waar hij krijgsgevangen was. Alfons staat in het midden achter de twee vrouwen in witte kledij.

Ruk open, Heer, de hemelpoort...
 GIJ JEZUS,
 die HEILAND en VORST van VREDE zijt...
 Verlos haar uit duisternis en dood!
 (naar Kerklied : 101)

†

Bid voor de ziel van
 MEVROUW
LOUISE NEYRINCK
 weduwe van
DE HEER ALFONS CORTIER

Geboren te Bellem op 23 februari 1889
 en godvruchtig overleden op 16 december 1974.
 Gesterkt door de H. Sakramenten der zieken en de
 Pauselijke Zegen.

Lid van de Kristen Bond van
 Ouderdomspensioneerden

Zij heeft zeker reeds de hemel-kerstklanken ge-
 hoord toen wij haar - die zo bewust-vroom was -
 De Heer en Schenker van het Eeuwig Leven als een
 hemel-reis-voedsel in de hand mochten geven.
 Ze zei toen nog dat ze wel gaarne - na zo'n lange
 levensreis - naar de hemel zou gaan.

Jezus kwam door zingende engelen begeleid
 «mens-zijn-op-aarde»!
 De vroom-geloofsgetrouwe mens - zoals Louiseke
 was, wordt zeker met dezelfde engelen de hemel
 binnengeleid.

Jezus opende met Zijn komst uit de hemel naar
 de aarde, een weg tussen hemel en aarde, heen en
 terug. En ieder jaar wordt die hemel-aarde-weg,
 speciaal kersthelder verlicht en tegelijk openge-
 maakt en opengehouden voor allen die in het lich-
 tend voorbeeld van Jezus pogen te leven.

Zij die ons hier op aarde als ouders vooral dier-
 baar waren en die Die Weg reeds ten einde toe zijn
 gegaan, horen wij zeggen : dierbare kinderen en
 kleinkinderen, biddend wachten wij U op bij de
 Hemel Heer.

Laten wij toch allen de hemel-ster van elk lichtend
 mens-voorbeeld, die de uitnodigende Ster van Jezus
 zelf is, hemelwaarts trouw volgen.

Maria, onze parochiepatrones moge daarbij voor
 ons allen een moeder-begeleidster zijn

†

*De familie, zeer getroffen door Uw deelneming in
 de rouw, dankt U van harte.*

Drukk. Van Lantschoot, Bellem

*Gedachtenisprentje van Louise Neyrinck (Neiryck?), echtgenote van
 Alfons Cortier.*

De dood der rechtvaardigen is kostbaar in de ogen van God.

†

Tot zalig aandenken aan de ziel van
MIJNHEER

ALFONS CORTIER

echtgenoot van Mevrouw

Louisa Neiryneck

geboren te Aalter op 18 april 1881, en zacht in de Heer ontslapen te Bellem op 15 januari 1964, voorzitter van de H.H. Sacramenten der zieken en der stervenden.

Lid van de Oud-Strijdersbond 1914-18.

Op laatste 11 Novemberdag had hij samen met zijn strijdmakkers nog de betroude gevallen herdacht. Wie zou het ooit vermoeden, dat reeds binnen de korte tijdspanne van het nieuw begonnen jaar, hij ons als tweede uit de "bond" zou ontvallen?

Gelijk een kranke blom, die op den outaar staat, daar leeft een korten tijd, en dan te nieten gaat, zo blomde' en bloeide' gij.

eilaas, en 't is voorbij. (G.G.)

Als een goed en bevriend man is hij uit ons midden heengegaan, op hoge ouderdom voorwaar, maar toch nog te vroeg voor zijn duurzame echtgenote, voor zijn kinderen en voor al zijne vrienden, die zich nu over zijn aisterven uitwonen.

Hij mocht terugblikken op een vruchtbaar, welgevuld en offervol leven. Innemend van karakter, werd hij door iedereen geacht en gaarne gezien; in zijn huiskring was hij naarstig en voelde mee met het leed en het geluk, dat in elk ander gezin voorkomt; bij de bureu van zijn Marktewijk, waar hij zijn stille bejaarde dagen sleet, was zijn omgang aangenaam en nuttig; voor zijn vrienden van de "band" was hij een

trouwe gezelschap en steun. Hij vertelde met hen nog zo levendig over de slag te Namen en over de daarop volgende kwellingen van vier bange jaren afwezigheid van de zijnen, tijdens de berarde krijgsgeschiedenis. Maar... boven dit alles fonkelden nog zijn levendige ogen, omdat hij een moedig mens gebleven was en zijn huiskring de liefde en de gezelligheid en ook de deugd-doende zorg terug vond die hem al het vroegere leed deden vergeten. Hij was niet opstandig in de moeilijke dagen en vond vreugde in de arbeid en had liever aan anderen, ootmoedig weggedoken, hulp en troost te geven.

En... als de avond van zijn leven inviel, en zijn werk voor de ouderes in het "hospice" een einde had genomen, en hij zelf op welverdiende ruste kon gaan, toen kwam stilaan voor hem ook de beproeving door de kwaal die de oude dag meebrengt. Met gepijnigde mond bad hij nog mee, wanneer hij in volle overgave aan Gods heilige Wil, de laatste H. Sacramenten ontving. "Zo ben ik gerust", sprak hij, en korte dagen nadien liet hij, gelaten, zijn betrede ziel "ten Here" gaan.

Dat ruste hem, en Vrede zij!

Mijn duurzame echtgenote, kinderen kleinkinderen en familieleden, ik weet wat mijn heengaan voor u betekent. Een leemte wordt het wel... maar denkt er aan dat onze scheiding slechts tijdelijk is. Ik verwacht u allen in Gods Hemels paradijs. Bidt voor mij en weze de gedachte aan mijn huidige geluk u een steun bij dit tijdelijk scheiden. Beste kinderen, schaaft u eendrachtig rond moeder, die u toch altijd liefheeft.

Mijn goede vrienden en gij vooral makkers oudstrijders, vergeet mij niet... ik ook zal u indachtig blijven... tot weertens in het eeuwige Vaderhuis, Jezus, Maria en Jozef.

De ganze familie van de duurzame afgestorvene bedankt welgemeend voor uw heilzame gebeden en uw christelijke rouwbetuiging.

Druk. A. Van Lantschoot, Bellem

Gedachtenisprentje van Alfons Cortier.

Ik dank Mevr. Denise Cortier voor het ter beschikking stellen van deze documenten en foto's van haar familie.

Met dit artikel wil ik aantonen dat er wellicht nog veel mensen zijn in Groot-Aalter die nog over een schat van oude foto's en documenten beschikken van hun voorouders. Het is interessant voor onze heemkring om ook de belevenissen van de gewone man te kunnen opnemen in ons tijdschrift.

Walter VERVALLE

Bronnen:

Gemeentearchief van Aalter

Geschiedenis van Bellem

Defensiestaf van het leger te Brussel

Gesprekken met Denise Cortier, echtgenote André Willems.

AANWEZIGHEID DUITSE EN BELGISCHE MILITAIRE POST TE MARIA-AALTER

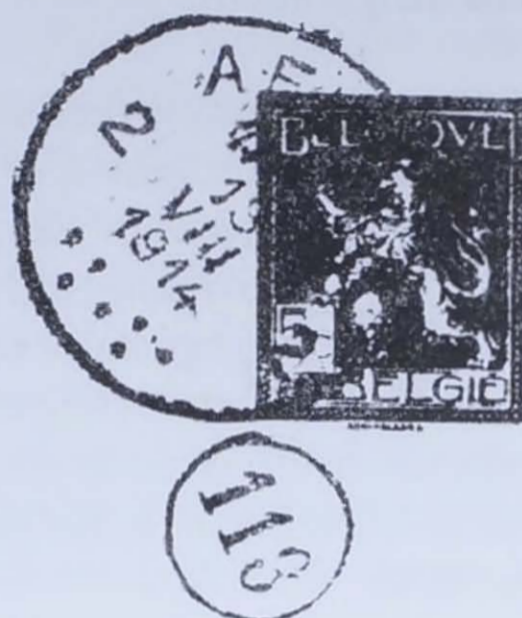
TIJDENS DE EERSTE WERELDOORLOG

Bij de inval van de Duitse troepen op 4 augustus 1914 rukten deze snel op en werd het land onder de voet gelopen. Uitzondering was het gebied achter de IJzer waar het Belgisch Leger zich had teruggetrokken en waar het vier jaar lang zou stand houden.

Het was begin oktober dat de eerste Duitse troepen door Maria-Aalter trokken. Gedurende de ganse tijd van de vier jaar durende bezetting, bleven zowel het postkantoor van Aalter als dat van Maria-Aalter functioneren. Te Aalter was het een zekere Remy die de functie van postmeester waarnam. Hij oefende deze functie uit van 19 september 1908 tot bij zijn overlijden op 11 december 1919. In Maria-Aalter was het Irène Van Loocke die postmeesteres was van 1914 tot 1962. Ze werd geboren te Landegem op 28 april 1897 en overleed op 30 december 1982. Ze had haar zuster opgevolgd die voorheen postmeesteres was en juist voor de Eerste Wereldoorlog, namelijk op 24 juni 1914, overleden was.

In bijna alle bezette gebieden van België werden door de Duitse bezetter nieuwe poststempels van het Duitse type ingevoerd. Maria-Aalter ontsnapte aan deze regel en bleef zijn vooroorlogse poststempel behouden.

Het grondgebied van Maria-Aalter ressorteerde onder de Kommandantur

Afbeelding van de poststempel van Maria-Aalter (Aeltre 2) ten tijde van de Eerste Wereldoorlog.

Gedachtenisprentje van Irène Van Loocke, postmeesteres van 1914 tot 1962 te Maria-Aalter.

van Beernem onder het gezag van Major von Tchammes. Deze Kommandantur ging later gedeeltelijk op zijn beurt afhangen van de Ortskommandantur van het Marine Korps Brugge.

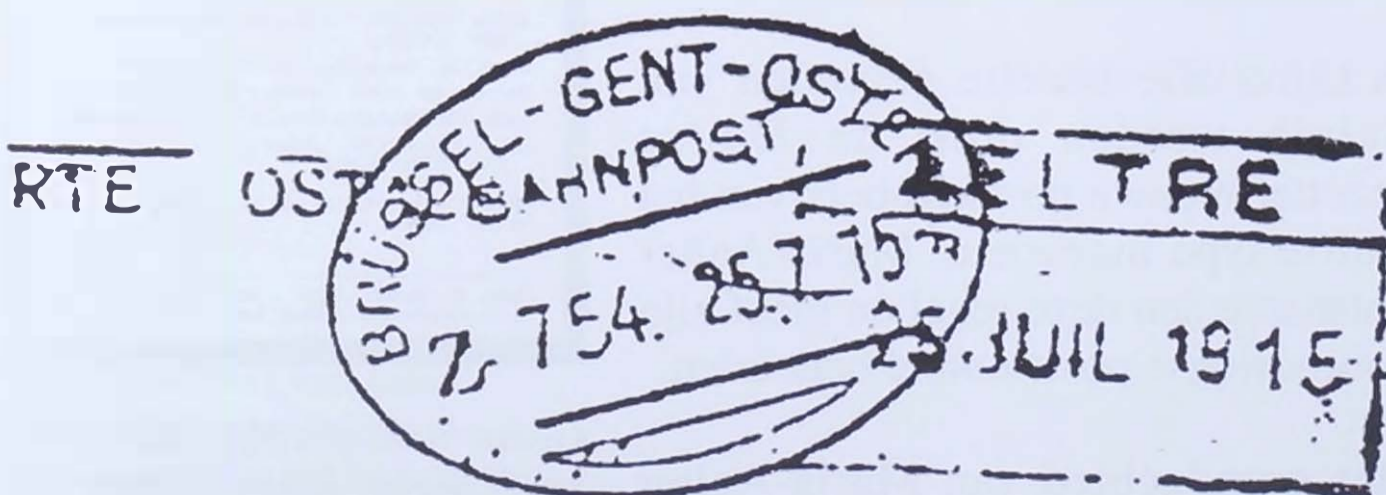
Brieven die tijdens deze periode verstuurd waren, ondergingen een censuur en dit is te merken aan een Duitse stempel die op de brieven werd aangebracht.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog was er aan het spoorwegstation van Maria-Aalter een speciale brievenbus voor de Duitse soldaten. In deze bus konden ze portvrij hun brieven naar de Heimat sturen, via de zogenoemde "Feldpost". Op de terreinen naast het wederopvoedingsgesticht te Ruiselede, in de nabijheid van de radiozendtorens, was een vliegveld opgericht. Dit terrein lag gunstig: niet te ver van het front en in elk geval op veilige afstand om niet onder het vuur te komen van de Belgische artillerie die achter de IJzer was opgesteld.

Manschappen en materiaal voor dit vliegveld werden meestal per spoor aangevoerd tot in het station van Maria-Aalter. Er stond permanent een spoorwegwagon op het uitwijkspoor die dienst deed als vast bureel voor deze "Verbindungsdiens". Ook deze dienst maakte gebruik van de Duitse brievenbus om hun post te versturen. Of ook de burgers hun brieven mochten posten in deze brievenbus, is mij niet bekend.

De brievenbus werd gelicht telkens de speciale posttrein voorbijkwam die dan de correspondentie meenam. Briefwisseling afkomstig uit deze bus kreeg op de trein een speciale afstempeling en was altijd portvrij.

Van deze "Bahnpost" bestaat een stempel BRUSSEL-GENT-OSTENDE en ook een tweede stempel OSTENDE-GENT-BRUSSEL. Er werd naast deze treinstempel ook een stempel van het station geslagen.

Op 28 september 1918 begon het doorbraakoffensief in Vlaanderen en de Duitsers waren genoodzaakt zich uit de Westhoek terug te trekken. Gans de zone waarbinnen gedurende vier jaar het front gelegen had, was totaal verwoest en de meeste wegen waren onberijdbaar geworden. Dit bracht met zich mee dat het vervoer van gekwetsten moeilijker werd. Al naar gelang het front opschoof, werden in de streek twee grote evacuatiecentra voor gekwetsten opgericht. Het eerste bevond zich in het station van Brugge, toen nog op Het Zand gelegen, en het tweede in het spoorwegstation van Maria-Aalter. Een Belgisch veldhospitaal werd opgericht in de lokalen van de gemeenteschool naast de kerk en op de weide schuin tegenover de kerk. Op de hoek van de huidige Blekkervijverstraat en Schuurlo, was een tentenkamp opgericht voor de licht gekwetsten.(1) Gekwetste militairen en personeel van beide formaties - veldhospitaal in het dorp en evacuatiecentrum in het spoorwegstation - genoten voor hun briefwisseling portvrijdom. Aangezien er geen echte Legerposterij in de onmiddellijke omgeving was, was er een portvrijdomstempel. Die stempel droeg de Franstalige vermelding "Hôpital d'Evacuation d'Armée Belge - Direction. Er bestond geen Nederlandstalige versie van deze stempel.

TIJDENS DE TWEEDE WERELDOORLOG

Tijdens de mobilisatieperiode van 1939 en gedurende de achttiendaagse veldtocht werd aan de Belgische militairen ook portvrijdom verleend. Mits het aanbrengen van de vermelding M.D. (Militaire Dienst) of S.M. (Service Militaire) mochten de militairen gratis hun briefwisseling naar huis sturen.

(1) Uit Heemkring Amelia van Solms - "Soldaat Alfons Versmissen werd bevangen door gas op 29 oktober te Aalter aan de vaart Brugge naar Gent. "Den 1ste november was ik 's morgens bij den doctoer geweest daar ik mij ziek bevond. In den namiddag ben ik met zes anderen achteruit gezonden. Om 17 uur gingen we naar een bijgevoegd gasthuis. Vandaar moesten we om 20 uur in eenen auto naar het hulphospitaal van Maria Aalter, een groote tent. Met Allerzielen vertrokken we er om 14 uur met de trein vanuit het station naar Brugge, enz..."

Omgekeerd mocht de familie gratis brieven sturen naar de soldaten onder de wapens, naar een adres dat meestal gekenmerkt werd door de naam van de soldaat, de eenheid van de militair, gevolgd door "Belgisch Leger te Velde" of "Te Velde". Ook deze briefwisseling moest verplicht de letters M.D. of S.M. vermelden.

Militaire poststempel van de Tweede Wereldoorlog.

Door het feit dat het Belgisch Leger in het begin van de Tweede Wereldoorlog over bijna het ganse nationaal gebied verspreid lag, waren er verschillende BPS-diensten opgericht (Bureau Postal Secundaire) en een van deze BPS-diensten, namelijk BPS 8, heeft te Maria-Aalter gefunctioneerd.

Dit militair postbureau was op 18 mei 1940 nog werkzaam te Nazareth en verhuisde op 19 mei naar Maria-Aalter. Uit archieven blijkt dat een groot aantal zakken vol briefwisseling, die sedert geruime tijd te Oostende lagen en die bestemd was voor de 2^e Infanterie Divisie, hier gesorteerd en verder afgehandeld werden.

Aangezien het destijds de gewoonte was dat de BPS zich in de nabijheid van het hoofdkwartier of de Staf van de eenheid bevond, mogen we bijna met zekerheid aannemen dat BPS 8 te Maria-Aalter zich op het kasteel van Blekkervijver bevond.

Door het feit dat de troepen in Maria-Aalter tamelijk verspreid lagen en ook regelmatig van stelling veranderden, had men besloten de verdeling van de brieven te organiseren aan het station van Maria-Aalter. Per dag was er één uitreiking van de post in de voormiddag en van iedere stelling kwam een verantwoordelijke de brieven ophalen. Dit gebeurde aan de gevel van café "Au Repos des Chasseurs", recht tegenover de uitgang van het stationsgebouw. De herberg werd te dien tijde gehouden door August - en de gezusters - De Bleecker.

Tevens werd van deze gelegenheid gebruik gemaakt om, door een officier, de dagelijkse orders voor de eenheid voor te lezen.

Een week later, namelijk op 28 mei 1940 zou het Belgisch Leger de wapens neerleggen en werden alle postactiviteiten ten gunste van de Belgische militairen opgeheven. Tijdens de duur van de oorlog werd het spoorwegstation van Maria-Aalter onder controle geplaatst van de Duitse overheid. Duits personeel, gehuisvest in een burgerwoning in de huidige Bokhoutlaan, had het voor het zeggen in alles wat in en

rondom het spoor gebeurde. Dat deze militairen gebruik maakten van een Duitse militaire post is bijna zeker, maar het nummer van deze "Feldpost" is niet gekend.

Henri DE BAETS

WATERFEESTEN IN BELLEM VOOR WO II

In de themareeks over het kanaal die onze Heemkundige Kring een tijd geleden organiseerde, ging heel wat aandacht naar het leven rond de Bellemse brug. Vooral de verhalen over de waterfeesten spraken tot de verbeelding. Hier twee foto's genomen door fotograaf Hooft uit Knesselare van een waterfeest op het einde van de jaren 1930. Let op de massale belangstelling en op het befaamde 'paardje' van waarop de waaghalzen in het water doken. (Met dank aan de heer R. Debbaut en H. Notteboom.)

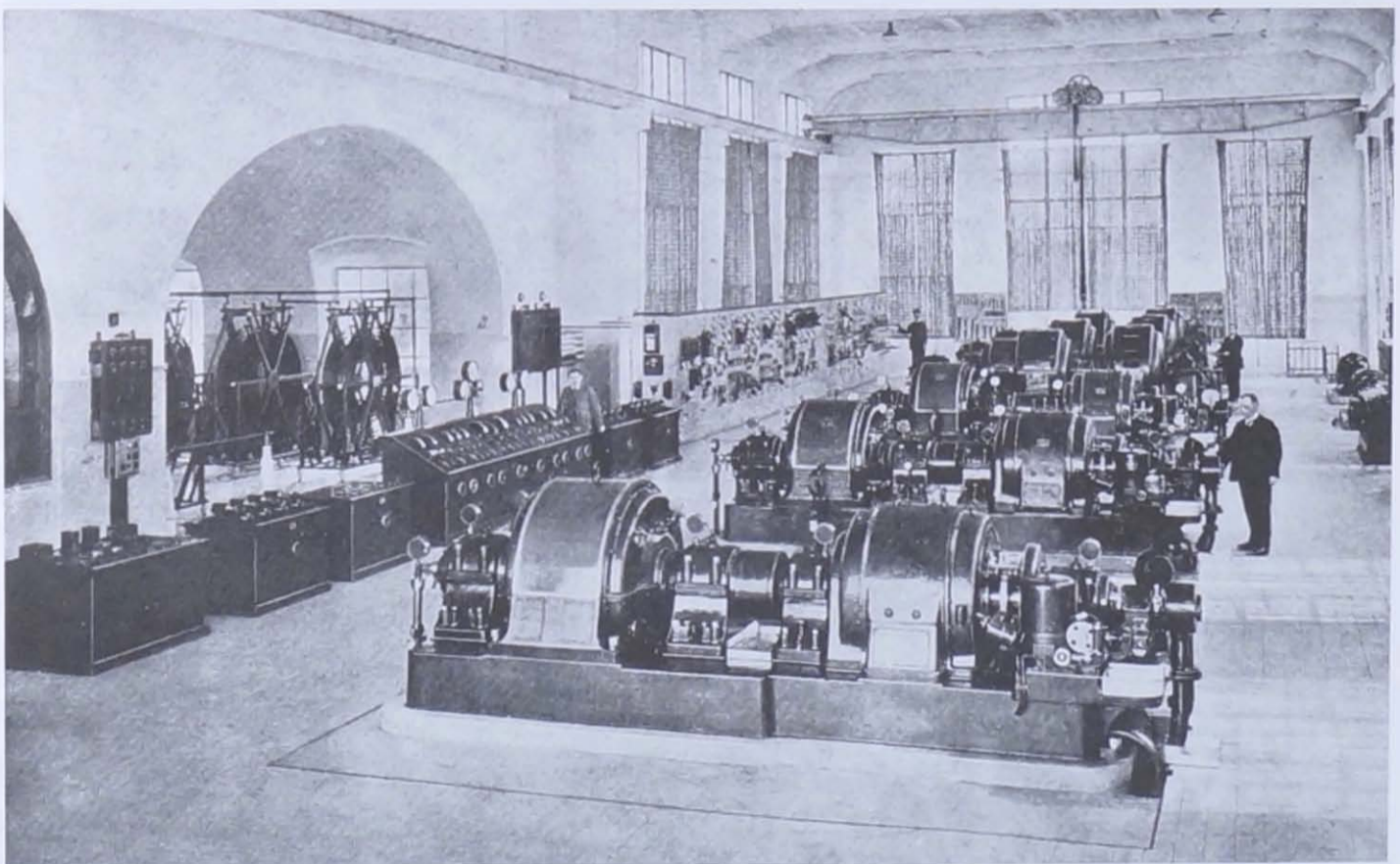
Peter LAROY

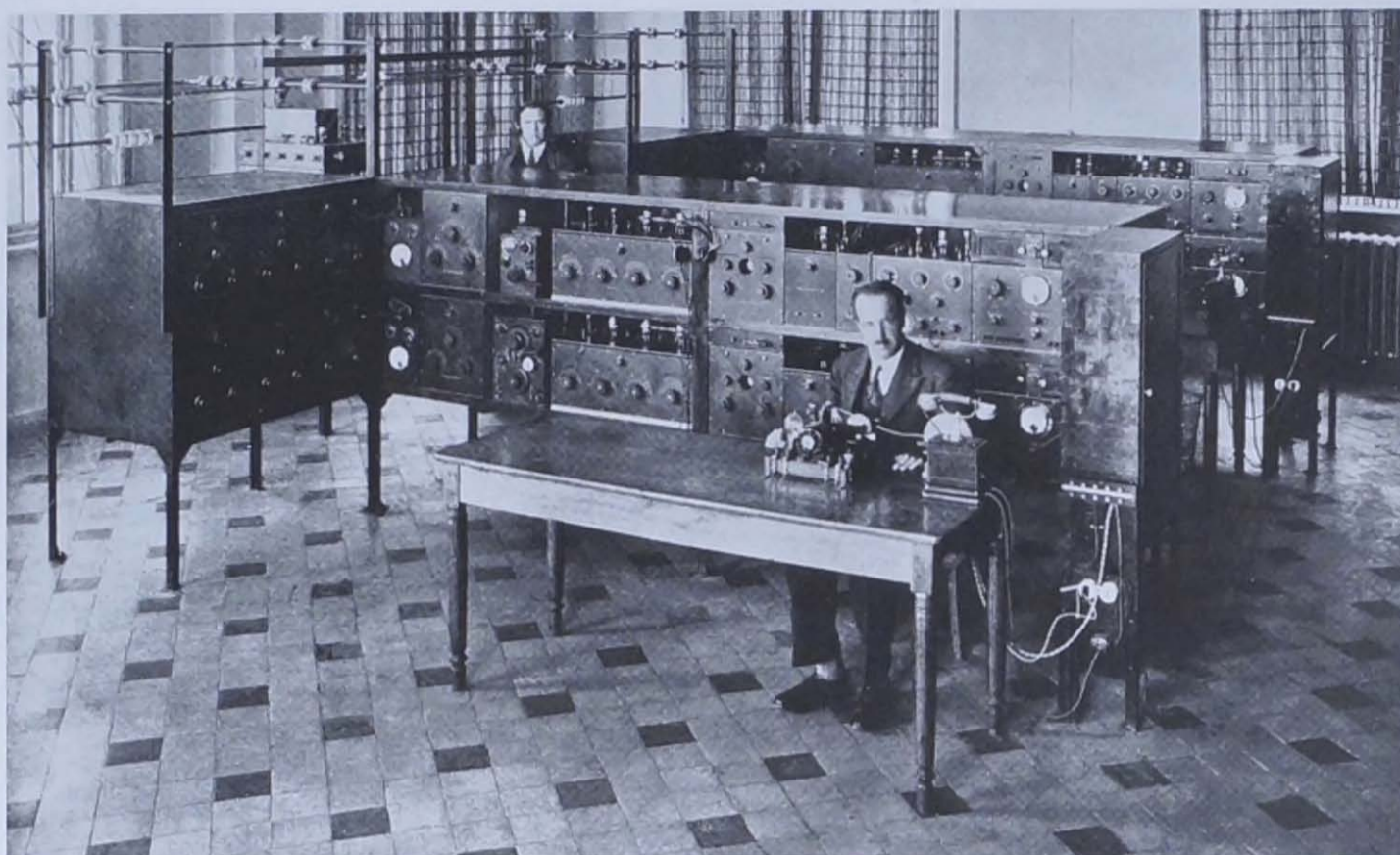
NOG OVER 'DE TORENS'

Aansluitend bij het artikel van Peter Laroy over 'De torens van St.-Pietersveld' ⁽¹⁾ willen we hier graag nog wat bijkomende informatie verstrekken over het 'zendcentrum van Ruiselede'.

Al in 1902 maakte het 'Bestuur voor Telegraaf en Telefoon' ⁽²⁾ als één van de eerste diensten ter wereld de verbinding mogelijk tussen het telegraafnet te lande en schepen op zee. Tijdens de Eerste Wereldoorlog hadden radioverbindingen over lange afstand hun nut bewezen en al kort na de oorlog maakte het 'Bestuur voor Telegraaf en Telefoon' plannen voor het realiseren van radioverbindingen over grote afstanden (o.a. Belgisch Congo en Amerika). In 1921 werd besloten om in België een dienst voor radioberichtgeving met grote actiestraal op te richten. Om één en ander te realiseren dienden een zendstation en ontvangstation opgericht. Voor het versturen en ontvangen van radiotelegrammen zou in Brussel een Centraal Kantoor van overseining en registratie opgericht worden. De nieuwe dienst kreeg de naam 'Belradio'. Het ontvangstation kwam in Liedekerke (Brabant) en voor het zendstation werd een terrein van 80 ha verworven op de grens van de gemeenten Ruiselede en Wingene.

Machinezaal voor de lange golvenzender in Ruiselede omstreeks 1930. ⁽³⁾

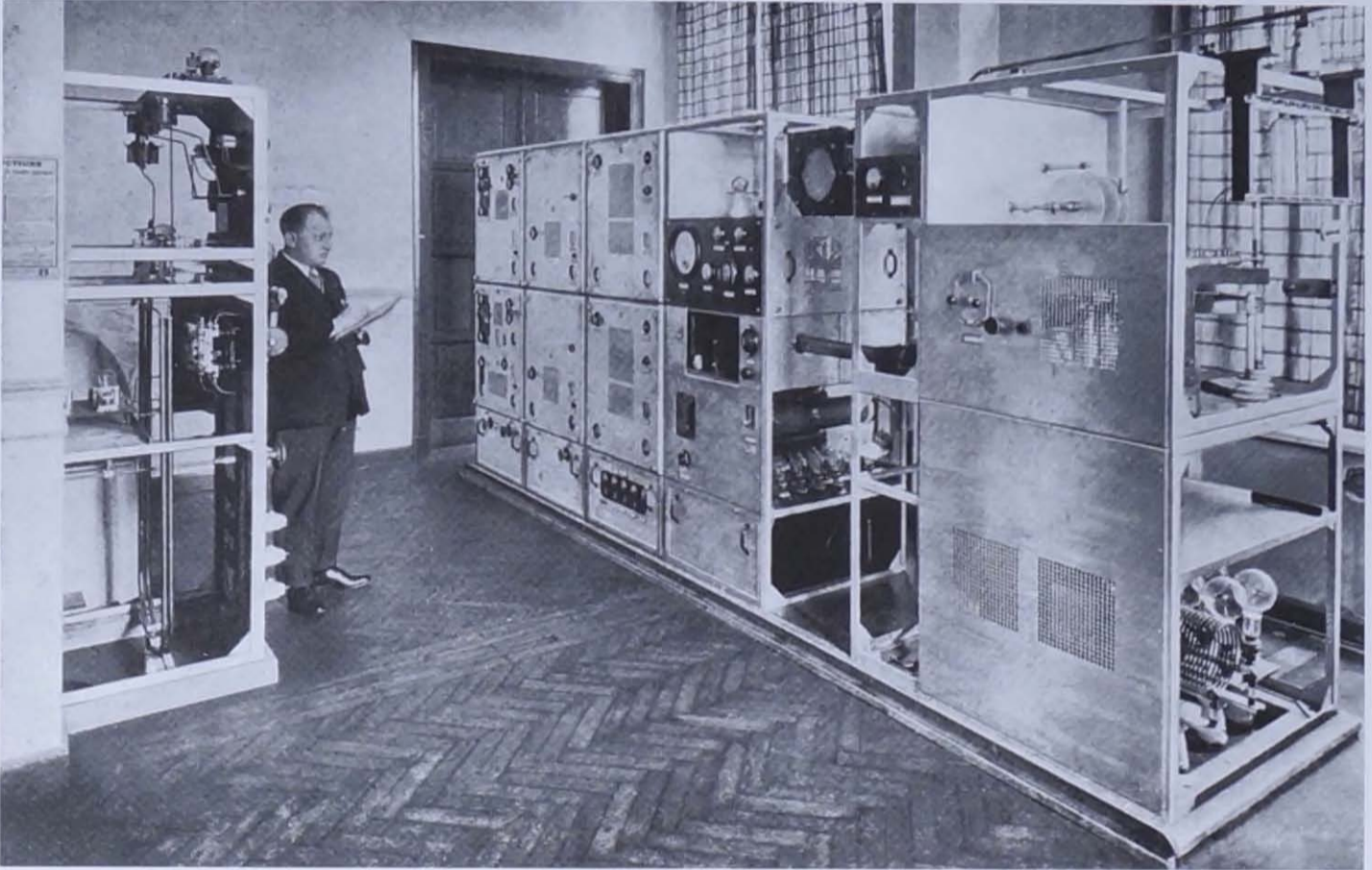

Zaal van de lange golvenontvanger in het ontvangststation van Liedekerke. (4)

Om grote afstanden te overbruggen, gebruikte men toen nog een lange golvenzender (18 000 m) met een zeer groot vermogen (250 Kw) en daarvoor was een immense antenne nodig. Naast de nodige gebouwen werden er in Ruislede dan ook acht masten van 284 m hoog gebouwd om er de 1600 m lange antenne aan te bevestigen. De werken begonnen in 1923, de proefuitzendingen werden gestart in 1926 en vanaf 1927 werd een regelmatige verbinding voor telegrafie met New York gerealiseerd.

Intussen maakten de korte golvenzenders met lampen die al in de oorlog ontwikkeld waren, steeds meer opgang. Ze waren niet alleen compacter, hadden minder omvangrijke antennes nodig en hadden een groter bereik, maar konden behalve voor telegrafie ook ingezet worden voor telefonie. Al in 1929 werd de eerste korte golvenzender van 2 Kw in gebruik genomen in Ruislede. Daarmee konden verbindingen voor telegrafie met Leopoldstad, het huidige Kinshasa, in Congo gemaakt worden.

Door de wet van 19 juli 1930 ging het 'Bestuur voor Telegraaf en Telefoon' op in de nieuw opgerichte 'Regie van Telegraaf en Telefoon' (R.T.T.). De nieuw opgerichte overheidsdienst kreeg meer autonomie en kon ook meer middelen inzetten voor de uitbouw van het telegraaf-

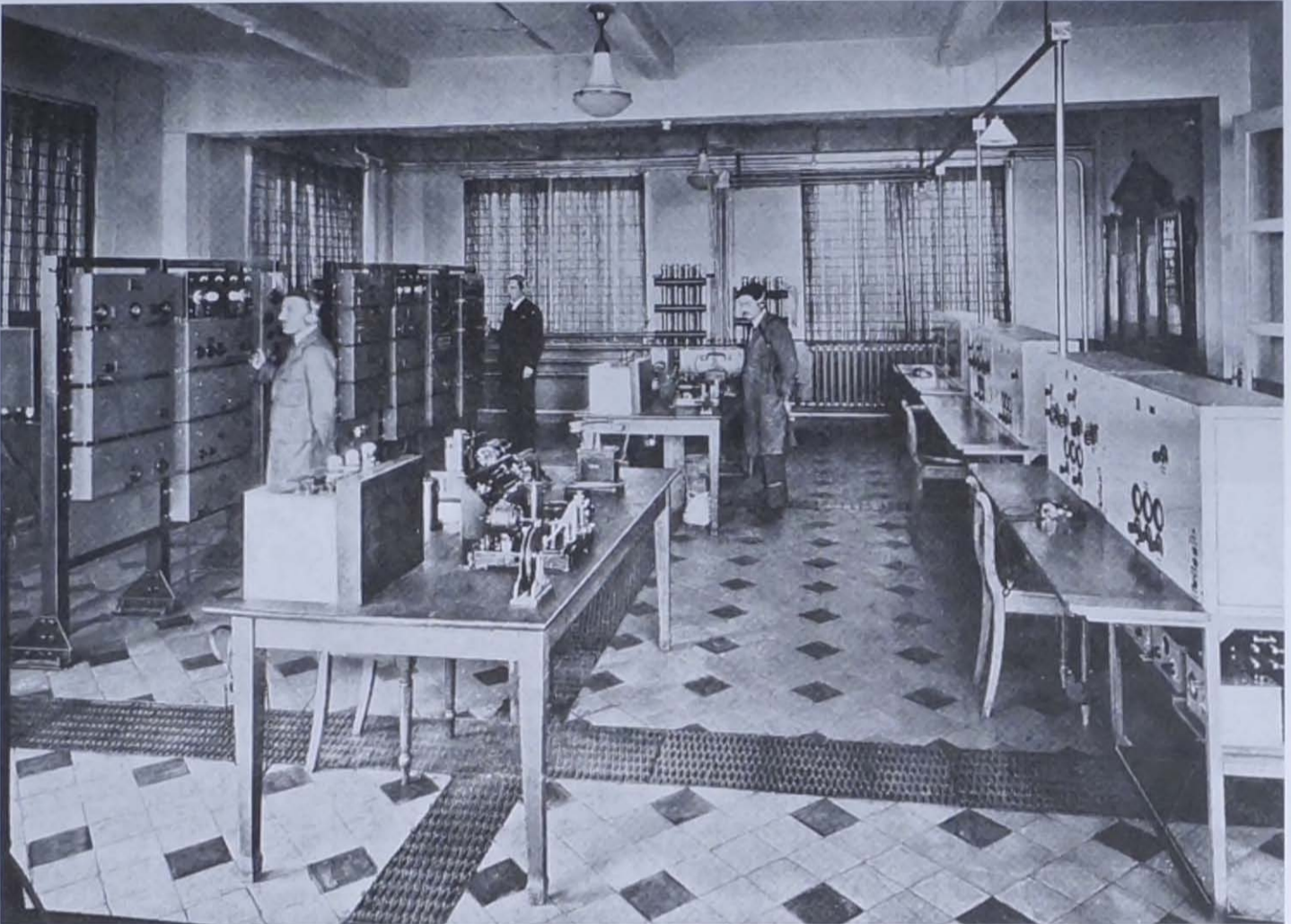
Eén van de korte golvenzenders in Ruiselede begin van de jaren dertig. ⁽⁵⁾

en telefoonverkeer in België. Zo werd ook de dienst 'Belradio' verder uitgebreid. In het zendstation van Ruiselede werden nieuwe gebouwen opgericht en werd de stroomvoorziening verbeterd. Een nieuwe korte golvenzender van 7 tot 12 Kw werd in dienst genomen. Daarmee werd een telegrafiedienst met Buenos Aires (Argentinië) tot stand gebracht en de verbindingen met Leopoldstad (Kinshasa) werden aanzienlijk verbeterd. Tegelijk werd ook radiotelefonie mogelijk en vanaf 1931 uitgetoet. De oude korte golvenzender werd helemaal vernieuwd en het vermogen tot 2,5 Kw opgetrokken.

Begin van de jaren 1930 beschikte het zendstation van Ruiselede over 4 zenders:

- een 250 Kw antenne alternator voor lange golven die verbinding gaf met New York, Madrid, Beiroet en schepen.
- 3 korte golvenzenders voor verbinding met Kinshasa, Buenos Aires en schepen.

Gelijklopend met de vernieuwingen in Ruiselede werden ook de installaties voor ontvangst in Liedekerke aangepast en verbeterd. Zo kwamen er meer Marconi-inrichtingen voor korte golven ontvangst. In de jaren dertig werd het zendstation verder uitgebouwd en werden steeds nieuwe verbindingen voor telegrafie en telefonie in dienst

Zicht op de zaal van de korte golvenontvangers in Liedekerke. ⁽⁶⁾

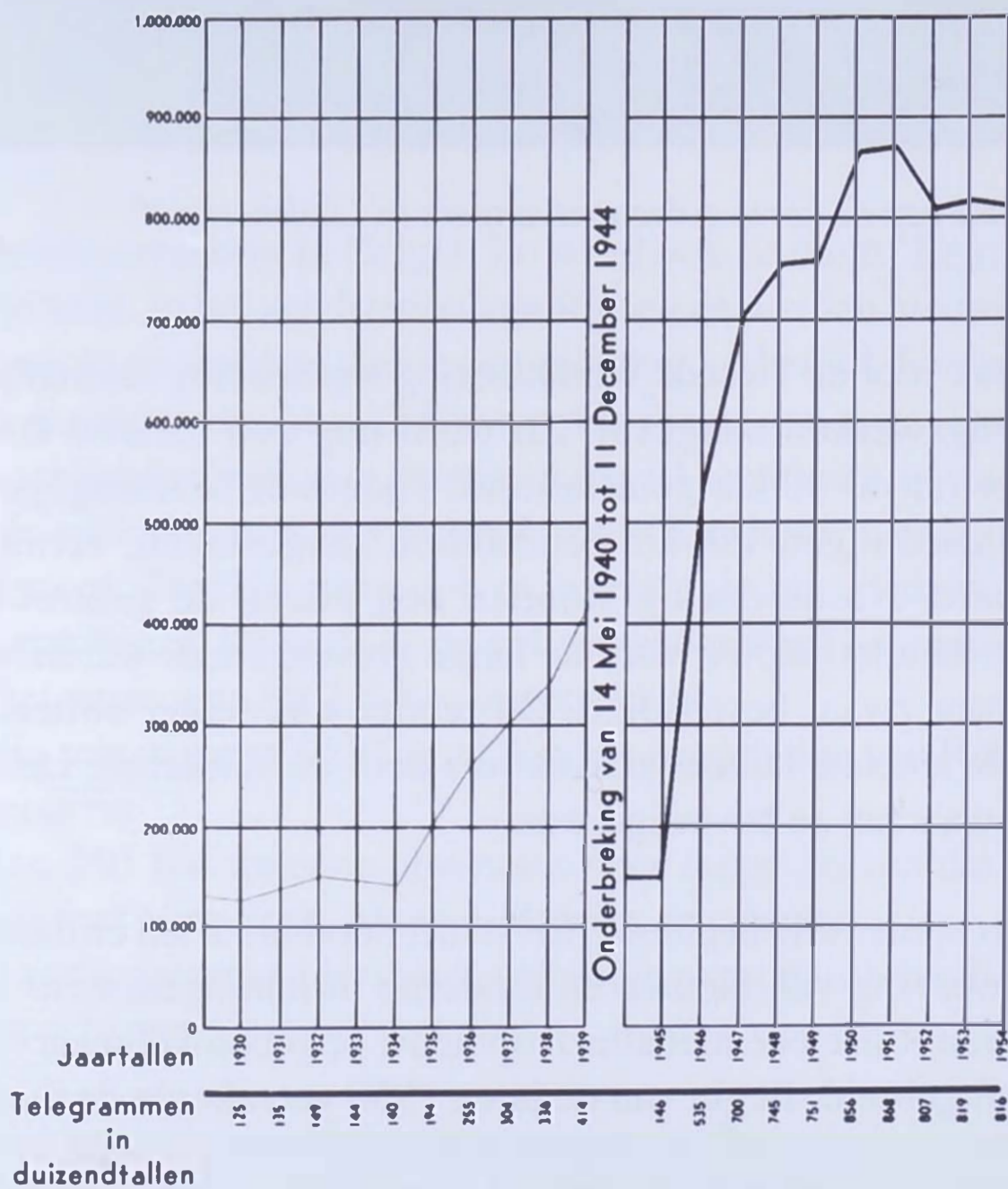
genomen. Vlak voor de Tweede Wereldoorlog werden nog belangrijke moderniseringswerken aangevat. Zo werd nog een nieuwe korte golvenzender van 40-80 Kw geïnstalleerd. Tijdens de bezettingsjaren werden de inrichtingen van het zendstation aangeslagen, vernield of weggevoerd. Na de oorlog stonden nog alleen de gebouwen recht. Alleen de alternatoren voor de lange golvenzender waren nog aanwezig, maar zwaar beschadigd. De zender was echter nutteloos gezien ook de antenne buiten gebruik was door de vernieling van de hoge pijlers waaraan ze bevestigd was.

Alles was dus opnieuw te beginnen. Eerst met noodmiddelen en daarna door de verwerving van nieuwe en moderne inrichtingen werd het zendstation van Ruiselede niet alleen opnieuw opgebouwd, maar ook aanzienlijk uitgebreid. Begin van de jaren 1950 verzekerde de dienst 'Belradio':

- 10 vastelandsverbindingen in radiotelegrafie;
- 8 intercontinentale verbindingen in radiotelegrafie;
- 5 intercontinentale verbindingen in radiotelefonie;
- 2 intercontinentale telexverbindingen (New York en Kinshasa) ⁽⁷⁾

De gebouwen van het zendstation van Ruiselede omstreeks 1955. ⁽⁸⁾

Evolutie van het telegraafverkeer via Belradio tussen 1930 en 1954. ⁽⁹⁾

Door de satellietverbindingen in recente tijden werd de dienst eigenlijk overbodig. In 1997 werden de installaties van het zendstation overgenomen door het Ministerie van Landsverdediging. Zo bleven 'de torens' van Ruiselede tot op heden een begrip in de regio van Ruiselede, Wingene, Beernem en Aalter...

Jan CAMERLINCKX

Bronnen:

1. LAROY P., *De torens van het St.-Pietersveld*, in Land van de Woestijne nr. 4, 2007, p.31-39.
2. Het 'Bestuur van Telegraaf en Radio' was een overheidsbedrijf dat in 1896 werd opgericht. Het bedrijf had het monopolie voor alles wat te maken had met telegrafie en telefonie. Het ressorteerde onder het Ministerie van Posterijen, Telegrafien en Telefonen.
3. Regie van Telegraaf en Telefoon, *Verlag over de boekjaren 1930-1931 en 1931-1932*, Luik, 1933.
Verzameling Jan Camerlinckx.
4. Id.
5. Id.
6. Id.
7. Regie van Telefoon en Telegraaf, 1930 - 1955, Antwerpen, 1955.
8. Id.
9. Id.

EEN VLIEGTUIGONGELUK IN RUISELEDE IN 1933

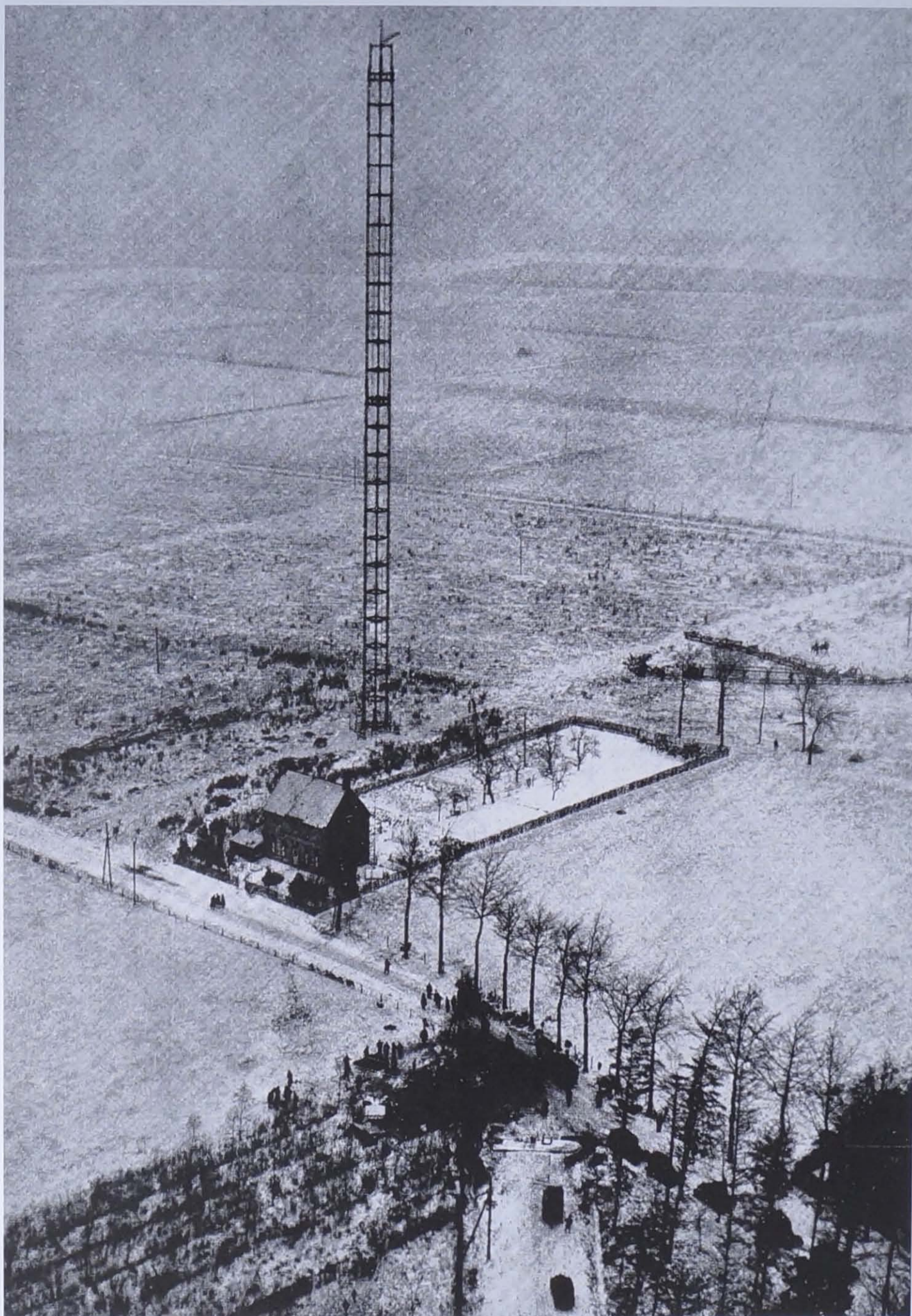

Foto van het vliegtuigongeluk met in het midden de afgeknakte mast. Op de voorgrond staan mensen rond het wrak van het verongelukte vliegtuig. Dwars over de weg ligt één van de vleugels van het vliegtuig.

Het nog smeulende wrak van het verongelukte vliegtuig.

Het zendcentrum van de Regie van Telegraaf en Telefoon in Ruisselede was voor de mensen van Aalter en vooral voor deze van Maria-Aalter destijds een begrip. De 284 m hoge masten waren van verre te zien. Sommige mensen werkten er, zoals Arthur Verhoustraete, anderen hadden er nog meegeholpen bij de bouw van gebouwen en zendmasten. In de jaren 1930 speelde het centrum een belangrijke rol bij de intercontinentale verbindingen van telefoon en telegraaf. Vooral de communicatie met Leopoldstad (Kinshasa) in Congo waren belangrijk.

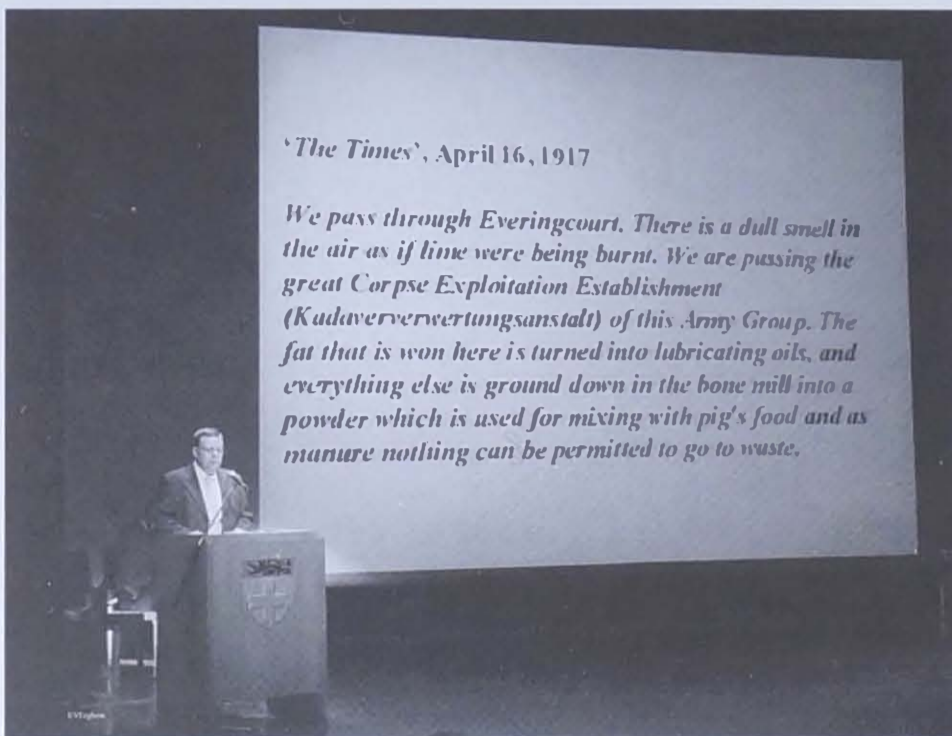
Op zaterdag 30 december 1933 raakte een vliegtuig van *Imperial Airways* dat de verbinding Keulen-Brussel-Londen verzekerde, één van de masten of spankabels van het zendcentrum. Door de mist was het vliegtuig gedwongen geweest om laag te vliegen. Waarschijnlijk merkte de piloot de hoge masten te laat op en was een botsing onvermijdelijk. De mast knakte af en het vliegtuig sloeg te pletter en vloog in brand. Acht passagiers, de piloot en de radio-operator kwamen daarbij om het leven. Het gebeuren haalde niet alleen bij ons, maar ook in het buitenland de pers. In het Franse weekblad *L'Illustration* van 6 januari 1933 werd op de voorpagina een foto van het ongeval afgebeeld en op pagina 5 werden er een paar alinea's aan geweid.

Jan CAMERLINCKX

Bronnen :

DE MAROLLES R.J., *Performances et deuils de l'aviation*, in *L'Illustration* nr. 4740, 1934, p.1 en 5.

EVOCATIE EN TENTOONSTELLING RONDE DE EERSTE WERELDOORLOG

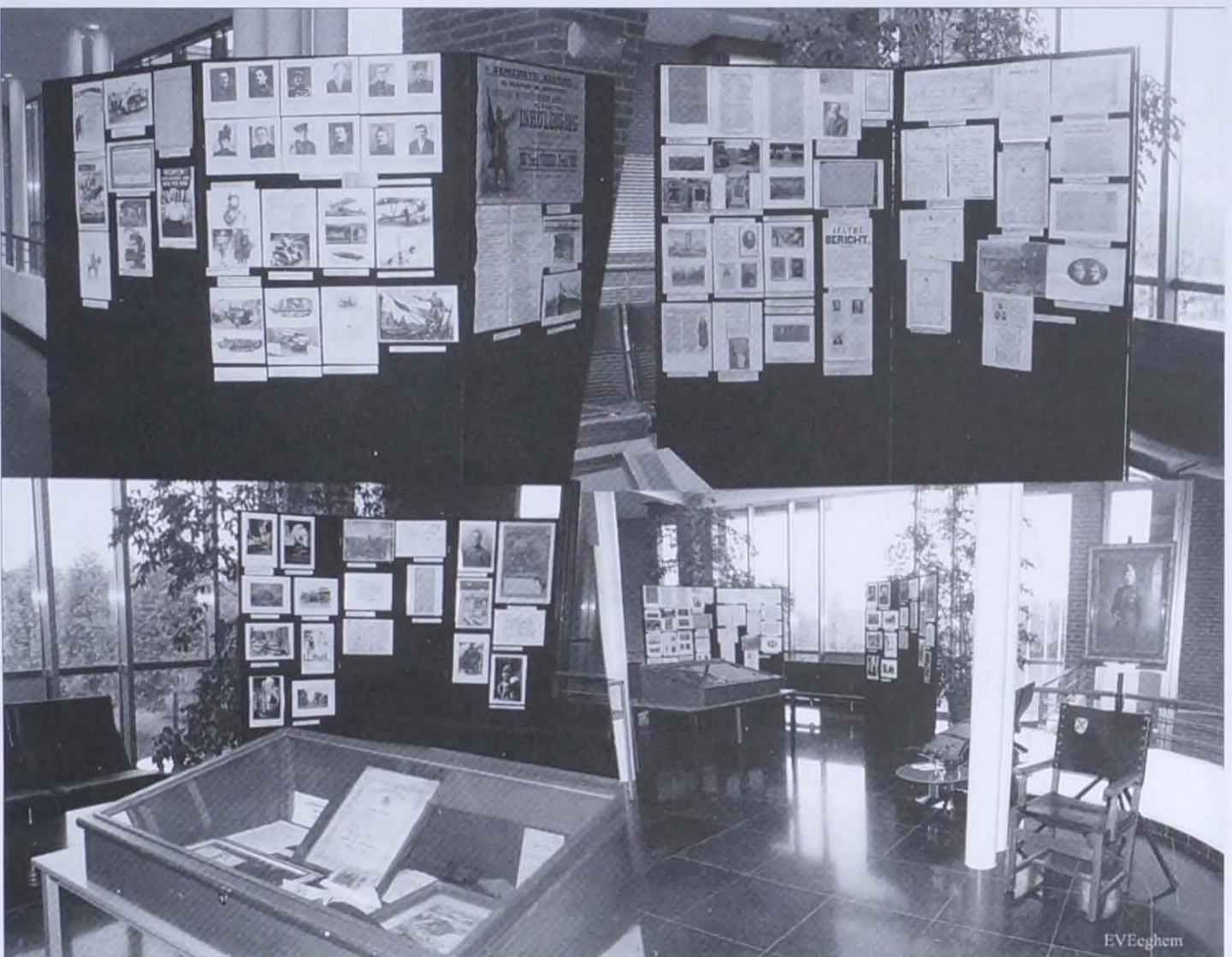

Door verscheidene mensen werden teksten voorgelezen en/of gedichten voorgedragen die een greep vormden uit het dagelijks leven van soldaat en achtergebleven familie. Onze medewerker Erik Wille bracht, samen met zijn accordeonist, een muzikaal intermezzo.

We eindigden deze evocatie met het blazen van de Last Post waarbij iedereen in de aula van het gemeentehuis rechtstond en ingetogen luisterde.

Op de bovenverdieping liep een uitgebreide tentoonstelling. Voorwerpen, brieven, kaarten, foto's,... werden er in 7 kasten en verscheidene panelen uitgesteld. Kinderen van de lagere school bezochten onder leiding van gidsen de tentoonstelling.

EEN AALTERS GEDICHT ANNO 1615

Terwijl we archiefstukken raadplegen, gebeurt het wel eens dat we op een toevallige vondst stuiten. Dit kunnen zegswijzen of soms wel eens gedichten zijn.

Waarschijnlijk moest een nieuw beginnend klerk zijn baas tonen dat hij wel degelijk bekwaam was om te schrijven. Dan werd er één of ander gedicht bijgesleurd.

Daar de patroonheilige van Aalter-Centrum Sint-Cornelius is, leek het ons plezierig om volgend vers te noteren. We vonden het in een bundel van 1615.

Cornelis poocht U neerstelyck te leeren
op dat u eere daer door mach vermeerren.
Schuudt alle ledicheyt moeder van alle quaet
dwelck doende zal u wesen groot proffyt ende baet.
Wacht U grootelycx van zweeren ende vloecken
en oock gheenzins eenighe kettische boecken.

Willy STEVENS

Spijskaart

Rijstebrijs Krachtsoep

Gouden Bruijloftbootjes

Carbot met Mousseline-saus

Nieuwe Aardappelen

Ossenspier met Godard-saus

Kalfszwezerikken Toulouse

Aspergienkopjes

Lammerenribbetjes met Erwtten

Romeinsche Punch

Brusselsche Kieken, Gemengd Fruit

Zee kreeften en Latussalade

Praalgebak

Gouden Ysroom

Ananas

Fruit - Nagerecht

Ter gelegenheid van een gouden bruiloft wordt er meestal lekker getafeld. Ook in het verleden was dit reeds zo. Waarschijnlijk werd dit dan nog uitgebreider gevierd. Dit zou kunnen blijken uit de spijskaart van 1909 ter gelegenheid van de gouden bruiloft van het echtpaar Felix Keymeulen - Zenia Heysse op 5 mei 1909 te Brussel.

Roger BAECKELANDT

INHOUDSTAFEL

Het bestuur	Wat brengt ons 2009 ...	3
Het bestuur	Wijzigingen vorig boekje	4
Peter LAROY	Joseph F. Verhelle en 'The American Dream'.	5
Walter VERVALLE	Alfons Cortier	19
Henri DE BAETS	Aanwezigheid Duitse en Belgische militaire post te Maria-Aalter.	29
Peter LAROY	Waterfeesten in Bellem voor WO II.	33
Jan CAMERLINCKX	Nog over 'de torens'.	34
Jan CAMERLINCKX	Een vliegtuigongeluk in Ruiselede in 1933.	40
Het bestuur	Evocatie en tentoonstelling.	42
Willy STEVENS	Een Aalters gedicht anno 1615.	44
Roger BAECKELANDT	Gouden bruiloft	45

LAND VAN DE WOESTIJNE

Tijdschrift van de Heemkundige Kring Aalter, gesticht in 1977.

Verschijnt in maart, juni, september en december.

Uitgegeven met steun van het Gemeentebestuur van Aalter,
het Provinciebestuur Oost-Vlaanderen en de Vlaamse Gemeenschap.

Verantwoordelijke uitgever: Jan Defruyt, Kestelstraat 67, 9880 Aalter

Bankrekening : nr. 442-6594361-40 - Heemkundige Kring Aalter.

Lidmaatschapsbijdrage : gewone leden : € 12,50

steunende leden : € 25,00 of meer

Overname uit het tijdschrift is toegelaten mits schriftelijke toelating van de redactie. Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn tekst.

BESTUUR

Voorzitter : Willy STEVENS, Groenevijvers 8, 9910 Knesselare
09 374 44 58 - willystevens1@skynet.be

Ondervoorzitter : Peter LAROY, Brouwerijstraat 84, 9880 Aalter
09 375 14 86 - peter.laroy@pandora.be

Secretaris : Jan CAMERLINCKX, Schuurlo 12, 9880 Aalter
09 374 79 82 - jan.camerlinckx@skynet.be

Ledenbeheer : Eliane DE POORTER, Leurebroekdreef 1, 9880 Aalter
051 68 89 91 - arnelidepoorter@pandora.be

Penningmeester : Dries ALYN, Bellemstraat 49, 9880 Aalter
09 374 23 60

Redactie en layout : Jan DEFRUYT, Kestelstraat 67, 9880 Aalter
09 374 65 81 - jan_defruyt@scarlet.be

LEDEN : Robert VERHELST, Stationsstraat 74, 9880 Aalter
09 374 41 36 - robert.verhelst@scarlet.be

Roger BAECKELANDT, Ekenakker 2, 9880 Aalter
09 375 13 77 - roger.baeckelandt@scarlet.be

Walter VERVALLE, Langendamdreef 62, 9880 Aalter
09 374 54 63 - walter39be@yahoo.com

MEDEWERKERS : Erik WILLE, St.-Pietersveld, 8750 Wingene
051 65 50 29 - erik.wille@skynet.be

Etienne VAN EEGHEM, Ter Weibroek 53, 9880 Aalter
09 374 76 81 - etienne.vaneeghem@skynet.be